

eul_wid: tfq-aa

Συριανός · Syrianus of Athens

Commentary-Hermogenes' Book-Issues

Ὑπόμνημα εἰς τὸ Ἑρμογένους περὶ στάσεων

Period: Ὀψιμαρχία [Late Antique](#)
Dialect: Φιλοσοφική Ἀττική [Attic Philosophical](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Πραγματεία [Treatise](#)
Affiliation: [Neoplatonist](#)

- ¹ (1t) ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΔ ΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΡΙΑΝΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ. Πολλῶν ἤδη φιλοσόφων τε καὶ σοφιστῶν πραγματείας οὐ σμικρὰς εἰς ἐξήγησιν τῆς Ἑρμογένους καταβαλομένων τέχνης οὐδὲ εἰς τῶν εἰς ἐμὲ ἠκόντων περὶ τοῦ βίου διελέχθη τάνδρος· Φιλόστρατος δὲ μόνος ἐν δευτέρῳ τῶν σοφιστικῶν βίων φησὶν ἐπὶ τῶν Μάρκου βασιλέως Ῥωμαίων τοῦ φιλολογωτάτου χρόνων αὐτὸν γεγενῆσθαι ἐκ Ταρσῶν τῆς Κιλικίας πόλεως εὐειδοῦς, ἦν Κύδνος ποταμὸς διαρρεῖ μέσος, ἐφ' οὗ καὶ Ἀριστείδης ἦν. ἸΕ δὲ γενόμενον ἐτῶν οὕτως ἐπὶ τῇ σοφιστικῇ θαυμασθῆναι τέχνῃ, ὥς καὶ Μᾶρκον τὸν βασιλέα Σμυρναίοις ἐπιδημήσαντα περισπούδαστον ἡγήσασθαι πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν Ἑρμογένους παραγενέσθαι λόγων· ὅτε δὴ καὶ διαλεγόμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὥς σοφισταῖς νόμος, ἔφη ἰδοῦ, σοί, βασιλεῦ, ῥήτωρ παιδαγωγοῦ δεόμενος, ῥήτωρ ἡλικίαν περιμένων·
- ² εἰς ἄνδρας δὲ προελθὼν εἷς τε Δημοσθένην γέγραφεν ὑπομνήματα καὶ τεχνικὰ πολλὰ τε καὶ καλὰ συγγράμματα πάνυ τοὺς ἀκρωμένους ὠφελεῖν ἱκανά. πόρρω δὲ τῆς ἡλικίας ἦκων ἀπέβαλε πᾶσαν τὴν προτέραν ἔξιν ὑπ' οὐδεμιᾶς φανεράς νόσου· διὸ καὶ κατεφρονήθη πάνυ. Ἀντίοχος δὲ ὁ ἐξ Αἰγῶν τῆς Κιλικίας σοφιστὴς ἀποσκώπτων εἰς αὐτὸν ἔφη “Ἑρμογένης ὁ ἐν παισὶ γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς” καὶ ὅτι “εἰκότως Ὀμηρος πτερόεντας ἔφησε τοὺς λόγους, ὥς γὰρ πτερὰ ἔχοντες ἀπέπτησαν Ἑρμογένους”. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σφόδρα νεμεσσητὰ τὰ ῥημάτια καὶ πολλοῦ τοῦ ὑπεροπτικοῦ τε καὶ ἀκραχόλου δείγματα, ἅπερ ἄμφω τὸν Ἀντίοχον ἠνώχλει τῶν εὖ ἐχόντων ὥς ἔοικεν Ἰσοκράτους λόγων ἐπιλελησμένον, ὃς ἡμῖν ἐκ μειρακίων παραινεῖ μηδενὶ πώποτε συμφορὰν ὀνειδίζειν τό τε τοῦ μέλλοντος ἄδηλον καὶ τὸ τῆς τύχης ἄστατον ἐκλογιζομένους. φαίνεται δὲ ἀνὴρ εὐδόκιμος ἐπὶ τῇ τέχνῃ γεγονώς Ἑρμογένης καὶ κρῖναι ῥητορικοὺς λόγους ἱκανώτατος, ὥς δηλοῖ αὐτοῦ τά γε εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα συγγράμματα, φημὶ δὲ τὴν τε περὶ τῶν στάσεων τέχνην καὶ τὸ περὶ μεθόδου δεινότητος καὶ τό γε ἀπάντων ἀκριβέστατον καὶ φιλοσοφώτατον αὐτοῦ τῶν συνταγμάτων τὸ περὶ ἰδεῶν· καταλέλοιπε δὲ καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ὑπομνήματα καὶ τέχνην ἐτέραν περὶ τῶν μερῶν τοῦ πολιτικοῦ λόγου, ὥς αὐτὸς ἐν τῇ τέχνῃ τῶν στάσεων αἰνίττεται λέγων ἐν τῷ περὶ στοχασμοῦ “ἀκριβέστερον δὲ ἡμῖν ἐν τῷ περὶ προοιμίου λελέξεται”.
- ³ Τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ τεχνογράφου τοσαῦτα· χωρητέον δὲ ἤδη πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ τέχνῃ Ἑρμῆν τε καὶ μούσας ἡμῖν συλλήπτορας τῶν λεγομένων γενέσθαι ἰκετεύσαντας. [133, 4]

‘ πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων , ἃ τὴν ῥητορικὴν συνίστησι καὶ τέχνην ποιεῖ καταληφθέντα τε ἐξ ἀρχῆς δηλαδὴ καὶ συγγυμνασθέντα τῷ χρόνῳ ’ τὴν περὶ τῶν στάσεων πραγματείαν οἱ μὲν οὐδ’ ὅλως ἔφασαν εἶναι τέχνην—εἴ γε καὶ τὴν ὅλην ῥητορικὴν τινὲς ἐμπειρίαν ἀπεφάνησαν πρὸς τὴν τῶν μεταχειριζομένων δηλονότι ἀποβλέποντες ἀπαιδευσίαν, οἷος ἦν ὁ τε ἀπὸ τῆς κώπης ἀνίπτοις ποσὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὸ βῆμα πηδήσας Δημάδης Ἡγήμων τε καὶ Πυθέας καὶ Ἀριστογείτων ὕθλων ἀλόγων συκοφαντίας τὰς βουλὰς τε καὶ τὰ δικαστήρια ἐμπεπληκότες· καὶ ἐπὶ τῶν Εὐαγόρου δὲ τοῦ φιλοσόφου χρόνων, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ περὶ τῶν στάσεων πραγματείᾳ φησί, σοφιστὴς ἦν Ἀθήνησι μαθητῶν μὲν τριακοσίων ἡγούμενος τὰς δὲ περὶ τῶν στάσεων μεθόδους φλυαρίαν ἀποφαινόμενος καὶ τοὺς νέους ἀπείργων τοῦ σὺν τέχνῃ τινὶ μελετᾶν τοὺς ἐν ῥητορικῇ λόγους λέγειν δὲ μόνον ἀνέδην αὐτοὺς τοὺς αὐτοσχεδίους τῶν λόγων ἐκδιδάσκων καὶ συνεχῶς τὴν ἐκ τριόδου ταυτηνὴν παροιμίαν τοῖς δυστυχεῖσιν ὁμιληταῖς ἐμβοῶν ὡς ‘ τὸ λαλεῖν ἐκ τοῦ λαλεῖν ’ κακῶς εἰδὼς ὡς ἑαυτὸν τε τοῦ μηδενὸς ἄξιον ἀπέφαινε τοῖς νέοις, εἴ γε μηδεμίαν τοῦ λέγειν αὐτοῖς ἐνείργαζετο ἐπιστήμην, καὶ ὅτι ὁ τέχνης ἀπάσης γνῶμων ἀκριβέστατος Πλάτων τὴν ἐναντιωτάτην περὶ τῆς σῶφρονος ῥητορικῆς καὶ τοῦ ταύτην ἐπιτηδεύοντος ἀφίησι φωνὴν ἐν μὲν Σωκράτους ἀπολογία λέγων ‘ ῥήτορος μὲν γὰρ ἔργον τὸ τάληθ’ λέγειν, δικαστῶν δὲ γε σωφρόνων τὰ δίκαια κρίνειν ’, ἐν δὲ Γοργίᾳ ‘ τὸν γὰρ μέλλοντα ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι, ἐπιστήμονα τῶν δικαίων ’, ἐν δὲ Φαῖδρῳ ‘ εἰ γάρ σοι ὑπάρχει φύσει ῥητορικῶς εἶναι, ἔση ῥήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην· οὗτο δ’ ἂν τούτων ἐλλείπῃς, ταύτη ἀτελεῖς ἔση.

- ⁴ ‘ ἀκολουθῶς δὲ τῷ θεῷ Πλάτωνι καὶ Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος ἐν τῷ πρώτῳ τίτλῳ περὶ μιμήσεως φησιν ὅτι ‘ τρία ταῦτα τὴν ἀρίστην ἡμῖν ἔν τε τοῖς πολιτικοῖς λόγοις ἔξιν καὶ ἐν πάσῃ τέχνῃ τε καὶ ἐπιστήμῃ χορηγήσει, φύσις δεξιὰ, μάθησις ἀκριβής, ἄσκησις ἐπίπονος, ἅπερ καὶ τὸν Παιανιέα τοιοῦτον ἀπειργάσατο.
- ⁵ ‘ πῶς οὖν ἢ τε τῶν ἀληθῶν καὶ δικαίων γνῶσις ἔτι δὲ ἐπιστήμη τε καὶ μελέτη γενήσεται τῶν καλῶν ἀνδρὶ τὸ λαλεῖν ἐκ τοῦ λαλεῖν ἐπιτηδεύοντι, ὡς ὁ περίβλεπτος ἐπὶ τῆς τῶν ἐταίρων ἀγέλης διεθρύλει σοφιστῆς; οἷς γε, εἰ κατὰ τὸ προσήκον τὰς τῶν λόγων ἐκμανθάνειν ἠβούλοντο τέχνας, μόλις ἂν εἴκοσιν ἐξήρκουν οἶμαι διδάσκαλοι—τὴν τοίνυν περὶ τῶν στάσεων πραγματείαν οἱ μὲν οὐδ’ ὅλως ἠξίωσαν ὑποβάλλειν τέχνη, οἱ δὲ τὴν πᾶσαν ῥητορικὴν ἐν ταύταις θεωρεῖσθαι φασιν. ἐκατέρους οὖν ὁ τεχνογράφος εὐθὺς ἐκ προοιμίου διελέγχων τεχνικῆς τε θεωρίας ἔχουσιν τὰς στάσεις ἀποδείκνυσιν καὶ πρὸς ῥητορικὴν τέχνην οὐ μόνως ἐξαρκεῖν· ὅτι μὲν γὰρ τεχνικῆς ἔχονται θεωρίας, δηλοῖ λέγων ὡς πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, ἐξ ὧν ἡ ῥητορικὴ τέχνη συνέστηκε, μέγιστόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν πολιτικῶν ζητημάτων, ὅτι δὲ οὐ πᾶσα ἐν τούτοις ἡ ῥητορικὴ τέχνη, πρόδηλον ἐκ τοῦ πολλὰ εἶναι ἕτερα τὰ συνιστῶντα αὐτήν. ἄξιον δὲ καὶ τοῦ προοιμίου θαυμάσαι τὴν ἀκριβείαν, ὅπως δι’ αὐτῆς τῆς ὑπερθέσεως λεληθότως κατεσκεύασεν ὅτι ἡ ῥητορικὴ τέχνη καὶ οὐκ ἐμπειρία, ὡς διακωμωδοῦσί τινες. τὸν γάρτοι παρὰ τῶν διαλεκτικῶν ἀποδιδόμενον τῆς τέχνης ὅρον τοῖς τῆς ῥητορικῆς ἐφαρμόζει μέρεσιν— ὀρίζονται γὰρ ἐκεῖνοι τὴν τέχνην οὕτως ‘ σύστημα ἐκ καταλήψεως ἐγγεγυμνασμένον πρὸς τι τέλος εὐχρηστον τῷ βίῳ ’— διὰ μὲν τοῦ συνίστησι τὸ σύστημα δηλοῖ ‘ τῆς ῥητορικῆς ’, εἴτα ἐπειδὴ ἐνδέχεται καὶ σύστημα εἶναι ἐμπειρικόν—οὕτω γοῦν τὴν ἀρχὴν καὶ παρ’ Αἰγυπτίοις ἐκ τῶν κατὰ μέρος νοσοῦντων τε καὶ τὰς τῶν νόσων ἰάσεις ἀπογραφομένων τὴν ἱατρικὴν πρώτως εὐρήσθαι φασιν—, προστίθῃσι καὶ τέχνην ποιεῖ· τὸ γὰρ μετὰ λόγου καὶ αἰτίας σύστημα τῶν θεωρημάτων ἱατρικῶν ἢ μουσικῶν ἢ ῥητορικῶν τέχνης ἂν εἴη ποιητικόν—οὕτω γοῦν καὶ Πλάτων φησὶν ἐν Γοργίᾳ ‘ ἐγὼ γὰρ τέχνην οὐ καλῶ ὃ ἂν ᾗ ἄλογον πρᾶγμα ’— διὰ δὲ τοῦ καταληφθέντα τὴν κατάληψιν ἐναργῶς μηνύει, κατάληψις δὲ ἐστὶ λόγος γνῶσιν ἀκριβῆ μετὰ αἰτίας τῶν ὑποκειμένων περιέχων· ὥστε καὶ τοῦτο τεχνικόν

κατὰ Πλάτωνα· εἰ γὰρ τὸ ἄλογον οὐ τέχνη, τὸ μετὰ αἰτίας τέχνη, τέχνη δὲ ἡ ῥητορική τῷ τὰς αἰτίας εἰδέναι, καθ' ἧς οἱ τοιοῖδε λόγοι τοὺς τοιούσδε πείθουσιν ἀκροατάς, ἄλλως μὲν τοὺς πρὸς δόξαν ὀρῶντας, ἑτέρως δὲ τοὺς πρὸς κέρδος ἀποβλέποντας, ἄλλως δὲ τοὺς ἀληθείᾳ τε καὶ δικαιοσύνῃ προσέχοντας εἰλικρινῶς.

- ⁷ ἐμπειρία δὲ ἐστὶ λόγος ἐκ πλειόνων ὁμοίων καταλήψεως τὴν γνῶσιν ποιούμενος. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς δηλαδὴ ἀφ' οὗπερ ἡ τῶν ἀνθρώπων ὑπέστη φύσις· σύνδρομος γὰρ ἡ ῥητορική τῷ λόγῳ τῶν ψυχῶν, καὶ πρὸ Νέστορος τε καὶ Φοίνικος Παλαμίδους τε καὶ Ὀδυσσέως καὶ τῶν ἐν Ἰλίῳ ῥητόρων ἡσκέϊτο παρὰ ἀνθρώποις ἡ ῥητορική, εἴ γε καὶ τὸν Τροϊζήνιον Πιτθέα φασὶν ἔνιοι λόγων ἐν Τροϊζῇνι τέχνας γράφειν τε καὶ διδάσκειν ἀνθρώπους, τοὺς δὲ ἀνωτέρω τούτων τὸ πρᾶγμα σὺν ἀρετῇ μεταδιδόντας ἢ ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ σὺν τοῖς ἄλλοις ἠφάνικε λήθη. εἰ γὰρ αἰώνιος ὁ ἐν ψυχῇ λόγος, πρόδηλον ὅτι καὶ ἡ τοῦτον διευκρινούσα τέχνη καὶ τὴν ἀχλὺν αὐτοῦ —κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν Ἀθηνᾶν— καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν διακαθαίρουσα οὐ χθές τε καὶ πρόην ὥς φασὶ παρέδου οὐδὲ οἱ πρότεροι τοῦ θειοτάτου τῶν ἐν ἡμῖν—φημὶ δὴ τοῦ λόγου—κατημέλουν καίτοι γε ἄριστα καὶ εὐνομώτατα πολιτευόμενοι καὶ τὸν ἐπὶ Κρόνου διαζῶντες βίον καὶ τοῦ χρυσοῦ γένους ἀτεχνῶς ἐπάξιοι πρὸς τῶν ἐνθέῳ μανίᾳ κατόχων ὕμνουμένοι ποιητῶν. εὐδελον γὰρ ὥς κάκεῖνοι τὰ τε θεῖα διαφερόντως ἐτίμων, εἴ γε τότε μάλιστα δὴ οἱ θεοὶ ‘παντοῖοι τελέθοντες ἐπεστρωφῶντο πόληας’, καὶ τοὺς τε ἀγαθοὺς δι’ ἐπαίνων ἤγον καὶ τοὺς προπετεῖα φύσεως ἐπὶ τὸ χεῖρον ὀρμῶντας ἐλοιδόρουν, ἅπερ ἴδια τῆς πανηγυρικῆς ιδέας.
- ⁸ ἔτι δὲ ἀγνοοῦσί τε τὸ προσῆκον καὶ ὑπὸ νεότητος φλεγόμενοις τὰ βέλτιστα συνεβούλευον τῶν μὲν ἀτόπων ἐξείργοντες τῶν δὲ χρηστῶν ἔχεσθαι παρακαλοῦντες, δι’ ὧν τὸ συμβουλευτικὸν ἡσκέϊτο παρ’ αὐτοῖς. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀκριβείας οἷ γε τοιοῦτοι κατωλιγῶρουν, ἀλλ’ ὥς θεῶν ἀτεχνῶς ὑπάρχοντες ὀαρισταὶ δίκην τε καὶ τὸ δίκαιον ἐτίμων καὶ τοῖς ὑπερβαίνειν ἐπιχειροῦσι τὰς τιμωρίας ἐπῆγον, ὅθεν καὶ τοῦ δικανικοῦ συνέβαινε αὐτοῖς οὐκ ἀμελετήτως ἔχειν. τὸ δὲ δηλαδὴ σημαίνει ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πασῶν τεχνῶν ἀνάγκη προτέραν γίνεσθαι τὴν κατάληψιν εἴθ’ οὕτω συνίστασθαι τὰς τέχνας. τὸ δὲ συγγυμνασθέντα τῷ χρόνῳ δηλοῖ μὲν τὸ ἐν τῷ ὄρῳ τῆς τέχνης ‘συγγεγυμνασμένον’, πρόσκειται δὲ τοῖς καταληφθεῖσιν, ἐπειδὴ ἀδύνατόν ἐστι τέλειον ἐνεργείᾳ γενέσθαι ῥήτορα, κἂν τὴν κατάληψιν ἀκριβῆ τῶν εἰς τὴν τέχνην συντελούντων θεωρημάτων ποιήσῃται, μὴ καὶ γυμνασίαν ἐν χρόνῳ μακρῷ τούτων ἀσκήσαντα—ὅθεν καὶ Πῶλος ὁ σοφιστὴς ὁ Γοργίου μαθητὴς ἐν τῇ τέχνῃ φησὶ ‘πολλαὶ τέχναι ἐν ἀνθρώποις εἰσὶν ἐκ τῶν ἐμπειριῶν ἐμπείρως εὐρημέναι· μέμνηται δὲ τούτου καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ—.
- ⁹ καὶ παράδειγμα τούτων Δημοσθένης τελεώτατα μὲν τῶν ῥητορικῶν θεωρημάτων τὴν ἐπιστήμην κατωρθώκως, ὥς καὶ τῶν κριτικῶν τοὺς εὐδοκιμωτάτους διαρρήδην ἀποφαίνεσθαι ἄριστον τῶν πολιτικῶν λόγων εἶναι τὸν Δημοσθενικόν· ἀλλὰ τοὺς μὲν δικανικοὺς καὶ συμβουλευτικοὺς τῶν λόγων φαίνεται κατὰ τὸ προσῆκον συντεθεικῶς ἅτε καὶ σφόδρα γυμνασθεῖς ἐν τούτοις, περὶ δὲ τοὺς πανηγυρικοὺς τῶν λόγων οὐ σφόδρα ἐπιτηδείως ἔχων—τὸν γοῦν ἐπιτάφιον αὐτοῦ τινὲς αἰτιῶνται ὥς παρὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ῥήτορος συγκείμενον—· καὶ δῆλον ὅτι καὶ τούτων μὲν ἄριστα τοὺς τεχνικοὺς ἠπίστατο λόγους, τὸ δὲ τῆς γυμνασίας ἐνδεὲς τοῖς διαβάλλειν βουλομένοις ἀφορμὴν τῆς κατηγορίας παρέσχευ. [133, 6] ‘σαφῆ τε τὴν ὠφέλειαν παρεχόμενα τῷ βίῳ κἂν ταῖς βουλαῖς κἂν τοῖς δικαστηρίοις καὶ πανταχοῦ ‘τὸ μὲν <ἐν> τῷ διαλεκτικῷ ὄρῳ ‘πρὸς τι τέλος εὐχρηστον τῷ βίῳ’ διὰ τούτων παρῶδῃσε, τῆς δὲ ῥητορικῆς τὸ χρήσιμον περὶ τίνα ἐστὶν ἐνταῦθα μηνύει, ὅτι ἐν βουλαῖς τε τὸ λυσιτελοῦν ἐξευρίσκειν κἂν τοῖς δικαστηρίοις διελέγχειν τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ τοὺς παντοδαποὺς τῆς πανηγυρικῆς ιδέας διαπλέκει λόγους· τὸ γὰρ πανταχοῦ διχῶς νοητέον, ἢ ὥς ἐν ἀνθ’ ἐνὸς τὸ πανηγυρικόν—διὸ ποικίλη τις ἡ τούτου χρῆσις, ἐν ὕμνοις θεῶν, ἐν ἐπαῖνοις ἀνθρώπων

ζώντων τετελευτηκότων, ἐν ἑορταῖς, ἐν θρήνοις, ἐν διαβολαῖς κακίας, ἐν ἀρετῇ εὐφημίαις—, ἢ τὸ μὲν πανηγυρικὸν παρήκεν ὡς τῷ δικανικῷ τε καὶ συμβουλευτικῷ συμπλεκόμενον—ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς Δημοσθένης μὲν ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου Ἰσοκράτης δὲ ἐν πανηγυρικῷ ὁ μὲν τῷ συμβουλευτικῷ ὁ δὲ τῷ δικανικῷ τὴν πανηγυρικὴν ἀναμίζαντες ιδέαν—, τὸ δὲ πανταχοῦ κατὰ τῶν τριῶν ἔφησε τῆς ῥητορικῆς εἰδῶν ὡς οὐ μόνον ἐν βουλευτηρίοις καὶ δικαστηρίοις καὶ θεάτροις ἢ ῥητορικῇ δι' ὧν ἔφαμεν χρήσιμος ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ πατέρων τε πρὸς υἱεῖς καὶ διδασκάλων πρὸς μαθητὰς καὶ φίλων πρὸς ἐταίρους τὸ δέον ἀποφαινομένων εὐφημούντων τε τὰ χρηστὰ καὶ τὸ δίκαιον ἄριστα διακρινόντων.

- ¹⁰ [133, 8] ‘ μέγιστον εἶναί μοι δοκεῖ τὸ περὶ διαιρέσεως ‘ οὐκ ἄρα πᾶσα ῥητορικὴ τέχνη ἐν ταῖς στάσεσι περιεῖληπται, ὡς ἔνιοί φασιν, ἀλλὰ πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα καὶ τὰ ἄλλα τὰ συνιστῶντα ταύτην, μέγιστον δὲ τὸ κατὰ τὰς στάσεις. διαίρεσις δὲ ἐστὶ λόγος τομὴν ἀκριβῆ τῶν ὑποκειμένων μετὰ εὐκρινείας ἀπεργαζόμενος. ταύτη γάρτοι καὶ διαφέρει συγκοπὴ διαιρέσεως, ὅτι ἀμφοτέραι μὲν τέμνουσι τὰ ὑποκείμενα, ἀλλ’ ἢ μὲν διαίρεσις ἕκαστα τὰ μέρη καὶ κατὰ ἰδίαν τέμνει περιγραφὴν—ζῶόν τε εἰ τύχοι κατὰ ἄρθρα καὶ λόγον κατὰ κεφάλαια—, ἢ δὲ συγκοπὴ συγκεχυμένας τε καὶ ἀδιαρθρώτους ποιεῖται τὰς τομὰς.
- ¹¹ ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς διαιρέσεως ὄνομα πολλῶν ῥητορικῶν ἀρμόττει τέχναις, ταῖς τε περὶ τῶν εἰδῶν τῆς ῥητορικῆς διαλαμβάνουσας καὶ ταῖς περὶ τῶν μερῶν τοῦ πολιτικοῦ λόγου καὶ ταῖς περὶ τῶν μεθόδων, αἱ γυμνάζουσιν ἡμᾶς εἰς τὰ μέρη τοῦ πολιτικοῦ λόγου, οἷας δὴ γεγράφασιν Ἀριστοτέλης τε καὶ Ἀψίνης καὶ Καϊκίλιος καὶ μυρίοι ἕτεροι, διδασκαλικῶς πάνυ διαστέλλει τὴν ὁμωνυμίαν. [133, 9] ‘ λέγω δὲ οὐ τῆς ἀπὸ τῶν γενῶν εἰς εἶδη ‘ οἱ γάρτοι περὶ τῆς διαιρέσεως πραγματευσάμενοι τῆς ἀπὸ τῶν γενῶν εἰς εἶδη γένος μὲν εἶναί φασιν τὴν ῥητορικὴν, εἶδη δὲ αὐτῆς οἱ μὲν δύο, πραγματικὸν καὶ ἐπιδεικτικόν, οἱ δὲ τρία, δικανικὸν συμβουλευτικὸν πανηγυρικόν, οἱ δὲ τέταρτον τούτοις προστιθέας τὸ ἱστορικόν. Ἀριστοτέλης δὲ δύο γένη φησὶν εἶναι τῶν πολιτικῶν λόγων, δικανικόν τε καὶ δημηγορικόν, εἶδη δὲ ἑπτὰ, προτρεπτικόν ἀποτρεπτικόν ἐγκωμιαστικόν ψεκτικόν κατηγορικόν ἀπολογητικόν ἐξεταστικόν· τὰ μὲν οὖν ἕξ ἐν τῷ λέγοντί φησι θεωρεῖσθαι, τὸ δὲ ἕβδομον ἐν τοῖς ἀκροωμένοις οἷπερ τῶν λεγομένων ἕκαστον ἐξετάζουσιν, ὀρίζεται δὲ αὐτὸ οὕτως ‘ ἐξεταστικόν ἐστὶ κρίσις προαιρέσεων ἢ λόγων ἢ πράξεων πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ὁμολογούντων ἢ ἐναντιουμένων’.
- ¹² ἢ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν γενῶν εἰς τὰ εἶδη διαίρεσις περὶ τούτων διαλαμβάνουσα τοὺς ἑκάστῳ προσήκοντας ἀποδίδωσι λόγους, ἢ δὲ ἀπὸ τῶν ὅλων εἰς μέρη τοιαύτη τίς ἐστίν· τοῦ γὰρ πολιτικοῦ λόγου ὅλου τινὸς ὄντος οἱ μὲν τέσσαρά φασιν εἶναι μέρη, προοίμιον διήγησιν πίστιν ἢτοι ἀπόδειξιν ἐπίλογον, οἱ δὲ πέντε, προοίμιον διήγησιν ἀντίθεσιν λύσιν καὶ ἐπίλογον, οἱ δὲ καὶ πλείονα τούτων ὀνόματα μὲν καινότερα προσεπινοοῦντες ἅπαντες δὲ πρὸς τὰ πέντε μέρη καταντώντες ἀλλ’ οἱ μὲν αὐτῶν συστέλλοντες τὴν ποσότητα οἱ δὲ ἐκτείνοντες. [133, 10] ‘ μικρὸν μὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο ῥητορικῆς μέρος ‘ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τῇ ἀρχῇ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρήσας ἔφη· περὶ ὧν γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, περὶ τῶν αὐτῶν νῦν λέγει μικρὸν μὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο ῥητορικῆς μέρος· οἷδε γὰρ ὡς ἐπιστήμων ἀκριβῆς καὶ τὰς περὶ τούτων τεχνολογίας πολλῆς ἐξετάσεως δεομένης. [133, 12] ‘ περὶ δὲ τῆς τῶν πολιτικῶν ζητημάτων διαιρέσεως εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια ὁ λόγος γιγνέσθω ‘ τὴν τῶν στάσεων πραγματείαν περὶ ταύτην φησὶ καταγίνεσθαι τὴν διαίρεσιν τὴν τῶν πολιτικῶν ζητημάτων εἰς τὰ κεφάλαια. πολιτικὰ δὲ ζητήματά φησι πάντα τὰ ὑπὸ τὰς ἸΓ ἀναγόμενα στάσεις, ὥστε προϊόντος ἡμᾶς διδάξει τοῦ λόγου.
- ¹³ λεγόμενα δὲ κεφάλαια φησιν, ἐπειδὴ οἷδεν ἐνίους μὲν συμπεράσματα καλοῦντας τὰ κεφάλαια, ἐνίους δὲ ζητούμενα, ἄλλους δὲ περιεχόμενα, καὶ ζητούμενα μὲν πρὸ τοῦ κατασκευασθῆναι, συμπεράσματα δὲ μετὰ τὰς ἀποδείξεις, περιεχόμενα δὲ ὡς ὑπὸ τῶν στάσεων ἢ τῶν ὅλων λόγων

περιειλημμένα, κεφάλαια δὲ ὡς μεγάλα καὶ κυριώτατα τμήματα τῶν λόγων ὄντα—καὶ γὰρ τοῦ σώματος κυριώτατον μέρος ἢ κεφαλή—. κεφάλαιον δέ ἐστι μέρος λόγου ἀπόδειξιν ἔχον τοῦ προκειμένου πράγματος ἐκ νοημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων συγκείμενον. ἡ δὲ γε τῶν πολιτικῶν ζητημάτων διαίρεσις προηγουμένην μὲν ποιεῖται τὴν εἰς τὰ κεφάλαια τομήν, οἷον τὸ μὲν στοχαστικὸν εἰς τὰ στοχαστικά τὸ δὲ ὀρικὸν εἰς τὰ ὀρικά, παρεπομένην δὲ τὴν εἰς τὰ μέρη τοῦ λόγου. [133, 14] ‘ ἔστι δὲ σχεδὸν ὁ αὐτὸς τῷ περὶ εὐρέσεως ‘ ὁ περὶ τῆς διαιρέσεως φησὶ λόγος παραπλήσιός πῶς ἐστὶ τῷ περὶ εὐρέσεως· εὗρεσις γὰρ ἐστὶ λόγος νοημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων εὐπορίαν περιέχων. ἡ μὲν οὖν διαίρεσις τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ τὴν τάξιν ἡμᾶς διδάσκει τῶν ὑπὸ ἐκάστην στάσιν ἀναγομένων κεφαλαίων, ἡ δὲ εὗρεσις πλατύτητα καὶ τὴν ἐξεργασίαν ἡμῖν χορηγεῖ τῶν κεφαλαίων, οἷον ἡ μὲν διαίρεσις ἵνα ἐκ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ὁ λόγος σαφὴς γένηται τέμνει τὸ ἐγκώμιον ἢ τὴν νόμου εἰσφορὰν τοῖσδε ἢ τοῖσδε τοῖς κεφαλαίοις, ἡ δὲ εὗρεσις τὰ προσήκοντα εἰς ἕκαστον ἐνθυμήματα διερευνᾶται, καὶ ἡ μὲν διαίρεσις ὠρισμένη ἐστὶ καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχει, ἡ δὲ εὗρεσις ἀόριστός τέ ἐστι καὶ ἄλλοτε ἄλλη ἐπὶ τῶν ῥητορευόντων γίνεται πρὸς τὰς τῶν λεγόντων ἐκάστοτε μεταβαλλομένη φύσεις εὐπορωτέρα τε καὶ ἀσθενεστέρα γινομένη· διόπερ καλῶς καὶ ὁ Πορφύριος ἐν τῇ περὶ τῶν στάσεων τέχνῃ ἐκεῖνὸ φησιν, ἡλικὸν ἢ τῶν νοημάτων εὗρεσις ἐν λόγῳ δύναται μηνύων, ‘ τοῦ γὰρ λόγου ψυχὴν δοκοῦντος ἔχειν καὶ σῶμα ἢ μὲν τῶν νοημάτων εὗρεσις δικαίως ἂν ψυχὴ τοῦ λόγου νομίζοιτο ἡ δὲ ἐρμηνεία σῶμα.

¹⁴ ‘ [133, 14] ‘ πλὴν ὅσον οὐ πάντα ἔχει τὰ περὶ εὐρέσεως ‘ ἡ οὖν διαίρεσις ὡς εἴρηται παρέοικε μὲν τῇ εὐρέσει—πηγὴ γάρ τίς ἐστὶ τῶν ἐν τοῖς λόγοις εὕρισκομένων ἐπιχειρημάτων—, οὐ πάντα δὲ τὰ ἐν ταύτῃ ἐπιδέχεται πολὺ γὰρ τὸ πλάτος τῆς εὐρέσεως καὶ κατὰ ἄνδρα ἴδιον ἄτε ἀορίστου ὡς ἔφαμεν οὔσης. [133, 15] ‘ καὶ πρῶτόν γε ὅτι ἐστὶ πολιτικὸν ζήτημα ῥητέον ‘ διδασκαλικῶς πάνυ πρότερον ἡμῖν τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος παραδίδωσι τὸν ὅρον ὥστε τὴν τε δύναμιν αὐτοῦ καὶ περὶ τίνα καταγίνεται σαφῶς γινῶναι τοὺς ἀκροωμένους.

¹⁵ ἰστέον δὲ ὅτι σφόδρα τελείως ἀποδέδωκε τὸν τοῦ ζητήματος ὅρον ὡς μηδένα τῶν μετ’ αὐτὸν φιλοσόφων ἢ σοφιστῶν προσθεῖναι τι ἢ ἀφελεῖν τοῦ ὅρου. [133, 16] ‘ ἔστι γὰρ ἀμφισβήτησις λογικὴ ἐπὶ μέρους ἐκ τῶν πα ρ ‘ ἐκάστοις κειμένων νόμων ἢ ἐθῶν περὶ τοῦ νομισθέντος δικαίου ἢ καλοῦ ἢ συμφέροντος ἢ καὶ πάντων ἅμα ἢ τινῶν ‘ γένος μὲν τοῦ ὅρου ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, διαφοραὶ δὲ τὰ λοιπά· πᾶς γὰρ τελείως ἔχων ὅρος ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν. ἐπειδὴ δὲ τῶν ἀμφισβητήσεων αἱ μὲν ἐν λόγοις αἱ δὲ ἐν ἔργοις εἰσὶν, ὡς αἱ τῶν ἀθλητῶν τε καὶ στρατιωτῶν, προσθεῖς τὸ λογικὴ ἐχώρισεν αὐτὴν τῶν πρακτικῶν. πάλιν ἐπειδὴ τῶν λογικῶν ἀμφισβητήσεων αἱ μὲν καθόλου εἰσὶν, οἵαίπερ αἱ φιλόσοφοι περὶ τῶν καθόλου διαλαμβάνουσαι θεοῦ νοῦ ψυχῆς, αἱ δὲ μερικάι, οἵαίπερ εἰσὶν αἱ περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, προσθεῖς τὸ ἐπὶ μέρους ἐχώρισεν αὐτὴν τῶν καθόλου. [133, 17] ‘ ἐκ τῶν πα ρ ‘ ἐκάστοις κειμένων νόμων ἢ ἐθῶν ‘ ὁ γὰρ ῥήτωρ τὰ πολιτικὰ ζητήματα διαπλέκει τὰς πίστεις ἐκ τῶν παρ’ ἐκείνοις ἐθῶν τε καὶ νόμων ποιούμενος, παρ’ οἷς ἂν καὶ δημηγοροίῃ· οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀκροωμένων βραχυλογίᾳ χαίρουσι καὶ πρὸς πόλεμον αὐτοῖς πᾶσα συντέτακται δίαίτα, ὡς Λακεδαιμόνιοι, οἱ δὲ τοὺς μακροτέρους τε τῶν λόγων ἀνέχονται καὶ μᾶλλον ἀνειμένους τὰς γνώμας ὑπάρχουσιν, ὡς Ἀθηναῖοι· καὶ τῶν δικαστῶν οἱ μὲν πρὸς κέρδος ὀρώσιν, οἱ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐκ πάντων ζητοῦσιν.

¹⁶ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πολυτρόπου τῆς τῶν ἀκροωμένων ὑπαρχούσης φύσεώς τε καὶ πολιτείας συμμεταβάλλεσθαι χρὴ καὶ τὸν ῥήτορα ταῖς ἐκείνων ἔξεσιν ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δὲ νόμος μὲν λόγος κοσμητικὸς καὶ μετρητικὸς τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ πραγμάτων πᾶσι τὸ κατ’ ἀξίαν ἀπονέμων, ἔθος δὲ νόμιμον ἄγραφον ἐκ συλλογῆς συνιστάμενον παραδειγμάτων· εἰ γὰρ ἕκαστος εἰ τύχοι τῶν εὐπορωτέρων Ἀθήνησι παιδὸς αὐτῷ γεγονότος τρέφοι τοὺς δημότας ἐκ τῶν ἄνω χρόνων,

πρόδηλον ὡς Μιλτιάδῃ τε καὶ Περικλεῖ καὶ τῶν πλουτούντων ἐκάστῳ ἐπάναγκες τῷ ἔθει κατακολουθεῖν· καὶ πάλιν ἔθος ἦν Ἀθήνησι τεττιγοφορεῖν τῶν εὐπατριδῶν τοὺς παῖδας, ὃ καὶ μέχρι ἡμῶν διεσώζετο, καὶ τὸ ἀρχαιότερον, ὡς καὶ Θουκυδίδης φησί, κρωβύλον ἀναδεῖσθαι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. [133, 18] ‘περὶ τοῦ νομισθέντος δικαίου ἢ καλοῦ ἢ συμφέροντος’ τὰ τέλη τῶν τριῶν εἰδῶν τῆς ῥητορικῆς ἐμπεριέλαβε τῷ ὄρω τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος διὰ μὲν τοῦ δικαίου τὸ δικανικὸν δηλῶν, διὰ δὲ τοῦ καλοῦ τὸ πανηγυρικόν, διὰ δὲ τοῦ συμφέροντος τὸ συμβουλευτικόν. καλῶς δὲ τοῦ νομισθέντος προσέθηκεν· περὶ γὰρ τοῦ δοκοῦντος ἐν ἐκάστη πόλει δικαίου τε καὶ καλοῦ ποιεῖται τοὺς λόγους.

17 ἕτερον δὲ τὸ δοκοῦν παρὰ τὸ ἀληθές, οἷον ἀληθές μὲν δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον τοὺς ἀρίστους ἄρχειν ἐκασταχοῦ, κἂν Ἴρου πτωχότεροι τυγχάνωσιν—καὶ τοῦτο νομοθετῶν ὁ θεῖος Πλάτων ἐν πολιτείᾳ φησὶν ὡς οὐ πρότερον αἱ πόλεις εὐδαιμονήσουσι, πρὶν ἂν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν—, Ἀθήνησι μέντοι ἐξ εὐπατριδῶν ἡροῦντο πάντως ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνοις τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἰ μὴδ’ ὅτιοῦν ἀρετῇ διέφερον τῶν ἄλλων, ὕστερον δὲ καὶ ἐκ δημιουργῶν· Λακεδαιμόνιοι δὲ τοὺς βασιλεῖς ἐξ Ἡρακλειδῶν ἡροῦντο πάντως, εἰ καὶ χωλοὶ τε ὑπάρχοιεν καὶ Πausανίου τυραννικώτεροι τὰς ψυχάς. οὕτω τὸ νομιζόμενον κἂν ταῖς εὐνομωτέραις πόλεσιν ἐκράτει δίκαιον, ἀλλ’ οὐ τὸ ἀληθές. [133, 19] ἢ καὶ πάντων ἅμα ἢ τινῶν ‘ἢ γὰρ περὶ δικαίου καὶ καλοῦ καὶ συμφέροντος ἅμα τὴν ἐξέτασιν ποιεῖται τὸ πολιτικὸν ζήτημα ἢ περὶ μόνων τῶν δύο ἢ περὶ ἑνός. [133, 19] ‘τὸ γὰρ ὡς ἀληθῶς τε καὶ καθόλου καλὸν ἢ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν οὐ ῥητορικῆς· εὐκαίρως ἐπὶ τῷ ὄρω ὡς τελείως ἔχοντι σεμνῶς τε καὶ ἀξιωματικῶς τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπάγει ἀπόφασιν ἥκιστα ῥητορικῇ προσήκειν ἀποφαινόμενος τὴν περὶ τῶν ὡς ἀληθῶς ὄντων καὶ καθόλου ζήτησιν, φιλοσοφίας δὲ ἴδια τὰ τοιαῦτα αἰνιττόμενος, ἥπερ μόνῃ τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν πηγὴ ὑπάρχουσα κυριώτατα κατ’ Αἰσχύλον ‘οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος ἀλλ’ εἶναι θέλει.

18 ‘[133, 21] ‘τὴν δὲ ἀμφισβήτησιν ταύτην ἀνάγκη περὶ τε πρόσωπα γίνεσθαι καὶ πράγματα’ τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος γένος τὴν ἀμφισβήτησιν ὀρισάμενος εὐτάκτως πάνυ διδάσκει ἡμᾶς περὶ ποῖα ἄττα συνίσταται αὕτη· φησὶν οὖν ὡς περὶ πρόσωπα καὶ πράγματα. καὶ καλῶς πάνυ τὸ ἀνάγκη πρόσκειται· οὐ γὰρ οἷόν τε πολιτικὴν συστῆναι ζήτησιν μὴ προσώπου τε ὑφεστῶτος τοῦ διαπραττομένου καὶ πράγματός τινος γεγονότος, περὶ δὲ καὶ ἡ ἀμφισβήτησις συνίσταται· ἄνευ γὰρ θατέρου θάτερον ἀσύστατον. [133, 22] ‘ὥν πλείστη δὴπου διαφορὰ ‘οἱ μὲν τῶν ἐξηγητῶν ἐξεδέξαντο προσώπων πρὸς πράγματα διαφορὰν, ὅπερ τῆς τοῦ τεχνογράφου βαθύτητος ἀνάξιον, ἀλλὰ δεῖ νοῆσαι τὴν διαφορὰν προσώπων τε πρὸς πρόσωπα καὶ πραγμάτων πρὸς πράγματα· ἢ γὰρ τούτων ἀκριβὴς κατανόησις ὡς αὐτὸς φησὶν εὐχερεστέραν ἡμῖν τῶν πολιτικῶν ζητημάτων ἀπεργάζεται τὴν διαίρεσιν τὰ τε ἀδιαίρετα καὶ διαιρούμενα σαφῶς παραστήσει. μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἐξηγήσει ταύτῃ εὐθὺς ἐπενεγκῶν πρῶτας μὲν τὰς πρὸς ἄλληλα διαφορὰς τῶν προσώπων δευτέρας δὲ τὰς τῶν πραγμάτων.

19 [133, 26] ‘τῶν οὖν προσώπων τὰ μὲν ἐστὶν οἷα καὶ δύνασθαι ἐξετάζεσθαι, τὰ δὲ οὐτόπον δὲ ἄλλως ἐπέχει προσώπου· καθόλου πρόσωπα ἐξεταζόμενα καλεῖ τὰ ἔχοντα ποιότητά τινα, ἐξ ἧς ἢ περὶ τὸ πρόσωπον ὕλη γνωρίζεται, οἷον Περικλῆς Ἀλκιβιάδης πλούσιος πένης στρατηγὸς ῥήτωρ· τὰ δὲ ἀνεξέταστα ποιόητα μὲν οὐδεμίαν ἔχει προσκειμένην, δι’ ἧς ἂν τις εὐπορίαν τινα ἐν τῇ ὑποθέσει σχοίῃ ὥσπερ τὰ ἀόριστα, εἰκόνα δὲ μόνῃν προσώπου ἐκκληροῖ. ὅταν οὖν ἐν ὑποθέσει παραληφθῇ τι ἀνεξέταστον, ἰστέον ὅτι καθολικὸν ἢ τέχνη παραδίδωσιν ἡμῖν θεώρημα, ὡς χρὴ ἀκόλουθον τῇ τοῦ πράγματος ποιότητι περιτιθέναι τῷ ἀορίστῳ προσώπῳ χαρακτῆρα· εἰ μὲν γὰρ χρηστὸν εἴη τὸ πεπραγμένον, πρόδηλον ὡς τοιοῦτος ὁ πράξας—πρᾶγμα γὰρ αἰεὶ βέλτιστον προαιρέσεως ἔχεται δεξιᾶς—, εἰ δὲ φαῦλον εἴη τὸ γεγονός, ἀνοσίαν εἶναι καὶ τοῦ πεπραχότος ἐροῦμεν τὴν φύσιν. ὀρθότατα γὰρ καὶ Σωκράτης ἡμῖν τὸ φιλοσοφίας

κεφάλαιον πρὸς ταῦτα βλέπων τὸ τοιόνδε συνεχῶς ἐβόα ‘οἶος ὁ βίος, τοιοῦτος ὁ λόγος· οἶος ὁ λόγος, τοιαῦται αἱ πράξεις.’ [133, 28] ‘τῶν δ’ αὖ ἐξεταζομένων ἰσχυροτάτην μὲν ἔχει δύναμιν τὰ ὠρισμένα καὶ κύρια ‘ἐπτα μὲν τὰς ὅλας διαφορὰς ἡμῖν παραδίδωσι τῶν προσώπων, τὴν δὲ πρωτίστην ἀποδίδωσι τάξιν τοῖς ὠρισμένοις τε καὶ κυρίοις διὰ δύο ταύτας αἰτίας, ὅτι τε πᾶσα ἡ περὶ αὐτῶν ὕλη πρόδηλός ἐστιν ἐκ τῆς ἱστορίας, γένος ἀγωγή ἐπιτηδεύματα πράξεις, καὶ διότι τὰ κύρια—ὡς καὶ αὐτὸς ὑποκατιῶν ἐπισημαίνεται—πολλοὺς ἐπιδέχονται τρόπους τῆς τῶν προσώπων τάξεως.

- 20 ὁ γὰρ Περικλῆς εἰ τύχοι παραληφθεὶς ὠρισμένον τέ ἐστὶ πρόσωπον καὶ πρὸς τι—πατὴρ γὰρ καὶ δεσπότης—, καὶ ἠθικόν—καὶ φιλόπολις γάρ—, καὶ προσηγορικόν—στρατηγὸς γὰρ καὶ ῥήτωρ—· ὁ γοῦν Θουκυδίδης παραλαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς τοῦ προσώπου ποιότητος τὸ ἀξιόπιστον αὐτῷ περιτίθησι λέγων ‘καίτοι ἐμοὶ τοιοῦτῷ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε, ὅς οὐδενὸς ἦσσαν οἶμαι εἶναι γινῶναι τε τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι ταῦτα φιλόπολιν τε καὶ χρημάτων κρείσσων.’ εἰ μὲν οὖν ἔνδοξα εἶη τὰ κύρια πρόσωπα, συστατικῶς χρῆσόμεθα τῇ περὶ αὐτῶν ὕλῃ, εἰ δὲ ἄδοξα οἶον Φιλοκράτης ἢ Φρύνων ἢ Ἀριστογείτων, ἐκ τῶν ἐναντίων δηλονότι διαβαλοῦμεν ἐπιχειρημάτων. [134, 2] ‘δευτέραν δὲ τὰ πρὸς τι ‘ταῦτα εἰ καὶ προσηγορικά ἐστὶ καὶ ταύτῃ ὑποβέβηκε τὴν τῶν κυρίων δύναμιν, ἀλλ’ οὖν διὰ τῆς πρὸς ἄλλο σχέσεως διπλῇ τινα ποιότητων εὐπορίαν χορηγεῖ τῷ λόγῳ· ὁ γὰρ πατὴρ ἐν ζητήματι παραληφθεὶς ἢ φιλότεκνός ἐστι καὶ σύστασιν ἱκανὴν ἐκ τούτου λήψεται ἢ σκαῖος περὶ παῖδας ὧν παρέξει καταδρομῆς ἀφθονίαν τοῖς αἰτιάσθαι βουλομένοις, ὅπερ καὶ Αἰσχίνης κατὰ Δημοσθένους ἔφη σκληρότητα κατηγορῶν ἦθους ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος ‘ἐβδόμην δὲ ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτῷ τετελευτηκυίας πρὶν ἢ πενθῆσαι καὶ τὰ νομιζόμενα ποιῆσαι στεφανωσάμενος καὶ λευκὴν ἐσθῆτα λαβὼν ἐβουθύτει καὶ παρενόμει τὴν μόνην ὁ δαίλειος καὶ πρώτην αὐτὸν πατέρα προσειποῦσαν ἀπολέσας’, εἶτα ἐπάγει ‘ὁ γὰρ μισότεκνος καὶ πατὴρ πονηρὸς οὐκ ἂν ποτε γένοιτο δημαγωγὸς χρηστός, οὐδ’ ὁ τὰ φίλτατα καὶ οἰκειότατα σώματα μὴ στέργων οὐδέποθ’ ὑμᾶς περὶ πολλοῦ ποιήσεται τοὺς ἄλλοτρίους, οὐδέ γε ὁ ἰδίᾳ πονηρὸς οὐκ ἂν γένοιτο δημοσίᾳ χρηστός, οὐδ’ ὅστις ἐστὶν οἶκος φαῦλος οὐδέποτ’ ἂν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν πρεσβείαν καλὸς κάγαθος γένοιτ’ ἂν· τὸν γὰρ τόπον μόνον ἀλλ’ οὐ τὸν τρόπον μετήλλαξεν.

- 21 ‘καὶ ὁρᾷς ὁπόσῃν ἡ τοῦ πατρὸς σχέσις ἀφορμὴν αὐτῷ διαβολῆς κεχορήγηκεν. πάλιν υἱὸς εἰ τύχοι μελετώμενος ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ὁσιότητος ἢ ῥαθυμίας βελτίστου δόξαν ἢ πατραλοῖου λήψεται, ὃ τε δεσπότης ἐκ τῆς πρὸς τοὺς οἰκέτας ἰταμότητος ἢ φιλανθρωπίας εὐπρόσιτος εἶναι καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἢ βαρὺς καὶ φιλαπεχθήμων δόξει, τὸν τε οἰκέτην ἢ πρὸς τὸν δεσπότην πίστις ἢ κακόννοια διελέγχει. [134, 3] ‘τρίτην τὰ διαβεβλημένα α, οἶον ἄσωτοι μοιχοὶ κόλακες ‘διαβεβλημένα καλεῖ τὰ διὰ τὴν φαυλότητα τοῦ τρόπου μισούμενα, ὧν αἱ πράξεις αὐταὶ κατηγοροῦσιν.

- 22 ἀπορήσειε δ’ ἂν τις, πῶς καὶ τοὺς μοιχοὺς, καθ’ ὧν αἱ τοσαῦται παρὰ τῶν νόμων τιμωρίαι, τοῖς κόλαξι συνέμιζεν, οὓς λοιδορεῖσθαι μὲν εἰώθαμεν διὰ τὸ τῶν τρόπων ἀπατηλόν, οὐ μέντοι κολάζουσιν οἱ νόμοι. ἔνιοι μὲν οὖν μοιχοὺς ἐξεδέξαντο τοὺς μοιχικοὺς τὴν ἔξιν οὐ πρὸς ἐνέργειαν δὲ τὸ πάθος ἐξενεγκόντας, οἱ δὲ ἄμεινον ἐξηγούμενοι λέγουσιν ὅτι τὸ τῆς διαβολῆς ὄνομα οἶδεν ὁ τεχνογράφος ἐπὶ τε διαβολῆς καὶ κατηγορίας ταττόμενον—ἐπὶ μὲν διαβολῆς ὡς παρὰ Μενάνδρῳ ‘οὐκ ἔστιν οὔτε διάβολος γραῦς ἔνδον’, ἐπὶ δὲ κατηγορίας ὡς παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου ἐν προοιμίῳ ‘ὅρῳ γὰρ ὅτι τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολάς, αἷς ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει, οὐκ ἔνι τῷ φεύγοντι παρελθεῖν, εἰ μὴ τῶν δικαζόντων ἕκαστος ὑμῶν τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν ἐννοῶν καὶ τοῦ λέγοντος ὑστέρου δίκαια εὐνοϊκῶς προσδέξεται’—. οἱ μὲν οὖν μοιχοὶ ὑπὸ κατηγορίαν ὡς παρανομοῦντες ἀνάγονται, οἱ δὲ ἄσωτοι καὶ κόλακες ὑπὸ διαβολὴν καὶ ψόγον. [134, 4] ‘τετάρτην τὰ ἠθικὰ, οἶον γεωργοὶ

λίχνοι καὶ τὰ ὅμοια ‘φιλάργυροι δύσκολοι. ἠθικά φησιν ὅσα ἐκ μόνου τοῦ ἥθους τὴν εὐπορίαν τῆς συστάσεως ἢ διαβολῆς παρέχει τῷ λέγοντι· οἱ τε γὰρ γεωργοὶ ὡς ἐπίπαν αὐτουργοὶ τε καὶ ἐπίπονοί εἰσι καὶ τῷ ἀμικτοτέρῳ χαίρουσι βίῳ οἱ τε φιλάργυροι σμικρολόγοι τινὲς καὶ πρὸς μόνον αἰεὶ τὸ κερδαίνειν ὀρῶντες οἱ τε αὖ λίχνοι τοῦ ἡδέος ἔνεκα πάν ὅτιοῦν ἔτοιμοι ποιεῖν.

23 ὅθεν καὶ Μενάνδρῳ τῷ κάλλιστα τὸν βίον ἐκμιμησαμένῳ πᾶσαι ὑποθέσεις ἐκ τῶν τοιούτων ἠθικῶν συμπληροῦνται· διόπερ καὶ Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς εὐστοχώτατα πεποίηκεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο ‘ὦ Μένανδρε καὶ βίε, πότερος ἄρ’ ὑμῶν πότερον ἀπεμιμήσατο;’ ἀπλῶς τε εἰπεῖν τὰ διαβεβλημένα τὰς πράξεις ἔχει κατηγορούσας, ὅθεν καὶ μισεῖται, τὰ δὲ ἠθικά ἐκ μόνου τοῦ ἥθους, κἂν μηδὲν αὐτοῖς ἢ κατειργασμένον, γνώριμα γίγνεται καὶ διὰ τὸ ἀπαίδευτον τοῦ ἥθους ἐλεεῖται. [134, 5] ‘πέμπτην τὰ κατὰ συμπλοκὴν δύο προσηγοριῶν, οἷον νέος πλούσιος ‘οἶδεν ἐκάτερον τῶν προσηγορικῶν ἀσθενὲς σφόδρα πρὸς εὐπορίαν συστάσεως ὑπάρχον καὶ διὰ τοῦτο δύο πρὸς ταῦτό συνήγαγεν. ἢ τε γὰρ νεότης πρόδηλον μὲν ὅτι ὡς ἐπίπαν ἀφρονεστέρα καὶ φίλαρχος—αἰεὶ γὰρ ‘ὀπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἡερέθονται’—, σπανίως δὲ κἂν τῷ φρονεῖν ἄριστα διαφέρει—ὁ γοῦν Διομήδης ‘καὶ βουλῇ μετὰ πάντας ὁμήλικας ἔπλετ’ ἄριστος’—, ὃ τε πλούτος ὅτε μὲν ‘κακίας μᾶλλον ἢ καλοκάγαθίας ἐστὶν ὑπηρέτης’ φησὶν Ἰσοκράτης, ὅτε δὲ κατὰ Πλάτωνα ‘οὐ τυφλὸς ἀλλὰ ὁξὺ βλέπων, ἄνπερ ἅμ’ ἔπηται φρονήσει.

24 ‘διεzeugμένα μὲν οὖν ἀσθενεῖ πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις, συμπλακέντα δὲ μέγα τι καὶ σφοδρὸν ἀποτελεῖ πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν ῥέψαντα. [134, 8] ‘ἔκτην τὰ κατὰ συμπλοκὴν προσώπου καὶ πράγματος, οἷον μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας ‘ἐπὶ τὸ ἀσθενέστερον ἤδη χωρούσης τῆς τῶν προσώπων δυνάμεως καὶ <πραγμάτων>, πρᾶγμα συνέζευξε προσώπῳ προσηγορικῷ οὐκ ἀδίκημα ὁμολογουμένως ὑπάρχον οὐδὲ πρὸς καιρὸν γεγονός, ὡς τὸ παρεστάναι τῷ νεοσφαγεῖ σώματι ἢ τὸ νύκτωρ βοῆσαι παριόντα τὸ δεσμωτήριον ‘θαρρεῖτε, ὦ δεσμῶται’, ἀλλὰ τῇ συνεχείᾳ τοῦ καλλωπίζεσθαι τῆς πορνείας τὴν ὑπόνοιαν βεβαιοῦν. [134, 10] ‘ἐβδόμην τὰ ἀπλᾶ προσηγορικὰ, οἷον στρατηγὸς ῥήτωρ ‘ὅπερ ἐπὶ τῆς πέμπτης τῶν προσώπων τάξεως ὡς ἀσθενὲς παρητήσατο σμικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύειν ἀποφηνάμενος, τοῦτο τελευταῖον ἔταξεν ἀμυδροτάτην ὡς πρὸς τὰ πρῶτιστα τὴν ἰσχὺν ἔχον. ὥσπερ γὰρ αἱ ἐπὶ πλεόν τῶν ψυχῶν πρόοδοι πρὸς τὸ ἀσθενέστερον αἰεὶ χωροῦσιν ἅτε τῆς οἰκείας αἰτίας ἐπὶ μήκιστον ἀποπλανώμεναι, οὕτω κἂν ταῖς ἐπιστημονικαῖς διαιρέσεσιν αἱ ἐπὶ πλεόν διαιρέσεις πρὸς τὰ μερικώτερα καὶ ἀπορώτερα χωροῦσιν.

25 ἐπισημήνασθαι δὲ ἄξιον, ὅτι χρή τὰ ἀπλᾶ προσηγορικὰ ἀξιῶματι περιέχειν, ὅπως ἂν εὐπορώτερα τὰ τῆς ὕλης ὑπάρχη, ὡς τὸ τῆς στρατηγίας τε καὶ τῆς ῥητορικῆς. [134, 18] ‘καὶ δεῖ τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ἀκολουθοῦντα τόποις χρῆσθαι τοῖς ἐμπίπτουσιν ‘ἐγκωμιαστικούς μὲν φησι τόπους οὓς καὶ ἀνωτέρῳ ἔφαμεν γένος ἀνατροφὴν ἐπιτηδεύματα πράξεις, τὸ δὲ τοῖς ἐμπίπτουσιν οὐχὶ τοῖς εὐρισκομένοις δηλοῖ—οὐδὲ γὰρ πάντως ἐξετάζειν ἡμῖν ἕκαστα συμφέρει τῶν εὐρισκομένων—ἀλλὰ τοῖς κατὰ τεχνικὴν θεωρίαν τῷ λέγοντι λυσιτελοῦσιν. κἂν γὰρ ὧσιν ἐπὶ τινων πρόδηλοι πατέρες ἢ πατρὶς ἄδοξον δέ τι ἔχοντες, παραλείψομεν, ὡς καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου πεποίηκεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγων· Γύλωνα μὲν γὰρ τὸν πρὸς μητρὸς πάππον ὡς φυγάδα καὶ πρὸς τοῦ δήμου θανάτου καταγνωσθέντα διὰ τὴν Νυμφαίου τοῦ ἐν τῷ Πόντῳ προδοσίαν καὶ τὴν μητέρα ὡς Σκυθίδα κατὰ τὸ γένος—ταῦτα γὰρ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντός φησι—παρῆκεν, ἐπὶ δὲ τὴν ἀνατροφὴν ὡς χρηστὴν οὖσαν καὶ τὰς πράξεις εὐθὺς ἐχώρησε λέγων ‘ἐμοὶ μὲν τοίνυν ὑπῆρξε παιδί μὲν ὄντι φοιτᾶν ἐς διδασκάλους’ καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν δὲ τοῖς κατ’ Αἰσχίνου λόγοις ἐπὶ τοὺς πατέρας ὡς λίαν ἀδόξους πρὸ τῶν ἄλλων ἔτρεψε τὸν λόγον ‘οὐκ ἀπορῶν δὲ ὅτι χρή περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν εἰπεῖν, ἀπορῶ τοῦ πρώτου μνησθῶ, πότερον ὡς ὁ πατήρ σου Τρόμης ἐδούλευεν’, εἴ τι δὲ χρηστὸν ἐκ τῆς ἀγωγῆς ἢ τῆς περὶ τοὺς λόγους ἀσκήσεως ὑπῆρχεν αὐτῷ, τοῦτο παραλέλοιπεν.

- 26 ἐκ γὰρ τῆς τοιαύτης ἀκριβοῦς τῶν προσώπων ἐξετάσεώς τε καὶ χρήσεως καὶ ποίας ιδέας ἐπιβάλλειν προσήκει τοῖς λόγοις γνωσόμεθα· οἷον ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην ὑπὲρ διαβεβλημένου προσώπου Κτησίππου τοῦ Χαβρίου παιδὸς ἀσωτίαν νοσοῦντος πρὸς ἔνδοξον τὸν Λεπτίνην ποιούμενος τοὺς λόγους ἠθικωτέρᾳ κέχρηται καὶ λίαν ἐπιεικεστέρᾳ τῇ ιδέᾳ λέγων ‘οὐδὲν γὰρ φλαῦρον ἐρῶ σε’ καὶ πάλιν ‘καὶ γὰρ εἰ πάνυ χρηστός ἐστὶ Λεπτίνης, ὡς ἐμοῦ γε ἔνεκα ἔστω’. ἐν δὲ τῷ κατὰ Μειδίου κατὰ διαβεβλημένου προσώπου χωρῶν καταφορικωτέρᾳ καὶ τραχυτέρᾳ τῇ τῶν λόγων ιδέᾳ κέχρηται, ἐν δὲ τῷ περὶ τοῦ στεφάνου περὶ τῶν ἐνδόξων πράξεων τὸν ὅλον διαπλέκων λόγον πομπικωτέρᾳ τε καὶ λαμπροτέρᾳ· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἐν ἐκάστῳ τῶν λόγων αἰετῶν τε δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν προσφόρους αἰετῶν τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιτιθέντα προσώποις ὅψει τὰς τῶν λόγων ιδέας. τὸ μὲν οὖν πρόχειρον τῆς τῶν ἐγκωμιαστικῶν τόπων χρήσεως τοιοῦτόν ἐστιν ὥστε διὰ πάσης ἔχειν φυλακῆς, μὴ τι καὶ προέσθαι ἀναγκασθῶμεν ἔπος ‘ὅπερ τ’ ἄρρητον ἄμεινον’, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς σύστασιν ἡμετέραν ἐροῦμεν, τὰ δὲ βλάπτοντα σιωπήσομεν.
- 27 ἐπὶ δὲ τῶν ἐναντίων τὸ ἀνάπαλιν τὰ μὲν ἐκείνοις συνοίσοντα τελέως παραλείψομεν, ὅσα δὲ βλάπτειν ἱκανὰ ἐκτραγῶδήσομεν. ἔστι δὲ τις παρά τε Δημοσθένει καὶ Θουκυδίδῃ βιαιοτέρα μέθοδος, ἣτις καὶ τὰ πρὸς ἔπαινον τῶν ἐναντίων ἀπὸ τῆς γνώμης διαβάλλει καὶ τὰ καθ’ ἡμῶν κινοῦντα λαιδορίαν ἀπὸ τῆς διανοίας βέλτιστα δείκνυσιν. Δημοσθένης μὲν γὰρ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ὁρῶν ἐκεῖνον μεγαλοφρονοῦντα διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς τριήρους—μέγα γὰρ ἦν καὶ τὸ τριηραρχῆσαι Ἀθήνησι, μὴ τί γε δὴ τριήρη ὅλην ἐκ τῶν οἰκείων ἐπιδοῦναι—ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ἐξετάσας, δι’ ἣν τοῦτο πεποίηκε, διαβεβλημένον ἀπέδειξε τὸ δοκοῦν ἔνδοξον· φησὶ γὰρ ὡς στρατείας εἰς Εὐβοίαν γινομένης δέον σὺν τοῖς ἱππεῦσιν αὐτὸν ἐξελθεῖν ἐπιδέδωκε τριήρη διαφυγεῖν τὸ στρατεύσασθαι σπεύδων, καὶ τὸ ἐνθύμημα τοῦτο συμπληρῶν ἐπάγει ‘τῷ δῆλον, ὡς μὴδὲ ἀντειπεῖν αὐτὸν ἔχειν, ὅτι τὴν στρατείαν φεύγων οὐ φιλοτιμίᾳ τοῦτο ἐποίησεν’· καὶ πάλιν αἰσθόμενος ὅτι ζύλα διὰ τῆς τριήρους ἤγαγεν ἐξ Εὐβοίας φησὶ διαβάλλων ‘καὶ χρηματισμὸς οὐ λειτουργία γέγονεν ἢ τριηραρχία τῷ καταπτύστῳ τουτῷ’. ἐν δὲ τῷ περὶ τοῦ στεφάνου φεύγων τὸ μέγεθος τῆς κατ’ αὐτοῦ διαβολῆς, ὅτι δὴ συμβεβουλευκὸς αὐτοῦ πόλεμον ἄρασθαι πρὸς Φίλιππον τὸ περὶ Χαιρώνειαν ἀτύχημα τῇ πόλει γέγονεν, ἀπὸ τῆς γνώμης αὐτὸ συνέστησεν εἰπὼν ὡς ‘καλὰ καὶ τῶν προγόνων ἄξια τὰ συμβουλευθέντα καὶ παρ’ ἡμῶν μὲν αἰετῶν γιγνόμενα παρ’ ἐμοῦ δὲ τότε συμβουλευθέντα· οὐ γὰρ δὴ τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ τραφέντι χωρὶς ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι καὶ τοῦτο εἰς τὸν νοῦν ἐμβαλέσθαι, ὅμιν δὲ οὖσιν Ἀθηναίοις καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκάστην ἐν πᾶσι καὶ λόγοις καὶ θεωρήμασι τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ὑπομνήμαθ’ ὁρῶσι τοσαύτην κακίαν ὑπάρχειν ὥστε τῆς ἐλευθερίας αὐτεπαγγέλτους ἐθελοντάς παραχωρῆσαι Φιλίππῳ.
- 28 λοιπὸν τοίνυν ἦν κἀναγκαῖον ἅμα πᾶσιν οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν ἀδικῶν ὑμᾶς ἐναντιοῦσθαι δικαίως. τοῦτ’ ἐποιεῖτε μὲν ὑμεῖς ἐξ ἀρχῆς εἰκότως καὶ προσηκόντως, ἔγραφον δὲ καὶ συνεβούλευον καθ’ οὓς ἐπολιτευόμεν χρόνους—ὁμολογῶ. ἔτι γε μὴν ἐπιπλέον βεβαιῶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ὡς ἀρίστην βουλόμενος μεταστατικῶς ἐφ’ ἐτέρους μετάγει τὴν αἰτίαν λέγων ‘εἰ δὲ ἢ δαίμονός τις ἢ τύχης ἰσχύς ἢ στρατηγῶν φαυλότης ἢ πάντα ἅμα ἐλυμαίνετο τοῖς ὅλοις ἕως ἀνέτρεψε, τί Δημοσθένης ἀδικεῖ;’ ὁ δὲ γε Θουκυδίδης τῇ οἰκείᾳ κεχρημένος βία τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συνέστησέ τε καὶ διέβαλεν ἀπὸ τῆς γνώμης.
- 29 ζητουμένου γάρ, διὰ τί οἱ Κερκυραῖοι οὐδενὶ συνεμάχησαν, ἐκάτεροι ἀπὸ τῆς γνώμης ἐπιχειρήσαντες κατεσκεύασαν ὅπερ ἠβούλοντο· ὁ μὲν γὰρ Κερκυραῖός φησι ‘σύμμαχοί τε γὰρ οὐδενός πω ἐκούσιοι ἐν τῷ πρὸ τοῦ γενόμενοι νῦν ἄλλων τοῦτο δεησόμενοι ἤκομεν καὶ ἅμα ἐς τὸν παρόντα πόλεμον Κορινθίων ἔρημοι δι’ αὐτὸ καθέσταμεν καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν

πρότερον σωφροσύνη τὸ μὴ ἐν ἀλλοτρίᾳ συμμαχίᾳ τῇ τοῦ πέλας γνώμῃ συγκινδυνεύειν νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη, ὁ δ' αὖ Κορίνθιος ἐκ τοῦ ἐναντίου διέβαλε τὸ πρᾶγμα εἰπὼν 'φασὶ δὲ συμμαχίαν διὰ τὸ σῶφρον οὐδενός πω δεξασθαι· τὸ δὲ ἐπὶ κακουργίᾳ καὶ οὐκ ἀρετῇ ἐπετήδευσαν σύμμαχόν τε οὐδένα βουλόμενοι πρὸς τὰ ἀδικήματα οὐδὲ μάρτυρα ἔχειν.' [134, 19] 'οὐκ ἐπιδέχεται δὲ ἐξέτασιν τὰ τε ἀόριστα οἷον τὸ τίς καὶ τὰ ἰσάζοντα διόλου· ἱκανῶς περὶ τῶν ἐξεταζομένων προσώπων διαλαβὼν ἐπὶ τὰ ἀνεξέταστα χωρεῖ. ταῦτα δὲ εἶναι φησι τὰ τε ἀόριστα καὶ τὰ ἰσάζοντα διόλου. ἰστέον δὲ ὅτι ταῦτα ἐπὶ μὲν πεπλασμένων ὑποθέσεων δύναται κρίσιν ἐκδέξασθαι, ἐπὶ δὲ ἀληθείας οὐδαμῶς ἂν συσταίῃ· οὔτε γὰρ ἀορίστου ὄντος τοῦ πεποιηκότος κατηγορία τις ἔννομος κατ' αὐτοῦ γενήσεται οὔτε δύο πρόσωπα ἐξισάζοντα διόλου ῥᾶδιον εὔρεϊν· κἂν γὰρ ἐπὶ τινῶν κοινωνία τις αὐτοῖς συμβαίνοι ἐκ νεότητος ἢ πλούτου, ἀλλ' οὖν ἐν τῇ ἀγωγῇ ἢ ταῖς πράξεσιν οὐκ ἐνδέχεται μὴ διαφορὰν τινα εὔρεθῆναι.

30 οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἀνεξέταστα παντελῶς ἀκατάσκευα καταλέλοιπεν ἡ τέχνη, ἀλλὰ τῆς μὲν τῶν ἀορίστων ἐξετάσεως τρεῖς ἡμῖν παραδέδωκε μεθόδους· ἡ γὰρ κατασκευαστικούς αὐτοῖς λογισμοὺς προσθήσομεν ὡς Δημοσθένης ἐν Φιλιππικοῖς ἤκουον δὲ ἔγωγέ τινων ὡς οὐδὲ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς ἔτι δώσοιεν αὐτῷ καρποῦσθαι· καὶ εἰδὼς τὸ σαθρὸν τοῦ ἀορίστου τὴν κατασκευὴν εὐθὺς ἐπήγαγε 'τὰ γὰρ κοινὰ τὰ Θετταλῶν ἀπὸ τούτων δέοι διοικεῖν, οὐ Φίλιππον λαμβάνειν', ἢ ἐπικρίσει οἰκεία τὸ ἀόριστον συστήσει—ταύτην δὲ τὴν ἐπίκρισιν ὁ μὲν ῥήτωρ μετὰ ὅρκου ποιήσεται· καὶ μὰ τὸν Δία οὐδὲν ἄπιστον ἴσως, ὁ δὲ Πλάτων θαρρῶν τῷ οἰκείῳ ἀξιωματί φησι 'καὶ ἐγὼ πείθομαι—, ἢ ἐπαίνῳ συστήσει τὸν εἰρηκότα ὡς Δημοσθένης· ὥς δὲ ἐγὼ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγεννημένων τινὸς ἤκουον ἀνδρὸς οὐδαμῶς οἷου τε ψεύδεσθαι· καὶ Πλάτων ἐν Ἀλκιβιάδῃ 'ἐπεὶ ποτε ἐγὼ ἤκουσα ἀνδρὸς ἀξιοπίστου τῶν ἀναβεβηκότων παρὰ βασιλέα, ὃς ἔφη διελθεῖν χώραν πάνυ πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἐγγὺς ἡμερησίαν ὁδόν, ἣν καλεῖν τοὺς ἐπιχωρίους ζώνην τῆς βασιλέως γυναικός· ἐπὶ δὲ τῶν ἐξισαζόντων προσκείμενον ἀκριβῶς πάνυ τὸ διόλου μέθοδον ἡμῖν παραδίδωσι, δι' ἧς δυνησόμεθα καὶ ταῦτα πρὸς ἐξέτασιν παραλαβεῖν· ἂν γὰρ καὶ τὴν βραχυτάτην διαφορὰν εὔρωμεν ἐν τῷ ἐξισάζοντι, φευξόμεθα τὸ δοκεῖν τοῖς αὐτοῖς τῷ ἀντιδίκῳ περιπίπτειν.

31 τοιγαροῦν οὕτω Δημοσθένης μὲν ἐν τοῖς κατ' Αἰσχίνου λόγοις ἐξισάζοντος τοῦ ὅτι ἀμφοτέροι πολιτεύονται συνέστησεν αὐτὸ εἰπὼν 'σὺ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἅπαντα πεπολίτευμαι· καὶ πάλιν ἐξισάζοντος τοῦ πεπρεσβευκέναι ἐπὶ ἀμφοτέρων φησὶ βιαιότερον ἐγχειρῶν 'ἐγὼ δὲ οὐδὲ συμπεπρεσβευκέναι φημι σοί, πρεσβεύειν μέντοι σὲ μὲν πολλὰ καὶ δεινὰ κατὰ τῆς πατρίδος, ἐμαυτὸν δὲ ὑπὲρ τούτων τὰ βέλτιστα.' Ὑπερείδης δὲ πάλιν ἐν τῷ ὑπὲρ Φρύνης ἐξισάζοντος τοῦ ὅτι αὐτός τε καὶ Εὐθίας ὠμιληκότες ἦσαν τῇ Φρύνῃ—ἐταῖρα δὲ ἦν αὕτη ἐκ Θεσπιῶν διαφέρουσα τῷ κάλλει καὶ ἐπακμάσασα Λαΐδι· ἀναθέντων <δὲ τῶν> Ἑλλήνων ἐν Δελφοῖς αὐτῆς εἰκόνα καὶ ἐπιγραψάντων 'Φρύνη Ἐπικλέους Θεσπική' Κράτης ὁ κύων ὑπέγραψεν 'ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας—' Ὑπερείδης οὖν ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ ὑπὲρ αὐτῆς λόγῳ εὐρών τινα διαφορὰν ἔφρυγε τὸ ἐξισάζον φήσας 'οὐ γὰρ ὁμοίον ἐστὶ τὸν μὲν ὅπως σωθήσεται ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν, τὸν δὲ ὅπως ἀπολέσειεν.' [134, 24] ὥσπερ δὲ τῶν προσώπων, οὕτως καὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ διαφορὰ· οὐχὶ κατὰ τὴν ποσότητά φησι—τὰ μὲν γὰρ ἄχρι ἐπὶ προελήλυθε διαφορῶν, τὰ δὲ τρεῖς ἔχει μόνας—, ἀλλὰ κατὰ τὴν ποιότητα· πολλὴ γὰρ καὶ τούτων ἢ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ.

32 [134, 25] 'καὶ ἰσχυροτάτην μὲν ἔχει δύναμιν ταῦτα, ἐφ' οἷς τις αὐτὸς ὡς ποιήσας κρίνεται· εἰκότως τοὺς γὰρ λογισμοὺς ὧν ἂν βουλοίμεθα πράττειν αἰεὶ προχείρους ἔχομεν· καὶ τὰς αἰτίας προηυτρεπικότες ἀπολογίας τε καὶ προφάσεις πιθανὰς οἱ τολμῶντες τόδε τι ποιεῖν οὕτως ἐπὶ τὰ πράγματα χωροῦσιν. [134, 28] 'δευτέραν δὲ ὅταν ἐτέρου πράξαντος ἀντικρυς εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸ κρινόμενον· τῶν πραγμάτων ἐφ' οἷς ἡ κρίσις ἢ παρ' ἡμῶν γιγνομένων ἢ

παρ' ἐτέρων τὰ μὲν παρ' ἡμῶν πεπραγμένα τὴν πρωτίστην ἔχει τάξιν, τὰ δὲ παρ' ἄλλων ἢ ἄντικρυς εἰς ἡμᾶς ἀναφέρεται—ὅπερ ἐστὶ φανερώς—ἢ ἐξ ὑπονοίας. τὰ μὲν οὖν ἄντικρυς εἰς ἡμᾶς ἀναφερόμενα τὴν δευτέραν ἔχει τάξιν, διότι πεπλανημένους ἐπιδέχεται τοὺς λογισμοὺς· ὧν γὰρ ἄλλοι πεπράχασι, πῶς ἂν ὠρισμένως ἀποδοίμεν αἰτίας, εἴ γε μὴ συνειδεῖμεν αὐτοῖς; τὸ δὲ συνειδέσθαι τῷ κακῷ πάντως ὑπεύθυνον. τὰ δὲ ἐξ ὑπονοίας τὴν τρίτην εἰκότως ἐπιδέχεται τάξιν· πολὺ γὰρ ἀσθενέστερον τὸ ἐξ ὑπονοίας πρᾶγμα ἀναφερόμενον εἶς τινα τοῦ ἄντικρυς, πεπλανημένα γὰρ σφόδρα καὶ παντάπασιν ἀβέβαια τὰ τῶν ὑπονοιῶν ἀληθείας τε καὶ ψεύδους ἐπίσης ἀπέχοντα.

33 ἀπορήσειε δ' ἂν τις, τίνας ἔνεκα τὴν τρίτην τῶν πραγμάτων τάξιν μεταξὺ τετάχθαι τῶν προειρημένων δύο φήσας οὐ δευτέραν αὐτὴν τέταχεν ἀλλὰ τρίτην· τὸ γὰρ μεταξὺ πρόδηλον ὡς μεσότητά τινα δηλοῖ. τρίτην μὲν οὖν αὐτοῖς ἐπιτέθεικε τάξιν, διότι τὴν εὐπορίαν ἐν τοῖς ζητήμασιν ἐλάττονα τῶν προειρημένων ἡμῖν χορηγεῖ, μεταξὺ δὲ αὐτὰ κέκληκεν, ἐπεὶ περ ἀμφοτέρων μετέχει τῶν ἀνωτέρω τάξεων, οἷον ἐπὶ Ἀρχιδάμου· τὸ γὰρ πρᾶγμα ἐκεῖσε τῇ μὲν πρώτῃ τάξει τῶν πραγμάτων κοινωνεῖ, διότι πέπρακται Ἀρχιδάμῳ ἄλλα τινά, ἐξ ὧν καὶ ἡ τῆς δωροδοκίας ὑπόνοια βεβαιοῦται—χρόνον τε γὰρ οὐκ ὀλίγον ἐν τῷ ἐπιστρατεύειν διέτριπεν, ὡς καὶ Θουκυδίδης φησί, καὶ τὴν Ἀττικὴν δηώσας μόνους τοὺς Περικλέους ἀγροὺς καταλέλοιπεν ἀδηώτους—, τῇ δὲ δευτέρᾳ πάλιν κοινωνεῖ, διότι τὸ παρὰ Περικλέους πεπραγμένον εἰς Ἀρχίδαμον ἀναφέρεται οὐ μᾶτην ἀλλὰ διὰ τὰ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ Ἀρχιδάμου πρὸς χάριν Ἀθηναίων γεγονότα. [135, 4] 'ἀπέοικε δὲ οὐδὲν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ὁ ἄσωτος ὁ ἐπὶ τῷ πατρὶ ἀφανεῖ γενομένῳ φόνου φεύγων ' καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ πρᾶγμα τὸ εὐθυνόμενον τῆς τρίτης ὑπάρχον τάξεως ἐξ ὑπονοίας εἰς τὸν ἄσωτον ἀναφέρεται· ὁ γὰρ πᾶσαν τὴν οὐσίαν οὕτως ἀκόσμως εἰς τὰ μὴ δέοντα καταναλίσκων ἴσως καὶ τῷ παρανομωτάτῳ τῶν ἔργων ἐπεχείρησε μηδένα τὸν σωφρονίζοντα βουλόμενος ἔχειν.

34 [135, 6] 'καὶ οὐκ ἀγνοῶ γε ὡς ᾤθησάν τινες μὴ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα τὸ κρινόμενον ' τοῦτο εἰς ἐνίους ἀποτείνεται τῶν τεχνογράφων, οἱ τὰ ἐξ ὑπονοίας πράγματα ὡς ἀνεξέταστα παραλαμβάνουσιν ἐν τοῖς ζητήμασι καὶ μελετῶντες αὐτὰ ἐκ μὲν τοῦ πράγματος οὐδὲ ἐν κινουῦσι κεφάλαιον, τὰ δὲ ἐκ τοῦ προσώπου μόνου ἐξετάζουσιν. τῶν γὰρ στοχαστικῶν κεφαλαίων τὰ μὲν ἐκ τοῦ προσώπου μόνου κινεῖται, ὡς βούλησις καὶ δύναμις, τὰ δὲ ἐκ τοῦ πράγματος, ὡς τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἀντίληψις, μετάληψις, χρῶμα ὃ καὶ μετὰθεσις αἰτίας καλεῖται, πιθανὴ ἀπολογία. ἔτι δὲ κάκεῖνο ἰστέον, ὡς τὸ πρᾶγμα διχῶς λέγεται ἐν τοῖς στοχαστικοῖς ζητήμασι, τό τε σημεῖον καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτό. τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα ποτε ἀδύνατον ἐκλιπεῖν· πῶς γὰρ ἂν καὶ κρίσις συσταίῃ μὴ ὄντος τοῦ εὐθυνομένου πράγματος; τὸ δὲ σημεῖον ἐκλείπει πολλάκις, ὥσπερ ἐν τοῖς ἐξ ὑπονοίας διὸ τοὺς τοιοῦτους ἀτελεῖς ἐκ πραγμάτων καλοῦσι στοχασμούς. τοῦ τοίνυν χρώματος ἀεὶ τῷ σημείῳ μαχομένου, εἰ μὴ ἐμπίπτει τὸ σημεῖον, ὥπερ μάλιστα ὁ κατηγορὸς ἰσχυρίζεται, περιττὴ τις ἂν εἴη καὶ ἡ διὰ τοῦ χρώματος ἀπολογία· διόπερ τῶν τε πρὸ Ἑρμογένους τεχνογράφων ἔνιοι καὶ τῶν μετ' ἐκεῖνον Ἀκύλας τε καὶ Εὐαγόρας οἱ τὴν ἐκ φιλοσοφίας ἐπιστήμην τῇ ῥητόρων συμμίζαντες τέχνην τὸ κατὰ τὸν ἄσωτον ζήτημα διελόντες τοῖς ἐκ μόνου τοῦ προσώπου κεφαλαίοις ἐχρήσαντο.

35 [135, 7] 'θαυμάζω δὲ εἰ μὴ κρινόμενον πράγματος αἰτίαν τις ἀποδώσει καὶ τὸ λεγόμενον χρῶμα ' φαίνεται καὶ ὁ τεχνογράφος μὴ σφόδρα θαρρῶν τῇ δόξῃ ταύτῃ· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἐνδοιαστικώτερον ἀνωτέρω τε καὶ νῦν ἐχρήσατο τῷ λόγῳ εἰωθὼς ἀποφαίνεσθαι διαρρήδην, ἐν οἷς ἂν αὐτῷ κατὰ κράτος ἀρέσκη τὰ λεγόμενα ὡς ἐκεῖσε. τὸ γὰρ ὡς ἀληθῶς τε καὶ καθόλου καλὸν ἢ συμφέρον ἢ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν οὐ ῥητορικῆς. οἱ μὲν οὖν ὡς ἀτελεῖς ἐκ πραγμάτων τὸ κατὰ τὸν ἄσωτον ζήτημα διελόντες οὐδὲ χρώματι ὅλως ἐχρήσαντο· εἰ δὲ κατὰ Ἑρμογένην βούλοιτό τις ἐνταῦθα κινῆσαι χρῶμα, δηλονότι τῶν πεπλανημένων τινὰ χρωμάτων ἐρεῖ ὡς

‘εἰκὸς ὑπ’ ἐχθρῶν ἐμῶν ἀνηρῆσθαι τὸν πατέρα’ ἢ ὅτι ‘πρὸς ἀποδημίαν τινὰ λαθραίαν ἐστάλη.’ [135, 9] ‘ἀπολογήσεται δὲ οἶμαι ὁ ἄσωτος καὶ ἐρεῖ τι ‘οἱ μὲν ἄλλοι φασὶν ὡς ἐκ βουλήσεώς τε καὶ δυνάμεως παραγραφικοῦ τε τοῦ ἀπὸ τῶν λειπόντων καὶ ἐλέγχων ἀπαιτήσεως πλατυνεῖ τὴν ἀπολογίαν ὁ ἄσωτος, ὁ δὲ Ἑρμογένης καὶ τοῖς ἐκ τοῦ πράγματος κεφαλαίοις φησὶ δεῖν αὐτὸν κεχρῆσθαι.

- ³⁶ [135, 10] ‘πρᾶγμα δὲ οὐ κρίνεται κατὰ γε ἐμὲ τὸ ἐξισάζον μόνον ‘ἐνταῦθα φανερώς τὴν οἰκείαν ἐκφαίνει γνώμην, ὡς μόνον τὰ διόλου ἐξισάζοντα τῶν πραγμάτων φησὶν ἐξέτασιν μὴ ἐπιδέχεσθαι ἐν τοῖς ζητήμασι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κρίνεσθαι διαγορεύει. ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον ὅτι, ὥσπερ ἐν τοῖς προσώποις δύο τινὰ ἐστὶ τὰ ἀνεξέταστα, τὰ τε ἀόριστα καὶ τὰ ἐξισάζοντα διόλου, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πράγμασι τὰ τε ἐξ ὑπονοίας καὶ τὰ ἐξισάζοντα. καὶ ἀναλογεῖ τοῖς ἀορίστοις τὰ ἐξ ὑπονοίας ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ οὐδεμία ποιότης ὠρισμένη τοῦ ἀορίστου κατηγορεῖται προσώπου, οὕτως καὶ τῷ ἐξ ὑπονοίας πράγματι οὐδέν τι βέβαιον τεκμήριον χορηγεῖ τὴν σύστασιν. [135, 17] ‘μετὰ ταῦτα τοίνυν ἔστιν ἐξ αὐτῶν ἐπιγνῶναι τὰ τε συνεστῶτα καὶ διαιρεῖσθαι δυνάμενα τῶν ζητημάτων ‘ικανῶς ἡμᾶς προτρέπει πρὸς τὴν ἀκριβῆ κατανοήσιν τῆς τε τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων διαφορᾶς· τὸ γὰρ τέλος οὐ μικρὸν εἶναι τούτων ἀποφαίνεται, εἴ γε τὰ συνεστῶτα καὶ διαιρούμενα τῶν ζητημάτων καὶ τὰ ἀσύστατα διὰ τούτων γνωσόμεθα. ἀσύστατον δὲ ἐστὶ ζήτημα τὰς ἐξ ἐκατέρου μέρους τῶν δικαζομένων συνηγορίας οὐκ ἔχον ἐρρωμένας. [135, 19] ‘τὰ μὲν γὰρ ἦτοι ἄμφω καὶ πρόσωπον ἔχοντα καὶ πρᾶγμα κρινόμενον ‘τέσσαρας τούτους κανόννας ἡμῖν παραδίδωσι τῆς τῶν συνεστηκότων ἐπιγνώσεως· πρῶτον μὲν ἵνα πρόσωπόν τε καὶ πρᾶγμα ἔχωσι κρινόμενον—ὅπερ ἐστὶν ἐξετάζεσθαι δυνάμενον—ἢ τὸ ἕτερον πάντως· δεύτερον ὥστε τὰς ἐξ ἐκατέρου μέρους δικαιολογίας πιθανὰς τε καὶ διαφόρους εἶναι καὶ ταῖς πίστεσιν ἐρρωμένας· τρίτον ὥστε τὸν δικαστὴν μὴ προειληφότα τὴν κρίσιν οἴκοθεν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἰέναι ἀλλ’ ἐκ τῶν λεγομένων ἐν τῇ δίκῃ τὴν φαινομένην αὐτῷ δικαίαν τε καὶ ἀδωροδόκητον ἐπάγειν κρίσιν· τέταρτον ὥστε μετὰ τὰς προσηκούσας δικαιολογίας δύνασθαι τὸ ζητούμενον ἐπιδέξασθαι πέρας—εἰ γὰρ ἀπέραντα τὰ τῆς ὑποθέσεως ὑπάρχοι, λίθον ἔψειν δόξομεν δικαζόμενοι περὶ πράγματος, ὃ πέρας ἀδύνατον ἐπιτεθῆναι—.

- ³⁷ [135, 25] ‘τὰ δὲ οὐτινοοσὺν τούτων ἐνδεᾶ ταῦτα ἀσύστατά ἐστιν ‘τὰ δὲ καὶ ἐνὸς μόνου τῶν τεσσάρων ἀποδέοντα κανόνων ἐν τοῖς ἀσυστάτοις τετάχθαι δίκαιον. [135, 26] ‘καὶ πρῶτον ἀσυστάτων εἶδος τὸ μονομερές· τοῦτο παρὰ τὸν δεύτερόν ἐστι κανόνα· οὐ γὰρ ἔχει τὰς ἐξ ἐκατέρου μέρους δικαιολογίας ἐρρωμένας, ὅπερ ἐκεῖνος ἡμῖν παρήγγελλεν, ἀλλὰ θατέρῳ τοῖν μεροῖν τὴν πᾶσαν ἰσχὺν προσνέμει τῶν λόγων. ὁ δὲ Ἀκύλας τὸ κατὰ τὸν πορνοβοσκὸν παράδειγμα τοῦ κατὰ πρόσωπον ἀδόξου τρόπου φησὶν εἶναι. [135, 30] ‘δεύτερον τὸ ἰσάζον διόλου· τοῦτο παρὰ τὸν πρῶτον κανόνα ἐστίν· οὔτε γὰρ πρόσωπα οὔτε πράγματα ἔχει κρινόμενα, ἀλλὰ τῷ ἰσάζειν ἀσύστατον ποιοῦσι τὴν κρίσιν.

- ³⁸ [136, 2] ‘τρίτον τὸ ἀντιστρέφον· καὶ τοῦτο παρὰ τὸν δεύτερον κανόνα ἐστίν· οὐ γὰρ ἰσχυρὰ τὰ τῶν πίστεων αὐτοῖς ἀλλὰ σαθρότατα ποτὲ μὲν τάδε ποτὲ δὲ τὰναντία διεξιόντων. διαφέρει δὲ τοῦ ἰσάζοντος, ὅτι ἐκεῖ μὲν τοῖς ἀλλήλων ἐνταῦθα δὲ τοῖς ἑαυτῶν οἱ δικαζόμενοι περιπίπτουσι λόγοις. [136, 8] ‘τέταρτον τὸ ἄπορον· τοῦτο ἀκριβῶς παρὰ τὸν τέταρτον κανόνα ἐστίν· οὐ γὰρ δύναται πέρας λαβεῖν. [136, 12] ‘πέμπτον τὸ ἀπίθανον· καὶ τοῦτο παρὰ τὸν δεύτερόν ἐστι κανόνα· οὐ γὰρ ἐκ πιθανῶν σύγκειται λόγων, ἀλλὰ ταῖς πάντων ἀκριβῶς ἐναντία δόξαις καὶ τῷ χρησμῷ τῆς Πυθίας οὐ συνάδοντα λέγειν ἐπιχειρεῖ. [136, 14] ‘ἕκτον τὸ ἀδύνατον· καὶ τοῦτο παραπλησίως τῷ πέμπτῳ παρὰ τὸν δεύτερόν ἐστι κανόνα· οὔτε γὰρ πιθανοὶ οὔτε ταῖς πίστεσιν ἰσχυροὶ οἱ ἐν αὐτῷ λόγοι. διαφέρει δὲ τοῦ ἀπίθανου, ὅτι τὸ μὲν ἀδύνατον οὐδεμίαν ἔχει τοῦ γενέσθαι φύσιν—ὃ δὲ ἀδύνατον πραχθῆναι, πῶς οὐκ ἄποπον πλάττειν;—, τὸ δὲ ἀπίθανον τῶν

ἐνδεχομένων ἐστίν—ἐνδέχεται γὰρ Σωκράτην τε διὰ φιланθρωπίαν ἐταίρα χορηγῆσαι τροφήν καὶ Ἀριστείδην ἀπατηθέντα πρᾶξαι τι ἄδικον—.

- 39 [136, 16] ‘ ἔβδομον τὸ ἄδοξον ‘ ἄδοξον ἐνταῦθα φησιν οὐ τὸ εὐτελές—πολλὰ γὰρ καὶ τῶν εὐτελεστάτων πραγμάτων ἐξέτασιν ἐν ζητήμασιν ἐπιδέχεται—ἀλλὰ τὸ κακόδοξον καὶ αἰσχρόν. ἰστέον δὲ ὡς Ἀκύλας ἄδοξον κατὰ τὸ πρᾶγμα τὸν τρόπον τοῦτον καλεῖ. ἡμάρτηται δὲ καὶ οὗτος παρὰ τε τὸν δεῦτερον κανόνα καὶ παρὰ τὸν τρίτον· ποίαν γὰρ ἰσχυρὰν προβαλεῖται πίστιν ἀνὴρ προαγωγὸς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ὑπὲρ οὕτω διαβεβλημένης πράξεως κατηγορεῖν ἐπιχειρῶν; ποῖος δὲ δικαστῆς σωφρονῶν οὐ πρὸ τῆς κρίσεως καταλεύσει τὸν μηδὲ τῶν οἰκαιοτάτων δι’ αἰσχροκέρδειαν φεισάμενον; ὥστε καὶ διὰ τὸ προειληφθαι τῇ κρίσει ἡμάρτηται. [136, 18] ‘ ὄγδοον τὸ ἀπερίστατον ‘ ἔγνωσται πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν προγυμνάσμασιν ὅτι ἔξ ἐστι τὰ περιστατικὰ μόρια, πρόσωπον πρᾶγμα τόπος χρόνος αἰτία τρόπος· τούτων δὲ μετὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ πρᾶγμα συνεκτικώτατόν ἐστιν ἡ αἰτία. ἀπερίστατον οὖν καλεῖ τὸ μηδεμίαν προφανῆ αἰτίαν τῆς κατηγορίας ἔχον. ἐνταῦθα οὖν τελείως ἐκλείπει τό τε πρᾶγμα καὶ τὸ τεκμήριον, ὅπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ἐκ πραγμάτων στοχασμῶν ποτε συμβαίνει· καὶ οὗτος οὖν παρὰ τὸν δεῦτερόν ἐστι κανόνα μηδεμίαν ἰσχυρὰν πίστιν ἐφ’ οἷς ἐγκαλεῖ παρεχομένου τοῦ πατρός.
- 40 [136, 21] ‘ παρὰ δὲ ταῦτα εἶδη ἐστὶν ἕτερα ἐγγὺς μὲν ἀσυστάτων μελετώμενα δὲ ὅμως διεξελθὼν τὰ πάντῃ ἀσύστατα οὐκ ἀθρόως ἐπὶ τὰ συνεστῶτα χωρεῖ ἀλλ’ ἐπὶ τὰ μέσα τῶν συνεστῶτων καὶ ἀσυστάτων· οἱ γὰρ τρεῖς τρόποι, οὓς ἐκτίθεται, μετέχουσι τῶν μὲν συνεστῶτων ἐπὶ πλεόν τῶν δὲ ἀσυστάτων ἐπ’ ἐλάχιστον. [136, 22] ‘ πρῶτον μὲν τὸ ἑτερορρεπές ‘ τοῦτο πλησιάζει μὲν τῷ μονομερεῖ, καθότι θατέρῳ τοῖν μεροῖν πολλὴν σφόδρα χορηγεῖ τὴν δικαιολογίαν, ὥσπερ ἐκεῖνο τὴν ὅλην, διενήνοχε δὲ τῷ ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ ἕτερον μέρος μηδεμιᾶς εὐπορεῖν ἀπολογίας ἐνταῦθα δὲ βραχεῖς ἔχειν τοὺς συναγωνιζομένους τῶν λόγων. [136, 26] ‘ εἴτα τὸ κακόπλαστον ‘ τοῦτο πανταχόθεν μὲν συνέστηκε, μόνην δὲ τὴν περὶ τὰ πρόσωπα ἐξέτασιν χωλεύουσιν ἔχει, διότι τοὺς τεθνεῶτας ὡς ζῶντας ὑποτίθεται· εἰ γὰρ ἀντὶ Κλέωνος γράψει τις Θηραμένην πέμπειν στρατηγόν, τελείως ἔρρωται τὸ ζήτημα, ὥστε καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἡμαρτημένον παρὰ τὸν πρότερόν ἐστι κανόνα· τὰ γὰρ μὴ ὑπόντα πρόσωπα πῶς ἂν καὶ κρίσιν ἐπιδέχοιτο· [137, 1] ‘ ἔστιν ἐν τούτοις καὶ τὸ προειλημμένον τῇ κρίσει ‘ τοῦτο φανερώτατα παρὰ τὸν τρίτον ἐστὶ κανόνα· καὶ ἡ μὲν πλάσις αὐτοῦ πᾶσα συνέστηκεν, οἱ δὲ κριταὶ πρὸς τῆς γυναικὸς εὖ πεπονθότες οὐδεμίαν κατ’ αὐτῆς ἐξοίσουσι ψῆφον, κἂν περιφανῶς ἐλέγχωτο μεμοιχευμένη.
- 41 [137, 6] ‘ τάχα δ’ ἂν καὶ παρὰ ταῦτα εἶδη τινὰ εὐρεθείη ἄλλα τοιαῦτα ‘ οἶδεν ὁ τεχνογράφος ὡς ἢ κατὰ μικρὸν τῶν συνεστῶτων παράλλαξις πολλοὺς ἀπεργάζεται τῶν ἐγγὺς ἀσυστάτων τρόπους. ἔνιοι γοῦν τῶν μετ’ αὐτόν, ὧν ἐστὶν Εὐαγόρας τε καὶ Ἀκύλας, καὶ μέχρι δώδεκα τρόπων τὰ ἀσύστατα προήνεγκαν τέσσαρας ἄλλους τοῖς παρὰ Ἑρμογένους εἰρημένοις ὀκτὼ προσθέντες· τὸν καθ’ αὐτὸν πάντῃ δῆλον, οἷον ἀριστεὺς ἀνελὼν <πορνεύοντα τὸν> υἱὸν φόνου κρίνεται· τὸν καθ’ αὐτὸν πάντῃ ἄδηλον, οἷον καταλέλοιπέ τις δύο παισὶν ἐξίσου τὴν οὐσίαν, εἰπὼν τι πρὸς τὸ οὓς θατέρῳ τῶν υἱῶν ἐτελεύτησε, καὶ ἀξιοῖ ὁ θάτερος ὡς περὶ θησαυροῦ ἀκούσαντα αὐτὸν εἰσφέρειν καὶ τὸν θησαυρόν· τὸν κατὰ τὸ τεκμήριον δῆλον, οἷον Αἰσχίνης κρινόμενος ἐπὶ τῷ προδεδωκέναι Κερσοβλέπτην ἐπέδειξεν ἐπιστολὴν δηλοῦσαν ὡς πρὶν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πρεσβείαν ἐξελθεῖν Κερσοβλέπτης ἦν ἀλούς ὑπὸ Φιλίππου, καὶ οὐδὲν ἤττον κρίνεται· τὸν ἄπορον ἐν κατηγορίᾳ, ὃν καὶ κροκοδειλίτην οἱ Στωϊκοὶ φασιν, οἷον Εὐαθλος συνέθετο Πρωταγόρᾳ τῷ σοφιστῇ δώσειν μισθόν, εἰ τὴν πρώτην δίκην λέγων νικήσειε, μαθὼν καὶ μὴ βουλόμενος λέγειν ὑπὸ τοῦ Πρωταγόρου τὸν μισθὸν ἀπαιτεῖται, ὁ δὲ ἀντιλέγει, εἴτε γὰρ νικήσειεν, οὐ δίκαιος δοῦναι κατὰ τὴν σύνταξιν, εἴτε ἡττηθείη, ὡς μήπω μαθὼν οὐκ ἄξιος

ἀπαιτεῖσθαι—διαφέρει δὲ τοῦ ἑτέρου ἀπόρου, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐν τῷ βουλευέσθαι ἐστὶν ἡ ἀπορία ἐνταῦθα δὲ ἐν κατηγορίᾳ καὶ ἀπολογίᾳ—.

- 42 [137, 10] ‘εἶδους γὰρ ἕνεκα προβλημάτων καὶ τρόπου περιέργων ἂν εἴη λέγειν ἐν τῷ παρόντι ‘τοῦτο ἀκριβῶς εἰς Μινουκιανὸν αἰνίττεται. ἐκεῖνος γὰρ ἐν τῇ τέχνῃ πρὸ τοῦ περὶ τῶν στάσεων διεξελεθεῖν τὰ εἶδη τῶν προβλημάτων ἀπαριθμεῖται καὶ τοὺς τρόπους λέγων εἶδη μὲν εἶναι προβλημάτων πέντε, πανηγυρικὰ δικανικὰ ἠθικὰ παθητικὰ μικτά· πανηγυρικὰ μὲν, οἷον μετὰ τὰ ἐν Σαλαμῖνι γράφει Θεμιστοκλῆς θύειν τοῖς ἀνέμοις—εἰ γὰρ καὶ συμβουλή πρόκειται, ἀλλ’ οὖν πανηγυρικὸν ὅλον τὸ εἶδος τοῦ λόγου γενήσεται ἐπὶ τηλικούτοις οὖσι τοῖς κατωρθωμένοις— δικανικὰ δέ, οἷον τὰς ἱερωσύνας τῶν παίδων εἶναι, ἀριστεύσας τις ἤτησεν ἱερωσύνην τινὸς ἀφελέσθαι, ἔλαβε, τεθνήκασιν ἀμφοτέρωι ὃ τε ἀριστεὺς καὶ ὁ πρῶτος ἱερεὺς, <καὶ> οἱ παῖδες ἀμφοτέρων ἀμφισβητοῦσι τῆς ἱερωσύνης—ἐνταῦθα γὰρ ψιλὴ περὶ τῶν δικαίων ἐστὶν ἡ μάχη— ἠθικὰ δέ, οἷον φιλάργυρος ἀριστεύσας ἤτησεν εἰς τὴν δωρεάν τοῦ πλουσιωτάτου τὸν κλῆρον ἀφελέσθαι· παθητικὰ δέ, οἷον ἐν μανίᾳ τις ἀπτόμενον αὐτοῦ τὸν υἱὸν ἀπέκτεινε καὶ ἀνενεγκὼν φόνου κρίνεται· μικτὰ δέ, οἷον τραυματίας τις ἀριστεὺς παρεχώρησε τῆς δωρεᾶς ἀτρώτῳ ἀριστεῖ, καὶ ὁ μὲν αἰτεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ λαβεῖν, ὁ δὲ μονομαχεῖν ἄξιοι—πολλὰ γὰρ ἐστὶν ἐν ταύτῳ, ἢ τε περὶ τῆς δωρεᾶς μάχη καὶ τὸ περὶ τὴν γυναῖκα πάθος καὶ τοῦ τραυματίου τὸ ἦθος τὸ μὲν τῇ συμφορᾷ τὸ δὲ ἀπειλῇ τὸ δὲ καὶ παρακλήσει σωφρονίζοντος—’Ακύλας δὲ τῆς διαίρεσεως ταύτης ἐπιλαμβάνεται λέγων ὅτι ‘πρῶτον μὲν ἄτοπον ὅτι τῷ δικανικῷ περιληπτικῷ ὄντι τοῦ τε ἠθικοῦ καὶ παθητικοῦ ἀντιδιαρεῖ ταῦτα, ἔπειτα τὸ πανηγυρικὸν οὐδέποτε καθ’ ἑαυτὸ ἐμπίπτει ἐν ζητήμασιν ὡς μόνως εὐρίσκόμενον παρέλαβε τὰ τε συμβουλευτικὰ πολλαχοῦ εὐρίσκόμενα παρήκεν.
- 43 ‘διόπερ αὐτὸς ἑτέρως διαιρῶν φησι τῶν ζητημάτων τὰ μὲν εἶναι ἠθικὰ τὰ δὲ παθητικὰ τὰ δὲ πραγματικὰ τὰ δὲ μικτά· τούτους γὰρ τοὺς τέσσαρας τρόπους ἐν δικανικοῖς τε καὶ συμβουλευτικοῖς εἶδεσι λόγων εὐρίσκεσθαι. καὶ εἶδη μὲν ταῦτά φησι, τρόπους δὲ τέσσαρας, ἔνδοξον ἄδοξον παράδοξον ἀμφίδοξον· ἔνδοξον μὲν, οἷον Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ Μηδικὰ περὶ τῆς προπομπείας ἀμφισβητοῦσιν· ἄδοξον δέ, οἷον πορνοβοσκὸς ταῖς ἐταίραις τίθεται τὰ τῶν μουσῶν ὀνόματα· παράδοξον δὲ τὸ δι’ ὑπερβολὴν ὡμότητος μισούμενον, οἷον πένης καὶ πλούσιος ἐχθροί, κατεγνώσθη ὁ πένης θανάτου, παρεδόθη τῷ δημίῳ, πείσας ὁ πλούσιος ταλάντῳ τὸν δῆμιον λαβὼν ἀπέκτεινε καὶ φεύγει φόνου· ἀμφίδοξα δὲ τὰ πῇ μὲν ἔνδοξα πῇ δὲ ἄδοξα, οἷον στρατηγὸς προέστησεν ἐπὶ οἰκήματος τὰς αἰχμαλώτους καὶ κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων.
- 44 [137, 11] ‘τὰ μὲν γὰρ εἶδη καὶ τοὺς τρόπους διὰ τοῦτο μανθάνομεν δήπο υ, ἵνα ταῖς οἰκείαις ιδέαις τῶν λόγων χρώμενοι τὰ προβλήματα μελετῶμεν ‘ἢ τῶν τρόπων φησὶ καὶ τῶν εἰδῶν κατανόησις ταῖς προσηκούσαις ιδέαις κεχρηῆσθαι διδάσκει τὸν λέγοντα. [137, 14] ‘οἷον δικανικῶς τὸ δικανικὸν καὶ συμβουλευτικῶς τὸ συμβουλευτικόν ‘ἐπισημαίνονταί τινες τῷ χωρίῳ ὡς οὐκ ὀρθῶς ἔχοντι· οὐ γὰρ πάντως τὸ δικανικὸν εἶδος τοῦ λόγου καὶ δικανικῶς ἐξενεχθήσεται. ὁ γοῦν Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου δικανικωτάτῳ τῶν λόγων ὄντι πανηγυρίζων πεφώραται τῇ λαμπρότητι τῶν οἰκείων ἐναβρυνόμενος πολιτευμάτων, καὶ πάλιν Ἰσοκράτης συμβουλευτικὸν εἶδος λόγου διαπλέκων πανηγυρίζει πανταχοῦ Ἀττικῶν ἀνδραγαθημάτων μνήμη. ἐροῦμεν οὖν ὅτι τοῖς ἀκριβῶς κατανοοῦσιν οὐδ’ ὅτι οὖν ὁ τεχνογράφος φανήσεται διημαρτηκῶς· εἰ γὰρ καὶ πανταχοῦ τὴν πανηγυρικὴν ἐγκαταμινύουσιν ὕλην τοῖς προειρημένοις λόγοις Ἰσοκράτης τε καὶ Δημοσθένης, ἀλλ’ οὖν τῶν οἰκείων ιδεῶν τοῖς προκειμένοις εἶδεσιν οὐδαμῶς ἀφίστανται, ἀλλ’ ὁ μὲν τῇ δεινότητι πανταχοῦ καὶ γοργότητι ἤδη δὲ καὶ τῇ τραχύτητι πολλῇ κεχρημένος δικανικῶς κομιδῇ τὸ δικανικὸν καὶ πανηγυρίζειν δοκῶν ὁ δαιμόνιος ἀπεργάζεται, ὁ δὲ τοῦ προσήκοντος πανταχῇ

τῷ συμβουλευόντι στοχαζόμενος ἥθους σεμνότητά τε καὶ λαμπρότητα μεταδιώκων, αἵπερ μάλιστα τοῦ κατὰ συμβουλήν ἀξιώματός εἰσιν ἀπεργαστικά, συμβουλευτικῶς τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος διὰ πανηγυρικῆς ὕλης περαίνει.

45 οὐ γὰρ ἡ τῆς ὕλης ἐπιπλοκὴ ἀλλοιότερον ἀπεργάζεται τὸ εἶδος, ἀλλ' ὅπερ ἂν ἐξ ἀρχῆς ὁ τεχνίτης ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ πρόσφορον εἶδος βουλεύσεται, τούτῳ καὶ τὴν ὕλην ἐξ ἀνάγκης ἐπομένην δημιουργεῖ, καθάπερ οἱ τε πλάσται καὶ οἱ γραφεῖς. τὸ δὲ ἐνδόξως τὰ ἔνδοξα ἐξ ἑνὸς τὴν τῶν προειρημένων τεσσάρων τρόπων ἐργασίαν δηλοῖ. [137, 17] ' τοὺς δὲ μήπω περὶ ψιλῆς τῆς εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια ' οἶδε τοῦ πολιτικοῦ λόγου τὰ μὲν μέρη καλούμενα, ὡς τὰ πέντε ἐκεῖνα τὰ πολυθρύλητα προοίμιον διήγησιν ἀντίθεσιν λύσιν ἐπίλογον, τὰ δὲ κεφάλαια, ὡς τὰ στοχαστικά τὰ ὀρικά τὰ ἀντιληπτικά, ἅπερ τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου συνεπιπλέκονται.

46 λεγόμενα δὲ αὐτὰ καλεῖ διὰ τὴν πολυωνυμίαν αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ συμπεράσματα αὐτὰ καλοῦσιν, οἱ δὲ ἐπιφοράς, οἱ δὲ ζητήματα, οἱ δὲ περιεχόμενα. τὰ μερικώτερα τοίνυν ἀγνοοῦντας πρὸς τὴν τῶν ὀλικωτέρων τρέπεσθαι ζήτησιν—ἅπερ εἰσὶ τὰ τε εἶδη καὶ οἱ τρόποι—παντελῶς ἀνόητόν φησιν. [137, 24] ' πραγματείας γὰρ ἰδίας καὶ οὐ σμικρᾶς εἰ μὴ καὶ τῆς μεγίστης καὶ τελεωτάτης ἐστὶν ὁ περὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ λόγου καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐκάστης λόγος ' εἰκότως σφόδρα τὴν περὶ ἰδεῶν ἀνυμνεῖ πραγματείαν ὡς ἕξεως ἥδη ἐπιστημονικωτέρας τε καὶ τελειότερας δεομένην πρὸς τε τὴν ἐπίγνωσιν αὐτῶν καὶ μάλιστα πρὸς τὴν εὐκαιρον χρῆσιν ἐκάστης. ἵνα δὲ μὴ τὸ τοῦ ὀνόματος ξένον τέλεον ἀγνοοῦντας καταλείπη τοὺς ἀκροωμένους, ἀναγκαῖον εἶδέναι ὡς ἐπὶ μὲν φησιν εἶναι τὰς γενικωτάτας ἰδέας, σαφένειαν μέγεθος κάλλος γοργότητα ἥθος ἀλήθειαν δεινότητα, ἐκάστην δὲ τῶν ἰδεῶν ἐν ὅκτῳ τούτοις φησὶ θεωρεῖσθαι, ἐννοίᾳ λέξει μεθόδῳ σχήματι κῶλῳ συνθήκη ἀναπαύσει ρυθμῷ. [137, 28] ' διαιρήσει τοίνυν ὁρθῶς ὁ τὴν τε διαφορὰν καὶ τὴν δύναμιν τῶν τε προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἔτι τὴν λεγομένην στάσιν εἰδῶς ' τεχνικῶς πάνυ τὰ διὰ πλείονων εἰρημένα συντόμως ἐπανακεφαλαιοῦται. τὴν γὰρ διαιρητικὴν τῶν ζητημάτων ἐπιστήμην μόνῳ προσεῖναί φησι τῷ τὴν διαφορὰν ἀκριβῶς ἐπεσκεμμένῳ τῶν τε προσώπων πρὸς πρόσωπα καὶ πραγμάτων πρὸς πράγματα καὶ τὴν ἐκάστου δύναμιν—τουτέστι τὴν εὐπορίαν, ἣν παρέχει τοῖς ζητήμασιν—καὶ τὴν στάσιν γνόντι, ἣν λεγομένην καλεῖ διὰ τὸ πολυώνυμον πάλιν· οἱ μὲν γὰρ στάσιν αὐτὴν καλοῦσιν, οἱ δὲ γενικὸν πρόβλημα, οἱ δὲ περιέχον ὡς περιεκτικὴν τῶν οἰκείων κεφαλαίων, εἴ γε καὶ περιεχόμενα ὡς ἔφαμεν τὰ κεφάλαιά φασιν.

47 [137, 31] ' ὅθεν μὲν γὰρ εἴρηται στάσις εἴτε ἀπὸ τοῦ στασιάζειν εἴτε ὀθενοῦν, ἐτέροις ἐξετάζειν παρήμι ' τὴν περὶ τὰς ἐτυμολογίας λεπτολογίαν οἶδε γραμματικοῖς μὲν μᾶλλον ἀρμόζουσιν, οὐ μὴν οὐδὲ τῆς ῥητόρων ἀπάδουσιν πολυμαθίας· διὸ τὸ μὲν τι περὶ αὐτῆς ἔφη, τὸ δὲ παραλείψειν ἐτέροις φησὶν. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ στασιάζειν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς ἀλλήλους φασὶν ὠνομάσθαι τὴν στάσιν, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐκάτερον τῶν ἀντιδίκων ὡς ἐπὶ τινος ἀσφαλοῦς κρηπίδος ἐστάναι περὶ τὰ οἰκεῖα δίκαια. [138, 1] ' ὄνομα δὲ ἀφείς εἶναι τοῦτο κοινὸν ἢ καὶ συμβεβηκὸς τῶν ζητημάτων ἀπάντων ' τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν προσηγορικὰ μόνως ἐστίν, ὡς λίθοι κίονες, τὰ δὲ καὶ συμβαίνουσιν ἔχει τὴν προσηγορίαν τῷ ὑποκειμένῳ πράγματι, ὡς ἄνθρωπος τε ἀπὸ τοῦ ἀναθρεῖν ἃ ὅπως καὶ ἵππος ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι τοῖς ποσὶ—ταχύτατον γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς—.

48 τοιοῦτον οὖν τι καὶ ἡ στάσις ἐστίν· κοινῶς τε γὰρ κατὰ πασῶν κατηγορεῖται τῶν στάσεων καὶ οὐ συμβέβηκεν αὐτῇ τὸ ὄνομα διὰ τὰς προειρημένας ἐτυμολογίας. ἐπειδὴ δὲ τὸν τῆς στάσεως ὅρον παραλέλοιπεν ὁ τεχνογράφος, ἀναγκαῖον ἂν εἴη καὶ περὶ τούτου βραχέα διελθεῖν, ὅπως ἂν ἡμῖν ἡ τῆς στάσεως ἐπίγνωσις ἐξ ἀμφοῖν ἀκριβεστέρα γένοιτο. στάσις τοίνυν ἐστὶ πρότασις ἀπλῇ ῥητορικῇ πρὸς ἀπόδειξιν κομιζομένη μιᾶς φάσεως τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ ζητήματι κειμένων, καθ' ἣν ἡ διαίρεσις γίνεται τῶν κεφαλαίων τῶν πρὸς πίστιν κομιζομένων.

‘πρότασις’ μὲν οὖν τὸ γένος ἐστὶ τοῦ ὅρου, τὰ δὲ λοιπὰ διαφοραί. ἐπειδὴ δὲ τῶν προτάσεων αἱ μὲν εἰσιν ἀπλαῖ αἱ δὲ διπλαῖ—οἷον ἀπλῇ μὲν πᾶν ζῶον ἔμψυχον, διπλῇ δὲ πᾶν ἔμψυχον οὐσία καὶ πᾶν ἔμψυχον κινεῖται—, διὰ τοῦ ‘ἀπλῇ πασῶν’ αὐτὸ τῶν τε διπλῶν καὶ τῶν τριπλῶν προτάσεων ἐχώρισε, προσθεῖς δὲ τὸ ‘ῥητορική’ τῶν τε ἱατρικῶν καὶ τῶν φιλοσόφων—πολλὰ γὰρ καὶ παρ’ ἐκείνοις αἱ προτάσεις—.

49 ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ στάσει πολλὰ εἰσιν ἀποδεικνύμεναι προτάσεις, διακρίνων αὐτὰς ἐκείνων ἔφη ‘πρὸς ἀπόδειξιν κομιζομένη μιᾷ φάσεως τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ ζητήματι κειμένων· ἡ γὰρ στάσις, οἷον ὅτι τόδε ὅρος ἐστὶν εἰ τύχοι ἢ ἀντίληψις, πρὸς ἀπόδειξιν κομίζεται μιᾷ φάσεως—τουτέστιν ἐνὸς αὐτοτελοῦς λόγου—τῶν ἐν τῷ πολιτικῷ ζητήματι κειμένων. ‘καθ’ ἣν ἡ διαίρεσις γίνεται τῶν κεφαλαίων τῶν πρὸς πίστιν κομιζομένων’, ‘καθ’ ἣν’ ταύτην τὴν μίαν φάσιν τὴν συνεκτικὴν τοῦ ζητήματος, ἡ διαίρεσις γίνεται τῶν κεφαλαίων’ τῶν ὀρικῶν εἰ τύχοι ἢ ἀντιληπτικῶν· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ κεφάλαιά ἐστιν ἐν τῷ ζητήματι τὰ μὲν ὡς μέρη τοῦ πολιτικοῦ λόγου τὰ δὲ τὸ προκείμενον ἀποδεικνύντα, διὰ τοῦτο πρόσκειται ‘τῶν πρὸς πίστιν κομιζομένων.’ οἷον ὡς ἐπὶ παραδείγματος πλούσιος ἀριστεύσας ἤτησεν ἐχθροῦ πένητος φόνον εἰς τὸ γέρας, λαβὼν ἀπέκτεινε καὶ μὴ πολιτευομένων ἔτι τῶν πενήτων κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων· ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἀποκρίνασθαι ὅτι ‘ἀντίληψις ἐστὶ τὸ προκείμενον ζήτημα’ πρότασις ἐστὶν ἀπλῇ ῥητορική, μία δὲ φάσις ἐν αὐτῷ ἐκείνη συνεκτικὴ ‘ἀλλ’ οὐκ ἀδικῶ τὴν πόλιν τὸν κατὰ δωρεάν μοι δεδομένον ἀνηρηκῶς’, καὶ κατὰ ταύτην ἀντιληπτικὴν οὖσαν ἡ πᾶσα διαίρεσις γίνεται τῶν ἀντιληπτικῶν κεφαλαίων ἐν τῷ ζητήματι, ἅπερ πρὸς πίστιν κομίζεται τοῦ μὴ τὸν πλούσιον ἀδικεῖν. ἡ ὡς ἐπὶ τοῦ παρεστῶτος τῷ νεοσφαγεῖ σώματι τὸ μὲν εἰπεῖν ὅτι ‘στοχασμός ἐστὶν ἡ στάσις’ πρότασις ἀπλῇ, φάσις δὲ ἐν αὐτῷ συνεκτικὴ ἐκείνη ‘ἀλλὰ θάψαι βουλόμενος παριστάμην.

50 ‘ἡ ὡς ἐπὶ Μειδίου’ ἀσεβεῖ καὶ ὑβρίζει Μειδίας χορηγὸν ὄντα με τύπτων ἐν ἱερομηνίᾳ· ἡ φάσις μὲν αὕτη, ἡ δὲ πρότασις ὅτι ‘ὅρος ἡ στάσις ἐστίν.’ [138, 4] ‘ἀπὸ τοῦ στοχασμοῦ ἀναγκαιῶς ὡς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δηλώσει’ ἀναγκαιότατόν φησι προτετάχθαι τῶν ἄλλων στάσεων τὸν στοχασμόν, δι’ ὅς ὀλίγον ὕστερον αἰτίας ἐρεῖ. [138, 9] ‘παντὸς οὐτινοσοῦν προτεθέντος ζητήματος εἰ συνεστήκοι ἐπισκοπεῖν δεῖ τὸ κρινόμενον’ πᾶν ζήτημα ἐκ τριῶν τούτων συνεστάναι φησὶν ὁ Μινουκιανός, αἰτίου συνέχοντος κρινόμενον· αἴτιον μὲν οὖν φησι τὴν τοῦ ἐπαγομένου αἰτίασιν, οἷον πλούσιος ἐχθρῷ πένητι συνεχῶς ἐπανατείνεται τὰς χεῖρας καὶ κρίνεται ὑπ’ αὐτοῦ ὕβρεως, ἐνταῦθα αἴτιον μὲν ἐστὶ τὸ παρὰ τοῦ κατηγοροῦ ἐγκαλούμενον ‘ἀδικεῖς ὑβρίζων καὶ τὰς χεῖρας ὥσπερ οἰκέτη προσάγων’· συνέχον δὲ ἡ τοῦ φεύγοντος ἀπολογία ‘οὐχ ὕβρισα, οὐ γὰρ πληγὰς ἐπήνεγκα’· κρινόμενον δὲ τὸ ἐν τῇ τῶν δικαστῶν κρίσει καταλιμπανόμενον, πότερον ὑβριστὴς ὁ δεῖνα ἢ οὐ. ὁ δὲ Ἀκύλας ἐναλλάξας αἴτιον μὲν φησι τὰ ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐν ἐκάστῳ προβλήματι, οἷον τὸ παρεστάναι τῷ νεοσφαγεῖ σώματι, τὸ δακρύειν νύκτωρ τὴν γυναῖκα, κρινόμενον δὲ τὴν τοῦ ἀπολογουμένου φάσιν, συνέχον δὲ τὸ ἐν τῇ τῶν δικαστῶν κρίσει καταλιμπανόμενον.

51 παραγγέλλει τοίνυν ἡμῖν ὁ τεχνογράφος τὴν πᾶσαν ἀπολογίαν τε καὶ κατηγορίαν περὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κρινόμενου ποιεῖσθαι καὶ μὴ ταύτης περιφρονήσαντας ἐπὶ τοὺς κοινούς κατατρέχειν τόπους, ὅπερ πάσχουσιν οἱ τῆς τεχνικῆς ἐργασίας τῶν λόγων ἄπειροι, οἱ τοῦ μὲν ἀποδείξαι διὰ τῶν ἐντέχνων πίστεων καὶ ἐπιχειρημάτων τὸ προκείμενον ἔγκλημα πρόνοιαν οὐδεμίαν ποιοῦνται, τὸ δὲ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον λαβόντες κατατρέχουσι τῶν ἀντιδίκων <ὥς> εἰργασμένων τὸν φόνον. χρή δὲ τοὺς μετὰ τέχνης ἐργάζεσθαι τοὺς λόγους ἐπιχειροῦντας ταῖς ἀποδείξεσι συμπλέκειν τὰς ἐπιφοράς οὕτω γὰρ οὐκ ἔξω τοῦ προκειμένου φανοῦνται βαδίζοντες· πολλάκις γὰρ τινες ἔξω τοῦ προκειμένου λέγειν ἔνια φιλοτιμηθέντες αὐτοὶ καθ’ ἑαυτῶν φασὶν ἀμώμενοι τὴν κόνιν ἐφάνησαν· ὁ γοῦν Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ

Κτησιφώντος οὐκ ἄρκεσθεις δεῖξαι τὸ γραφὲν παρ' αὐτοῦ Δημοσθένει ψήφισμα παράνομον ἀλλὰ προσθεῖς ὡς οὐδὲ ἄξιος τοῦ στεφάνου Δημοσθένης πρόφασιν τῷ ἀντιδίκῳ τῆς τῶν οἰκείων πολιτευμάτων διεξόδου κεχορήγηκεν ἄφθονον· εἰ δὲ περὶ μόνον ἔστη τὸ κρινόμενον, θάττον ἂν εἶλε Δημοσθένην Τιμάρχου. μάλιστα μὲν οὖν δεῖ περὶ τὸ κρινόμενον ἵστασθαι τὴν πᾶσαν δικαιολογίαν, εἰ δὲ ἀνάγκη τις ἡμῖν γένοιτο ἔξωθεν τινα ἐπεισάγειν, μιᾷ.

52 τῶν τριῶν μεθόδων τῶν τεχνικῶν χρῆσόμεθα, αἷς ὃ τε Θουκυδίδης κέχρηται καὶ Δημοσθένης παρ' αὐτοῦ μαθών· ἢ γὰρ ἐπὶ τὰ πράγματα ἀνοίσομεν τὴν αἰτίαν ἢ ἐπὶ <τὰ> ἔξωθεν πρόσωπα ἢ—τὸ βιαιότερον—εἰς αὐτὸν τὸν ἀντίδικον· ἐπὶ μὲν τὰ πράγματα, ὡς ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας Δημοσθένης φησὶν ἔστι δὲ ἀναγκαῖον, ὧ Ἀθηναῖοι, καὶ προσῆκον ἴσως, ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἶχε τὰ πράγματα, ἀναμνησάμενοι, ἵνα πρὸς τὸν ὑπάρχοντα καιρὸν ἕκαστα θεωρήτε· ἐπὶ δὲ τὰ ἔξωθεν πρόσωπα, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους ἀναγκαῖον δὲ ὑπολαμβάνω καὶ δίκαιον ἅμα περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν τοῖς ἔξωθεν λόγοις ἡγμένος ἁλλοτριώτερον τῶν ὑπὲρ τῆς γραφῆς δικαίων ἀκούῃ μου· ἐπὶ δὲ αὐτὸν τὸν ἀντίδικον, ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου πολλαχοῦ ἄξιόν δέ, ὧ Ἀθηναῖοι, καὶ δέομαι τοῦτο μεμνησθαι παρ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, ὅτι μὴ κατηγορήσαντος Αἰσχίνου μηδὲν ἔξω τῆς γραφῆς οὐδ' ἂν ἐγὼ λόγον οὐδένα ἐποιοῦμην ἕτερον, ἀπάσαις δὲ αἰτίαις καὶ βλασφημίαις ἅμα τούτου κεχρημένου ἀναγκαῖον ἦν μοι πρὸς ἕκαστα τῶν κατηγορημένων μικρὰ ἀποκρίνασθαι, καὶ πάλιν ἔτι μὲν οὖν περὶ ὧν ἐδίωκε μόνον κατηγορήσεν Αἰσχίνης, κἀγὼ περὶ αὐτοῦ τοῦ προβουλευματος εὐθὺς ἂν ἀπελογούμην· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐλάττω λόγον τᾶλλα διεξιὼν ἀνήλωκεν καὶ τὰ πλεῖστα κατεψεύσατό μου, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω καὶ δίκαιον ἅμα βραχέα περὶ τούτων διεξελεῖν.

53 ἐπισημήνασθαι δὲ ἄξιον, ὡς οὐκ ἄρκεῖ μόνον μιᾷ τῶν τριῶν μεθόδων χρῆσασθαι βουλομένους τι παρὰ τὸ κρινόμενον εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐνδείκνυσθαι χρὴ ὅτι τε διὰ βραχέων λέξει τὰ παρὰ τὸ κρινόμενον καὶ μετ' αὐτὰ εὐθὺς ἐπὶ τὸ κρινόμενον ἤξει. πανταχοῦ γοῦν καὶ ὁ Δημοσθένης τό τε πρῶτον προστίθησι καὶ τὸ μικρὰ ἢ βραχέα περὶ τῶν ἐξαγωνίων ἐρεῖν ἐπαγγέλλεται, καὶ πρὸ Δημοσθένους ὁ Θουκυδίδης τοῖς τοιοῦτοις δείκνυται κεχρημένος· κρινομένου γὰρ πότερον συμφέρει βοηθῆσαι Κερκυραίοις ἢ μὴ, ὅρα ὁ Κορίνθιος ὅπως ἤρξατο τοῦ λόγου ἀναγκαῖον Κερκυραίων τῶνδε οὐ μόνον περὶ τοῦ δέξασθαι σφᾶς τὸν λόγον ποιησαμένων ἀλλ' ὡς καὶ ἡμεῖς τε ἀδικοῦμεν καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰκότως πολεμοῦνται μνησθέντας πρῶτον καὶ ἡμᾶς περὶ ἀμφοτέρων οὕτω καὶ ἐπὶ τὸν ἄλλον λόγον ἰέναι· καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν ἀντίδικον μετήνεγκε τὴν αἰτίαν τοῦ παρὰ τὸ κρινόμενον εἰπεῖν καὶ διὰ τοῦ μνησθέντος ἐνεδείξατο δι' ἐλαχίστων ἐρεῖν καὶ πρὸς τὸν ἄλλον λόγον οὕτως ἰέναι λέγων τὸ κρινόμενον ἐξετάσειν ὀρθῶς ἐπηγγέλατο. Ἡ δὲ μέθοδος τῆς διαιρέσεως τῶν στάσεων τοιαύτη τίς ἐστίν ἢ εἰς ἸΔ αὐτὰς τέμνουσα· Ι.

55 (1t) ΠΕΡΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ. Μινουκιανὸς μὲν οὖν πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν τεχνογράφων ΙΓ εἶναι φησι τὰς στάσεις τὴν μετάληψιν διπλὴν μὲν εἶναι λέγων ὡς μίαν δὲ αὐτὴν ἐξετάζων. Ἐρμογένης δὲ καὶ Μητροφάνης ὁ Πλατωνικὸς ὁ τούτου ἐξηγητὴς Εὐαγόρας τε καὶ Ἀκύλας οἱ φιλόσοφοι ΙΔ λέγουσιν <εἶναι> αὐτὰς τὴν μετάληψιν εἰς δύο διαιροῦντες στάσεις, παραγραφὴν τε καὶ μετάληψιν· καὶ τὸν μὲν στοχασμὸν περὶ οὐσίας ἔχειν φασὶ τὴν ζήτησιν—ἐναντίως Ἀριστοτέλει· ἐκεῖνος γὰρ τὸν ὅρον περὶ οὐσίας ἔχειν φησὶ τὴν ζήτησιν—, ζητεῖσθαι γὰρ ἐν αὐτῷ εἰ οὗτος ἔστιν ὁ φονεὺς ἢ ὁ τυραννοκτόνος, τὸν δὲ ὅρον περὶ τοῦ τί ἐστὶ τὸ κρινόμενον, ἱεροσυλία ἢ κλοπή, τὰς δὲ ἄλλας πλὴν τῆς μεταλήψεως ἀνάγουσιν ὑπὸ τὴν ποιότητα. τὴν γὰρ ποιότητα εἰς πράγματα καὶ ῥητὰ τέμνοντες τὴν μὲν περὶ τὰ ῥητὰ ἀσχολουμένην τὰς τέσσαρας νομικὰς στάσεις ἐργάζεσθαι φασι, τὴν δὲ περὶ πράγματα τέμνουσιν εἰς δύο χρόνους, μέλλοντα καὶ παρεληλυθότα, καὶ τὴν μὲν περὶ τὰ μέλλοντα πραγματικὴν φασὶ τὴν δὲ περὶ τὰ παρεληλυθότα δικαιολογίαν· ταύτην δὲ εἰς ἀνεύθυνον καὶ ὑπεύθυνον τέμνοντες ὑπὸ μὲν τὸ ἀνεύθυνον πρᾶγμα τὴν ἀντίληψιν ἀνάγουσιν ὑπὸ δὲ τὸ ὑπεύθυνον τὰς τέσσαρας ἀντιθετικὰς ἢ γὰρ εἰς

ἑαυτὸν ἀναδέχεται τὸ ἐπαγόμενον ὁ φεύγων ἢ εἷς τινὰ τῶν ἔξωθεν μεθίστησι, κἂν μὲν εἰς ἑαυτὸν ποιεῖ ἀντίστασιν, ἂν δὲ εἷς τινὰ τῶν ἔξωθεν ἢ εἰς τὸν παθόντα ἢ εἰς ἄλλον τινά, κἂν μὲν εἰς τὸν παθόντα ποιεῖ ἀντέγκλημα, ἂν δὲ εἰς ἄλλον τινὰ ἢ ὑπεύθυνον ἢ ἀνεύθυνον, κἂν μὲν εἰς ὑπεύθυνον ποιεῖ μετὰστασιν, ἂν δὲ εἰς ἀνεύθυνον συγγνώμην.

56 ἔαν δὲ τῶν μὲν προειρημένων μηδὲν ἢ ζητούμενον, μήτε εἰ ἔστι μήτε <τί ἐστι μήτε> ὁποῖόν τί ἐστι, περὶ δὲ <τοῦ> εἰ χρή τὸν ἀγῶνα εἰσελθεῖν <ἢ> μὴ γίνεται μετάληψις, ἥπερ διαιρουμένη εἰς δύο, τό τε ἔγγραφον καὶ τὸ ἄγραφον, ποιεῖ ἑτέρας δύο στάσεις, τὴν τε παραγραφὴν καὶ τὴν μετάληψιν. Μέχρι μὲν οὖν τῶν ἐνταῦθα τοῖς Ἑρμογένους ἀκολουθητέον τεχνικώτατα καὶ σαφέστατα εἰρημένοις· ἐπειδὴ δὲ τοὺς τῶν στάσεων ὄρους ὑπογραφικωτέρους μᾶλλον ἥπερ τελείως ἔχοντας ἀποδέδωκεν, ἀναγκαῖον ἂν εἴη πρὸς τὰ λοιπὰ τοὺς ἀρίστους φιλοσόφους Εὐαγόραν τε καὶ Ἀκύλαν μεταγενεστέρους μὲν ὄντας ἐπιστημονικώτατα δὲ περὶ τούτων διεξελθόντας συλλήπτορας ἡμῖν τῆς ἀκριβοῦς περὶ τῶν στάσεων γνώσεως γίνεσθαι παρακαλεῖν. Τῶν τοίνυν στάσεων αἱ μὲν εἰσι λογικαί, αἱ δὲ νομικαί· λογικαὶ μὲν ἑννέα, στοχασμὸς ὅρος πραγματικὴ ἀντίληψις ἀντίστασις ἀντέγκλημα μετὰστασις συγγνώμη μετάληψις, νομικαὶ <δὲ> πέντε, παραγραφὴ ῥητὸν καὶ διάνοια ἀντινομία συλλογισμὸς ἀμφιβολία.

57 Πάλιν τῶν στάσεων αἱ μὲν ὑπὸ τὸ δικανικὸν ἀνάγονται, αἱ δὲ ὑπὸ τὸ δικανικὸν καὶ συμβουλευτικόν· τὸ δὲ πανηγυρικὸν συνεπιπλέκεται μὲν ἔσθ' ὅτε τούτοις, ὑπ' αὐτὸ δὲ μόνον οὐδεμία στάσις ἀνάγεται· ὑπὸ μὲν οὖν τὸ δικανικὸν ἀνάγονται στοχασμὸς ἀντίληψις ἀντίστασις ἀντέγκλημα μετὰστασις συγγνώμη, ὑπὸ δὲ τὸ δικανικὸν καὶ συμβουλευτικὸν ὅρος πραγματικὴ ῥητὸν καὶ διάνοια <ἀντινομία> συλλογισμὸς ἀμφιβολία μετάληψις παραγραφὴ. Πάλιν τῶν στάσεων αἱ μὲν περὶ τὸν παρεληλυθότα συνίστανται, αἱ δὲ περὶ τὸν μέλλοντα, αἱ δὲ περὶ τὸν παρεληλυθότα ἅμα καὶ μέλλοντα· περὶ δὲ τὸν ἐνεστώτα οὐδεμία συνίσταται στάσις. περὶ μὲν οὖν τὸν παρεληλυθότα αἶδε συνίστανται <αἱ> στάσεις, ὅρος δικαιολογικαὶ νομικαὶ πλήν ἀμφιβολίας μετάληψις παραγραφὴ, περὶ δὲ τὸν μέλλοντα πραγματικὴ, περὶ δὲ τὸν παρεληλυθότα καὶ μέλλοντα στοχασμὸς ἀμφιβολία. Ἔτι τῶν στάσεων αἱ μὲν ἐκ τοῦ κατηγοροῦ γνωρίζονται, αἱ δὲ ἐκ τοῦ φεύγοντος, αἱ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων· ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ κατηγοροῦ μετάληψις καὶ τῶν συλλογισμῶν ἔνιοι, ἀπὸ δὲ τοῦ φεύγοντος δικαιολογικαὶ νομικαὶ παραγραφὴ, ἐκ δὲ ἀμφοτέρων στοχασμὸς ὅρος πραγματικὴ. Ἐπειδὴ δὲ δύο ταῦτα συνελθόντα ἐν τέλειον ἀπεργάζεται, τό τε ἀποδεικνύον καὶ τὸ ἀποδεικνύμενον, καὶ τὸ μὲν ἀποδεικνύον αἱ στάσεις εἰσὶν τὸ δὲ ἀποδεικνύμενον τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ἡ στάσις τουτέστι τὸ ζήτημα, τὰ ἀρκοῦντα περὶ τῶν στάσεων διαλεχθέντες ἤδη καὶ περὶ τῆς πολυωνυμίας τῶν ζητημάτων διεξέλθωμεν.

58 καλοῦσι γὰρ αὐτὸ οἱ μὲν ζήτημα διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ δικαίου ζήτησιν, οἱ δὲ πρόβλημα ἀπὸ τοῦ προβάλλεσθαι πρὸς διάγνωσιν τῆς ἐν αὐτῷ στάσεως, οἱ δὲ ὅρον ἀπὸ τοῦ περιγράφειν καὶ περιορίζειν τινὰ ὑπόθεσιν, οἱ δὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τοῦ ὑποτίθεσθαι πρᾶγμα τι γεγονὸς ἐκ προσώπου, οἱ δὲ μελέτην διότι οὐκ ἄνευ τινὸς συνεχοῦς ἀσκήσεως ἢ περὶ τοὺς ῥητορικοὺς λόγους ἐπιστήμη προσγίνεται ἀνθρώπῳ ὥς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οἱ δὲ πλάσμα καὶ γύμνασμα ἀπὸ τοῦ καὶ πράγματος ἀληθοῦς μὴ ὑποκειμένου γυμνασίας ἔνεκα μόνης διαπλάττειν τινὰς ὑποθέσεις. Ἄξιον δὲ καὶ τὸ χρήσιμον τῆς περὶ τῶν στάσεων μεθόδου κατανοήσαντας οὕτως ἐπὶ τὴν ἐκάστης χωρῆσαι διαίρεσιν. τὸ γάρτοι τὰς ἀπείρους παρὰ τοῖς ῥήτορσιν ἀποδείξεις εἰς ἰδμόνας γενικὰς ἀναγαγεῖν προτάσεις—φημὶ δὴ τὰς στάσεις—οὐ πόρρω τινὸς διαιρετικῆς ἐστὶ φιλοσοφίας ὥσπερ γὰρ Ἀρχύτας ὁ Πυθαγόρειος καὶ μετ' αὐτὸν Ἀριστοτέλης ὁ θαυμασίος ὑπὸ τὰς δέκα κατηγορίας τὰς ἀπείρους λέξεις ἀνήνεγκον, οὕτως ἐπαίνων ἀξίους ἡγητέον ὥς μικρὰ μεγάλους εἰκάσαι τοὺς ἅπασαν ἐν ῥητορικῇ δικαιολογίαν

ἀριθμῷ δέκα καὶ τεσσάρων ὀρίσαντας στάσεων· διὰ γάρτοι τῆς τούτων ἐπιγνώσεως τοῖς τε προσήκουσι κεφαλαίοις ἐν ἐκάστη στάσει χρῆσόμεθα καὶ τῶν οἰκείων εὐπορήσομεν νοημάτων καὶ σύγχυσιν οὐδεμίαν ἐργασόμεθα, τοῖς στοχαστικοῖς ἐν ὄρω κεχρημένοι, τοῖς ὀρικοῖς ἐν πραγματικῇ, ἀλλὰ τὰ προσεχῇ νοήματα ζητήσομεν ἐν ἐκάστη, τὰ δὲ παντελῶς ἀπᾶδοντα διαγράψομεν.

59 καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ῥητορικαῖς τέχναις πρὸς τέσσαρα ταῦτα χρήσιμον εἶναί φησι τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰς δι' αὐτῆς ἀποδείξεις· πρῶτον μὲν πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν καὶ δικαίων ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ἐπίγνωσιν, εἴ γε καὶ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ φησὶ ῥήτορος μὲν γὰρ ἔργον τὸ τὰ ἀληθῆ λέγειν, δικαστῶν δὲ γε σωφρόνων τὸ τὰ δίκαια κρίνειν· δεύτερον τὸ διὰ τῶν κοινῶν καὶ πιθανῶν λόγων πείθειν τοὺς πολλοὺς ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν, <ῶν> ἐπαίειν. παντελῶς ἀδυνατοῦσιν· τρίτον <τὸ> πρὸς τὰ ἀντικείμενα δύνασθαι διὰ λόγων βοηθεῖν ἑαυτοῖς· τέταρτον τὸ πᾶσαν ἐν λόγοις εὐροίαν, ἣτις πρὸς ἅπασαν ἐπιστήμην χρήσιμος, ἐκ ταύτης ἡμῖν περιγίνεσθαι. ὅθεν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς δειλιναῖς προσόδοις τῶν ἐταίρων ῥητορικὰ προβλήματα μελετᾷν αὐτοὺς παρεσκεύαζε δύο τέχνας φάσκων εἶναι τοῦ πείθειν ἐν λόγοις, ῥητορικὴν καὶ διαλεκτικὴν, τὴν μὲν ἐν τῷ λέγειν ἀποτάδην, τὴν δὲ ἐν τῷ διαλέγεσθαι· καὶ συνεχῶς ἐπέβόα τοῖς ἐταίροις κινῶν αὐτοὺς πρὸς τὴν τοῦ λέγειν μελέτην· αἰσχροὺς σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἔαν λέγειν·

60 οἱ μὲν οὖν τῶν δειλινῶν ἀκροώμενοι συνόδων, αἱ πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἐγύμναζον <λόγουσ>, ἐξωτερικοὶ ἐκαλοῦντο, οἱ δὲ τῶν ἐσωθινῶν περὶ φιλοσοφίας λόγων ἀκροαματικοί. Μινουκιανὸς μὲν οὖν προτάττει τῶν ἄλλων στάσεων τὸν στοχασμὸν λέγων κατὰ φύσιν εἶναι τοῖς φεύγουσι πρὸ πάσης ἄλλης δικαιολογίας ἐπὶ τὴν ἄρνησιν χωρεῖν· Ζήνων δὲ καὶ Ἑρμογένης καὶ Μητροφάνης προτάττουσι τῶν στάσεων τὸν στοχασμὸν, διότι ἐν πάσαις ταῖς λογικαῖς ἐμπίπτει στάσεσι, ταύτας δὲ πρὸ τῶν νομικῶν μελετητέον· Ἀρποκρατίων δὲ τῶν στάσεων προτάττει τὴν παραγραφὴν, διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶ τῷ φεύγοντι παραγράφεσθαι πρῶτον τὸν ἄγωνα καὶ πολλὰ ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν δίκην εἰσελθεῖν, ἔπειτα εὐθυνόμενον πρὸς ἄρνησιν ἰέναι, ὅπερ στοχασμῷ προσήκει· Κορνοῦτος δὲ τὴν ἀμφιβολίαν λέγων δύο εἶναι ἐν ταῖς στάσεσιν ἀμφιβολίας, τὴν μὲν περὶ ῥητὰ τὴν νομικὴν ἀμφιβολίαν, τὴν δὲ περὶ πράγματα τὴν στοχαστικὴν, πρότερα δὲ εἶναι τὰ ῥητὰ τῶν πραγμάτων, προτέραν ἄρα καὶ τὴν νομικὴν ἀμφιβολίαν τακτέον· Εὐαγόρας δὲ καὶ Ἀκύλας τὸν στοχασμὸν προτάττουσι, διότι τὴν περὶ τοῦ εἶ ἔστι περιέχει ζήτησιν, ἐν παντὶ δὲ πράγματι πρῶτον εἰ ἔστι ζητοῦμεν, δεύτερον τὸ τί ἐστὶ, τρίτον τὸ ὁποῖόν τί ἐστίν.

61 Ὡνόμασται δὲ στοχασμὸς ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐπὶ τινα σκοπὸν εὐστόχως ἰέντων τὰ βέλη· καὶ γὰρ ἐνταῦθα στοχαστικοῖς τοῦ προκειμένου καὶ τοῖς ἐξ εἰκότων λόγοις ὃ τε κατήγορος κατασκευάζει τὸ ἐπαγόμενον ἔγκλημα καὶ ὃ φεύγων διωθεῖσθαι σπεύδει τὰς αἰτίας. Μινουκιανὸς μὲν οὖν ὥριστο τὸν στοχασμὸν οὕτως, ἄρνησις παντελὴς τοῦ ἐπιφερομένου ἐγκλήματος, οὐ σφόδρα δὲ ὑγιῶς ὁ ὅρος ἔχει· οὔτε γὰρ ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν, ἅπερ τοῖς τελείως ἔχουσιν ὅροις προσεῖναι δεῖ, καὶ κοινόν ἐστι καὶ τῶν ἄλλων στάσεων τὸ ἀρνεῖσθαι τὸ ἐπαγόμενον ἔγκλημα, ἔτι δὲ οὐδὲ παντὶ στοχασμῷ ἀρμόζει—ἐν γὰρ τοῖς συνεζευγμένοις στοχασμοῖς οὐχ ἓν ἐστὶ τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα ἀλλὰ δύο—, ἔτι γε μὴν ὡς εἴρηται τοῦ στοχασμοῦ ἐξ ἐκατέρων γνωριζομένου τῶν μερῶν ἐκ μόνου τοῦ φεύγοντος αὐτὸν ὥριστο—ἡ γὰρ ἄρνησις οἰκεία δηλονότι τοῖς φεύγουσιν—. Ἑρμογένης δὲ καὶ Μητροφάνης οὕτως ὀρίζονται τὸν στοχασμὸν ἁδήλου πράγματος ἔλεγχος οὐσιώδης ἀπὸ τινος φανεροῦ σημείου, ἔχει δὲ <καὶ> οὗτος ἀτελῶς ὁ ὅρος· οὔτε γὰρ ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν, οὔτε τῶν ἀγωνιζομένων ἑκάτερα τὰ μέρη περιλαμβάνει, ἀλλ' ἐναντίως ἐπιχειρήσας τῷ Μινουκιανῷ καὶ ἀπὸ τοῦ διώκοντος ὀρισάμενος οὐδεμίαν ἐν τῷ ὄρω τοῦ φεύγοντος ἐποίησατο μνήμην—ὁ γὰρ

οὐσιώδης ἔλεγχος μόνῳ τῷ κατηγορῶν πρεπώδης—, ἔτι γε μὴν οὐδὲ πάντα στοχασμὸν ἐμπεριλαμβάνει τῷ ὄρῳ· εἰσὶ γάρ τινες, οἱ τεκμήρια οὐκ ἔχουσιν, οὓς ἀτελεῖς ἐκ πραγμάτων καλοῦσιν οἱ τεχνογράφοι, οἷον ἀσώτου πατὴρ ἀφανὴς γέγονε καὶ κρίνεται ὁ ἄσωτος φόνου· ἐπὶ γὰρ τούτου καὶ τῶν παραπλησίων τεκμήριον οὐδὲν ἐναργὲς δείκνυται τοῦ κρινομένου.

62 διαφέρει δὲ τὸ τεκμήριον τοῦ κρινομένου, ὅτι τὸ μὲν ἀποδείκνυσι, τὸ δὲ ἀποδείκνυται, καὶ ὅτι τὸ μὲν κρινόμενον καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐμπίπτει στάσεσι, τὸ δὲ τεκμήριον ἐν μόνῳ τῷ στοχασμῷ. ἴδιον δὲ στοχασμοῦ ἐστὶ μόνου τε καὶ παντὸς τὸ περὶ οὐσίας εἶναι τὴν ζήτησιν, τὸ δὲ ἀνεύθυνον μὲν εἶναι <τὸ> τεκμήριον ἕτερον δὲ τι δι' αὐτοῦ κρίνεσθαι ἴδιον μὲν στοχασμοῦ οὐ παντὸς δὲ ἔνια γὰρ τῶν τεκμηρίων ἐστὶν ὑπεύθυνα, ὥς ἐπὶ τοῦ νέου πλουσίου τοῦ γήμαντος ἐξ ἀστυγείτονος πόλεως <τυράννου> θυγατέρα καὶ κρινομένου τυραννίδος ἐπιθέσεως. ὅρος δὲ αὐτοῦ τελείως ἔχων ὅδε· στοχασμός ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους περὶ τοῦ εἶ ἔστι τὸ κρινόμενον τὴν ζήτησιν ἔχουσα· γένος μὲν οὖν τοῦ ὅρου ἐστὶν ἡ στάσις— ὑπὸ γὰρ τὴν στάσιν καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι ἀνάγονται ζητήσεις—, τὰ δὲ λοιπὰ διαφοραὶ· ἐπειδὴ γὰρ τῶν στάσεων αἱ μὲν εἰσι μουσικαί, αἱ δὲ ἀριθμητικαί, αἱ δὲ πολιτικαί, προσθεῖς τὸ 'πολιτικοῦ πράγματος' τῶν ἄλλων αὐτὴν ἐχώρισε στάσεων. πάλιν ἐπειδὴ τῶν πολιτικῶν ζητήσεων αἱ μὲν εἰσι καθόλου, αἱ δὲ μερικαί, προσθεῖς τὸ 'ἐπὶ μέρους' ἐχώρισεν αὐτὰς τῶν καθόλου.

63 τὸ δὲ τοῦ στοχασμοῦ ἴδιον προσθεῖς τῶν ὁμογενῶν αὐτὸν χωρίζει στάσεων· τὸ γὰρ περὶ οὐσίας εἶναι τὴν ζήτησιν μόνῳ καὶ παντὶ ὡς εἴρηται στοχασμῷ ἀρμόζει. Εἶδη δὲ τῶν στοχαστικῶν προβλημάτων ἐστὶ δέκα. τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἀπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα· καὶ ἀπλᾶ μὲν τέσσαρα, ἀπλοῦν τέλειον ἐκ προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀπλοῦν ἀτελὲς ἐκ <προσώπων, ἀπλοῦν ἀτελὲς ἐκ> πραγμάτων· ἔστι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀπλοῖς καὶ ὁ καλούμενος τῆς γνώμης στοχασμός, ἐν ᾧ μόνῃ τοῦ δράσαντος ἡ γνώμη δι' ὅλου τοῦ προβλήματος ἐξετάζεται, οἷον μητρυιὰ δόξασα μεμνηνένη τὸν μὲν υἱὸν ἔτρωσε, τὸν δὲ πρόγονον ἀνέϊλε καὶ φεύγει φόνου. τῶν δὲ συνθέτων ἀντεγκληματικά μὲν ἐστὶ τρία, ἃ καὶ κατὰ ἀμφισβήτησιν καλεῖται, συνεζευγμένα δὲ τρία· ἀντεγκληματικὸς διπλοῦς τέλειος ἐκ προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀντεγκληματικὸς διπλοῦς ἀτελὲς ἐκ προσώπων, ἀντεγκληματικὸς διπλοῦς ἀτελὲς ἐκ πραγμάτων· τῶν δὲ συνεζευγμένων ὁ μὲν τίς ἐστὶν ἐμπίπτων, ὁ δὲ προκατασκευαζόμενος, ὁ δὲ συγκατασκευαζόμενος, ἀπορήσειε δ' ἂν τις, πῶς οἷόν τε κρίσιν ἐν δικαστηρίῳ συστῆναι προσώπου ἢ πράγματος ἐκλείποντος. φαιμέν οὖν ὅτι τὸ μὲν πρόσωπον πάντῃ ἐκλείπειν ἀδύνατον· τοῦ γὰρ δράσαντος μὴ ὑπόντος κατὰ τίνος ἐξοίσει τὴν ψῆφον ὁ δικαστής; ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῶν προσώπων κινούμενα κεφάλαια ἐκλείπει, ὅταν ἀόριστον πρόσωπον ἢ πάντῃ ἐξισάζον ἐν στοχασμῷ παραλάβωμεν, διὰ τοῦτο ἀτελεῖς ἐκ προσώπων τοὺς τοιούτους καλοῦμεν στοχασμούς.

64 πάλιν τὸ πρᾶγμα διχῶς οἱ τεχνογράφοι καλοῦσι, τὸ τεκμήριον καὶ τὸ κρινόμενον· τὸ μὲν οὖν τεκμήριον ἐκλείπει πολλάκις, τὸ δὲ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα οὐδέποτε· διὰ γοῦν τὴν τοῦ τεκμηρίου ἔκλειψιν ἀτελεῖς ἐκ πραγμάτων καλοῦνται στοχασμοί. Κεφάλαια δὲ τοῦ στοχασμοῦ ἐστὶν ἑννέα μετὰ τὰ προοίμια καὶ προκατάστασιν καὶ κατάστασιν—ταῦτα γὰρ κοινὰ πάντων ἐστὶ προβλημάτων τῶν ὑπὸ τὰς στάσεις ἀναγομένων. ἔστι δὲ προκατάστασις μὲν λόγος ἐν βραχεῖ τὰ ἐν τῇ καταστάσει μηνύων περιεχόμενα, ὥς δὲ Ἀψίνης φησὶν ἐν τῇ περὶ τῶν μερῶν τοῦ πολιτικοῦ λόγου τέχνῃ· ἔφοδος πρὸς τὰς ἀποδείξεις, οἷον ἐν τῷ κατὰ Μειδίου 'βούλομαι δὲ ἕκαστον ἀπ' ἀρχῆς ὧν πέπονθα ἐπιδείξας καὶ περὶ τῶν πληγῶν εἰπεῖν, ἃς τὸ τελευταῖον προσενέτεινέ μοι· ἐν γὰρ οὐδέν ἐστιν, ἐφ' ᾧ τῶν πεπραγμένων οὐ δίκαιος ὧν ἀπολωλέναί φανήσεται· κατάστασις δὲ ἐστὶ λόγος πρὸς <τὸ> τῷ πράγματι συμφέρον καθιστὰς τὴν διήγησιν καὶ τὰ ἐμπίπτοντα προαναιρῶν τῆς τῶν ἀκουόντων ἐννοίας, διαφέρει δὲ διηγήσεως, ὅτι ἡ μὲν ψιλὴν ἔκθεσιν ἔχει τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ τῶν τε πρὸ τοῦ πράγματος ἔνια συμπεριλαμβάνει καὶ τῶν μετὰ τὸ πρᾶγμα καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα οὐ πάντως <ὡς> γέγονεν ἀλλ'

ὥς ἂν αὐτῷ δοκῇ συμφέρειν ἀφηγεῖται, τὰ μὲν ὅτι μάλιστα συστέλλουσα, τὰ δὲ πλατύνουσα, ἔνια δὲ καὶ πρὸς τὸ μεῖζον ἐξαίρουσα· καὶ γὰρ Ἴσοκράτης ἐν τῇ τέχνῃ φησὶν ὡς ἔν τῇ διηγῇσει λεκτέον τό τε πρᾶγμα καὶ τὰ πρὸ τοῦ πράγματος καὶ τὰ μετὰ τὸ πρᾶγμα καὶ τὰς διανοίας, αἷς ἐκάτερος τῶν ἀγωνιζομένων χρώμενος τόδε τι πέπραχεν·.

65 καταστάσεων δὲ τρόπους Ἀψίνης φησὶ IB· ἡ γὰρ τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐξετάζομεν, ἡ τὴν τῶν ἀκουόντων, ἡ τὴν τῶν ἀντιδίκων, ἡ ἀντιπίπτον ἀναιροῦμεν, ἡ προσυστάσει χρώμεθα, ἡ προδιαβολῇ, ἡ προδιορισμῷ, ἡ ἀντεξετάσει τῶν προτέρων καὶ τῶν νῦν, ἡ τὸ πρῶτον κεφάλαιον καταστατικῶς εἰσάγομεν τουτέστιν ἀφηγηματικῶς καὶ ἀνηπλωμένως, ἡ μέρος κεφαλαίου ἀπολαβόντες εἰσάγομεν καταστατικῶς, ἡ τρόπους παρεισφύρομεν—τοῦτο δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἐσηματισμένοις ἀρμόσει τῶν ζητημάτων—, ἡ ἐπαγγελίᾳ χρώμενοι τὴν κατάστασιν ἐργασόμεθα—. μετὰ δὲ ταῦτα κεφάλαια στοχαστικά ἐστὶ τάδε· παραγραφικόν, ἐλέγχων ἀπαίτησις, βούλησις, δύναμις, ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἀντίληψις, μετάληψις, χρῶμα, πιθανὴ ἀπολογία. τούτων δὲ τῶν κεφαλαίων τὰ μὲν ἐκ τοῦ προσώπου λαμβάνεται, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ποιότητος, τὰ δὲ ἔξωθεν ἔχει τὴν σύστασιν· ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ προσώπου βούλησιν τε καὶ δύναμιν κινεῖται, διόπερ ἐν τοῖς ἀτελέσιν ἐκ προσώπων στοχασμοῖς ἢ τε βούλησιν καὶ ἢ δύναμιν ἐκλείπει· ἀπὸ δὲ τοῦ πράγματος τὰ ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἀντίληψιν εἰ ἐμπίπτει, μετάληψιν, χρῶμα, πιθανὴ ἀπολογία, ἅπερ ἐν τοῖς ἀτελέσιν ἐκ πραγμάτων ἐκλείπει· ἔξωθεν δὲ ἐμπίπτουσι δύο, παραγραφικόν καὶ ἐλέγχων ἀπαίτησις.

66 πάλιν δὲ τῶν κεφαλαίων τὰ μὲν τοῦ κατηγοροῦ ἐστὶ, τὰ δὲ τοῦ φεύγοντος, τὰ δὲ κοινὰ ἀμφοῖν· τοῦ μὲν κατηγοροῦ δύο, ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, μετάληψιν· τοῦ δὲ φεύγοντος πέντε ὥσπερ ὑπ’ αὐτῆς βοηθουμένου τῆς τέχνης καὶ τὸ φοβερὸν τῆς κατηγορίας τῷ πολυτρόπῳ τῆς ἀπολογίας ἐκκρούοντος, ἔστι δὲ τάδε παραγραφικόν, ἐλέγχων ἀπαίτησις, ἀντίληψιν, χρῶμα, πιθανὴ ἀπολογία· κοινὰ δὲ ἀμφοῖν κεφάλαια βούλησιν καὶ δύναμιν. Τὸ μὲν οὖν παραγραφικόν ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ παραγράφειν καὶ ἐκβάλλειν τὴν γραφήν· εἰ γὰρ γράψασθαι τὸ κατηγορῆσαι καὶ τὸ ἐκβάλλειν τὴν κατηγορίαν παραγράφεσθαι, εἰκότως καλεῖται καὶ παραγραφικόν τὸ κεφάλαιον. ἐμπίπτει δὲ κατὰ πέντε τρόπους, κατὰ τὸ λείπον, κατὰ τὸ περιττεῦον, κατὰ τὸ ἀπὸ χρόνου, ἀφ’ ὧν ἄλλοι ἐποίησαν, ἐφ’ οἷς ἔδει τιμᾶσθαι ἐπὶ τούτοις καὶ εὐθύνεσθαι· κατὰ μὲν τὸ λείπον, ὡς ἐπ’ ἐκείνου ἀσώτου πατὴρ ἀφανὴς γέγονε καὶ φόνου φεύγει ὁ ἄσωτος, ἐρεῖ γὰρ ὡς ἡ πρότερον ἐμφανὴ γενέσθαι τὸν φόνον, εἴθ’ οὕτως ἐμὲ τοῦ φόνου κρίνεσθαι· κατὰ δὲ τὸ περιττεῦον, οἷον δέκα νέοι συνώμοσαν μὴ γῆμαι καὶ κρίνονται κακοῦ βίου· εἰ γὰρ καὶ Μαΐωρ ἐκβάλλει τοῦτον τοῦ παραγραφικοῦ τὸν τρόπον λέγων ὡς ‘εἰ μὲν διάφορα ἦσαν τὰ πράγματα πεποιηκότες οἱ κρίνόμενοι, ἥρμωσεν ἂν ἡ κοινὴ κατ’ αὐτῶν κατηγορία, ὡς ἐπὶ τῶν δέκα στρατηγῶν τῶν μὴ ἀνελομένων τὰ ναυάγια· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῷ αὐτῷ κρίνονται, οὐχ ἔξει χώραν τὸ παραγραφικόν’, ἀλλ’ ἐρεῖ τις πρὸς αὐτὸν ὅτι κἀνταῦθα οἱ νέοι διαφόρους αἰτίας προβάλλονται τῆς ἀγαμίας, ὁ μὲν ἀπορίαν, ὁ δὲ τῶν γυναικῶν τὴν ἐπὶ τὸν ἄτοπον βίον εὐχέρειαν καὶ τὰ ἐπ’ αὐταῖς ὀνειδίη, ὁ δὲ τὰς ἐπὶ παισὶν ἀώροις λύπας, ὁ δὲ τις ἐλευθερίαν ὑπολαμβάνων τὴν μοναυλίαν, ὁ δὲ ἄλλο τι, ὥστε κἀνταῦθα οἱ νέοι τὴν κοινήν εὐλόγως παραγράφονται κρίσιν οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπὶ τὸ μὴ γῆμαι κεχωρηκότες, ὥσπερ καὶ τῶν στρατηγῶν ἕκαστος διαφόρους ἐρεῖ τοῦ μὴ ἀνελέσθαι τὰ ναυάγια τὰς αἰτίας· ὁ μὲν γὰρ τις αὐτῶν ἐπὶ τῆς συμβολῆς ἐτέτακτο, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς φρουρᾶς, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν, ὁ δὲ ἐπ’ ἄλλῳ τινί· διὰ ταῦτα οὖν οὐκ ἐκβαλοῦμεν ἀλλὰ παραδεξόμεθα καὶ τὸν κατὰ τὸ περιττεῦον τοῦ παραγραφικοῦ τρόπον· κατὰ δὲ τὸ ἀπὸ χρόνου, οἷον· δειλοῦ παῖς ἡρίστευσε καὶ κρίνει τὴν γυναῖκα μοιχείας, ἐρεῖ γὰρ ὁ ὑπὲρ τῆς γυναικὸς λέγων ὡς ἔχρην τὴν γυναῖκα πάλαϊ κρίνεσθαι μοιχείας, οὐχὶ νῦν· κατὰ δὲ τὸ ἀφ’ ὧν ἄλλοι ἐποίησαν, οἷον τρισαριστέως εἰκόνα ἔστησαν οἱ πολέμιοι καὶ φεύγει προδοσίας, τὸ γὰρ ὑπὸ ἄλλων

πεπραγμένον εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται· κατὰ δὲ τὸ ἐφ’ οἷς ἔδει τιμᾶσθαι ἐπὶ τούτοις καὶ εὐθύνεσθαι, οἷον ἡνέχθη σκηπτὸς ἐπὶ τὴν Περικλέους οἰκίαν, εὐρέθησαν χίλιαι πανοπλῖαι καὶ κρίνεται τυραννίδος ἐπιθέσεως, ἐρεῖ γὰρ ὡς ὑπὲρ τῆς πόλεως κατεσκεύασα τὰς πανοπλίας, ὁ δὲ τῇ πατρίδι βοηθῶν τιμητέος, οὐ κολαστέος· τὰ μὲν οὖν ἄλλα παραγραφικὰ δοκεῖ καθαιρεῖν τοῦ παραγραφομένου τὸ ἀξίωμα, τοῦτο δὲ σεμνότητά τινα καὶ τιμὴν τῷ κρινομένῳ περιποιεῖ.

68 πλατύνεται δὲ τὸ παραγραφικὸν διὰ ἀποστροφῶν διὰ παραδειγμάτων δι’ ἐνθυμημάτων· διὰ ἀποστροφῶν μὲν, οἷον ἐπὶ Περικλέους ‘φέρε γὰρ εἰ <σὺ> στρατιώτας ἐκ τῶν προσόντων ἔτρεφες ἑκατόν, ὅπως ἐν τῷ δέοντι προθύμως ἐπαμύνοις τῇ πατρίδι, εἴτ’ αἱ τῶν συκοφαντῶν τυραννίδος ἐπάγοι κατὰ σοῦ γραφὴν, οὐκ ἂν ἡγανάκτεις εὐθυνόμενος ἐφ’ οἷς εὐεργέταις; ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι· διὰ παραδειγμάτων, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ‘καὶ γὰρ πρότερον ἀκούω Κλεινίαν ἐν καιρῷ τῇ πόλει πορίσασθαι τὴν ἐπικουρίαν, διότι πολλοῖς καὶ πρότερον ἐκ τῶν προσόντων ἐπαρκῶν ἐν τῇ κατὰ Μήδων ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίᾳ τριήρη σὺν διακοσίοις ἀνδράσιν ἐπιδέδωκε τῇ πατρίδι καὶ τῆς κατὰ βαρβάρων ἀριστείας αἰτιώτατος ὑπῆρξεν· ἀλλ’ οὐδεὶς ἐκεῖνον ὁρῶν ἀνδρῶν τοσούτων ἰδιώτην ὄντα δύναμιν περιβαλλόμενον ἡγανάκτησεν ἢ πρὸς δικαστήριον εἴλκυσεν ἢ τυραννίδος ἐγράψατο· διὰ δὲ ἐνθυμημάτων, ὅταν οἰκείαις τῷ προκειμένῳ χρώμενος ἐννοίαις κατασκευάζῃ τὸ παραγραφικὸν λέγων ‘ποῦ γὰρ δίκαιον τηλικούτους ἀγῶνας ὑπομένειν ὑπὲρ ὧν εὖ ποιεῖν ἐσπουδάκασιν ἄνθρωποι; ποῦ τὸν προλαμβάνοντα παρασκευῇ τοὺς κινδύνους εὐθύνειν ἄξιον; ποῦ τὴν θρεψαμένην προαναπαύειν τῶν δεινῶν οὐκ εὐλογον; εἰ γὰρ περιμενοῦμεν τοὺς καιροὺς καὶ τῶν πολεμίων ἤδη τὴν χώραν λεηλατούντων τότε πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τρεψόμεθα τῶν δεόντων, ὁκνῶ μὴ τοῖς ἐναντίοις πρὸς ἡδονὴν ἅπαντα πολιτευσόμεθα’.

69 ὁ μὲν οὖν φεύγων διὰ τῶν τόπων τούτων κατασκευάσει τὸ παραγραφικόν, ὁ δὲ διώκων ἀνατρέψει αὐτὸ λογισμοῖς καθολικοῖς, οἷον ‘τῶν συνειδόντων ἑαυτοῖς ἐστὶ τὸ παραγράφεσθαι, τῶν δὲ θαρρούντων τὸ δέχεσθαι τὸν ἀγῶνα· δυοῖν <γὰρ> θάτερον, ὃ χρηστέ, ἢ κατὰ τῆς πόλεως ἅπαντα κακουργεῖς ἢ κηδόμενος ἡμῶν, ὡς ἄνω καὶ κάτω θρυλεῖς, παρεσκευάσαι τὰ πρὸς τυραννίδα· εἰ μὲν οὖν εὖ ποιῶν φανῇς, πρόδηλον ὡς καὶ δωρεὰς λήψῃ παρὰ τῶν πολιτῶν, εἰ δὲ ὥσπερ δείξειν ἐγὼ πεπίστευκα καθ’ ἡμῶν ἅπαντα ταυτὶ πεφώρασαι σκευωρούμενος, αὐτός τε ἐπιβουλεύων εὖ οἶδα παύσῃ καὶ τοὺς ἄλλους σωφρονεστέρους ὁ κατὰ σοῦ τήμερον ἀγὼν παρασκευάσει. κατ’ ἀμφοτέρα τοίνυν ἡκιστα παραγραπτέον σοι τὴν δίκην· διαφέρει δὲ τῆς παραγραφῆς τὸ παραγραφικόν, ὅτι ἡ μὲν στάσις ἐστὶ, τὸ δὲ κεφάλαιον, καὶ ἡ μὲν πάντως νόμον ἔχει προσκείμενον, τὸ δὲ οὐ, καὶ ἡ μὲν ἐκβάλλει τὸν ἀγῶνα, τὸ δὲ διαβάλλει, καὶ τὸ μὲν κατὰ τοὺς προειρημένους γίνεται τρόπους, ἡ δὲ δι’ ἐτέρων εὐρίσκεται θεωρημάτων.

70 Ἡ δὲ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ τὸν φεύγοντα μάρτυρας ἀπαιτεῖν τῶν κατηγορουμένων καὶ τῷ διώκοντι μὴ συγχωρεῖν ἁμαρτύρους ποιεῖσθαι τὰς κατηγορίας. πλατύνεται δὲ ὑπὸ τοῦ φεύγοντος τέτρασι τόποις τούτοις, πηλικότητι συγκρίσει τοῖς πρὸς τι τοῖς περιστατικοῖς μορίοις—ἔοικε δὲ ἡ πηλικότης καὶ ἡ σύγκρισις καὶ τὰ πρὸς τι τῇ ἐν κοινῷ τόπῳ τριπλῇ συγκρίσει ἀπὸ τοῦ μείζονος ἀπὸ τοῦ ἴσου ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος— πηλικότητι μὲν οὕτως ‘μέγα ἐστὶν ὁμολογουμένως τὸ ἐπαγόμενον ἔγκλημα—εἰ τυραννὶς εἰ προδοσία τὸ κρινόμενον εἴη—, οὐκουν χρὴ μαρτύρων ἀπόντων περὶ τηλικούτων πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν· συγκρίσει δέ, ὅτι ‘καὶ ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει τῶν παραπλησίων, φόνου δωροδοκίας παραπρεσβείας, ἅπερ ἅπασαν ἄρδην ἀνατρέπει διὰ τῆς παρανομίας τὴν πόλιν· ἀλλ’ ὅμως οὐδὲ <ἐπ’> ἐκείνων οὐδεὶς πώποτε τῶν ἐλεγχόντων ἀπόντων ὑπέσχε τὴν κρίσιν· τοῖς δὲ πρὸς τι, ὅτι ‘ἄτοπον ἐπὶ μὲν ὕβρεως καὶ κλοπῆς μηδένα ἐξ ὑποψίας κρίνεσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν τηλικούτων ἁμαρτύρους ποιεῖσθαι τὰς κατηγορίας· τοῖς δὲ περιστατικοῖς μορίοις, οἷον προσώπῳ τίς εἶδε,

χρόνῳ πότε, τόπῳ ποῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον παραπλησίως κατὰ τὴν χρεῖαν—διαφέρει δὲ ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς τι ταύτη, ὅτι ἡ μὲν σύγκρισις ἐπὶ τῶν παραπλησίων λαμβάνεται, τὰ δὲ πρὸς τι ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων· ἀμφοτέρω μὲν γὰρ συγκριτικὴν ἔχει δύναμιν.

71 διόπερ καὶ οὕτως καλεῖται παρὰ τῶν τεχνογράφων, διαφορὰ δὲ αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ παραπλησίου καὶ ἐλάττονός ἐστιν, ὡς τὰ παραδείγματα δεδήλωκεν ἡμῖν ἀνωτέρω—. ἀνατρέπεται δὲ ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις τοῖς αὐτοῖς τόποις· πηλικότητι μὲν. ὅτι ‘μέγα ὁμολογουμένως τὸ ἔγκλημα, τὰ δὲ μεγάλα λαθεῖν ἀδύνατα· οὐκ οὐκ δεῖ μάρτυρας ἐπὶ τούτων καλεῖν, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι προσέχειν, ἅπερ πιστοτατά ἐστι μαρτύρων ἀπάντων’· καὶ πολλοὶς ἑτέροις χρησάμενος λογισμοῖς τὰ πρὸς τι συνάψει λέγων ὅτι ‘ἐπὶ μὲν ὕβρεως καὶ κλοπῆς καὶ τῶν μικροτέρων ἀδικημάτων εἰκότως χρεῖα μαρτύρων, ὅπου καὶ λανθάνειν τῶν ἀδικημάτων ἡ βραχύτης παρασκευάζει, ἐπὶ δὲ τῶν μειζόνων οὐ μαρτυρίαις πεπλασμέναις ἀλλὰ τῶν δρωμένων ταῖς ὑπερβολαῖς προσέχειν ἄξιον’· τοῖς δὲ περιστατικοῖς οὕτως ‘τίνας δὲ καὶ βούλει καλέσω μάρτυρας; φίλους σοῦ· ἀλλ’ οὗτοι σοὶ συνεργοῦσιν, οὐκ οὐκ καθ’ ἑαυτῶν ἐροῦσιν. ἀλλὰ τοὺς ἀπεχθῶς πρὸς σὲ διακειμένους; ἀλλ’ εὐδὴλον ὅτι τῆς ψευδομαρτυρίας αἰτία σὴν τὴν ἀπέχθειαν. ἀλλὰ τοὺς οἰκέτας βασάνῳ τάληθ’ ἔλεγιν καταναγκάσομεν; καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὡς ἐπίορκος αἰεὶ καὶ ἄπιστος ἡ τῶν ἀνδραπόδων φύσις καὶ τῶν αἰκισμῶν ἐθάδες ὑπάρχοντες διακαρτεροῦσι πρὸς τὰς πληγὰς; ὅλως δὲ εἰ καὶ μάρτυρας παρειχόμεν τοὺς ἐπ’ αὐτοφώρῳ κατειληφότας, οὐδεὶς ἔτι κρίσεως ὑπελείπετο καιρὸς’· ἀπὸ δὲ χρόνου ‘νύκτα γὰρ ἐπετήρεις καὶ σκότος’· ἀπὸ δὲ τόπου ‘οἴκοι γὰρ ταῦτα κατέκρυπτες ἐπιβουλεύειν ἡνίκα ἂν σοι δοκῇ τοῖς πολίταις ἐσπουδακῶς’ καὶ ὡς ἐρημίαν ὁ φονεὺς ἐπετῆρει τὴν παράνομον ἐκπληρῶσαι προαίρεσιν ἐπειγόμενος.

72 ὁ μὲν οὖν φεύγων ἐν ἀρχῇ τῆς ἀπολογίας κέχρηται τῇ τῶν ἐλέγχων ἀπαιτήσει, ὁ δὲ διώκων ἀνατρέπει αὐτὴν μετὰ βούλησιν καὶ δύναμιν καὶ τὰ ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους. καὶ ἔστι τῶν αἰεὶ ἐμπιπτόντων ἐν τῷ τελείῳ στοχασμῷ τὸ κεφάλαιον, ἐν μόνῳ δὲ στοχασμῷ τῆς γνώμης ὄντι ἀπλῶ οὐκ ἐμπίπτει ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις, οἷον ὡς ἐπ’ ἐκείνου νόμος τὴν ἐπιτροπευομένην γυναῖκα μήτε τὸν ἐπίτροπον μήτε τὸν παῖδα αὐτοῦ γαμεῖν, ἐπίτροπος ἀπεκήρυξε τὸν υἱόν, ἐβιάσατο τὴν κόρην ὁ παῖς, ἐκείνη γαμηθῆναι εἴλετο τῷ βιασαμένῳ, ἀναλαμβάνει τὸν παῖδα ὁ πατήρ καὶ κρίνεται κατασοφισμοῦ. Ἡ δὲ βούλησις καὶ ἡ δύναμις ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ τὴν τε διάνοιαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ δεδρακότος πανταχόθεν ἐπισκοποῦντας τὸ βούλεσθαί τε καὶ δύνασθαι διὰ τῶν προσηκόντων ἐπιχειρημάτων κατασκευάζειν, ἔστι δὲ κοινὰ κεφάλαια ἀμφοτέρων, πολλὴν δὲ ἔχει πρὸς ἄλληλα τὴν συγγένειαν. καὶ τῇ φύσει μὲν ἐστὶν ἀχώριστα— ἄνευ γὰρ θατέρου θάτερον οὐδὲν ἰσχύει οὐδὲ εἰς δικαστήριον εἰσάγεται—, τῷ δὲ λόγῳ χωρίζεται· ὅταν γὰρ τὸ μὲν αὐτῶν ἀνὺ γνώριμον ᾗ καὶ δῆλον, τὸ δὲ ἄδηλον, τὸ μὲν ἄδηλον κατασκευάζεται, τὸ δὲ δῆλον παραλιμπάνεται.

73 ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἡ δύναμις ἐκλείπει, ὡς ἐπ’ ἐκείνου τύραννος ἐκήρυξεν ‘ὁ τὸν πατέρα ἀποκτείνας δορυφορεῖται με’, νεανίσκος κεφαλὴν πρεσβυτέρου δείξας ὡς τοῦ πατρὸς ἐδορυφόρει τὸν τύραννον, δορυφορῶν ἀνείλεν αὐτὸν καὶ κρίνεται ὡς τὸν πατέρα ἀνελών· οὐδαμῶς οὖν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν κατασκευάσομεν διὰ τὸ πάνυ δῆλον, δυνατὸν γὰρ νεανίσκῳ πατέρα πρεσβύτην ἀνελεῖν. ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τῶν κοινῶν κεφαλαίων οὐ κινεῖται ἀντιθέσεις. πλὴν ὅταν ἀξίωμα ἔχη τὸ φεῦγον πρόσωπον, οἷον ὡς ἐπὶ Περικλέους τοῦ κρινομένου τυραννίδος διὰ τὰς πανοπλίας, πλατύνεται <δὲ> τὰ κεφάλαια ταῦτα τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς τόποις, γένει πατρίδι ἀγωγῇ φύσει ἐπιτηδεύμασι <πράξεσιν>. τὰς δὲ πράξεις τριχῶς ἐξετάσομεν, ἀπὸ τοῦ ἴσου ἀπὸ τοῦ μείζονος ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος· οἷον ἐρεῖ ὁ φεύγων ἀπὸ μὲν τοῦ ἴσου ὅτι ‘τοῖς γὰρ ἄλλοις δημαγωγοῖς καὶ τοῖς εὐνοοῦσι τῇ πόλει παραπλησίως ἐκάστοτε τιμῆς ἀπολαύων οὐδαμῶς ἂν εἰλόμην τὴν τε πρὸς ὑμᾶς ὑπερβῆναι πίστιν καὶ τῶν ὁμοτίμων

καταδεέστερος ἐπιδειχθῆναι, ἀπὸ δὲ τοῦ μείζονος, οἷον, εἰ κρίνοιτο ἐπὶ κλοπῇ, ἔρεϊ ὡς ἔϊπερ ἥττων ὑπῆρχον τῶν αἰσχυρῶν πλημμελημάτων, οὐκ ἂν τοιούτοις ἐπεχείρουν, ἃ καὶ τὴν εὐπορίαν ἐλαχίστην καὶ τὴν ἀτιμίαν ἐφάμιλλον τοῖς μείζοσι χορηγεῖ τῶν ἀδικημάτων, ἀλλ' ἐπὶ προδοσίαν <ἂν> ἔτρεπον τὴν γνώμην καὶ κατὰ τῶν ἐν ἱεροῖς κειμένων χρημάτων ὥπλιζον τῷ χειρὶ· τούτων γὰρ ἐκότερον νῆ Δία πλουσιώτατον ἂν ἔδειξε τὸν ὑπὸ τῆς αἰσχροκερδείας μὴδ' ὅτιοῦν ὀκνοῦντα τῶν δεινῶν.

⁷⁴ τούτων δὲ πρὸς ἔννοιαν ἐλθὼν οὐδεπώποτε πρόδηλον ὡς καὶ τὰ σμικρὰ ταυτὶ περιεφρόνουν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐλάττονος οὕτως ἐπιχειρήσει, οἷον, εἰ περὶ ἱεροσυλίας τις κρίνοιτο, λέξει ἄλλ' ὅτι μὴ γὰρ ὕβριστης γέγονα πώποτε; μὴ κλέπτων ἐάλων; μὴ θρασυνόμενος πρὸς οὐς ἥκιστα ἐχρήν; μὴ κύβους καὶ παροινίας ἀγαπῶν; ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν ἔχοι. ὁ τοίνυν ἐλευθέραν τῶν τοιούτων τὴν διάνοιαν κεκτημένος εὐδελον ὅτι καὶ τὰ μείζονα παντελῶς ἂν ἔδεισε τοῦ τε δαιμονίου τὴν μῆνιν ἐξευλαβούμενος καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίας τοῖς τοιούτοις ἐπηρτημένας καταπεπληγμένοσ'. ἀνατρέψει δὲ [καὶ] ὁ κατήγορος τὴν τριπλὴν ταύτην τῶν πράξεων ἐξέτασιν διὰ τῶν αὐτῶν τόπων, ἀπὸ μὲν τοῦ ἴσου, εἰ πρότερον εἴη κεκλοφῶς ὁ φεύγων καὶ νῦν κρίνοιτο περὶ κλοπῆς, ὅτι ὁ γὰρ πρότερον ὑφελέσθαι τὸ ἀλλότριον ἐσπουδακῶς εἰκότως καὶ νῦν ἐπὶ τὴν παραπλησίαν κεχώρηκε τῶν κακῶν παλαιστραν'. ἀπὸ δὲ τοῦ μείζονος, εἰ πρότερον ἱεροσυλίας ὕστερον φεύγοι περὶ κλοπῆς, ὁ γὰρ πρὸς ἱερὰ σὺν ἀνοσίᾳ τῇ χειρὶ παρελθὼν οὗτος οὐδὲ τὴν κλοπὴν ἡγήσεται τι τῶν χαλεπωτάτων· ἀπὸ δὲ τοῦ ἥττονος, εἰ πρότερον κλέψας νῦν ἱεροσυλίας φεύγοι γραφὴν, ὁ γὰρ τοῖς μικροτέροις τῶν ἀδικημάτων παιδοτριβήσας τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ὁδῶ βαδίζων ἐπὶ τὰ μείζονα κεχώρηκε τῶν πονηρευμάτων, καὶ παιδιὰν ἡγησάμενος τὴν κλοπὴν ἐπὶ τὴν ἱεροσυλίαν ὡς τι τῶν σπουδαιωτάτων κεχώρηκεν'.

⁷⁵ διαιρήσεις δὲ τὴν αἰτίαν εἰς δύο, εἷς τε τὴν προκαταρκτικὴν αἰτίαν καὶ εἰς τὴν τελικὴν, οἷον, εἰ ὕβρεως τις κρίνοιτο, ἔρεϊ ὕβρισας, ἔχθρα γὰρ ἐκίνει σοι πρὸς ὕβριν τὸν λογισμόν· αὕτη προκαταρκτικὴ καλεῖται αἰτία, ἄρχει γὰρ ἡ ἔχθρα τῆς ὕβρεως· τελικὴ δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀσώτου, εἰ τις κρίνοιτο υἱὸς πατέρα ἀνελών, ἀπέκτεινας τὸν πατέρα, κληρονομήσειν γὰρ ἡλπιζέσθαι καὶ ἐπὶ Περικλέους ἄπαντοπιᾶς παρεσκευάσω τοσαύτας, τυραννίδα γὰρ κατὰ τοῦ δήμου περιεσκόπεισθαι. περὶ δὲ τάξεως βουλήσεως τε καὶ δυνάμεως ἰστέον ὅτι ποτὲ μὲν τὸ ἕτερον λέγοντες συνυπακουόμενον ἔχομεν καὶ θάτερον, ποτὲ δὲ ἄμφω τάττομεν πλατέως κατὰ τὴν τοῦ λόγου χρειάν ἢ τὴν βούλησιν προτάττοντες ἢ τὴν δύναμιν. ἐπειδὴ δὲ ὁ Μητροφάνης ἔφη τὴν δύναμιν ἐν τῷ στοχασμῷ τοὺς φεύγοντας παραλιμπάνειν, ὅταν ὑπάρχοντες δυνατοὶ κρίνονται [τυραννίδος ἐπιθέσεως], χρὴ γινώσκειν, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι παραδραμοῦνται τὴν δύναμιν ἀνεξέταστον—ἢ σιωπῶντες ἑαυτοῖς συνειδέναι δόξουσιν—ἀλλὰ τὸ κρινόμενον ἐπὶ πλέον αὐξήσουσιν, οἷον ἐπὶ τυραννίδος <ἐπιθέσεως> ὡς ἀναριθμητῶν χρειὰ χρημάτων τοῖς τοιούτοις στρατιωτῶν συμμάχων, ταῦτα δὲ παρασκευάζειν οἱ μὴ τοῖς πλούτοις ὑπερβάλλοντες ἀδύνατοι· ἐμοὶ δὲ χρήματα μὲν ἐκ πατέρων ἐστίν, ὅσα μὴ πένητα δείκνυσιν καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τὸ δέον <εἰσφέρειν> εἰσφοράς ἔτοιμον ἀπεργάζεται, τυραννίδας δὲ καὶ τὴν κατὰ τῶν πολιτῶν ἐπανάστασιν οὐδὲ ὄναρ περισκοπεῖν ἐπιτρέπει'.

⁷⁶ Μετὰ δὲ τοῦτο ἐστὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἅπερ ὠνόμασται μὲν οὕτως, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ζητήματος μέχρι τέλους ταῦτα ἐστὶ τὰ ἐξεταζόμενα. καλεῖται δὲ καὶ εἰκότα, διότι περὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν ἐξετάζεται· ἐνδέχεται γὰρ τὸν παρεστῶτα τῷ νεοσφαγεῖ σώματι καὶ πεφονευκέναι τὸν κείμενον καὶ δι' οἴκτον παρεστάναι γῇ κρύπτειν ἐπείγόμενον. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀπλοῖς στοχασμοῖς ὀλίγα ἐστὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἐν δὲ τοῖς συνεζευγμένοις πλείονα, οἷον ὑπώπτευσέ τις τὸν οἰκέτην ἐπὶ τῇ γυναικί, δῆσας ἀπεδήμησε, θεσμοφορίων ἐπιστάντων νόμου κελεύοντος ἔλυσεν αὐτὸν ἢ γυνή, ὁ δεσπότης ἐπανιῶν εὖρηται νεκρὸς

ἀσχύλευτος, ἀφανὴς γέγονεν ὁ παῖς καὶ κρίνεται συνειδότης ἡ γυνή· ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὑποψίας λαβόντα τὴν ἀρχὴν τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους μέχρι τοῦ συνειδέσθαι τὴν γυναῖκα τῷ φόνῳ ἴσταται. ἔστι δὲ τῶν αἰεὶ ἐμπιπτόντων ἐν τῷ ἀπλῷ τελείῳ στοχασμῷ ἐκ μόνου τοῦ κατηγοροῦ κινούμενα, ποτὲ δὲ καὶ κοινὸν ἀμφοῖν γίνεται, σπανίως δὲ μόνου τοῦ φεύγοντος. γίγνεται μὲν γὰρ μόνου τοῦ κατηγοροῦ, ὡς ἐπὶ Περικλέους 'ὅπου γὰρ πανοπλίας τοσαύτας οἴκοι κατακρύψας ἔχεις, πρόδηλος εἶ τυραννῆσαι σπεύδων'.

77 κοινὰ δὲ γίνεται ἀμφοῖν, ὡς ἐπ' ἐκείνου συνεχῶς τις καθαιρόμενος τοῖς τῶν ἀνδροφόνων καθαρσίοις κρίνεται φόνου· ὃ τε γὰρ κατήγορος ἐρεῖ ὅτι 'συνεχῶς τοῖς ἐπὶ φόνῳ καθαρμοῖς καθαιρόμενος συνειδέσθαι τί μοι δοκεῖς σαυτῷ κακόν', ὃ τε φεύγων ἀπολογούμενος λέξει ὡς 'τοσοῦτον ἀπέχω τῆς ἀνδροφονίας ὥστε καὶ συνεχῶς καθαρσίοις προσίεναι θεοῖς παλαιῶν ἀσεβημάτων ἐμαυτὸν ἐξάντη καθιστάς· φόνων δὲ συνεχεῖα καὶ καθαρμοῖς μυρίοις κοινὸν οὐδὲ ἔν'. γίνεται δὲ καὶ ἐπὶ διαφορῶν πραγμάτων κοινὰ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, οἷον ἐγράψατό τις τυραννίδος ἐπιθέσεώς τινα, μετεώρου τῆς δίκης οὔσης ὁ τοῦ φεύγοντος ἀδελφὸς ἀριστεύσας ἤτησεν ἀναίρεσιν τῆς γραφῆς, ἔλαβε, μετὰ ταῦτα τυραννοῦντα τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται ὁ ἀριστεύσας συνειδότης· ὁ μὲν οὖν κατήγορος ἐρεῖ ὅτι 'συνήδεις αὐτῷ τὴν τυραννίδα, διὰ τοῦτο γὰρ ἀλίσκεσθαι μέλλοντα ἐξητήσω καὶ μικρὸν ὕστερον ἀνείλες ἐκποδὼν καταστήσαι σπεύδων τὸν ἔλεγχον', ὁ δὲ φεύγων ἀπολογήσεται ὅτι 'πρότερον μὲν συκοφαντεῖσθαι τὸν ἀδελφὸν νομίζων εἰς τὸ γέρας τῆς ἀριστείας ἤτησα τὴν ἀναίρεσιν τῆς γραφῆς, ὕστερον δὲ περιφανῶς τυραννοῦντα καταμαθὼν οὐδὲ κρίσεως ἄξιον ἐπὶ τηλικούτοις ἡγούμενῳ γίνεται δὲ σπανίως καὶ μόνου τοῦ φεύγοντος, ὡς ἐπ' ἐκείνου τρεῖς τις ἔχων παῖδας Ὀλυμπιονίκας τοὺς δύο ἀποβαλὼν ἦλθεν ἐπὶ βρόχον, μέλλοντα αὐτὸν ἀποπνίγεσθαι ὁ νεώτερος καθεῖλεν, ἱεροσυλίας γενομένης ἔφησεν ὁ πατήρ· ἐαυτὸν ἱεροσυληκέναι καὶ ὁ παῖς ἀντιλέγει· ὁ γὰρ παῖς τοῦ φεύγοντος ἔχων τὴν τάξιν τοῦ πατρὸς τὴν συμφορὰν διηγῆσεται καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐπιβουλεῦσαι ἑαυτῷ θέλει.

78 διαφέρει δὲ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους τῆς διηγέσεως, ὅτι ἡ μὲν δείκνυσιν ὅπως τότε τι ἐγένετο, τὰ δὲ ὅτι καὶ ὄντως ἐγένετο κατασκευάζει καὶ κατὰ μίαν πρότασιν δι' ἐπιχειρημάτων πιστοῦται τὸ δοκοῦν. πλατύνεται δὲ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ταῖς παρασκευαῖς ταῖς κατὰ μίαν πρότασιν ἐκ τῶν περιστατικῶν μορίων κινουμέναις, τοῖς παρειμένοις—καλεῖται δὲ παρειμένα <ᾱ> ἐξὸν ποιῆσαι οὐκ ἔπραξεν ἀλλὰ παρῆκεν—, τῇ τῶν αἰτιῶν ὑπεξαίρεσει· οἷον ὡς ἐπ' ἐκείνου γυνὴ τις δακρύουσα νύκτωρ συνεχῶς κρίνεται μοιχείας ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς 'νυκτὸς ἐπελθούσης ὁδυρμοὶ συνεχεῖς, λυπεῖ γὰρ οὐπω παρεστηκὼς ὃν ποθεῖς'· ἀπὸ τοῦ προσώπου 'ἄλλως τε καὶ τὸ τῆς διαίτης ἀβρὸν οὐ σώφρονά σοι μηνύει τὸν λογισμόν'· ἀπὸ τοῦ χρόνου 'καὶ νῦν ἐκάστοτε πρὸς ὑπόμνησιν ἄγει δακρύων, τῶν παρανόμων εἰς μνήμην ἄγουσα τὸν λογισμόν ἡδονῶν'· ἀπὸ δὲ τῶν παρειμένων 'εἰ γάρ τι τοῦ σώματος ἠνώχλει σοι πάθος καὶ πρὸς δάκρυον εἵλκεν ὀδύνη, τὴν ἰασομένην ἐχρῆν μεταπέμπεσθαι καὶ τῶν δακρύων ἡ συνέχεια συγγνώμης ἐτύχανεν'· ἀπὸ δὲ τῆς τῶν αἰτιῶν ὑπεξαίρεσεως 'οὐ πατήρ σοι τέθνηκεν, οὐ θυγάτριον ἄωρον ἀποβέβληκας, οὐ παῖδων τεθέασαι συμφορὰς τίνα οὖν τῶν δακρύων ἐρεῖς τὴν αἰτίαν;'· Ἡ δὲ ἀντίληψις ὠνόμασται μὲν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ὑπὸ ρεύματος μὲν παραφερομένων ξύλου δὲ ἢ λίθου ἀντιλαβομένων καὶ τὴν σωτηρίαν διὰ τούτου πορισσόμενων· καὶ γὰρ ὁ φεύγων ὥσπερ ἐν κλύδωνι τῷ δικαστηρίῳ κινδυνεύων λαμβάνεται τῆς ἀντιλήψεως.

79 ἔστι δὲ οὐ τῶν αἰεὶ ἐμπιπτόντων τὸ κεφάλαιον· τῶν γὰρ πραγμάτων ὄντων ἢ ἃ αὐτοὶ ἐποίησαμεν ἢ ἃ ἄλλοι ἐποίησαν, καὶ τούτων διχῶς ἐξεταζομένων καὶ ἢ ἀντικρυς εἰς ἡμᾶς ἀναφερομένων ἢ ἐξ ὑποψίας, ὅταν ἢ τὰ πράγματα ἅπερ αὐτοὶ ἐποίησαμεν ἢ κατὰ νόμον ἢ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ τέχνην ἢ κατὰ ἔθος, τότε μόνον ἐμπίπτει· οἷον κατὰ νόμον μὲν, ὡς ὁ θάπτων τὸ νεοσφαγὲς σῶμα, ἐρεῖ γὰρ ὅτι 'νόμῳ κελεύοντι μὴ περιορᾶν. ἀτάφους τοὺς οἰχομένους

ἐπειθόμην· κατὰ φύσιν δέ, ὡς νέος πλούσιος ὁ δακρύων, ἐρεῖ γὰρ φύσιν ἀνθρώπῳ δάκρυα χορηγεῖν· κατὰ τέχνην δέ, ὡς ὁ γράφων Δημοσθένης ὑπὲρ ἱεροσυλίας λόγον, ὡς ἐξουσίαν αὐτῷ δέδωκεν ἡ τέχνη μελετᾶν ἃ δὴ καὶ βούλοιο· κατὰ ἔθος <δέ>, ὡς ὁ τρέφων τοὺς ἀποκηρύκτους νέος πλούσιος, ἐρεῖ γὰρ ἔθος εἶναι τοῖς εὐποροῦσι πολλοὺς αἰεὶ τῶν πενομένων διατρέφειν. ὅταν δὲ τὸ ὑφ' ἡμῶν πεπραγμένον μὴδὲ καθ' ἓνα τῶν τεσσάρων ἐμπίπτῃ τρόπων, οὐ παραληψόμεθα τὴν ἀντίληψιν ἐν ἐκείνῳ τῷ ζητήματι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ὑφ' ἡμῶν πραττομένων ὑπεύθυνα ἐστίν, ὡς ἐπ' ἐκείνου νέος πλούσιος ἐξ ἀστυγείτονος πόλεως ἔγρημε τυράννου θυγατέρα καὶ κρίνεται τυραννίδος ἐπιθέσεως, οὐ γὰρ ἀνεύθυνον τὸ γῆμαι τυράννου θυγατέρα τὸν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευόμενον.

- 80 δῆλον οὖν ὅτι καὶ τὰ τεκμήρια ἐν πολλοῖς τῶν στοχαστικῶν προβλημάτων ἐστὶν ὑπεύθυνα, οὐ μέντοι ἐκεῖνα τὰ κρινόμενά ἐστιν ἀλλ' ἕτερόν τι δι' αὐτῶν. γνωσόμεθα δὲ εἰ ἐμπίπτει ἐν τῷ ζητήματι ἀντίληψις καὶ οὕτως· ὅταν μὲν γὰρ ἔπηται τὸ κρινόμενον τῷ τεκμηρίῳ, ἐκλείπει ἡ ἀντίληψις, ὡς ἐπὶ Περικλέους τοῦ κρινομένου διὰ τὰς πανοπλίας—ἔπεται γὰρ τῷ βουλομένῳ τυραννεῖν τῶν τοσούτων παρασκευῇ πανοπλιῶν—, ὅταν δὲ τῷ κρινομένῳ τὸ τεκμήριον μὴ ἀκολουθῇ, ἐμπεσεῖται πάντως ἀντίληψις, ὡς ἐπὶ τοῦ παρεστῶτος τῷ νεοσφαγεῖ σώματι—οὐ γὰρ παρέπεται τῷ φονεύσαντι παρεστάναι τῷ τεθνηκότι, φυγὴ δὲ τοῖς τοιούτοις ἐν ἔθει—. διαφέρει δὲ τὸ κεφάλαιον ἡ ἀντίληψις τῆς στάσεως αὐτῆς τῆς οὕτω καλουμένης ἀντιλήψεως κοινὴν ἔχον τὴν ὀνομασίαν, ὅτι ἡ μὲν στάσις ἐστὶ τὸ δὲ κεφάλαιον, ὅνπερ τρόπον καὶ τὸ ὅλον τοῦ μέρους διενήνοχε, καὶ ὅτι ἡ μὲν νόμον ἔχει τῷ πεπραγμένῳ συναγορεύοντα, τὸ δὲ νόμον ἔχει τῷ τεκμηρίῳ, ὥπερ ὁ φεύγων προβάλλεται, συναγωνιζόμενον· ἔτι ἡ μὲν τέλεον τὸν ἀγῶνα διὰ τοῦ νόμου σαλεύει, τὸ δὲ παρατρέπῃ μόνον πειρᾶται τὴν κατηγορίαν. θήσῃ δὲ τὴν ἀντίληψιν ὁ φεύγων οὐκ αὐθάδως οὐδὲ ἀναιδῶς—φορτικὸν γὰρ τὸ λέγειν ὡς 'ἔξεστί μοι τόδε ἢ τόδε ποιεῖν'—ἀλλ' ἐμμεθόδως καὶ μετὰ τινος ἐπιεικείας διασκευάσει τὸ ἐξεῖναι.

- 81 πλατύνεται δὲ ἡ ἀντίληψις ἐκ παραδειγμάτων τῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας τρόπους τῆς ἀντιλήψεως κινουμένων, οἷον ὁ ἐπὶ τοῖς δακρύοις εὐθυνόμενος ἐρεῖ πλείονα κατὰ φύσιν παραδείγματα ὡς 'οὐδὲ τὸν γελῶντα ἔλκει τις εἰς δικαστήριον οὐδὲ τὸν τροφῇ χρώμενον ἐν τῷ δέοντι <ἢ> καταδαρθάνοντα· τούτων γὰρ ἕκαστα φύσις ἀνθρώποις ἐπέτρεψε ποιεῖν, ὅπως ἂν ἐρρωμένων αὐτοῖς τῶν σωμάτων καὶ τοὺς ἀναγκαίους ὑπομένειν δύναιντο τῶν πόνων', κινήσει δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τρόπων τῆς ἀντιλήψεως εἰ βούλοιο παραδείγματα οὐ τὸ κατὰ φύσιν κατασκευάζων, νόμου τέχνης ἔθους, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἀκολουθεῖ δὲ ἐξ ἀνάγκης τῇ ἀντιλήψει ἡ μετάληψις, ἥτις ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ τὸν κατηγοροῦν συγχωροῦντα κατὰ τι τῇ παρὰ τοῦ φεύγοντος προβαλλομένη ἐξουσίᾳ μεταλαμβάνειν ἐν τι τῶν περιστατικῶν μορίων, τόπον ἢ χρόνον ἢ πρόσωπον ἢ τι ἄλλο. διαιρεῖται δὲ εἰς ἔνστασιν καὶ ἀντιπαράστασιν, ἐνστάσει μὲν ὅτι 'οὐδ' ὅλως ἐξῆν σοι τόδε τι ποιεῖν', ἀντιπαραστάσει δὲ ὅτι 'εἰ καὶ ἐξῆν, ἀλλ' οὐχὶ τόνδε τὸν τρόπον· οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ πλουσίου τοῦ τρέφοντος τοὺς ἀποκηρύκτους ὅτι 'μάλιστα μὲν οὐ δίκαιον τοὺς ἀπὸ τῶν πατέρων διὰ μοχθηρίαν ἀποκηρυχθέντας ὥσπερ τοὺς ἀγαθόν τι δρῶντας ὑποδεχόμενον τρέφειν, εἰ δ' ἄρα καὶ περὶ ἓνα τῶν ἀτόπων νεανίσκων ἢ δύο τοῦτό σε πράττειν ἐχρήν, ἀλλ' οὐχὶ στρατόπεδον ἀποκηρύκτων εἰς ταῦτόν συνάγειν ἔδει καὶ τοσούτους ἀναλαμβάνειν, ὣν τὴν καθ' ἡμέραν ἀκρασίαν τοῦ βίου οὐδ' ἡ σύμπασα χώρα φέρειν δυνατή'.

- 82 ἰστέον μέντοι ὡς οὐκ αἰεὶ προτέρᾳ χρησόμεθα τῇ ἐνστάσει, ἀλλ' ὅταν δοκῇ βιαιότερα εἶναι ἡ ἔνστασις, προτέραν τὴν ἀντιπαράστασιν τάξομεν δευτέραν δὲ τὴν ἔνστασιν· οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ δακρύοντος νέου πλουσίου καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀφορῶντος, ἐπειδὴ γὰρ τὸ λέγειν 'οὐκ ἔξεστί σοι δακρύειν' ἀναιδές πως εἶναι δοκεῖ—παρὰ φύσιν γάρ—, τῇ ἀντιπαραστάσει πρῶτον αὐτὸ μεθοδεύσομεν λέγοντες ὅτι 'οὐκ ἐπὶ τυραννίδι σοι τὴν ἐξουσίαν τῶν δακρύων δέδωκεν ἡ

φύσις, οὐκ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐπὶ δουλείᾳ τῆς πατρίδος· καὶ τὰ τοιαῦτα· ἄλλως δὲ
 'οὐδὲ δακρύνειν ἐξῆν, ὧ χρηστέ, μάτην, οἱ γὰρ ὁρῶντες ἀπάνθρωπον περὶ τοὺς εὐποροῦντας
 εἶναι τὸν δῆμον ὑπελάμβανον, καὶ σκαϊότητος σαυτῷ προσετρίβου δόξαν, καὶ δακρύνων πλῆθος
 εἰκῇ καταρρέον ἡδίκηαι πολίτας οὐδ' ὅτιοῦν εἰς πλοῦτον παρανομοῦντας'. Τὸ δὲ χρῶμα
 ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐν τοῖς σώμασι χρωμάτων· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα δι'
 ὄλων διήκει τῶν ὑποκειμένων—διὰ μὲν τῆς χιόνος ἢ λευκότης, διὰ δὲ τοῦ κόρακος ἢ μελανία
 —, οὕτω καὶ τοῦτο τὴν πᾶσαν τοῦ φεύγοντος χρώνυσιν ἀπολογίαν· καὶ ἀτεχνῶς ὥσπερ αἱ
 κομμώτριαι τὰ δύσμορφα πρόσωπα κόσμοις ἐπιθέτοις καλύπτουσιν, οὕτως ὁ φεύγων τὸ
 δυσειδὲς τῶν ὑπὸ τῆς κακίας τετολμημένων ἐπιπλάστῳ καλύπτει χρώματι καθαρὸν τε καὶ
 ἀκηλίδωτον τὸ ἀκάθαρτον καὶ μεμολυσμένον ἐπιδεικνύναι σπουδάζει.

83 καὶ διὰ πάσης μὲν αὐτὸ τιθέναι προσήκει τῆς ἀπολογίας ἰσχυρότατον ὃν κεφαλαιωδῶς μέντοι,
 τὴν δὲ πλατυτέραν αὐτοῦ κατασκευὴν ἐν τούτῳ χρή φυλάττειν τῷ τόπῳ. καλεῖται δὲ μετάθεσις
 αἰτίας, διότι τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα ἐπὶ τι ἀνεύθυνον ἢ ἐπαίνου ἄξιον μετάγειν πειράται ὁ
 φεύγων διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου. ἔστι δὲ τῶν αἰεὶ ἐμπιπτόντων ἐν τῷ ἀπλῶ τελείῳ
 στοχασμῷ. λαμβάνεται δὲ τὰ χρώματα ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου ἢ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου· ἀπὸ μὲν τοῦ
 ὁμοίου, ὡς ἐπ' ἐκείνου πεφώραται τις ἐν ἐρημίᾳ ξίφος ἡμαγμένον κατέχων καὶ κρίνεται
 φόνου, ἐρεῖ γὰρ ὡς 'θηρίον ἀνελὼν ἥμαξα τὸ ξίφος', ἢ οὖν τοῦ αἵματος ὁμοιότης ἐργάζεται τὸ
 πιθανόν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐναντίου, ὅταν τις ἐπὶ προδοσίᾳ κρινόμενος ἢ τυραννίδι φιλόπολιν τε καὶ
 τοῖς κοινοῖς εὖνουν ἑαυτὸν ἀποδεικνύναι πειρῶτο διὰ τοῦ χρώματος, ὡς ὁ Περικλῆς ὁ τῆς
 πατρίδος ἔνεκα παρεσκευακέναι τὰς πανοπλίας ὁμολογῶν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τεχνικωτέρα τῶν
 χρωμάτων εὗρεσις τοιάδε· τῶν γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἢ ἐν λόγοις ὄντων ἢ ἐν ἔργοις ἢ ἐν
 πάθεσι γνωστέον ὅτι, ἐὰν μὲν ἢ ἐν λόγοις τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, τὸ χρῶμα κατὰ ῥητὸν καὶ
 διάνοιαν ὑπάρξει, ὡς ἐπὶ Ἀλκιβιάδου τοῦ παρελθόντος νύκτωρ τὸ δεσμωτήριον καὶ βοήσαντος
 'θαρρεῖτε, ὧ δεσμῶται', τὸ γὰρ εἰρημένον οὐχ οἷός τε ὦν ἀρνεῖσθαι ἐπὶ τινα εὐλογον χωρεῖ
 διάνοιαν, ἀφ' ἧς προηγέκατο τὸν λόγον, ὡς 'τὸν δῆμον αἰτεῖν ὑπὲρ τῆς λύσεως τῶν
 δεσμωτῶν ἐβουλόμην'. ὅταν δὲ ἐν ἔργοις ἢ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, τὸ χρῶμα κατὰ θέσιν
 ἔσται, ὡς ἐπὶ τοῦ θάπτοντος ἐν ἐρημίᾳ τὸ νεοσφαγὲς σῶμα, ἐρεῖ γὰρ <ὡς> 'ὅσιον ἡγούμην
 θάπτειν τὸν οἰχόμενον' καὶ διὰ τῶν θετικῶν τόπων κατασκευάσει τὴν περὶ τοὺς τεθνεῶτας
 ὁσίαν, ὡς ἀναγκαία καὶ φυλαττομένη μὲν ἀγαθῶν αἰτία ταῖς πόλεσι περιορωμένη δὲ
 πανωλεθρίαν ἐπάγει τοῖς ῥαθυμοῦσι καὶ τὰ τοιαῦτα· ὅταν δὲ ἐν πάθεσιν ἢ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι
 τέλους, συγγνωμονικὸν ὑπάρξει τὸ χρῶμα, ὡς ἐπὶ τῆς δακρυούσης νύκτωρ γυναικός, ἐρεῖ γὰρ
 ὡς 'οἰκτεῖρουσα τὴν ἀνθρωπίνην ἀτυχίαν ἐδάκρυον καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ κακῶν οἱ κλύδωνες ἐπὶ
 σχολῆς εἰς μνήμην ἰόντες κινουσι πρὸς θρήνον'.

84 πλατύνεται δὲ τὰ μὲν κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν χρώματα ἐκφράσει ἐκφραζόντων ἡμῶν ἡλικία
 καὶ πόσα διὰ τὰς ἀμέτρους κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων αἰκίας περιέστηκε <κακὰ> τὰς πόλεις, τὰ
 δὲ κατὰ θέσιν χρώματα διὰ τῶν τελικῶν κατασκευάζεται κεφαλαίων καλοῦ δικαίου
 συμφέροντος, τὰ δὲ συγγνωμονικὰ ἐκφράσει τε καὶ κοινῷ τόπῳ ἐκφραζόντων τε τὰ κατ'
 ἀνθρώπους ἀτυχήματα πηλικά καὶ κοινούς τόνους κατὰ τῶν αἰεὶ δεῦρο παρουσῶν ψυχῶν καὶ
 τῇ λήθῃ βαπτιζομένων διαπλεκόντων. ἀνατρέπεται δὲ τὰ χρώματα διὰ τῶν αὐτῶν τόπων ἐκ
 τοῦ ἐναντίου, δι' ὧν περ καὶ κατασκευάζεται, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις, τὰ μὲν κατὰ
 ῥητὸν καὶ διάνοιαν ἢ τῷ .

85 τὰ δὲ κατὰ θέσιν θετικῶς, τὰ δὲ συγγνωμονικὰ ἐκφράσει τε καὶ κοινῷ τόπῳ. ζητοῦσι δὲ
 τινες πότερον ἐν ἢ πλείω χρώματα ἐν τοῖς ζητήμασιν ἐμπίπτει. ἰστέον οὖν ὅτι, ὅταν μὲν ἢ τὰ ἐν
 τοῖς ζητήμασι πράγματα ἅπερ αὐτοὶ πεπράχαμεν, <ἐν> ἐμπίπτει χρῶμα ἐνὸς ὄντος τοῦ
 τεκμηρίου, ὡς ἐπὶ τοῦ παρεστῶτος τῷ νεοσφαγεῖ σώματι, ἐνίῳτε δὲ πλείω ἀκόλουθα μέντοι, ὡς

ἐπὶ τοῦ νύκτωρ προσαιτοῦντος καὶ κρινομένου ληστείας, ἐρεῖ γὰρ ὡς ἡδούμενη μεθ' ἡμέραν προσαιτεῖν· καὶ ἄλλο 'νύκτωρ γὰρ μᾶλλον οἰκτεῖρουσιν ἄνθρωποι' καὶ ἄλλο 'συνελάμβανέ μοι πρὸς τὸ λανθάνειν τὸ σκότος'. ἐνίοτε δὲ καὶ πλείω εὐρίσκεται χρώματα πολλῶν ὄντων <τῶν> τεκμηρίων, ὡς ἐπ' ἐκείνου ἐγράφη φυγῆς ψήφισμα Δημοσθένει, 'Υπερείδης περὶ καθόδου συνεβούλευσε, Δημάδης ἀντεῖπεν, ἡττήθη, εὕρηται Δημοσθένης νεκρὸς ἀσχύλευτος καὶ κρίνεται Δημάδης φόνου· πρὸς γὰρ ἕκαστον τῶν τεκμηρίων ἀνακύψει χρῶμα· ὁ γὰρ ἀντειπὼν τῇ καθόδῳ πρόδηλον ὡς καὶ τὴν σφαγὴν ἐπήνεγκε τῷ καταστείχοντι· καὶ ἄλλο 'ὁ γὰρ ἡττηθεὶς ἐφ' οἷς ἔγραφε φανερόν ὡς θυμῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέψας ἐκποδῶν καταστήσαι τὸν ἐχθρόν ἔσπευδεν' καὶ τρίτον 'ὁ γὰρ ἀννηρηκὼς Δημάδης οὐ λωποδύται, καὶ τεκμήριον ὁ Δημοσθένους νεκρὸς τῆς ἐσθῆτος οὐκ ἀπεστερημένος'. καὶ ἐν τοῖς συνεζευγμένοις δὲ στοχασμοῖς πολλὰ ἐμπίπτει χρώματα τῶν πραγμάτων ὄντων ἅπερ αὐτοὶ πεποιήκαμεν, ἀκόλουθα μέντοι ὡς εἴρηται.

⁸⁶ ὅταν δὲ ἄλλων πραξάντων ἀντικρυς εἰς ἡμᾶς ἀναφέρηται, πλείω τὰ χρώματα ἐμπίπτει καὶ ἀνακόλουθα, ἅπερ καὶ πεπλανημένα καλοῦσιν οἱ τεχνικοί, εἰκότως, εἰ γὰρ ἀκόλουθα λέγομεν, συνειδέναι τοῖς πεποιηκόσι δόξομεν, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ τρισαριστέως, οὐπὲρ εἰκόνα ἔστησαν οἱ πολέμιοι, ἐρεῖ γὰρ ὡς 'θαυμάζοντες τῆς ἀνδραγαθίας ἔστησαν' καὶ ἄλιν 'ἀλλὰ φθονοῦντές μοι τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς εἰκόνας δωρεᾶ διαβεβλήκασιν' καὶ ἄλιν 'ἀλλὰ πρᾶον αὐτοῖς ἔσεσθαι με διὰ ταύτης ὑπώπτουσιν' καὶ ἄλιν 'ἀλλ' ἴσως ἐπ' ἀρετὴν προτρέψαι τοὺς παρ' ἑαυτοῖς σπεύδοντες τὸν πλεῖστα χαλεπὰ δράσαντα τετιμῆκασιν εἰκόνι'. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ὑπονοίας πραγμάτων πολλὰ καὶ ἀνακόλουθα ἐμπίπτει χρώματα διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, οἷον ὡς ἐπὶ Ἀρχιδάμου τοῦ κρινομένου προδοσίας διὰ Περικλέα, ἐρεῖ γὰρ 'ἀλλὰ πολέμοις ἐτέροις ἐπιέναι μέλλουσι δέδωκε τὰ πεντήκοντα τάλαντα', 'ἀλλὰ τοῖς πενομένοις τῶν πολιτῶν ἴσως αὐτὰ διένειμεν', 'ἀλλὰ τὰ προσόντα βουλόμενος αὔξειν τῆς τῶν χρημάτων δαπάνης ἀπεκρύψατο τὴν αἰτίαν'. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι πλείους μὲν ὁ φεύγων ἔξει ἀντιθέσεις, ἐὰν τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους πολλὰ ὄντα ἀντιτιθῇ ἑαυτῷ κατὰ μέρος, καὶ ὁ κατήγορος ὁμοίως πολλὰς ἑαυτῷ κινήσει ἀντιθέσεις τὰ τοῦ φεύγοντος χρώματα διαιρῶν καὶ μὴ ἅμα πάντα ἐν μιᾷ συνάγων ἀντιθέσει. Ἐφ' ἅπασι δὲ τοῖς κεφαλαίοις ἐμπίπτει ἡ πιθανὴ ἀπολογία, περὶ ἧς ἀποροῦσιν οἱ τινες, ὅτου χάριν οὕτως ὠνόμασται καίτοι καὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων πιθανῶν ὄντων, εἴ γε καὶ ἡ σύμπασα ῥητορικὴ πειθοὺς ἐστὶ δημιουργός.

⁸⁷ ἐροῦμεν οὖν ὅτι μάλιστα μὲν τῷ κοινῷ ὀνόματι ὡς ἰδίῳ ἐχρήσατο—πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα τῷ τοῦ γένους ὀνόματι ὡς κυρίῳ κέχρηται, ὥσπερ καὶ Πλάτων διαιρεῖ τὸ δίκαιον εἰς τε τὸ ὅσιον καὶ τὸ δίκαιον ὁμωνύμως τῷ γένει—, ἔπειτα δὲ ὅτι τοσαύτης μετέχει τῆς πειθοῦς ὥστε τοῖς αὐτοῖς κεχρησθαι τεκμηρίοις τὸν φεύγοντα τοῦ μὴ πεποιηκέναι τοῦθ' ὅπερ ἐγκαλεῖται ἢ μέλλειν ποιῆσειν, οἷσπερ καὶ ὁ κατήγορος κέχρηται τούναντίον ἀποδεικνύων, οἷον ἐπὶ Ἀλκιβιάδου τοῦ παριόντος τὸ δεσμωτήριον, ἐρεῖ γὰρ ὡς 'εἴπερ ἐβουλόμην τυραννεῖν, οὐκ ἂν ἐβόησα τοῖς δεσμώταις θαρρεῖν', ὁ δὲ κατήγορος λέξει ὡς 'πέρας ἤδη προσδοκῶν ἐπάξειν τῇ προαιρέσει καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν νόμων καθειργμένους λύσειν ἐκήρυττεσ'. διαφέρει δὲ τοῦ χρώματος τῷ τὸ μὲν αἰτίαν εὐλογον φέρειν πρὸς τὸ τεκμήριον—διὸ καὶ μετὰθεσις αἰτίας καλεῖται—, τὴν δὲ πιθανὴν ἀπολογίαν ἀναιρετικὴν εἶναι τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. ἔστι δὲ οὐ τῶν αἰεὶ ἐμπίπτόντων τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν τῷ ἀπλῷ τελείῳ στοχασμῷ, ἀλλ' ὅταν μὲν τὸ τεκμήριον σύμφωνον ᾖ τῷ κρινομένῳ, ἐκλείπει, ὥσπερ καὶ ἡ ἀντίληψις, ὡς ἐπὶ Περικλέους 'σύμφωνον τῷ βούλεσθαι τυραννεῖν τὸ ὅπλα πολλὰ κεκτῆσθαι'. ὅταν δὲ τὸ τεκμήριον ἀνακόλουθον ᾖ πρὸς τὸ κρινόμενον, ἐμπεσεῖται πάντως, οἷον ἐπὶ τοῦ παρεστῶτος τῷ νεοσφαγεῖ 'ὁ γὰρ ἀνελὼν οὐ παρεστάναι ἀλλὰ φεύγειν εἴωθε τὸν τε πεπονθότα καὶ τὸν τόπον ὡς δεινοὺς κατηγόρους ἐξευλαβούμενος'.

- 88 ἐφ' ὧν δὲ ἐκλείπει ἡ πιθανὴ ἀπολογία, δυνατόν οὕτως ἐπιχειρεῖν ὅτι ὁ μὲν τυραννῶν πάντως ὅπλα κτᾶται, οὐ μὴν ὁ κτώμενος ὅπλα ἤδη καὶ τυραννεῖν ἐπιχειρεῖ· πολλὰ γὰρ αἱ τῆς κτήσεως ἀφορμαί. πλατύνεται δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὑπὸ μὲν τοῦ φεύγοντος τρισὶ τούτοις τόποις, τῷ μὴδὲν ὄφελος ἔχειν, τῷ βλάπτεσθαι τὰ μέγιστα, τῷ δύνασθαι περὶ τῶν αὐτῶν ἄλλως ἐπιχειρεῖν. οὐτε γὰρ ὄνησις ἐγίγνετο τῷ παρεστῶτι τῷ πεφονευμένῳ καὶ τὸ τῆς βλάβης ἀνύποιστον ἦν ἀλόντι φόνου τιμωρίαν ὑπέχειν καὶ μᾶλλον ἂν ἀποκρύπτειν ἑαυτὸν ἐσπούδασε φεύγων τὸν ἔλεγχον. ὁ δὲ κατήγορος πάλιν ἀνατρέψει τὴν πιθανὴν ἀπολογίαν διὰ τριῶν τόπων, τύχης ἀγνοίας ἀνάγκης, ἀπὸ μὲν τύχης οὕτως ἐπιχειρῶν ὅτι ἑοῖο τε καὶ τύχη τὸ τῆς γνώμης ἀνόσιον κατιδόντες φωραθῆναι παρεσκεύασαν, ἀπὸ δὲ ἀγνοίας ὅτι ἑσπεύοντες τὴν ἐρημίαν τῆς κακουργίας λαβὼν ἡγνόεις ὥς ὄψεται τις τὰ παρὰ πάντας σοι δρώμενα τοὺς νόμους, ἀπὸ δὲ ἀνάγκης ὅτι ἑσπεύοντες τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φόνου κατεῖχεν, ὥς καὶ μετὰ τὴν πληγὴν παρεστάναι τῷ πεπτωκότι ἐφελκόμενον τοῖς ἔργοις ὥσπερ ἀριστερά. Ἰστέον δὲ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι καθόλου ἐν ταῖς στάσεσιν οὐχ ἡ διάφορος κρίσις—οἷον προδοσίας ἢ τυραννίδος ἢ φόνου—διάφορα τὰ εἶδη ποιεῖ, ἀλλ' ἡ τῶν κεφαλαίων διάφορος διαίρεσις ἐναλλαγὴν ἀπεργάζεται τῶν εἰδῶν.
- 89 ἔστι δὲ ἡ τῶν κεφαλαίων διαίρεσις ποικίλη καὶ κατὰ τρεῖς ἐναλλαττομένη τρόπους· καὶ γὰρ κατὰ πλεονασμὸν καὶ κατὰ ἔλλειψιν καὶ κατὰ ἐναλλαγὴν προϊόντα διάφορα ἐν ταῖς στάσεσιν ἀπεργάζεται <τὰ> εἶδη. Ἐπεὶ δὲ τοῖς κεφαλαίοις ἅσασιν ἡ καλουμένη κοινὴ ποιότης, ἥπερ ἔστιν οἱ ἐπίλογοι. ὠνόμασται δὲ κοινὴ ποιότης, διότι κοινόν ἐστι τῶν μερῶν ἀμφοτέρων <τὸ κεφάλαιον> ἑκατέρου τῶν ἀγωνιζομένων τὴν οἰκείαν ποιότητα πρὸς τῷ πέρατι τοῦ λόγου συνιστῶντος καὶ τῶν πλατέως δι' ὅλου τοῦ λόγου κατασκευασθέντων ὥς καλῶν ἢ δικαίων ἢ συμφερόντων σύντομον ὑπόμνησιν ποιουμένου. διαιρεῖται δὲ ἡ κοινὴ ποιότης εἰς τε τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ παθητικόν. καὶ αὖθις τὸ μὲν πραγματικὸν διὰ δύο τούτων ἐργασόμεθα τόπων, ἐπ' ἀνόδοιο καὶ ἀνακεφαλαίωσεως· ἡ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τὸ τέλος τῶν προειρημένων πραγμάτων ἀπάντων ποιούμεθα τὴν ὑπόμνησιν καὶ καλεῖται τοῦτο ἀνακεφαλαίωσις, ἡ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐπ' ἀνιέναι καλοῦντες αὐτὸ ἐπ' ἀνόδοιο· παράδειγμα τοῦ μὲν προτέρου Δημοσθένους ἐν τῷ παραπρεσβείας ἑσπεύοντος ἀσπασθαι δὴ βούλομαι τὰ κατηγορημένα ἐξ ἀρχῆς. ἐπέδειξα οὐδὲν ἀληθὲς αὐτὸν ἀπηγγελκότα, ἀλλὰ φενακίσαντα ὑμᾶς, μάρτυσι τοῖς γεγενημένοις αὐτοῖς οὐ λόγοις χρώμενος.
- 90 ἐπέδειξα αἴτιον γεγενημένον τοῦ μὴ θέλιν ὑμᾶς ἐμοῦ ἀκοῦσαι τάληθ' ἐν ταῖς ὑποσχέσεσιν καὶ τοῖς ἐπαγγέλμασι τοῖς τούτου καταληφθέντας καὶ πάντα τὰναντία συμβουλευσάντα ἢ ἔδει, καὶ τῇ μὲν τῶν συμμάχων ἀντειπόντα εἰρήνην τῇ δὲ φιλοκράτους συναγορεύσαντα, τοὺς χρόνους κατατρίψαντα, ἵνα μὴδ' εἰ βούλοισθε δύνασθε ἐξελεῖν εἰς Φωκέας, καὶ ἄλλα ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας πολλὰ εἰργασμένον, προδεδωκότα, πεπρακότα πάντα, δῶρα ἔχοντα, οὐδὲν ἐλλελοιπότα μοχθηρίας. οὐκοῦν ταῦτα ὑπεσχόμεν ἐν ἀρχῇ, ταῦτα ὑπέδειξα, τῆς δὲ ἐπ' ἀνόδοιο παράδειγμα περὶ τοῦ πολλοῦ ἐραστοῦ διεξιὼν Πλάτων ἡμῖν ἐν Φαίδρῳ παρέχεται λέγων ἑσπεύοντος δὴ γίγνεται ἐκ τούτων καὶ ἀπεστερηκὸς ὑπ' ἀνάγκης ὁ πρὶν ἐραστής ὁστράκου μεταπεσόντος ἵεται φυγῇ μεταβαλὼν, ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀνόητος ὧν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθεάζων ἡγνοηκὸς τὸ ἅπαν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι οὐκ ἄρα ποτὲ ἔδει ἐρῶντι καὶ ὑπὸ ἀνάγκης κατεχομένῳ χαρίζεσθαι ἀνοήτως, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὴ ἐρῶντι καὶ νοῦν ἔχοντι, εἰ δὲ μὴ ἀναγκαῖον εἶναι ἐκδοῦναι αὐτὸν ἀπίστῳ δυσκόλῳ φθονερῷ, βλαβερῷ μὲν πρὸς οὐσίαν, βλαβερῷ δὲ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, πολὺ δὲ βλαβερωτάτῳ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς παιδευσιν· ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ τελευταίου τῶν χρημάτων ἐπὶ τὸ πρῶτιστον ἐπ' ἀνῆλθε, τὴν τῆς ψυχῆς παιδευσιν.

τὸ μὲν οὖν πραγματικὸν οὕτω μεταχειρισόμεθα συντομωτέραν ὑπόμνησιν τῶν πλατέως εἰρημένων ἐν τῷ λόγῳ ποιούμενοι· τὸ δὲ παθητικὸν ὑπὸ μὲν τοῦ κατηγοροῦ διὰ καταδρομῆς πληρωθήσεται πρὸς ὀργὴν κινουντος τοὺς δικαστάς, ὑπὸ δὲ τοῦ φεύγοντος διὰ ἐλεεινολογιῶν προαχθήσεται, ἔνθα δὴ καὶ αἱ παραγωγαὶ γυναιῶν τε καὶ παίδων χρήσιμοι καὶ φίλων· πολλοὶ γοῦν ἡττώμενοι ταῖς δικαιολογίαις τοσοῦτον ἐν τῇ τοῦ ἐλέου διεξόδῳ κεκινήκασιν πάθος τοῖς ἀκρωμένοις, ὥς τὴν νικῶσαν ἀπενέγκασθαι, καὶ τούτου μαρτύριον Ὑπερείδης ἐν τῷ ὑπὲρ Φρύνης τῆς ἐταίρας λόγῳ ἐλεεινολογίας τε πλήθει καὶ τῇ περιρρήξει τῆς ἐσθῆτος διασώσας ἐκ τῆς Εὐθείου κατηγορίας τὴν ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τῷ παθητικῷ τοῖς τελικοῖς ἄμφω χρήσονται κεφαλαίοις, νομίμῳ δικαίῳ συμφέροντι δυνατῷ ἐνδόξῳ. καὶ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἑρμογένους φησί, λαμβάνονται μὲν οἱ ἐπίλογοι ὅθεν περ καὶ τὰ προοίμια καὶ ἰσχύουσί γε τὰ αὐτά—πάθους γὰρ ψυχῆς ἄμφω κινητικά, εὐνοίας μίσους φόβου ὀργῆς ἐλέου φθόνου ἢ τινος τοιούτου—, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῇ <τε> τάξει καὶ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ φράσει· τὰ μὲν γὰρ τὴν πρώτην κατέχει τοῦ λόγου τάξιν καὶ σπερματικωτέρας χρώμενα ταῖς ἐννοίαις τοῖς τε σχοινοτενέσι καλουμένοις χαίρουσι τῶν κώλων καὶ τοῖς βεβηκόσι τῶν ῥυθμῶν, οἱ δὲ ἐπίλογοι τῷ τε λόγῳ παντὶ ἐπάγονται, ὥς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, καὶ τὰς ἐννοίας ἐφ’ ὅσον ἂν ἐθέλωσι πλατύνοντες τοῖς ἀσυνδέτοις καὶ κομματικωτέροις <χαίρουσι> τῶν κώλων καὶ τοῖς λελυμένοις τῶν ῥυθμῶν.

92 Τοὺς μὲν οὖν ἀπλοῦς τελείους στοχασμοὺς οὕτω διαιρήσομεν κὰν τοῖς ἀτελέσιν ἐκ προσώπων ἢ πραγμάτων στοχασμοῖς τὰ ἐκ τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος ὡς εἴρηται κεφάλαια παραλιπόντες τὰ λοιπὰ μελετήσομεν. τῶν δὲ διπλῶν τοὺς μὲν ἀντεγκληματικούς καλοῦσι διὰ τὸ δύο εἶναι πρόσωπα <τὰ> ἀντεγκαλοῦντα ἀλλήλοις—ἐνιοὶ δὲ αὐτοὺς κατὰ ἀμφισβήτησιν ὀνομάζουσιν—, τοὺς δὲ συνεζευγμένους. ἰστέον δὲ ὅτι καθόλου τό τε παραγραφικὸν καὶ ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις ἐν αὐτοῖς ἐκλείπει διὰ τὸ ἐξισάζειν—πανταχοῦ δὲ τὰ ἰσάζοντα ἔφαμεν εἶναι ἀσύστατα—, τῶν δὲ ἄλλων ἕκαστον ἀπὸ τῆς βουλήσεως ἀρξαμένους κεφάλαιον χρῆ πρὸς κεφάλαιον ἀντιτιθέναι, ἀγωνιστικώτερος γὰρ οὕτως ὁ λόγος ὑπάρξει· τὸ δὲ—ὥσπερ ἐνιοὶ λέγουσι χρῆναι—προθένας τὴν τοῦ ἑτέρου μέρους ἀπολογίαν οὕτω ποιῆσθαι τὴν τοῦ ἑτέρου κατηγορίαν ὑπτιότητα πολλὴν τῷ λόγῳ ἐμποιεῖ καὶ τοὺς δικαστὰς ἐπιλανθάνεσθαι ποιεῖ τῶν πρότερον λεχθέντων. Μετὰ δὲ τοὺς ἀντεγκληματικούς στοχασμοὺς εἰσὶν οἱ συνεζευγμένοι, οἵτινες ὀνομάσθησαν μὲν οὕτως διὰ τὸ δύο περιέχειν ἐγκλήματα, διαφέρουσι δὲ τῶν μὲν ἀπλῶν τῷ ἔχειν διπλὰ τὰ κεφάλαια, τῶν δὲ διπλῶν τῇ τε τάξει καὶ τῷ πλεονασμῷ τῶν κεφαλαίων· τὰ γὰρ διάφορα τῶν στάσεων εἶδη κατὰ πλεονασμὸν ὡς ἔφαμεν ἢ ἔλλειψιν ἢ ἐναλλαγὴν γίγνεται τῶν κεφαλαίων.

93 Τῶν δὲ συνεζευγμένων ὁ μὲν ἐμπίπτων οὕτως ὠνόμασται, διότι ἐκ τοῦ χρώματος οὗ παρέχεται ὁ φεύγων ἐμπίπτει τὸ δεύτερον ζήτημα, ὡς ἐπὶ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ τὸν συστράτηγον ἀνελόντος ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ κρινομένου συνειδότος, ἐρεῖ γὰρ εὐθυνόμενος ὡς ‘μοιχὸν ἐπὶ τῇ γυναικὶ καταλαβὼν ἀπέκτεινα κατὰ τὸν νόμον’, εἴτα ἐκ τούτου τὸ δεύτερον ἐξετάζεται ζήτημα, πότερον μοιχὸς ὁ δεσμώτης ἢ οὐ. Δεύτερος δὲ τῶν συνεζευγμένων ἐστὶν ὁ προκατασκευαζόμενος, ὃς ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ ἑτερόν τι πρὸ τοῦ κρινομένου πράγματος ἐξετάζεσθαι, εἴθ’ οὕτως ἐκεῖνο περὶ οὗ ἡ κρίσις, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνελόντος πλουσίῳ τοὺς τρεῖς παῖδας τοῦ πένητος καὶ μὴ ἐπεξιόντα τὸν πατέρα κρίνοντος συνειδότος. διαφέρει δὲ τοῦ ἐμπίπτοντος τῷ ἐκεῖ μὲν <τὸ> πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ κρινομένου κοιμζόμενον παραλαμβάνεσθαι τελευταῖον, ἐν δὲ τῷ προκατασκευαζομένῳ πρότερον· ἐν γὰρ τούτῳ κρινόμενος ὁ πατήρ συνειδότος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ συνειδέναί τοις παισὶ τὴν προδοσίαν πρότερον κατασκευάσει, ὡς ἥκιστα προδεδώκασιν οἱ παῖδες, εἴθ’ οὕτως ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογησεται, ἐν δὲ τῷ ἐμπίπτοντι κρινόμενος συνειδότος ὁ τὸν συστράτηγον ἀνελὼν

πρότερον τὴν περὶ τοῦ συνειδέναι κατηγορίαν ἀποσείσεται καὶ οὕτως τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα κατὰ τοῦ τεθνεώτος κινήσει.

94 Τρίτος δὲ τῶν συνεζευγμένων ἐστὶν ὁ συγκατασκευαζόμενος, ὃς ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ δύο ἐγκλήματα ἐπάγειν τῷ φεύγοντι τὸν κατήγορον ὡς πεποιηκὸτι ἢ μέλλοντι πράττειν, ὡς ἐπὶ τοῦ πλουσίου τοῦ ὁμόσαντος ἐν συμποσίῳ τυραννήσιν καὶ τοῦ πένητος τοῦ τυραννοκτονήσιν ὁμόσαντος καὶ νεκροῦ ἀστυλεῦτου εὐρεθέντος· ἀμφοτέρω γὰρ συμπλέκων, τὸν τε τοῦ πένητος φόνον καὶ τῆς τυραννίδος τὴν ἐπίθεσιν, κρίνει τὸν πλούσιον. διαφέρει δὲ τῶν μὲν ἀπλῶν τῷ εἶναι διπλοῦς, τοῦ δὲ ἐμπύκτοντος τῷ ἐκεῖ μὲν τὸ χρῶμα μὴ ἔξωθεν ἐπινοεῖσθαι ἀλλ' ἐν αὐτῷ κεῖσθαι τῷ προβλήματι, ἐνταῦθα δὲ ἔξωθεν τοῦ προβλήματος ἐπινοεῖσθαι, καὶ τῷ ἐκεῖ μὲν ἐν μόνον εἶναι τὸ ἐπαγόμενον ἔγκλημα κατὰ τοῦ φεύγοντος προσώπου, ἐνταῦθα δὲ δύο. τοῦ δὲ προκατασκευαζομένου διαφέρει, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν ὁ φεύγων συνειδὸς κρίνεται πάντως, ἐνταῦθα δὲ ὡς αὐτὸς κακὸν τι πράξας ἢ μέλλον ποιεῖν, καὶ ἐν μὲν τῷ προκατασκευαζομένῳ τὸ προηγούμενον ὁ φεύγων τελευταῖον ἐξετάζει τὸ δὲ μὴ [κατὰ] προηγούμενον πρότερον, ἐν δὲ τῷ συγκατασκευαζομένῳ ὁμοίως ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν ἐγκλημάτων ἀπολογεῖται ὁ φεύγων οὐχ ὡς συνειδὼς ἄλλω τινὶ ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ὁ πράξας. II.

95 (1t) ΠΕΡΙ ΟΡΟΥ. Ἡ μὲν οὖν τοῦ στοχασμοῦ διαίρεσις τοιαύτη τίς ἐστίν. χρή δὲ εἰδέναι ὡς οἱ λεγόμενοι κακοῦ βίου στοχασμοὶ καὶ ἀχαριστίας καὶ κατασοφισμοῦ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα οὐ ποιοῦσιν ἕτερα εἶδη στοχασμῶν· οὐ γὰρ αἱ διάφοροι κρίσεις αἱ τοῖς προβλήμασι προσκείμεναι τὰ εἶδη ποιοῦσιν—ἢ γὰρ ἂν ἄπειρα εὐρεθείη—, ἀλλ' ὁ τῶν κεφαλαίων πλεονασμὸς τε καὶ ἔλλειψις καὶ ἐναλλαγή τὰς διαφορὰς τῶν εἰδῶν ἐν ταῖς στάσεσιν ἀπεργάζονται. αὐτίκα δὲ ἐπ' ἐκείνων τῶν προβλημάτων μιᾶς οὔσης τῆς κρίσεως διάφορα εὐρίσκεται τὰ εἶδη· μειράκιον ὥραϊον συνεχῶς ἐν θεάτρῳ συρίττεται καὶ κρίνεται κακοῦ βίου· μειράκιον ὥραϊον μυούμενον ἐγέλασε καὶ κρίνεται κακοῦ βίου· μητρυιᾶς ἡράσθη ὁ πρόγονος καὶ παραχωρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς κρίνονται οἱ τρεῖς κακοῦ βίου. εἰ τοίνυν αἱ κρίσεις διάφορα εἶδη ἐποιοῦν στοχασμοῦ ἢ τινος ἄλλης στάσεως, ἔδει καὶ τὰς αὐτὰς κρίσεις μὴ διαφόρων στάσεων ἔχειν προβλήματα. ἐνταῦθα γοῦν, ἐπειδὴ 'κακοῦ βίου' πρόσκειται ἐν πᾶσι, πάντα ἐχρῆν εἶναι στοχαστικά, νῦν δὲ τὸ μὲν στοχαστικόν ἐστι, τὸ δὲ ἀντιληπτικόν, τὸ δὲ συγγνωμονικόν· ὥστε δηλὸν ὅτι οὐ διάφορα εἶδη ποιοῦσιν αἱ προσθήκαι τῶν κρίσεων. αἱ δὲ τοῦ κατασοφισμοῦ καὶ δημοκοπίου καὶ δήμου ἀπάτης κρίσεις εἰσὶν <αἱ> αὐταί, ὑπὸ δὲ τῶν σοφιστῶν διαφόρως ὀνομάζονται, εἰσὶ δὲ τοῦ γνώμης στοχασμοῦ, ὃν ἔφαμεν εἶναι τοῦ ἀπλοῦ εἶδους.

96 δυσχέρεια δὲ γίνεται πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν ζητημάτων ποίας εἰσὶ στάσεως δι' αἰτίας δύο· πρώτην μὲν τὸ τὴν αὐτὴν προσθήκην εἶναι τῆς κρίσεως ἐν διαφόροις προβλήμασιν ὡς καὶ ἀνωτέρω ἔφαμεν ὑπὸ πλείονας ἀναγομένοις στάσεσιν· ἔπειτα τὸ ἄδηλον εἶναι, πότερον ὡς κρινόμενόν τι παραλαμβάνομεν ἐν τοῖς ζητήμασιν ἢ ὡς τεκμήριον, οἷον Πausanias Μηδικὴν στολὴν ἀμφιεννύμενος κρίνεται μηδισμοῦ· κάκεῖνο νόμος τὸν τυραννοκτόνον δωρεὰν λαμβάνειν, μάγος ὑπέσχετο εἶσω πέντε ἡμερῶν ἀποκτενεῖν τὸν τύραννον, ἠνέχθη σκηπτὸς εἶσω πέντε ἡμερῶν κατὰ τοῦ τυράννου καὶ ὁ μάγος αἰτεῖ τὴν δωρεάν· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα εἰ μὲν ὡς τεκμήρια λαμβάνοιτο τοῦ κρινόμενου, στοχαστικὴν ποιήσει τὴν στάσιν τεκμήριον ἡμῶν ποιουμένων τοῦ μηδίζειν τὸ φορεῖν Μηδικὴν ἐσθῆτα καὶ τοῦ τὸν μάγον ἀνηρηκέναι τὸν τύραννον τὸ εἶσω τῶν παρ' αὐτοῦ ὑποσχεθεῖσιν πέντε ἡμερῶν ὑπὸ σκηπτῷ τὸν τύραννον ἀνηρηθῆναι· εἰ δὲ ὡς κρινόμενα ταῦτα λαμβάνοιτο, ὀρικὴν ἀπεργάσεται στάσιν. Ἄξιον δὲ λοιπὸν μετὰ τὸν στοχασμὸν περὶ τοῦ ὅρου κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν διεξελεῖν. εἰ γὰρ ἐν παντὶ πράγματι περὶ τοῦ εἶ ἔστι πρῶτον ζητητέον, ὅπερ ὁ στοχασμὸς ὡς ἔφαμεν περιέχει, εἴθ' οὕτως περὶ τοῦ τί ἐστίν—ὁ δὲ ὅρος ὡς ἐπιδείξομεν τὴν περὶ τοῦ τί ἐστὶ περιέχει ζήτησιν—, τακτέος ἂν εἴη μετὰ τὸν στοχασμὸν ὁ ὅρος.

- 97 Ἐπειδὴ δὲ πολλαχῶς ὁ ὅρος, ἀναγκαῖον διαστεῖλαι τὴν ὁμωνυμίαν, ἵνα τὸ ζητούμενον ἡμῖν ἀκριβέστερον ἐπιδειχθῇ. καλεῖται τοίνυν πρῶτως ὅρος ὁ ἐν τοῖς χωρίοις διορίζων τὸ τε οἰκεῖον καὶ τὸ ἀλλότριον. καλεῖται δὲ ὅρος καὶ ὁ διαλεκτικός, <οἷον εἰς ὃν ἡ πρότασις διαλύεται. καὶ ἔτι ὅρος καλεῖται> ὁ τὸ τί ἦν εἶναι κατὰ Ἀριστοτέλην σημαίνων, τουτέστιν ὁ τὴν ἐκάστου φύσιν διοριζόμενος καὶ τί ἐστὶν ἐκάστῳ τὸ εἶναι σαφῶς ἀνιχνεύων· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τέλειοι τῶν πραγμάτων ὅροι. ὅρος λέγεται καὶ τὸ πέρας παντὸς πράγματος, ὡς ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐπιφανείας ἡ γραμμὴ καὶ τῆς γραμμῆς τὰ σημεῖα. ὅροι λέγονται καὶ τὰ μέρη τῶν προτάσεων, οἷον πρότασις ἐστὶ ‘πᾶν ζῶον ἔμψυχον’, ταύτης οὖν τὰ μέρη—τὸ πᾶν τὸ ζῶον τὸ ἔμψυχον—ὅροι καλοῦνται. λέγονται ὅροι καὶ πάντα τὰ ῥητορικά ζητήματα. καλεῖται ὅρος καὶ ἡ στάσις αὐτή, περὶ ἧς ὁ λόγος. Διαφέρει δὲ τοῦ στοχασμοῦ ὁ ὅρος τῷ ἐκεῖ μὲν περὶ οὐσίας εἶναι τὴν ζήτησιν, ἐν δὲ τῷ ὅρῳ περὶ τοῦ τί ἐστίν. Ὀρίζεται δὲ ὁ μὲν Ἑρμογένης τὸν ὅρον οὕτως ‘ὀνόματος ζήτησις περὶ πράγματος, οὗ τὸ μὲν πέπρακται, τὸ δὲ λείπει πρὸς αὐτοτέλειαν τοῦ ζητουμένου ὀνόματος· πρῶτον μὲν οὖν κακῶς ὅτι ‘ὀνόματος ζήτησις’ εἶπεν, ἐν γὰρ τοῖς δικαστηρίοις πραγμάτων ζητήσεις εἰσὶν οὐχὶ ὀνομάτων.
- 98 ἔπειτα οὐ καλῶς ζήτησιν τὸ γένος τοῦ ὅρου παρέλαβεν, ἡ γὰρ ζήτησις ἐνέργειά τις ἐστίν, ἐχρῆν δὲ μᾶλλον ‘πίστις’ εἰπεῖν. ἔτι δὲ οὐ πάντα περιέλαβε τὰ ὀρικά ζητήματα διὰ τοῦ ὅρου, τὸ γὰρ ‘οὗ τὸ μὲν πέπρακται, τὸ δὲ λείπει’ τοῖς μὲν ἐκ λείποντος καὶ πεπραγμένου συνεστῶσιν ὅροις ἀρμόζει, ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ προβλήματι πλούσιος ἐχθρῷ πένητι συνεχῶς ἐπανατείνεται τὰς χεῖρας καὶ κρίνεται ὑπ’ αὐτοῦ ὕβρεως, τοὺς δὲ κατὰ τὸ τέλειον ὅρους καὶ τοὺς κατὰ τὸ περιττεῦον οὐδαμῶς περιλαμβάνων ἐλλιπὴς ἂν εἴη· παραδείγματα δὲ αὐτῶν τάδε νόμος τὸν καινὸν ὅπλον ἐπιδείξαντα γέρας λαμβάνειν, ἄνθρωπόν τις πολεμιστὴν δείξας ἀξιοῖ τοῦ γέρωσ τυχεῖν—ἐν γὰρ τούτῳ λείπει μὲν οὐδέν, τελειότης δὲ τις τῷ συνήθει προσγένονεν—, τοῦ δὲ κατὰ τὸ περιττεῦον ὅρου παράδειγμα τόδε νόμος τὸν ὀλόκληρον ἱερᾶσθαι, ἐξαδάκτυλός τις ὦν ἀντέχεται τῆς ἱερωσύνης καὶ κωλύεται. πάντας τοίνυν τοὺς τοιούτους ὅρους ἕξω τοῦ Ἑρμογένους ὅρου πίπτοντας εὐρήσομεν. ἔτι δὲ οὐ μόνον τοῦ ῥητορικοῦ ὅρου οἰκεῖός ἐστιν ὁ ὅρος, ἀλλὰ καὶ τοῖς φυσικοῖς ἀρμόσει· καὶ γὰρ ὁ ἱατρὸς ζητῶν, πότερον τὸ ἔμβρυον ζῶόν ἐστιν ἢ οὐ, ἐκ λείποντος καὶ ὄντος ἐπιχειρεῖ· ὁ μὲν γὰρ λέγων ζῶον αὐτὸ εἶναι ἐκ τοῦ ὄντος καὶ οἶονεῖ πεπραγμένου ἐπιχειρεῖ, ὁ δὲ λέγων μήπω εἶναι αὐτὸ ζῶον ἐκ τοῦ λείποντος.
- 99 Μινουκιανὸς δὲ οὕτως ὀρίζεται ‘ὅταν ὁμολογῇ μὲν ὁ φεύγων τὸ πεπραγμένον, περὶ δὲ τῆς ἰδιότητος ἢ ζήτησις ἧ, περὶ τοῦ ποῖόν τί ἐστὶ τὸ πεπραγμένον.’ πρῶτον μὲν οὖν οὐ καλῶς ἐκ μόνου τοῦ φεύγοντος ὠρίσατο τὸν ὅρον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν γνωριζομένου τοῦ ὅρου ὥσπερ καὶ τοῦ στοχασμοῦ, ἔπειτα ἐκ τοῦ φεύγοντος τὴν στάσιν ὀρισάμενος ἐν τῇ διαιρέσει τῶν κεφαλαίων τῷ κατηγορῶ προσνέμει τὸν ὅρον, τρίτον οὐ τί ἐστὶν ὁ ὅρος διδάσκει ἡμᾶς ἀλλὰ πότε συμβαίνει γίνεσθαι, ἔτι δὲ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν στάσεων ἕξω τῆς ποιότητος ἐάσας τὸν ὅρον ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ποιότητα αὐτὸν ἀνάγει λέγων τὴν ζήτησιν ἐν αὐτῷ γίνεσθαι περὶ τοῦ ποῖόν τί ἐστὶ τὸ πεπραγμένον. ὁ δὲ τελείως ἔχων ὅρος ἐστὶν οὗτος ‘στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους περὶ τοῦ τί ἐστὶ τὸ κρινόμενον τὴν ζήτησιν ἔχουσα.’ τὰ μὲν οὖν ἄλλα κοινὰ ὄντα πασῶν τῶν στάσεων δηλὰ ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς τοῦ στοχαστικοῦ ὅρου ἐξηγήσεως, ἴδιον δὲ τοῦ ὅρου ἐστὶ τὸ τὸ μὲν πεπραγμένον εἶναι δηλόν, ζητεῖσθαι δὲ τί χρὴ καλεῖν αὐτό. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον μόνῳ καὶ παντὶ ὑπάρχει, τὸ δὲ ἕτερον ἴδιον τὸ ἐκ λείποντος εἶναι καὶ πεπραγμένου μόνῳ μὲν ὑπάρχει οὐ παντὶ δέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν. ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἐκ πεπραγμένου καὶ λείποντος συνεστῶσιν ὅροις τὸ πεπραγμένον ἀεὶ ἀρχὴ τοῦ λείποντός ἐστὶ καὶ τῷ πραχθέντι τὸ λείπον συνελθὸν ἐν τέλειον πρᾶγμα ποιεῖ, οἷον τὸ ἐπανατείνεσθαι τὰς χεῖρας τοῦ τυπτῆσαι ἀρχὴ ἐστὶ καὶ τὸ λάθρα νύκτωρ εἰς ἱερὸν παρελθεῖν ἱεροσυλίας ἀρχή· προστεθέντων δὲ τῶν λειπόντων ἐν ἐκατέρῳ τέλεια τὰ πλημμελήματα γίνεται.

100 τῶν δὲ ὄρων οἱ μὲν εἰσιν ἀπλοῖ, οἱ δὲ διπλοῖ, καὶ τῶν ἀπλῶν οἱ μὲν αὐτὸ τὸ κρινόμενον ἔχουσι καὶ ζητούμενον, ὡς ὁ τοῦ ἐπανατεινομένου πλουσίου πένητι ἐχθρῷ τὰς χεῖρας—κρίνεται γὰρ ἡ ὕβρις καὶ ζητεῖται εἰ τὸ ἐπανατείνεσθαι τὰς χεῖρας ὕβρις ἐστίν—, οἱ δὲ ἕτερον μὲν τὸ κρινόμενον ἔχουσιν ἕτερον δὲ τὸ ζητούμενον, οἷον τὸν ἄπολιν ἐν Ὀλυμπίᾳ μὴ ἀγωνίζεσθαι, Ἀθηναῖον ἀθλητὴν μετὰ τὰ Μηδικὰ βουλόμενον ἀγωνίζεσθαι κωλύουσιν Ἥλαιοι, καὶ κρίνουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν Ἀμφικτυόνων ὕβρεως—κρίνεται μὲν γὰρ ἡ ὕβρις, ζητεῖται δὲ εἰ ἄπολις ὁ Ἀθηναῖος—. ὅμοιον δὲ τούτῳ κάκεῖνο εὐνοῦχόν τις καταλαβὼν ἐπὶ τῇ γυναικὶ ὡς μοιχὸν ἀνέῖλε καὶ κρίνεται φόνου—κρίνεται μὲν γὰρ ὁ φόνος, ζητεῖται δὲ εἰ μοιχὸς ὁ εὐνοῦχος—. εἶδη δὲ ὁ ἀπλοῦς ὅρος οὐκ ἔχει· οὔτε γὰρ ἐναλλαγὴ κεφαλαίων ἐν αὐτῷ οὔτε πλεονασμὸς οὔτε ἔλλειψις ἐστίν, ἅπερ ἔφαμεν ποιεῖν ἐν ταῖς στάσεσι τὰ εἶδη. τῶν δὲ διπλῶν ὄρων ὁ μὲν τις καλεῖται ἀντονομάζων, ὁ δὲ ἐμπίπτων, ὁ δὲ κατὰ σύλληψιν, ὁ δὲ κατὰ ἀμφισβήτησιν, ὃς καὶ κατὰ δύο πρόσωπα καλεῖται, ὁ δὲ δύο ὅροι. Διαιρεῖται δὲ ὁ ἀπλοῦς ὅρος κεφαλαίοις ἑπτὰ· προβολῇ, ὄρω, ἀνθορισμῷ, συλλογισμῷ, γνώμη νομοθέτου, πηλικότητι, πρὸς τι.

101 τούτων δὲ τὰ μὲν ἐστὶ τοῦ κατηγοροῦ, τὰ δὲ τοῦ φεύγοντος, τὰ δὲ κοινὰ ἀμφοῖν, τοῦ μὲν κατηγοροῦ προβολὴ ἀνθορισμὸς συλλογισμὸς, τοῦ δὲ φεύγοντος ὅρος, κοινὰ δὲ γνώμη νομοθέτου πηλικότης πρὸς τι. Ἐν οὖν τοῖς ὀρικοῖς ζητήμασι μετὰ τὰ προοίμια τὴν τε προκατάστασιν 〈καὶ τὴν κατάστασιν〉, ἅπερ κοινὰ πάντων ἐστὶ ζητημάτων τῶν ὑπὸ τὰς στάσεις ἀναγομένων, τακτέον τὴν προβολήν, ἣτις ὠνόμασται μὲν ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς Ἀθήνησι δίκης οὕτω καλουμένης κατὰ τῶν ἐν ταῖς ἐορταῖς ἀδικούντων, ὡς καὶ Δημοσθένους φησὶν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ‘καὶ προὔβαλόμην ἀδικεῖν τουτονὶ περὶ τὴν ἐορτήν’ τουτέστι τῇ προβολῇ κατ’ αὐτοῦ ἐχρησάμην, ὥσπερ καὶ ἡ ἔνδειξις καὶ ἡ εἰσαγγελία καὶ ἡ ἐξούλης ὀνόματα δικῶν ὑπῆρχε παρ’ αὐτοῖς. παραλαμβάνεται δὲ ἀντὶ διηγήσεως ὁ γὰρ ὅρος διήγησιν οὐκ ἐπιδέχεται τῷ τὸν φεύγοντα, ὡς καὶ Μινουκιανὸς φησιν, ὁμολογεῖν τὸ πεπραγμένον, ἢ δὲ προβολὴ αὔξησιν περιέχει τῶν πεπραγμένων. πλατύνεται δὲ τοῖς περιστατικοῖς μορίοις, οἷον ὡς ἐπ’ ἐκείνου τοῦ ὀρικοῦ προβλήματος νόμος τὸν τυραννοκτόνον δωρεὰν λαμβάνειν, πόλεως τυραννουμένης φιλόσοφος ἔπεισε τύραννον καταθέσθαι τὴν τυραννίδα καὶ αἰτεῖ τὸ γέρας, ἐρεῖ γὰρ ἐκ τῶν προσώπων τῇ πλατύτητι χρώμενος ὅτι ‘φιλοσοφία προσέχων ἄνθρωπος τὴν τυραννίδα καθεῖλον λόγοις οὐ φόνῳ τὸν τύραννον σωφρονίσας καὶ τοὺς πολίτας, οἷς ἐλευθερία τε καὶ δημοκρατία πάτριον, τῶν περιστώτων ἀπήλλαξα δυσχερῶν’. οὕτω μὲν οὖν τοῖς προσώποις ἐπεξελεύσεται, τόπῳ δὲ ὅτι ‘τὴν ἀκρόπολιν κατειληφότες καὶ τὴν πόλιν ὅλην δεδουλωμένον καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ἀνάστατον τῇ βαρύτητι τῶν φόρων ἀπεργαζόμενον’· τρόπῳ δὲ ὅτι ‘τῇ γὰρ ἐκ φιλοσοφίας ἐπιστήμῃ τὸ τῆς γνώμης ἀνόσιον ἐξέκοψα’, ἔνθα δὲ καὶ πολὺν αὐτῆς διεξελεύσεται τὸν ἔπαινον, ὡς ὅπλων καὶ χρημάτων καὶ δυνάμεως ἀπάσης ἰσχυροτέρα· αἰτία ‘ὄρων γὰρ νεῶς κεκλειμένους, ἱερὰ θεῶν περιφρονούμενα, γυναικας ὕβριζόμενας, παῖδας δουλεύοντας, ἄνδρας ἀκρίτως ἀπολλυμένους, τολμῶντα δὲ οὐδένα πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν ἐπὶ ταύτην ἐτραπόμην ἐγὼ τὴν ἔννοιαν.

102 ‘τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις αἰὲ λογισμοῖς ἐκ τῶν περιστατικῶν μορίων κινουμένοις ἡ προβολὴ πλατύνεται ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ. Τὸν δὲ ὅρον ὁ φεύγων εἰσάξει, ὃς ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ ὀρίζειν καὶ περικλείειν τὸ κρινόμενον, εἰς ὃπερ ὁ φεύγων βούλεται· τοῦ γὰρ φιλοσόφου τυραννοκτονίαν ὀνομάζοντος τὸ πρᾶγμα ὁ ἐναντιούμενος αὐτῷ τὴν τοῦ φεύγοντος ἔχων τάξιν ἐρεῖ μηδαμῶς αὐτὸν εἶναι τυραννοκτόνον, οὐ γὰρ ἀνηρῆσθαι τὸν τύραννον. πλατύνεται δὲ ὁ ὅρος παραδείγμασι, τῷ ἐκ περιτροπῆς, τοῖς λείπουσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ πλουσίου τοῦ ἐπανατεινομένου τῷ πένητι τὰς χεῖρας παραδείγμασι μὲν ὅτι ‘δύναται γὰρ καὶ ληστείας κρίνεσθαι τις ἐκ τοῦ κακούργῳ διαλεχθῆναι μόνον καὶ τυμβωρυχίας ἕτερος, ὅτι νύκτωρ ἔξω πυλῶν ἐφάνη βαδίζων· ὥσπερ δὲ ἐπ’ ἐκείνων ταῦτα λέγειν ἄτοπον, οὕτω καμὲ νῦν ὕβρεως

κρίνεσθαι παντελῶς ἄδικον μηδὲν ὑβριστικὸν τετολημηκότα· τῷ δὲ ἐκ περιτροπῆς, ὅταν τῷ κατηγορῶ περιτρέψωμεν τὸν λόγον λέγοντες ‘φέρε γὰρ εἴ τις σοὶ φόνου δίκην ἐπάγοι, διότι τὴν πανοπλίαν ἔχων ἐπὶ τὸ στάδιον ἐχώρεις, ἄρ’ <ἂν> ἀνάσχοιο κρίνεσθαι παρὰ τοῖς δικασταῖς ὡς φονεύς; οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀγανακτήσεις εὖ οἶδα πίστεις ἐναργεῖς ἀπαιτῶν τῆς κατηγορίας.

103 μὴ τοίνυν ἐπὶ μὲν σαυτῷ ταῦτα δίκαια νόμιζε, ἐπὶ δὲ ἡμῶν καινοτέρων πραγμάτων ἀποτίθου γραφὰς ὥσπερ ἐπάειν τὸ δέον ἀδυνατούντων· τοῖς δὲ λείπουσιν, ὅταν τὰ λείποντα τῷ πεπραγμένῳ διεξίωμεν λέγοντες ‘ὑβριστὴς γάρ ἐστιν ὁ τύπτων τινά, ὁ στρεβλῶν, ὁ ἄγχων, ὁ τὴν ἐσθῆτα καταρρηγνύς· ὁ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τολμῶν ὑβρίζει. εἰ τοίνυν ἐμοί τι πέπρακται κατὰ σου τοιοῦτον, κατηγορεῖ καὶ λάμβανε δίκην· εἰ δὲ τούτων ἔχεις ἐπιδείξειαι μὴδὲ ἓν, πέπαυσο συκοφαντῶν, ὧ ταλαίπωρε· τούτοις ὁ φεύγων ἀεὶ χρώμενος τοῖς τόποις πλατύνει τὸν ὅρον· ἔστι γὰρ ἀεὶ τοῦ φεύγοντος τὸ κεφάλαιον, κἂν μυριάκις ὁ Μινουκιανὸς αὐτὸ τῷ κατηγορῶ προσνέμοι· χρή γὰρ ἀεὶ τὸν μὲν κατήγορον τοῖς πεπραγμένοις ἰσχυρίζεσθαι, τὸν δὲ φεύγοντα τοῖς λείπουσι, πλὴν εἰ μὴ παραδόξως συμβαίῃ τὸ ἀνάπαλιν, ὡς ἐπὶ τοῦ τὸν εὐνοῦχον ἀποκτείναντος.

104 ‘Ὁ δὲ ἀνθορισμὸς ἐστὶ μόνου τοῦ κατηγοροῦ ἐκ τῶν ἐναντίων ἐπιχειρημάτων τῷ ὄρῳ ὁρμώμενος, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ· τοῦ γὰρ φεύγοντος μὴ συγχωρήσαντος τῇ παρὰ τοῦ κατηγοροῦ προβολῆς ὁδῷ προελθεῖν ἀλλ’ ἀμφίβολον αὐτὴν διὰ τοῦ ὅρου καταστήσαντος ὁ κατήγορος διὰ τοῦ ἀνθορισμοῦ κατασκευάζειν ἐπιχειρεῖ τὰ σαλευθέντα τῆς προβολῆς. ὁ δὲ ἀνθορισμὸς τῇ προβολῇ κοινωνεῖ μὲν κατὰ τὸ ἔχειν κοινὰ τὰ πεπραγμένα ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους καὶ τὸ ἐκ τῶν περιστατικῶν μορίων ἄμφω τὰ κεφάλαια λαμβάνειν τὴν εὐπορίαν· διαφέρει δὲ τῷ τὴν μὲν προβολὴν αὐξήσιν ἔχειν τῶν πεπραγμένων, τὸν δὲ ἀνθορισμὸν κατασκευὴν αὐτῶν, καὶ ἐν μὲν τῇ προβολῇ ὡς ὁμολογούμενα εἰσάγεται, ἐν δὲ τῷ ἀνθορισμῷ ὡς ἀμφίβολα ὑπὸ τῆς ἀντιλογίας τοῦ ὅρου γενόμενα κατασκευάζεται. πλατύνεται δὲ ὁ ἀνθορισμὸς τοῖς περιστατικοῖς, τοῖς πεπραγμένοις, παραδείγμασιν, ὡς ἐπὶ τοῦ φιλοσόφου τοῦ τὴν τυραννίδα καθελόντος, ἐρεῖ γὰρ ὅτι ‘τοῦτ’ ἐστὶ τυραννοκτονία τὸ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν παρελθεῖν, τὸ πείσαι τὸν τυραννοῦντα τὴν καθ’ ἑαυτὸν ἐλαύνειν, τὸ τοὺς δορυφόρους ἀπατῆσαι, τὸ σῶσαι τοὺς νόμους, τὸ δοῦλον ἐλεύθερον καταστήσαι, καὶ ὁ πένης ὁμοίως ἐρεῖ κατὰ τοῦ πλουσίου ‘τοῦτ’ ἐστὶν ὑβρίσαι τὸ πλούτῳ [θαρροῦντα] τυφλώττοντα τοῖς ὁμοτίμοις τῶν πολιτῶν ἀτίμως προσφέρεσθαι, τὸ ὥσπερ οἰκέτη τὰς χεῖρας ἐπανατείνεσθαι καὶ τοῦτο οὐ πρὸς μίαν ἢ δύο μόνας ἡμέρας οὐδὲ ἐπ’ ἐρημίας καὶ λάθρα—οἷστον γὰρ ἴσως ἂν ἦν—ἀλλ’ ἥδη καὶ πρὸς ὅλον ἔτος καὶ πάντων ὁρώντων, οὗ τίς γένοιτ’ ἂν ὑπερβολή; οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρίστησι τὴν ὀργὴν ἀλλ’ ἡ ἀτιμία, οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν καίπερ ὄν δεινὸν ἀλλὰ τὸ ἐφ’ ὑβρεῖ’.

105 ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκ τῶν περιστατικῶν κινεῖται μορίων, τοῦ προσώπου τοῦ χρόνου τοῦ τόπου. εἴτα ἐκ παραδειγμάτων ‘καὶ γὰρ ὁ τριήρεις τῆς πατρίδος ἢ φρούριον προδεδωκὼς εἴτα παρ’ ὑμῖν εὐθυνόμενος οὐκ ἂν δύναίτο λέγειν ὡς ‘ἐπειδὴ τοὺς νεωσοίκους ἢ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως οὐ προῦδωκα, οὐκ ἂν προδοσίας δικαίως κρινοίμην· οὐδὲ δικαστὴς εὖ φρονῶν ἀνέξεται τοιαῦτά τινα ληρούντων. τῶν γὰρ πραττομένων ἕκαστον ἐφ’ ἑαυτοῦ δεῖ σκοπεῖν καὶ μὴ τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων εἰς μέσον προφέροντας ἀνεύθυνα τὰ βραχύτερα τῶν ἀδικημάτων νομίζειν· καὶ τούτοις πάλιν τὰ πεπραγμένα συνάψει ἐξομοίων τοῖς παραδείγμασι τὰ νῦν κρινόμενα. κέχρηται δὲ ὁ μὲν φεύγων εἰδικοῖς ὀνόμασιν ὁ δὲ διώκων γενικοῖς, οἷον ὁ φεύγων ἱεροσυλίας γραφὴν ἐρεῖ ὡς ‘ἱερόσυλός ἐστιν ὁ φιάλας ἐξ ἱερῶν ὑφαιρούμενος, ὁ στεφάνους, ὁ θυμιατήρια καὶ ὅσα τοιαῦτα’ [εἰδικὰ ὀνομάζων ἀπολογήσεται], ὁ δὲ διώκων ἐρεῖ ὡς ‘ἱερόσυλός ἐστιν ὁ λάθρα παριῶν εἰς ἱερά, ὁ γνώμη κακούργῳ χαρίνων

τὸν νεῶν, ὁ λαμβάνων ἐξ ἱερῶν ἅπερ οὐ κατέθετο, ὁ τῆς πίστεως τὸ θεῖον ἀποστερῶν· αὕτη γὰρ ἐναργὴς ἱεροσυλία, κἂν σὺ κἂν ὁ δεῖνα διαρραγῇτε ψευδόμενοι· γενικώτερον μὲν γάρ ἐστι τὸ λαμβάνειν ἐξ ἱεροῦ τινα, εἰδικώτερον δὲ τὸ τάδε ἢ τάδε τὰ σκευὴ ὀνομάζειν.

106 τῷ μὲν οὖν φεύγοντι συμβαλεῖται τὰ εἰδικὰ διεξιέναι τῶν ὀνομάτων, ἵνα διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τούτων τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐπικρύψαι δυνηθεῖ· τῷ δὲ κατηγορῶ τὰ γενικά, περιληπτικώτερα γὰρ ὄντα τῶν εἰδικῶν συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ παρὰ τοῦ φεύγοντος τετολμημένα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπάξει τὸν συλλογισμόν ὁ κατήγορος, <ὅς> ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ εἰκέναι πως τῷ διαλεκτικῷ συλλογισμῷ· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος συνάγει τόδε κατὰ τοῦδε—οἷον ὅτι πᾶν ζῶον ἔμψυχον, πᾶν ἔμψυχον οὐσία, πᾶν ἄρα ζῶον οὐσία, συνάγει οὖν τὴν οὐσίαν κατὰ τοῦ ζῶου—, οὕτω καὶ ὁ ῥητορικὸς συλλογισμὸς συνδετικὸς ὢν τοῦ τε ὅρου καὶ τοῦ ἀνθορισμοῦ συνάγει τὸ λεῖπον καὶ τὸ πεπραγμένον. τοῦ γὰρ ὅρου ἐκ τῶν λειπόντων συνεστῶτος καὶ τούτοις ὡς ἐδείξαμεν ἰσχυριζομένου τοῦ δὲ ἀνθορισμοῦ ἐκ τῶν πεπραγμένων ὁ συλλογισμὸς ἀμφοτέρα συνδέει καὶ φησιν ὡς ἴσον ἐστὶν ἢ οὐδὲν διαφέρει τοιῶσδε <ἢ τοιῶσδε> ὑβρίζειν εἰς τινα ἢ ἀδικεῖν.

107 ἔαν μὲν οὖν μὴ πολὺ λείπηται τὸ παρὰ τοῦ φεύγοντος εἰργασμένον τοῦ παρὰ τοῦ κατηγοροῦ λεγομένου, ἐροῦμεν ὡς ἴσον ἐστὶ τόδε τῷδε· τὸ γὰρ ἐπανατείνεσθαι συνεχῶς κατ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἴσον ἐροῦμεν τῇ διὰ τῶν πληγῶν ὕβρει· ἔαν δὲ πολὺ λείπηται, ἐροῦμεν ὡς 'οὐδὲν διαφέρει', ὡς ἐπ' ἐκείνου νόμος τὸν ἐξιόντα στρατηγὸν ἐπὶ πόλεμον εἰ ἔχοι θυγατέρα παρατίθεσθαι τῷ συστρατήγῳ καὶ νόμος τὸν βιασάμενον χιλίας διδόναι, ἐξιὼν τις ἐπὶ πόλεμον στρατηγὸς παρέθετο τῷ συστρατήγῳ τὴν θυγατέρα κατὰ τὸν νόμον, λαβὼν ἐκεῖνος ἐβιάσατο, ἐπανελθὼν ὁ στρατηγὸς κρίνει αὐτὸν δημοσίων ἀδικημάτων, ὁ δὲ ὡς βιασάμενος ἀξιοῖ τὰς χιλίας διδόναι· ἐνταῦθα γὰρ ἐπειδὴ τὸ λέγειν ὡς ἴσον ἐστὶ τὸ βιάσασθαι τοῦ στρατηγοῦ τὴν θυγατέρα τῷ λιμένας καὶ τεῖχῃ προδοῦναι· δοκεῖ πως ἀναίσχυντον εἶναι, ἐροῦμεν ὡς 'οὐδὲν διαφέρει τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε τὴν πόλιν ἀδικεῖν· στρατηγοῦ γὰρ παρανομοῦντος ἢ χώρα σύμπασα τῶν ἀδικημάτων ἀνάπλεωσ'. πλατύνεται δὲ ὁ συλλογισμὸς τῷ ἀπὸ τοῦ τέλους τόπῳ καὶ ἐκφράσει· τῷ μὲν ἀπὸ τοῦ τέλους, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ φιλοσόφου 'σκοπεῖτε γάρ, τίς ἢ καθαίρεσίς ἐστι τοῦ τυράννου, πότερον τὸ φόνους ἐργάζεσθαι παμπόλλους ἢ τὸ τὴν πόλιν ἐλευθέραν ἀποδειξαι τῶν ἐκ τυραννίδος χαλεπῶν. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τοῦτο. εἰ γὰρ οἱ φόνοι τὴν τυραννοκτονίαν ἐβεβαίουν, ἔδει καὶ τοὺς ἀνδροφόνους ταῖς τῶν τυραννοκτόνων τιμᾶσθαι δωρεαῖς· νῦν δὲ οἱ μὲν τὰς ἐκ τῶν νόμων ὑπέχουσι τιμωρίας, οἱ δὲ τοὺς δῆμους ἐλευθεροῦντες πανταχοῦ τίμιοι, ὅπερ ἐμοὶ τετολμημένον εὐρήσεις', εἴτα συνάψει τὴν ἔκφρασιν ἐκφράζων ὅσα διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ τυράννου κατέχει τὴν πόλιν ἀγαθὰ 'σκέψασθε γάρ, ἡλικία περιέστηκεν εὐδαιμονία τὴν πόλιν ἀντὶ τῆς πρότερον βαρυδαιμονίας· νεῶ μὲν καὶ τεμένη θεῶν τῆς προσηκούσης θεραπείας τυγχάνουσι παρὰ τῶν εὖ βεβιωκότων, βουλή δὲ τὰ λυσιτελοῦντα τῇ πόλει προβουλευσαμένη τὸν δῆμον ἐπιψηφίζει ὅσα τοῖς εὐνομουμένοις πρόσφορα καταναγκάζει, καὶ οἱ μὲν εὖ δρῶντες τὴν πατρίδα περίβλεπτοι καθεστήκασιν ἐπὶ ταῖς τιμαῖς, οἱ δὲ τῆς μοχθηρίας ἐρασταὶ τὰς κατ' ἀξίαν <ἐκ> τῶν νόμων ὑπέχοντες τιμωρίας σωφρονεστέρους ἀεὶ τοὺς τῶν παραπλησίων ἐφιεμένους ἀπεργάζονται.

108 εἴτα τὸν τῆς τοσαύτης τῶν ἀγαθῶν φορᾶς ἐμπλήσαντα τὴν πόλιν οὐ φήσει τις ἄξιον εἶναι τῆς δωρεᾶς· καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον; λύεται δὲ ὁ συλλογισμὸς ὑπὸ τοῦ φεύγοντος μεταλήψει, οἷον 'ἀλλ' οὐχὶ τὸ πείσαι τὸν τύραννον λόγους ἤδη καὶ τυραννοκτονίαν ὀνομαστέον· ἐκποδὼν μὲν γὰρ ἐκεῖνος τῷ τεθνάναι καταστάς τῶν τε περὶ τοὺς πολίτας ἀδικημάτων ἀξίαν ὑπέιχε τὴν δίκην καὶ τὸ λοιπὸν ἐλευθέραν δέους ἀπειργάζετο τὴν πόλιν, ἔτι δὲ περιὼν ἀτιμώρητόν τε τὴν πονηρίαν ἐπιδείκνυσι καὶ μικρὸν ὕστερον ἄλλιν δορυφόρους συλλέξει καὶ τὴν ἀκρόπολιν αὐθις περισκοπήσει' καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεται τῷ συλλογισμῷ ἢ τοῦ νομοθέτου γνώμη, κοινὸν

ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κεφάλαιον· εἰ μὲν οὖν ἔχοιμεν νόμον συνηγοροῦντα τῷ προκειμένῳ πράγματι, θέντες αὐτοῦ τὸ ῥητὸν οὕτω τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐξετάσομεν διὰ πάντων συναγωνιζόμενον ἡμῖν τὸν νομοθέτην ἐπιδεικνύντες· εἰ δὲ μὴ ἔχοιμεν νόμον, ἐπὶ τὰς καλουμένας εὐλόγους αἰτίας καταδραμούμεθα ὥς καὶ τῶν νόμων ἀποδεχομένων τὸ πρᾶγμα καὶ τῆς τοῦ νομοθέτου διανοίας οὐ πόρρω τῶν ἡμῖν πεπραγμένων βλεπούσης, ὥσπερ καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπορῶν νόμου πρὸς τὰς εὐλόγους αἰτίας μεταβαίνει καὶ φησι ‘τίς γάρ ἐστι νόμος τοσαύτης ἀδικίας καὶ μισανθρωπίας μεστός· καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ ‘τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γράφη’.

109 πλατύνομεν δὲ τὴν γνώμην τοῦ νομοθέτου τῇ τε ἐξετάσει τοῦ προκειμένου νόμου εἰ ἔχομεν καὶ ταῖς εὐλόγοις αἰτίαις τῶν τε ὁμοίων νόμων τῇ παραθέσει. Μετὰ δὲ ταῦτά ἐστιν ἡ πηλικότης, κοινὸν κεφάλαιον, ὅπερ καλοῦσιν ἔνιοι καὶ ‘μέγα καὶ ποσόν’. περιέχει δὲ αὐξήσιν τῶν ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ὥσπερ καὶ ἡ προβολή, διαφέρει δὲ τῇ τε τάξει καὶ τῷ ἐκεῖ μὲν ὡς ὁμολογουμένων αὐτῶν αὐξήσιν γίνεσθαι, ἐνταῦθα δὲ μετὰ κατασκευῆς αὐτὰ τιθέναι καὶ τρόπον τινὰ ἀνακεφαλαίωσιν εἶναι τῶν ἐν τῇ προβολῇ ῥηθέντων τὴν πηλικότητα. οὐ πᾶσιν οὖν τοῖς περιστατικοῖς μορίοις ἐπεξελεύσεται, μόνῳ δὲ τῷ περιέχοντι ποσῷ· ὁ μὲν γὰρ κατήγορος ἀεὶ τοῖς πεπραγμένοις ἰσχυριζόμενος ἐν τῇ πηλικότητι καὶ τὰ λείποντα ὑπὸ τοῦ πεπραγμένου δείξει περιεχόμενα καὶ τὸ πᾶν μέγεθος αὐτῷ περιθήσει, ὁ δὲ φεύγων τοῦναντίον μειώσει τὸ πεπραγμένον καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν λειπόντων αὐτὸ δείξει περιεχόμενον, οἷον ὁ μὲν φιλόσοφος ἐρεῖ κατηγόρου τάξιν ἐπέχων ἐν δωρεᾷ αἰτήσῃ τῷ πρώτῳ λέγειν ‘λογίσασθε γάρ, ὦ ἄνδρες, πότερον ἢ τυραννοκτονία τὴν εὐνομίαν περιέχει καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἢ τοῦναντίον τῶν νόμων ἢ βεβαιότης καὶ τὸ τῆς γνώμης τῶν εὖ πολιτευομένων ἐλεύθερον οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἔφεσιν τινὰ τυραννίδος ἐγγίνεσθαι τοῖς ἐνοικοῦσι συγχωρεῖ’.

110 ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τοῦτο. ἀναιρεθεὶς μὲν γὰρ ὁ τύραννος πολλοὺς ἴσως ἔξει τοὺς διὰ συγγένειαν ἢ φιλίαν τὰ παραπλήσια κατὰ τῆς πατρίδος φρονήσοντας καὶ τυραννίδος ἐργαστήριον τὴν πόλιν ἡμῖν ἐπιδείξοντας, φρονήσας δὲ τὰ βέλτιστα καὶ τὴν ἀδικίαν τῶν κακῶν τὸ κεφάλαιον ἐγνωκῶς οὐτ’ αὐτὸς τούτοις ἐπιχειρεῖν ἅπερ ἔσχατα τῶν κακῶν οἶεται τολμήσει οὐτ’ ἄλλον τινὰ τοιαῦτα κακουργοῦντα περιόψεται’. τούτοις μὲν οὖν καὶ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς ὁ φιλόσοφος χρώμενος τὸ παρ’ αὐτοῦ πεπραγμένον μέγα τε καὶ περιέχον ἀποδείξει, ὁ δὲ ἀντιλέγων κατὰ μείωσιν προάξει τὴν πηλικότητα καὶ μᾶλλον τὸ λείπον περιεκτικώτερον ἀποδείξει τοῦ πεπραγμένου λέγων ‘εἴτα τῶν ὅπλων οὐχ ἀψάμενος, οὐ τὸν τύραννον ἀπεκτονῶς, οὐ κίνδυνον οὐδένα κινδυνεύσας ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῶν ἀριστεῶν αἰτεῖς τὰς δωρεάς; καὶ πῶς οὐκ ἀλόγιστον; οὐ γάρ, εἰ δεδοικῶς ἐκεῖνος τοὺς ἐφεδρεύοντας αὐτῷ τῶν πολιτῶν καὶ τὸ τῆς τύχης εὐμετάβολον ὑφορῶμενος τοῖς παρὰ σοῦ πείθεσθαι λόγοις ἐσκήψατο, ἤδη που καὶ τῶν τυραννοκτόνων καρποῦσθαι τὰ γέρα δίκαιος ὑπάρχεις’.

111 ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν παρανομίαν ἐκκόψαντες καὶ κακῶν Ἰλιάδος τὴν πόλιν ἐλευθερώσαντες εἰκότως σοβαροὶ παρίασιν ἐπὶ τὸ βῆμα τῷ μεγέθει τῶν κινδύνων ἐφάμιλλον κομίζεσθαι καὶ τὴν δωρεὰν ἐσπουδακότες, σὺ δὲ τιμωρίας ἐλεύθερον τὸν κοινὸν ἀλάστορα τῆς χώρας ἀφείς καὶ διαδρᾶναι τὸν λυμῶνα παρεσκευακῶς σεμνόν τι διαπεπρᾶχθαι νομίζεις· ἔστι δὲ τὸ κεφάλαιον ἐπιλογικὸν καὶ θαυμάζειν οὐ χρή, εἰ καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἀγῶσιν ἐπιλογίζεσθαι δεῖ· καὶ γὰρ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους πρώτῳ θεῖς τὸ νόμιμον ἐπιλογίζεται, εἴτα τὸ δίκαιον ἐξετάσας καὶ ἐπιλογισάμενος πάλιν τὸ πρέπον διεξελθὼν ἐπιλογίζεται. ἔξεστιν οὖν καὶ κατὰ κεφάλαιον ἐπιλογίζεσθαι καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀγώνων ἐπάγειν τοὺς ἐπιλόγους, ὥς ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους ὁ ῥήτωρ ποιεῖ. Μετὰ δὲ ταῦτά ἐστι τὰ πρὸς τι, ἅπερ καὶ συγκριτικὰ καλοῦσιν ἔνιοι· ὥς γὰρ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, τὴν πρὸς ἕτερα σχέσιν ἐξετάζομεν ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ μὲν κατήγορος μείζονα τὰ πεπραγμένα τῶν λειπόντων δείκνυσιν ὁ δὲ φεύγων τὰ λείποντα τῶν

πεπραγμένων. ὅταν δὲ πάνυ μείζονα ἢ τὰ πεπραγμένα, ἐπειδὴ ἀναίσχυρόν ἐστι τὸ λέγειν μείζονα εἶναι τὰ λείποντα τῶν πεπραγμένων, ἐὰν μὲν ἢ τὸ ζήτημα ἱστορικόν, παραδείγματα ὅμοια κινήσομεν κακείνων μείζονα δεῖξομεν τὰ παρὰ τοῦ φεύγοντος καθ' ἡμῶν τετολμημένα, ὥσπερ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου πεποίηκεν—βουλόμενος γὰρ δεῖξαι χαλεπώτατα καὶ φόνοις ὅμοια τὸν Μειδίαν διὰ τοῦ κονδύλου τετολμηκότα πιστοῦται διὰ παραδειγμάτων, ὅτι πολλοὶ διὰ πληγὴν ἀγανακτήσαντες ἐφόνευσαν τοὺς τυπτήσαντας καὶ φησιν ἴσασιν Εὐαίωνα πολλοὶ τὸν Λεωδάμαντος ἀδελφὸν ἀποκτείναντα Βοιωτὸν ἐν δαίπνῳ καὶ συνόδῳ κοινῇ διὰ πληγὴν μίαν— ἐὰν δὲ μὴ ἢ τὸ ζήτημα ἱστορικόν, λογισμοῖς αὐτὸ μεθοδεύσομεν, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ πλουσίου τοῦ συνεχῶς ἐπανατεινομένου τὰς χεῖρας, εἰ γὰρ καὶ τὸ τυπτήσαι μείζον εἶναι δοκεῖ τοῦ ἐπανατείνεσθαι, ἀλλ' οὖν βιαίτερον ἐπιχειροῦντες ἔλαττον αὐτὸ δεῖξομεν τῷ λόγῳ λέγοντες· αἴθε γὰρ ἐπάγων συνεχῶς οὐτοσί τὰς χεῖρας ἔπληξεν, αἴθε τὴν ἄτιμον ἐπάταξε πληγὴν, ὡς εὐθέως ἂν ἐπικουροῦντος ἡτύχουν τοῦ νόμου καὶ δίκην αἰκίας εἰσπραξάμενος αὐτός τε τῆς ὕβρεως ἀνεπεπαύμην καὶ ὁ σοβαρὸς ἡμῖν ἐπὶ τῷ πλούτῳ ταπεινότερος γενόμενος ἐσωφρόνει· νυνὶ δὲ ἡ συνεχὴς ἐπανάτασις τῶν χειρῶν ἐμοί τε τὸ τῆς ὕβρεως ἀφορητότερον καθίστη καὶ τὸν αἰκιζόμενον ἀτιμώρητον διαφεύγοντα ἐπεμβαίνειν ὁσημέραι τῷ πένητι παρεκάλει· μοχθηρία γὰρ ἀνυπεύθυνον ἔχουσα τὴν ἐξουσίαν ἀνύποιστος.

- 112 ‘ὁρᾷς ὡς τὸ περιφανῶς μείζον ἔλαττον ἀποδέδεικται τῇ μεθόδῳ. τούτοις οὖν καὶ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς ἐπὶ τῶν δοκούντων ἀναισχύτων εἶναι πρὸς τι χρηστέον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐμπίπτει γνώμης αἵτησις παρὰ τοῦ κατηγοροῦ κινουμένη λυομένη δὲ ὑπὸ τοῦ φεύγοντος χρώματι, οἷον ἐπὶ τοῦ ἱεροσύλου τοῦ ὑφελομένου τὰ ἰδιωτικὰ χρήματα ἐξ ἱεροῦ ‘ἀλλ’ εἴπερ μὴ ἱεροσυλεῖν ἐβούλου, τίνος ἔνεκεν οὐ πρὸς ἰδιώτου παρελθὼν οἰκίαν ἐλήστευες;’ ὁ τοίνυν φεύγων πρὸς τὴν αἵτησιν τῆς γνώμης κινήσει χρῶμα συγγνωμονικόν, ὡς ‘λαθεῖν ἥλιπιζον μᾶλλον ἐξ ἱεροῦ χρήματα λαμβάνων· οἱ γὰρ φύλακες ἐν ἑορταῖς αἰεὶ καὶ μέθαις ὄντες ἀπερίοπτοι τῶν φυλαττομένων εἰσὶ, τὰ δὲ οἴκοι κείμενα φυλάκων <καὶ> προφυλάκων ἀξιοῦται παμπόλλων’.
- 113 κινήσει δὲ καὶ ὁ φιλόσοφος γνώμην—εἴρηται γὰρ ὡς ἐν ταῖς αἰτήσεσι τῶν δωρεῶν ὁ πρῶτος λέγων κατηγοροῦ τάξιν ἐπέχει ὁ δὲ ἀντιλέγων τὴν τοῦ φεύγοντος—, ὁ τοίνυν φιλόσοφος κινήσει τοιάνδε γνώμην ‘ἀλλ’ εἴπερ μὴ καθελεῖν ἔσπευδον τὴν τυραννίδα, τίνος ἔνεκεν ἑμαυτοῦ περιφρονήσας ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐχώρουν καὶ λόγοις ἐλαύνειν τὸν τύραννον ἐπειρώμην, ὃν ὀπλιτῶν φάλαγγες τόσαι καὶ τόσαι μέχρι καὶ τήμερον ἔδρασαν οὐδὲ ἔν;’ ὁ δὲ ἀντιλέγων πρὸς ταῦτα κινήσει χρῶμα κατὰ διάνοιαν τοιάνδε ‘ἀλλ’ ἤδη σαθρὰν ἐγνωκὼς εἶναι τὴν τυραννίδα πείθειν τετόλμηκας ἄνθρωπον αἰρετωτέραν ἤδη τῆς ἄκρας ἡγούμενον τὴν φυγὴν.’ ἰστέον δὲ ὡς τινὰ μὲν τῶν ἐν τοῖς ὀρικοῖς ζητήμασι χρωμάτων ῥαδίον ἐστὶν εὐρεῖν τινὰ δὲ οὐ, ἅπερ καὶ ἄπορα χρώματα καλοῦσιν οἱ τεχνικοί, ὡς ἐπὶ τοῦ <τὸ> κενοτάφιον διορύξαντος καὶ κρινομένου τυμβωρυχίας ἐπὶ τε τοῦ εὐνούχου τοῦ κρινομένου μοιχείας.
- 114 ὅταν οὖν δυσχερὲς ἢ χρῶμα εὐρεῖν τῷ φεύγοντι καὶ ἄπορον ἢ πρὸς τὴν αἵτησιν τῆς γνώμης ἀποκρίνεσθαι, τοιῷδε λογισμῷ κεχρηῆσθαι προσήκει καὶ βιαίτερον ἐπάγειν τὸ χρῶμα κατὰ διάνοιαν, ὡς ‘δίκαιόν ἐστι πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐκάστοτε φύσιν ἀποβλέπειν καὶ τὰ ὀνόματα σαφῶς ἐξετάζειν, ἐπὶ τίσιν ὁ νομοθέτης ταῦτα διώρισεν. πρόδηλον γὰρ ὡς τυμβώρυχον μὲν ἀναγορεύει τὸν κέρδους ἔνεκα τὰς τῶν κειμένων διορύττοντα θήκας καὶ ταύτας ἐσθῆτος ἢ χρυσίου γυμνάς ἀποδείξαντα· ἐγὼ δὲ οὐδὲν ὅτιοῦν εἰληφὼς ἐκ τοῦ τάφου πεφώραμαι’, <καὶ> πάλιν ‘ὁ νομοθέτης μοιχοὺς ἀποκαλεῖ τοὺς τῶν γυναιῶν τὴν σωφροσύνην διαφθείροντας καὶ παῖδας ἐξ ὧν ἥκιστα θέμις ποιούμενους, οὐχὶ τοὺς σπεῖρειν ἀδυνατοῦντας καὶ τοῖν γενοῖν ἐκατέρου διὰ δυσδαιμονίαν τὴν φύσιν ἀρνησαμένους. τίς γὰρ ἂν τῶν ἀδυνάτων ἐρώη; τίς δ’ ἂν ἀδικεῖν μὴ δυνάμενος τὰς τῶν πλημμελούντων ἀγαπῶη

προσηγορίας; Μετὰ δὲ ταῦτα ἐμπίπτουσιν ἐν τοῖς ὀρικοῖς προβλήμασιν ἀντιθέσεις ἀντιθετικάι τε καὶ μεταληπτικάι ὀρικάι τε καὶ στοχαστικάι. λύονται δὲ αἱ μὲν ἀντιθετικάι μεταλήψει, 〈αἱ δὲ μεταληπτικάι ἀντιλήψει,〉 αἱ δὲ ὀρικάι ἀνθορισμῷ τε καὶ συλλογισμῷ, αἱ δὲ στοχαστικάι βουλήσει 〈καὶ〉 δυνάμει. οὐκ ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ὀρικοῖς προβλήμασιν αἱ ἔξωθεν ἀντιθέσεις ἐμπίπτουσιν· τῶν γὰρ ὅρων 〈ἡ〉 κατὰ ἐνέργειαν ὄντων ἢ κατὰ πρόσωπον ἢ κατὰ τόπον—κατ' ἐνέργειαν μὲν, ὡς ἐπὶ τοῦ τὰ ἰδιωτικά χρήματα ἐξ ἱεροῦ ὑφελομένου καὶ κρινομένου ἱεροσυλίας, κατὰ πρόσωπον δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ τὸν εὐνοῦχον ὡς μοιχὸν ἀνελόντος, κατὰ τόπον δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ τὸ κενοτάφιον διορύξαντος—ἐπὶ μόνων τῶν κατ' ἐνέργειαν καὶ κατὰ πρόσωπον ὄντων ὀρικῶν προβλημάτων ἔξωθεν κινεῖν ἀντιθέσεις, ὥσπερ ἐπὶ τε τοῦ ἱεροσύλου ἢ συγγνωμονικῇ ὡς ἔφαμεν καὶ αὐθις ἐπὶ τοῦ εὐνούχου συγγνωμονικῇ ἔρωτα μόνης ὀψεως αἰτιωμένου καὶ ἐπὶ τοῦ συνεχῶς ἐπανατεινόμενου πλουσίου ἀντιληπτικῇ λέγοντος ὡς ἔξεστιν ὅπως ἂν τις βούλοιο κινεῖν τὴν χεῖρα, παίειν δὲ προπετῶς εἴργουσιν οἱ νόμοι· ἃς ὁ κατήγορος ἀπάσας λύσει μεταλήψει· λυτικὴ γὰρ πασῶν τῶν δικαιολογικῶν ἢ μετάληψις.

115 Ἡ μὲν οὖν τῶν πάντη ἀπλῶν ὀρικῶν προβλημάτων διαίρεσις τοιαύτη τίς ἐστιν. ἰστέον δὲ ὅτι οἱ ἔχοντες ὅροι ἄλλο μὲν τὸ κρινόμενον ἄλλο δὲ τὸ ζητούμενον—ὡς ἐπὶ τοῦ εὐνούχου τοῦ διὰ μοιχείαν ἀνηρημένου καὶ τοῦ Ἀθηναίου ἀθλητοῦ τοῦ ὡς ἀπόλιδος κωλυθέντος ὑπὸ Ἡλείων ἀγωνίζεσθαι—ἀπλοῖ μὲν εἰσι τῷ ἔχειν ἀπλᾶ τὰ κεφάλαια, διαφέρουσι δὲ αὐτῶν τῷ ἐναλλάττεσθαι τῶν ἀγωνιζομένων τὴν τάξιν ἐν αὐτοῖς· ἔως μὲν γὰρ τὰ κρινόμενα λέγουσι, φυλάττουσι τὴν τάξιν ὃ τε κατήγορος καὶ ὁ φεύγων, ἐπειδὴν 〈δὲ〉 τὸ ζητούμενον ἐξετάζωσι, τότε τὴν τάξιν ἐναλλάττουσιν, ὥσπερ ἐν τῷ ἐμπίπτοντι στοχασμῷ, καὶ ὁ μὲν κατήγορος ἀπολογούμενος γίγνεται ὁ δὲ φεύγων διώκων· οἷον ἐπὶ τοῦ εὐνούχου ὁ μὲν κατήγορος χρήσεται τῇ προβολῇ λέγων ὅτι ὁ φονεὺς εἶ καὶ δίκην ἄξιος ὑποσχέιν εὐνοῦχον ὡς μοιχὸν ἀπεκτονῶς, ὃν ἡ φύσις μοιχεύειν οὐκ εἶα, εἶτα ὁ φεύγων τῷ ὄρω χρήσεται ἄλλ' οὐκ ἐφόνευσα, τοῦτο γὰρ ἀδίκου πράγματος ὄνομα, μετὰ δὲ τοῦτο ἐναλλάττουσι τὴν τάξιν καὶ ὁ φεύγων τὴν τοῦ κατηγοροῦ τάξιν ἀναλαβὼν τοῖς ἐκείνου χρήσεται κεφαλαίοις καὶ ἀνθορισμὸν κινήσει λέγων 〈ὥς〉 ἄλλα μοιχὸν ἀπεκτονῶς [ὥς] κατὰ τὸν νόμον ἥκιστα δίκαιος ὑπέχειν εὐθύνασ', εἶτα ὁ πρότερον κατήγορος πρὸς τὴν ἀπολογία ἐπὶ τοῦ εὐνούχου χωρῶν τῷ ὄρω χρήσεται ἐκ τῶν λειπόντων ὡς πολλάκις εἴρηται συνεστηκότης καὶ τίς ἂν φαίη τὸν εὐνοῦχον γεγονέναι μοιχόν, γονῆς ἔρημον, σπέρματος ἄπορον, εἰ μὴ καὶ τὰς ἡμιόνους σπεῖρειν ἐντελῇ καὶ κυεῖν πεισόμεθα; εἶτα τὸν συλλογισμὸν ἐξ ἀντιθέσεως ἑαυτῷ κινήσει ἄλλ' ἴσον, φησίν, ἐστὶ τὸ πλησιάσαι παρὰ τὸν νόμον ἐτέρου γαμετῇ τῷ μοιχεύειν, τοῦτον δὲ λύσας λογισμοῖς τῶν λοιπῶν κεφαλαίων τῇ τάξει χρήσεται.

116 παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τὸν ἄπολιν μελετῶν διαιρήσει. Καθόλου δὲ οἱ μὲν διπλοῖ τῶν ἀπλῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν ἀπλᾶ τὰ κεφάλαια, ἰδίως δὲ ὁ ἀντονομάζων διαφέρει τῶν ἀπλῶν τῷ ἐν μὲν τοῖς ἀπλοῖς ἄρνησιν εἶναι μόνον τοῦ ἐπιφερομένου, ἐνταῦθα δὲ ἄρνησιν μὲν τοῦ ἐπιφερομένου ἀντεισαγωγὴν δὲ ἐλάττονος ἀδικήματος· ὥσπερ ὁ ἐξ ἱεροῦ τὰ ἰδιωτικά ὑφελόμενος τὸ μὲν ἱερόσυλος εἶναι ἀρνεῖται κλέπτην δὲ φησὶν ἑαυτόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῆς τοῦ ἀντονομάζοντος τετύχηκε προσηγορίας τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ὅρου, διότι ἐκάτερος τῶν ἀντιδίκων ἐκβάλλων τὸ ὑπὸ τοῦ ἐτέρου λεγόμενον ἕτερόν τι ὄνομα τῷ ἀδικήματι ἐπάγει ὁ μὲν κλοπὴν ὁ δὲ ἱεροσυλίαν.

117 ἐν ὅσῳ μὲν 〈οὖν〉 τὸ λεῖπον ἐξετάζεται, κατὰ φύσιν προβαίνει τῶν ὀρικῶν κεφαλαίων ἢ διαίρεσις τοῦ τε κατηγοροῦ καὶ τοῦ φεύγοντος τοῖς οἰκείοις κεχρημένων, ὡς ἔφαμεν ἐν τῇ διαιρέσει· ἐπειδὴν δὲ εἰς τὸ πεπραγμένον μεταβῶσιν, ἐναλλάττουσι τὰ κεφάλαια καὶ τῷ μὲν ἀνθορισμῷ καὶ συλλογισμῷ ὁ φεύγων κέχρηται, τῷ 〈δὲ〉 ὄρω 〈ὁ〉 κατήγορος, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐξ ἱεροῦ ὑφελομένου τὰ ἰδιωτικά χρήματα. ἐνιοὶ δὲ τῶν σοφιστῶν ἀμαθαίνοντες κατὰ

ἀνθορισμὸν αὐτὸν καλοῦσιν ὥς καὶ τῶν ἀπλῶν μὴ ἐχόντων ἀνθορισμόν, οἱ δὲ κατὰ τέσσαρας ὅρους, ἐπειδὴ δύο ὅρους ἔχει καὶ δύο ἀνθορισμούς· οἷς οὐδαμῶς προσεκτέον. Δεύτερος δὲ τῶν διπλῶν ὅρων ἐστὶν ὁ κατὰ σύλληψιν, ὃς ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ τὸν κατήγορον ἐν αὐτῷ ἄμφω τὰ ἐγκλήματα συλλαμβάνειν, τό τε παρ' αὐτοῦ ἐπαγόμενον τῷ φεύγοντι καὶ ὅπερ ὁ φεύγων ἀντιπροβάλλεται· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῷ ἀντονομάζοντι ἐκβάλλει μὲν τὸ ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὁμολογούμενον ὥς μικρόν—τὴν κλοπὴν—, μεῖζον δὲ τι κατ' αὐτοῦ πειράται κατασκευάζειν—τὴν ἱεροσυλίαν—.

118 κοινωνεῖ δὲ τῷ ἀντονομάζοντι τῷ τε διπλοῦς εἶναι καὶ δύο περιέχειν ἐγκλήματα, διαφέρει δὲ αὐτοῦ, ὅτι ἐν μὲν τῷ ἀντονομάζοντι τὸ ὑπὸ τοῦ φεύγοντος λεγόμενον ἔπεται τῷ ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ ἐγκαλουμένῳ ὥσπερ τὰ εἶδη τοῖς γένεσιν—ἔπεται γὰρ ἡ κλοπὴ τῇ ἱεροσυλίᾳ, οὐκ ἀναστρέφει δέ, εἴ τις μὲν γὰρ ἱερόσυλος, οὗτος καὶ κλέπτης, οὐ πᾶς δὲ κλέπτης ἱερόσυλος, ὥσπερ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔπεται τῷ ζῷῳ, εἴ τι μὲν γὰρ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ ζῷον, οὐκ εἴ τι δὲ ζῷον, τοῦτο <καὶ> ἄνθρωπος—, ἐν δὲ τῷ κατὰ σύλληψιν τὸ ἀνάπαλιν συμβαίνει· ἐὰν γὰρ τῶν ἐν τῷ ζητήματι δύο ἐγκλημάτων <μηδέτερον> μηδετέρῳ ἀκολουθῇ ἀλλὰ διεστῶτα ἢ ἀπ' ἀλλήλων, τότε γίνεται τὸ κατὰ σύλληψιν εἶδος τοῦ ὅρου, ὥσπερ καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ποιεῖ διεστῶτων γὰρ πολὺ τῆς τε εἰς ἄνθρωπον ὕβρεως καὶ τῆς περὶ τὸν θεὸν ἀσεβείας αὐτὸς ἐν τῇ κατηγορίᾳ συλλαμβάνει ἄμφω καὶ φησι τὸν Μειδίαν αὐτόν τε ἡδίκηκέναι τὰ μέγιστα καὶ περὶ τὸν θεὸν ἡσεβηκέναι. τοιοῦτόν ἐστι κάκεινο τὸ ζήτημα τὸ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ βιασαμένου τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ θυγατέρα καὶ κρινομένου δημοσίων ἀδικημάτων· καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁ πρεσβευτὴς ἑαυτόν τε ἡδίκησθαι φησι καὶ τὴν πόλιν σύμπασαν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ. Τρίτον ἐστὶν εἶδος τῶν διπλῶν ὅρων τὸ καλούμενον ἐμπύπτον, ὅπερ ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ δύο τινῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ζητημάτων ἀπὸ τῶν πρὸς τι τοῦ πρώτου ζητήματος ἀνακύπτειν τὸ δεύτερον πρόβλημα, ὥσπερ ἐν τῷ ἐμπίπτοντι στοχασμῷ ἀπὸ τοῦ χρώματος <τοῦ προτέρου ζητήματος> ἐμπίπτει τὸ δεύτερον ζήτημα, οἷον νόμος τὸν ἐξειπόντα τὰ μυστήρια τεθνάναι, ὃναρ τις ἰδὼν τὰ μυστήρια ἐρώτησε μεμνημένον, εἰ οὕτως ἔχοι, ἐπένευσεν ἐκεῖνος καὶ ὥς ἐξειπὼν τὰ μυστήρια ὑπάγεται τῷ νόμῳ· ἐνταῦθα γὰρ δύο ὄντων τῶν ζητουμένων, τοῦ τε εἰ τὸ ἐπινεῦσαι ἐξειπεῖν ἐστὶ καὶ τοῦ εἰ μεμύηται ὁ ὄναρ ἐωρακώς, μέχρι τῶν πρὸς τι προελθούσης τῆς ἐξετάσεως τοῦ προτέρου ζητήματος οὕτως ἐμπίπτει τὸ δεύτερον· ἐνθα δὴ καὶ τὴν τάξιν ἐναλλάττουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ὅροις, ἐν οἷς ἄλλο μὲν τὸ κρινόμενον ἔφαμεν ἄλλο δὲ τὸ ζητούμενον, καὶ ὁ μὲν κατήγορος γίνεται φεύγων ὁ δὲ φεύγων διώκων.

119 ἀμέλει καὶ τῶν κεφαλαίων ἐναλλάττουσι τὴν διαίρεσιν· ζητούντων γὰρ αὐτῶν εἰ μεμύηται ὁ τεθεαμένος τὸ ὄναρ ὁ μὲν φεύγων τοῖς ἰδίῳ τοῦ κατηγοροῦ χρήσεται κεφαλαίοις—ἀνθορισμῷ φημι καὶ συλλογισμῷ—κατασκευάζων ὅτι μεμύηται, ὁ δὲ πρότερον κατήγορος τῷ τοῦ φεύγοντος ὄρω ἀνατρέπων τὸ μεμνησθαι διὰ τοῦ ὄνειρου τὸν ἄνθρωπον. ζητητέον δὲ τίς ἡ διαφορὰ ἐμπίπτοντος ὅρου καὶ στοχασμοῦ ἐμπίπτοντος· καὶ φαμέν ὅτι ἐν μὲν στοχασμῷ ἀπὸ τοῦ χρώματος τοῦ προτέρου ζητήματος τὸ δεύτερον ἀναφαίνεται ζήτημα καὶ οἰκεῖόν ἐστι καὶ ἡρτημένον τοῦ προτέρου, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ χρῶμα οὐχ ὁ λέγων ποιεῖ ἀλλ' ἐν αὐτῷ κεῖται τῷ προβλήματι, ἐν δὲ τῷ ἐμπίπτοντι ὄρω τὰ τε ζητήματα ἄμφω κεχώρισται ἀλλήλων—μετὰ γὰρ τὰ πρὸς τι τὸ ἕτερον ἐξετάζεται ζήτημα φύσεως ἄλλης ὑπάρχον, ἄλλο γὰρ τὸ ζητεῖν τί τὸ ἐξειπεῖν καὶ ἄλλο τίς ἀμύητος—καὶ ἀπὸ τῶν πρὸς τι τοῦ πρώτου ζητήματος ἐμπίπτει τὸ δεύτερον ζήτημα.

120 Τέταρτον δὲ εἶδος τῶν διπλῶν ὅρων τὸ κατὰ ἀμφισβήτησιν καλούμενον, ὅπερ καὶ κατὰ δύο πρόσωπα ὀνομάζουσιν, ὃ ὠνόμασται μὲν οὕτως, διότι περὶ ἑνὸς πράγματος ὑπ' ἀμφοῖν εἰργασμένου ποιοῦνται τὴν ἀμφιβολίαν· κατὰ δύο δὲ πρόσωπα καλεῖται, οὐχ ὅτι καὶ ἐν τοῖς

ἄλλοις ὅροις οὐκ εἰσι δύο πρόσωπα τὰ ἀγωνιζόμενα, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐν ἐνταῦθα πρᾶγμα ὑπὸ τῶν δύο εἴργασται τοῦ μὲν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ δὲ τὸ πέρας πεποιηκότος, ὡς ἐπὶ τῶν δυοῖν ἐκείνων, ὧν ὁ μὲν τὸν τύραννον ἐδίωξε τῆς ἀκροπόλεως, ὁ δὲ συντυχὼν ἀνείλε, καὶ ἀμφισβητούντων ἀλλήλοις τῆς τοῦ τυραννοκτόνου δωρεᾶς, διαφέρει δὲ τῶν μὲν πάντῃ ἀπλῶν τῷ εἶναι διπλοῦς, τῶν δὲ ἄλλο τὸ κρινόμενον καὶ ἄλλο τὸ ζητούμενον ἐχόντων τῷ ἐν ἐκείνοις μὲν ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀγωνιζομένων πεπράχθαι τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα δὲ ὑπὸ τῶν δύο προσώπων εἰργάσθαι, τῶν δὲ διπλῶν τῷ ἐκεῖ μὲν εἶναι διπλᾶ τὰ πράγματα ἐνταῦθα δὲ τὰ πρόσωπα διπλᾶ μίαν μὲν εἰργασμένα πράξιν, κάκεῖ μὲν μίαν εἶναι τὴν προβολὴν ἐνταῦθα δὲ δύο.

121 ἐπειδὴ δὲ καὶ στοχασμοὶ κατὰ ἀμφισβήτησιν εἰσιν—ὡς ἐκεῖνος τύραννος νοσῶν καὶ ὑποπεύσας εἰληφέναι φάρμακον παρὰ τοῦ οἰκείου ἱατροῦ μετεπέμψατό τινα τῶν ἐκ τοῦ δήμου ἱατρῶν ἀλεξιφάρμακον δώσοντα, ἔλαβεν, ἐτελεύτησεν ἐπὶ σημείοις φαρμάκων· νόμου κελεύοντος τὸν τυραννοκτόνον δωρεὰν λαμβάνειν ἀμφισβητοῦσιν ἀλλήλοις οἱ ἱατροὶ περὶ τῆς δωρεᾶς—, ζητητέον τίς ἢ διαφορὰ τούτου τε καὶ τοῦ κατὰ ἀμφισβήτησιν ὅρου. ἐν μὲν οὖν τῇ κατὰ στοχασμὸν ἀμφισβήτησει περὶ τοῦ προσώπου ποιούμεθα τὴν ζήτησιν, πότερος τῶν ἱατρῶν τυραννοκτόνος· ἐν δὲ τῇ ὀρικῇ ἀμφισβήτησει τὸ πρᾶγμα ζητοῦμεν, πότερον τὸ διῶξαι τῆς ἀκροπόλεως ἢ τὸ ἀνελεῖν τυραννοκτονία, καὶ τῷ μὲν λείπει τι τοῦ ὅλου πράγματος, τῷ δὲ πέπρακταί τι, συνελθόντα δὲ τὰ παρ' ἐκατέρων γενόμενα ἐν τέλειον ἀποτελεῖ πάντως οὖν ἡ ὀρικὴ ἀμφισβήτησις ἐκ λείποντός ἐστι καὶ πεπραγμένου. ἐν δὲ τῇ κατὰ ἀμφισβήτησιν πραγματικῇ ἐπαινέσει μὲν καὶ τὸν συναμφισβητοῦντα ὁ φεύγων, ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον ἄξιον ἀποφανεῖ τῆς τιμῆς, ὡς ἐπ' ἐκείνου μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔδοξεν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τῶν Ἑλλήνων βασιλεύεσθαι τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀμφισβητοῦσι Θεμιστοκλῆς καὶ Πausanίας.

122 γνωστέον δὲ ὅτι πολλὰ τοιαῦτα προβλήματα ὀρικά εὐρίσκεται· ὥσπερ γὰρ ἐν στοχασμῷ ἄπειρα μὲν τὰ ἀπλᾶ, πολλὰ δὲ τὰ ἐκ προσώπων ἀτελεῖ, ὀλίγα δὲ τὰ ἐκ πραγμάτων ἀτελεῖ, προκατασκευαζόμενά τε καὶ ἐμπίπτοντα καὶ συνεζευγμένα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὅρων τὰ μὲν ἀπλᾶ ἄπειρά ἐστι, τὰ δὲ ἀντονομάζοντα καὶ ἐμπίπτοντα ὀλίγα, πλεῖστα δὲ <τὰ> κατὰ δύο πρόσωπα, ἃ καὶ κατὰ ἀμφισβήτησιν ἔφαμεν. ἡ δὲ ὀρικὴ ἀμφισβήτησις γίγνεται καὶ κατὰ συμβουλήν καὶ κατὰ τὸ δικανικὸν εἶδος. οὐ μόνον δὲ ἐκ λείποντος καὶ πεπραγμένου συνέστηκεν ὁ κατὰ ἀμφισβήτησιν ὅρος ἀλλὰ καὶ ἐκ πεπραγμένου μόνον, ὡς ἐπὶ τοῦ Κεφάλου καὶ Ἀριστοφώντος τῶν ἀμφισβητούντων τοῦ καλοῦ βίου, καὶ ἐκ λείποντος μόνον, ὡς ἐπὶ τοῦ μὴ γελῶντος καὶ κωλυομένου ἱεῖσθαι. δοκεῖ δὲ καὶ τὸ κατὰ τὸν Κέφαλον ἐκ λείποντος εἶναι καὶ πεπραγμένου, λείποντος μὲν τοῦ κατὰ τὸν Κέφαλον μέρους τῷ μηδεμίαν γραφὴν φυγεῖν, πεπραγμένου δὲ τοῦ κατὰ τὸν Ἀριστοφώντα τῷ πολλὰς φυγεῖν γραφὰς καὶ μηδεμίαν ἀλῶναι. οἱ μὲν οὖν μελετῶντες ὡς ὅρον τὸ κατὰ τὸν Κέφαλον πρόβλημα τῷ ἐτέρῳ μέρει οὐ προσάψουσιν ἐπαίνους, οἱ δὲ ὡς πραγματικὴν κατὰ ἀμφισβήτησιν ἐπαινέσουσι μὲν καὶ τὸν ἕτερον, ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον συστήσουσιν. ἐν μὲν οὖν πραγματικῇ ὥριται ἡ αἵτησις τῆς δωρεᾶς, οἷον σίτησις ἢ εἰκὼν ἢ ἐχθροῦ ἀναίρεσις, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις στάσεσιν ἀόριστος ἢ δωρεά ἐστίν. οὐ μόνον δὲ ἐν ὅρῳ κατὰ ἀμφισβήτησιν ἐστὶ προβλήματα ἀλλὰ καὶ ἐν πραγματικῇ καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ, σπανίως δὲ καὶ ἐν στοχασμῷ.

123 καθόλου τοίνυν τὰ κατὰ ἀμφισβήτησιν προβλήματα γνωσόμεθα ποίας ἐστὶ στάσεως, εἰ μάθοιμεν ὅτι ὁ μὲν στοχασμὸς τὸ δικανικὸν ἔχει μόνον, σπανίως δὲ καὶ τὸ συμβουλευτικόν, αἱ δὲ ἀντιθετικά μόνον τὸ δικανικόν, πραγματικὴ δὲ ἅμφω, αἱ δὲ νομικά [καὶ] τὸ δικανικὸν πλὴν τῆς ἀμφιβολίας— <αὕτη> γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ συμβουλευτικὸν ἐπιδέχεται—. πᾶσαι τοίνυν αἱ ἀμφισβητήσεις γίνονται ἢ κατὰ στοχασμὸν ἢ κατὰ ὅρον ἢ κατὰ πραγματικὴν <ἢ κατὰ> ἀμφιβολίαν· ἀλλὰ ἐν μὲν στοχασμῷ ὡς εἴρηται οὔτε ἡ τῆς δωρεᾶς αἵτησις ὥριται καὶ

τίς ὁ τυραννοκτόνος ζητοῦμεν, ὡς ἐπὶ τῶν δύο ἱατρῶν τῶν ἀνελόντων φαρμάκῳ τὸν τύραννον καὶ ἀμφισβητούντων ἀλλήλοις τῆς δωρεᾶς, ἐν δὲ τῷ ὄρῳ ἐκ λείποντος καὶ πεπραγμένου ἡ ἀμφισβήτησις ἐστὶ καὶ εἰ τὸ διῶξαι τὸν τύραννον τυραννοκτονία ζητοῦμεν, ἐν δὲ τῇ πραγματικῇ ἢ μὲν τῆς δωρεᾶς αἵτησις ὥριται, περὶ μελλόντων <δὲ> ἡ σκέψις γίνεται, ἐν δὲ τῇ ἀμφιβολίᾳ ἢ κατὰ ὁμωνυμίαν ἀμφισβήτησις γίνεται—ὡς ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἀμφισβητούντων τίνες οἱ ἡγεμόνες, πότερον οἱ ῥήτορες ἢ οἱ στρατηγοί, ἢ ὡς ἐπὶ τοῦ ξυλίνου τείχους οὗ ἔχρησεν ὁ θεός—, ἢ κατὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ Πανταλέοντος, ὅπερ δοκεῖ καὶ ἀσύστατον εἶναι. ὥσπερ δὲ περὶ τιμῆς καὶ πρωτείων ἀμφισβήτησεις γίνονται, οὕτω καὶ περὶ τιμωριῶν καὶ κολάσεων, καὶ λέγεται ἐπ’ ἐκείνων ‘ἀντιπροβάλλονται ἀλλήλους’, ὡς ἐπ’ ἐκείνου λοιμοῦ καταλαβόντος τὴν Ἑλλάδα ἔχρησεν ὁ θεὸς παύεσθαι τὴν νόσον, εἰ τὴν ἀσεβῆ πόλιν κατασκάψειαν, καὶ ἀντιπροβάλλονται ἀλλήλας Ἄργος τε καὶ Θῆβαι· καὶ τότε μετὰ τὰ ἐν Χαιρωνείᾳ χρωμένοις περὶ τῆς ἥττης ἔχρησεν ὁ θεὸς ἡγεμόνων κακότητι γεγενῆσθαι τὴν ἥτταν, καὶ ἀντιπροβάλλονται ἀλλήλους οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ῥήτορες.

124 ἔστι δὲ δυσχερεστέρα τῶν τοιούτων προβλημάτων <ἡ> ἐπίγνωσις, πότερον ὀρικῆς ἐστὶν ἀμφισβήτησεως ἢ τῆς κατὰ ἀμφιβολίαν, ὥσπερ κάκεῖνο πολεμοῦντές τινες πρὸς ἑτέρους ἐκήρυξαν ὥστε τὸν αὐτομολοῦντα ἐλεύθερα καὶ ἴδια ἔχειν ἃ ἐπάγεται, ἡὐτομόλῃσε τις δοῦλον ἐπαγόμενος, ἄλλος ἡὐτομόλῃσε τὴν ὤνῃ ἐπιφερόμενος τοῦ δούλου καὶ ἀμφισβητοῦσι περὶ αὐτοῦ. πλεῖστα δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτά ἐστι, περὶ ὧν ἄπορον ἀποφύνασθαι ποίας ἐστὶ στάσεως, πλὴν ἂν τις τὰ ἴδια ἐκάστης διερευνῶν ἢ στάσεως μᾶλλον ὀρικὰ εὐρεθῇσεται ἐκ λείποντος ὄντα καὶ πεπραγμένου· τὰ γὰρ κατὰ ἀμφιβολίαν ἢ περὶ προσωδίας ἢ διάστασιν γίνεται συλλαβῶν, ὡς ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἀμφιβολίας λελέγεται. Τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τῶν κατὰ ἀμφισβήτησιν ὀρικῶν προβλημάτων. τελευταῖον δὲ εἶδος τῶν διπλῶν ὄρων ἐστὶν οἱ καλούμενοι δύο ὅροι, ὅπερ ὠνόμασται μὲν οὕτως, διότι τοῦ ἀντιλέγοντος τῇ δωρεᾷ δύο τινὰ κινουντος ἐγκλήματα καὶ δύο προβολαῖς κεχρημένου ἀναγκαίως ὁ τὴν δωρεάν αἰτῶν τοῖς ἐναντίοις κεχρημένος κεφαλαίοις δύο ὅροις κέχρηται πρὸς ἑκατέραν ἑκατέρῳ τῶν ὄρων ἀπαντῶν.

125 διαφέρει δὲ τῶν μὲν ἀπλῶν τῷ εἶναι διπλοῦς, τῶν δὲ διπλῶν τῇ τάξει τῶν κεφαλαίων· καὶ τοῦ μὲν ἀντονομάζοντος καὶ τοῦ κατὰ σύλληψιν τῷ ἐν ἐκείνοις μὲν τῶν ἐπαγομένων ἐγκλημάτων τὸν φεύγοντα τὸ μὲν μεῖζον μὴ παραδέχεσθαι τὸ δὲ ἔλαττον ἐκόντα ἐπαναιρεῖσθαι, ἐνταῦθα δὲ τοῖς δύο ὅροις ἀμφοτέρω ἐκβάλλει καὶ οὐδέτερον παραδέχεται ὁ τὴν τάξιν ἔχων τοῦ φεύγοντος· τοῦ δὲ ἐμπύπτοντος ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐν τῷ αὐτῷ ζητήματι τὴν τάξιν ἐναλλάττουσι τῶν κεφαλαίων ὃ τε κατήγορος καὶ ὁ φεύγων ὡς εἴρηται τὰς οἰκείας ἀμείβοντες τάξεις, ἐνταῦθα δὲ δι’ ὅλου τοῦ προβλήματος τὴν οἰκείαν ἑκάτεροι διασώζουσι τάξιν· τοῦ δὲ κατὰ ἀμφισβήτησιν ὅτι ἐκεῖ μὲν τὸ ἐν πρᾶγμα τοῖς δύο πέπρακται προσώποις, ἐνταῦθα δὲ τὰ δύο τοῦ ἐνὸς κατηγορεῖται, ὡς ἐπ’ ἐκείνου νόμος τὸν καθαρὸν καὶ ἐκ καθαρῶν ἱερᾶσθαι, πατέρα τις ὡς μοιχὸν καταλαβὼν ἀπέκτεινε καὶ βουλόμενος ἱερᾶσθαι ὡς μὴ καθαρὸς κωλύεται· ὁ γὰρ ἀντιλέγων ἐνταῦθα τῇ ἱερωσύνῃ δύο τινὰ κατὰ τοῦ ἑτέρου σπεύδει ἀποδεῖξαι, ὅτι τε οὐ καθαρὸς ὡς ἀπεκτονῶς τὸν πατέρα καὶ ὅτι οὐκ ἐκ καθαρῶν, μοιχὸς γὰρ ὁ πατήρ. ἔοικε δὲ ὥσπερ ἄλλο τι παρὰ τὰ εἰρημένα εἶδος εἶναι ὄρου, ὅπερ ἐν μὲν ἔχει τὸ κρινόμενον δύο δὲ ὄρους καὶ δύο ἀνθορισμούς, ὡς τότε νόμος τὸν ἱερέα καθαρὸν καὶ ἐκ καθαρῶν εἶναι, ἰέρεια ὑπὸ λησταῖς ἐγένετο, ἀπεδόθη ὑπ’ αὐτῶν πορνοβοσκῷ, προέστησεν αὐτὴν ἐκεῖνος, ἢ δὲ τοὺς πρὸς αὐτὴν εἰσιόντας ἔπειθε τὸ μὲν ἀργύριον καταβάλλεσθαι ἐξιέναι δὲ μὴ πλησιάντας, στρατιώτην εἰσελθόντα μὴ δυνηθεῖσα πεῖσαι ἀπάτη ἀπέκτεινε, διαφυγοῦσα ἀπῆλθε εἰς τὴν ἑαυτῆς πόλιν καὶ ἀντιποιομένη τῆς ἱερωσύνης κωλύεται ὡς μὴ καθαρά.

ἀπλοῦν μὲν γὰρ εἶναι δοκεῖ τῷ τὸ κρινόμενον <ἐν> εἶναι, διπλοῦν δὲ τῷ δύο ὅρους ἐκ τοῦ φεύγοντος καὶ δύο ἀνθορισμοὺς ἐπιδέχεσθαι. Ἰστέον δὲ ὅτι τῶν ὀρικῶν ζητημάτων τὰ μὲν ἀκούσια ἔχει τὰ κρινόμενα τὰ δὲ ἐκούσια, ἀκούσια μὲν ὡς τὸ ἐξαδάκτυλον εἶναι ἢ ὡς τὸ μὴ γελᾶν, ἐκούσια δὲ ὡς τὸ ἐπανατείνεσθαι τὸ κλέπτειν τὸ βιάζεσθαι. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἀκουσίων οὔτε γνώμης αἵτησιν κινήσομεν οὔτε ἀντίθεσιν ἔξωθεν οὐδεμίαν ὣν ἔφαμεν ἐν τοῖς ὀρικοῖς ἐμπίπτειν ζητήμασι μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν οἰκείων κεφαλαίων, ἐπὶ δὲ τῶν ἐκουσίων ἢ τε τῆς γνώμης αἵτησις ἐμπεσεῖται καὶ αἱ ἔξωθεν ἀντιθέσεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Αἱ δὲ διηγήσεις ἐν μὲν τῷ στοχασμῷ ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους γίνονται, ἐν δὲ τῷ ὄρω ἐκ τῆς προβολῆς καὶ γὰρ αὕτη τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους περιέχει. οἱ δὲ φεύγοντες ἐκ τῶν ἐναντίων ἐννοιῶν δηλονότι καὶ λυσιτελεῖν αὐτοῖς πρὸς τὸν ἀγῶνα δυναμένων τὰς τε καταστάσεις καὶ τὰς διηγήσεις ποιήσονται ἀρχόμενοι μὲν ἔκ τινων καθολικωτέρων ἐννοιῶν, τὰ δὲ μερικὰ καὶ τῆς παρούσης ὑποθέσεως οἰκεῖα συνυφαίνοντες ἐκείνοις.

127 γνωστέον δὲ ὅτι καὶ Κόραξ ὁ τεχνογράφος τῷ τῆς καταστάσεως ὀνόματι κέχρηται προοίμια τοῦ λόγου τὴν κατάστασιν καλῶν, οἱ δὲ τεχνικώτερον περὶ αὐτῆς διεξιόντες ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται τὴν κατάστασιν φασὶ τῷ λόγῳ λυσιτελεῖν πρὸς τοῦτο, ὅπερ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, πρὸς τὴν πρεπωδεστάτην διάπλασιν τῆς διηγήσεως· τὸ μὲν γὰρ διηγῆσθαι ψιλὸν τὸ πρᾶγμα οὐ σφόδρα ἔντεχνον, τὸ δὲ σὺν καταστάσει διηγῆσθαι τεχνικώτατον· ὅθεν καὶ Δημοσθένης ἐν τοῖς δημοσίοις μάλιστα τῶν λόγων, ὅπου καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐκφαίνει τῆς τέχνης, τοιαύταις κέχρηται ταῖς διηγήσεσιν. III. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ. Οἱ τὴν ἀρίστην τῶν στάσεων ποιησάμενοι διαίρεσιν μετὰ τὸν ὅρον τάττουσι τὴν ἀντίληψιν, ἥτις ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ τὸν φεύγοντα [μὲν] ἐν μέσῳ τῷ τῆς δίκης ὑπάρχοντα κλύδωνι ὥσπερ εἰ πείσματός τινος ἀσφαλοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἐπὶ τῷ πεπραγμένῳ ἐξουσίας. ὀρίζεται δὲ αὐτὴν Μινουκιανὸς μὲν οὕτως· ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων τὸ πεπραγμένον τὴν ἐξουσίαν προβάλληται, ἔχει δὲ οὐκ ὀρθῶς μήτε ἐκ γένους ὦν καὶ διαφορῶν, ὅπερ προσήκει τοῖς τελείως ἔχουσιν ὅροις προσεῖναι, μήτε τί ἐστι κατ' οὐσίαν ἢ ἀντίληψιν ὀριζόμενος, ἀλλὰ πότε γίνεταί· τοῦτο δὲ ὅρων ἀλλότριον, εἴπερ τὸ τί ἦν εἶναι κατὰ Ἀριστοτέλην σημαίνουσι, τουτέστι τί τὸ κατ' οὐσίαν ὑπάρχον ἐκάστῳ τῶν ὀριζομένων· ἔτι δὲ καὶ στοχασμῶν τοῦτο οἰκεῖον, καὶ γὰρ ἐκεῖ μάλιστα ἐν τοῖς ἐμπίπτουσι καὶ συγκατασκευαζομένοις τὴν ἐξουσίαν ὁ φεύγων προβάλλεται, ὡς ἐπὶ τοῦ τὸν μοιχεύοντα πατέρα ἀπεκτονότος.

128 κακία δὲ ὅρων ὡς πολλάκις εἴρηται τὸ ἐλλείπειν ἢ περιττεύειν, ἀρετὴ δὲ τὸ διασώζειν τὸ προσῆκον ἐκάστῳ μέτρον. Ἑρμογένης δὲ φησὶν ἀντίληψιν εἶναι ἀνευθύνου πράγματος εἶναι δοκοῦντος ὡς ὑπευθύνου κατηγορίαν, οὗτος <δὲ> ὁ ὅρος τὸ μὲν ἴδιον τῶν ἀντιληπτικῶν προβλημάτων μηνύει, ἀτελής δὲ ἐστίν· οὔτε γὰρ ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τοῦ Μινουκιανοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ κατηγοροῦ γνωρίζει τὴν ἀντίληψιν καίτοι γε πάντων ὡς εἰπεῖν τεχνογράφων ἀπὸ τοῦ φεύγοντος αὐτὴν χαρακτηρίζοντων. διὰ τοῦτο δὲ τούτων μόνων τῶν τεχνογράφων παρεθέμεθα τοὺς ὅρους, ἐπεὶ γε εὐδοκιμώτεροι τῶν πρὸ ἑαυτῶν ἔδοξαν μέχρι τῶν Εὐαγόρου τε καὶ Ἀκύλου χρόνων· οὗτοι δὲ τὴν ἐκ τῆς θείας φιλοσοφίας ἐπιστήμην τοῖς περὶ τῶν στάσεων ἐγκαταμίξαντες θεωρήμασιν ἀκριβεστέρους τοὺς τε ὅρους καὶ τὰς τῶν προβλημάτων ἐποίησαντο διαιρέσεις.

129 ὁ δὲ τελείως ἔχων τῆς ἀντιλήψεως ὅρος ἐστὶν οὗτος· ἀντίληψίς ἐστι στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ὁμολογῶν τὸ πεπραγμένον τῆς ἐξουσίας ἀντιλαμβάνεται· 'στάσις' μὲν οὖν τὸ γένος τοῦ ὅρου, τὰ δὲ ἄλλα διαφοραὶ χωρίζουσαι αὐτὴν τῶν τε ἑτερογενῶν καὶ ὁμογενῶν, ἑτερογενῶν μὲν 'πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους'· χωρίζει γὰρ τὴν ἀντίληψιν γεωμετρικῶν τε καὶ μουσικῶν καὶ φυσικῶν θεωρημάτων, πολλὰ γὰρ κάκεῖσε περὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν δογμάτων ἀμφιβολίαι· τὸ δὲ 'ἐπὶ μέρους' τῶν καθόλου

πολιτικῶν χωρίζει πραγμάτων. τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ὁμογενῶν χωρὶς αὐτὴν ἴσῃσι στάσεων· ἐν γὰρ ταύτῃ τοῦ παντὸς πράγματος τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν ἀνάγει. Γίνεται δὲ τὰ ἀντιληπτικὰ προβλήματα κατὰ τέσσαρας τρόπους, κατὰ νόμον κατὰ ἔθος κατὰ φύσιν κατὰ τέχνην, κατὰ νόμον μὲν ὡς ἐκεῖνο τρισαριστέα τις μοιχὸν καταλαβὼν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου, τὸν γὰρ νόμον αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ φόνου φησὶ δεδωκέναι· κατὰ ἔθος δὲ μετὰ τὰ ἐν Χαιρωνείᾳ Φίλιππος ἀπέστειλε πρὸς Ἀθηναίους αἴρεσιν διδοῦς ἢ τοὺς δισχιλίους λαβεῖν αἰχμαλώτους ἢ τοὺς χιλίους νεκροὺς ἀνελέσθαι πρὸς ταφὴν, ἔπεισε Δημοσθένης ἐλέσθαι τοὺς νεκρούς, ἀπέκτεινε Φίλιππος τοὺς δισχιλίους ζῶντας καὶ κρίνεται <Δημοσθένης> δημοσίων ἀδικημάτων ὑπ’ Αἰσχίνου—ἔθος γὰρ ἦν παρ’ Ἀθηναίοις τοὺς βουλομένους παριέναι καὶ συμβουλευεῖν τὰ δοκοῦντα, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης φησὶν ἑβόα μὲν ὁ κῆρυξ· τίς ἀγορεύειν βούλεται; παρήει δὲ οὐδεὶς— κατὰ τέχνην δὲ ζωγράφος ναυάγια πρὸ τοῦ λιμένος ἔγραψε καὶ μηδενὸς εἰσπλέοντος κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων, ἄδειαν γὰρ αὐτῷ τοῦ γράφειν ἂ βούλοιο φησὶ δεδωκέναι τὴν τέχνην· κατὰ φύσιν δὲ Αἰσχίνης μετὰ τὰ ἐν Χαιρωνείᾳ ἔπεται Δημοσθένης δακρύων καὶ κρίνεται ὑπ’ αὐτοῦ ὕβρεως, φύσιν γὰρ ἀνθρώπῳ φησὶ τῶν δακρύων τὴν ἐξουσίαν χορηγεῖν.

130 Διαφέρει δὲ τοῦ μὲν στοχασμοῦ, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν περὶ τοῦ εἰ ἔστι γίνεται ἡ ζήτησις καὶ ἄλλο δι’ ἄλλου κρίνομεν, ἐν δὲ ἀντιλήψει περὶ τοῦ ποῖόν τί ἐστι καὶ τὸ κρινόμενον οὐ δι’ ἑτέρου κρίνεται. τοῦ δὲ ὅρου διαφέρει, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν περὶ τοῦ τί ἐστι γίνεται ἡ ζήτησις καὶ τῶν ὀρικῶν προβλημάτων ἐν ἐνίοις τὸ μὲν πέπρακται τὸ δὲ λείπει καὶ τὰ μὲν αὐτὸ τὸ κρινόμενον ἔχουσι καὶ ζητούμενον τὰ δὲ ἄλλο μὲν τὸ κρινόμενον ἄλλο δὲ τὸ ζητούμενον ὡς δέδεικται, ἐν δὲ ἀντιλήψει περὶ τε ποιότητος ἡ ζήτησις γίνεται καὶ αὐτὸ μὲν οὐ κρίνεται τὸ παρὰ τοῦ φεύγοντος γεγονὸς ὡς ἔγκλημα διὰ δὲ τίνα περίστασιν λαμβάνει τὴν κρίσιν. ἄξιον δὲ ζητῆσαι, εἰ κατὰ νόμον ἡ ἀντίληψις, τίνι διενήνοχε τοῦ κατὰ νόμον ὅρου, ἐν ᾧ ὁ εὐνοῦχος ὡς μοιχὸς ἀνήρηται· φάμεν οὖν ὅτι ἐν μὲν τῷ ὄρῳ ἐκ πεπραγμένου καὶ λείποντος ὄντι ζητεῖται, εἰ μοιχεύειν ὁ εὐνοῦχος οἷός τε καὶ εἰ τὸ συγκαθευδῆσαι ἀπλῶς μοιχεία, ἐν δὲ ἀντιλήψει τοῦ πράγματος ὡμολογημένου καὶ τελείου ὄντος καὶ τοῦ τρισαριστέως μοιχοῦ φανερώς ἐαλωκότος ζητεῖται, εἰ τὸν τρισαριστέα φονεύειν ἐχρῆν ἢ μή.

131 Εἶδη δὲ τῆς ἀντιλήψεως ἐστὶ τέσσαρα· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ πάντῃ ἀπλῇ, οἷον τρισαριστέα τις μοιχὸν καταλαβὼν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου· ἡ δὲ ἀπλῇ κατὰ συμβεβηκός, οἷον ζωγράφος ἔγραψε ναυάγια πρὸ τοῦ λιμένος καὶ μηδενὸς εἰσπλέοντος κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων, ἐκ γὰρ τοῦ συμβάντος ἐπὶ τῇ γραφῇ τὴν κρίσιν ὑπέχει, εἰ δὲ γε τὴν ἀπορίαν μὴ συνέβη γενέσθαι τῶν εἰσπλεόντων, οὐκ ἂν ὁ ζωγράφος ἐπὶ τὸ δικαστήριον εἴλκετο. διὰ τοῦτο τοῖνυν ἐπισυμβεβηκός ὠνόμασται τὸ εἶδος τοῦτο· ἕτερον δὲ αὐτὸ τοῦ πάντῃ ἀπλοῦ φαμεν εἶναι, διότι δύο κεφαλαίοις πλεονάζει, παραγραφικῶς τε καὶ συγγνωμονικῶς—οἱ δὲ πλεονασμοὶ τῶν κεφαλαίων ἐλλείψεις τε καὶ ἐναλλαγαὶ ὡς πολλάκις εἴρηται τὰς διαφορὰς τῶν εἰδῶν ἀπεργάζονται· οὐ γὰρ ὡς τινὲς φασὶ τὸ κατὰ νόμον ἢ ἔθος ἢ τέχνην ἢ φύσιν εἶδη ἐστὶν ἀντιλήψεως ἀλλὰ τρόποι ἀντιληπτικῶν ὡς ἔφαμεν προβλημάτων· οὐδεμία γὰρ ἐν αὐτοῖς διαφορὰ τῶν κεφαλαίων εὐρίσκεται— τὰ μὲν οὖν ἀπλᾶ τῆς ἀντιλήψεως εἶδη τοιαῦτα.

132 ἔστι δὲ καὶ διπλῇ ἀντίληψις καὶ τριπλῇ, διπλῇ μὲν ὡς ἦδε ταῖς πάντων γνώμας τις ἀντιλέγων καὶ μηδὲν αὐτὸς ἀποφαινόμενος κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων, τριπλῇ δὲ ὡς αὕτη ἐγράψαντό τινες ἀλλήλους ἐπὶ ταῖς γυναιξί, καθυφῆκαν τὰς γραφάς, ἡγάγοντο τὰς ἀλλήλων γυναικας καὶ κρίνονται κακοῦ βίου. Διαιρεῖται δὲ ἡ ἀντίληψις κεφαλαίοις τούτοις· προβολῇ, μορίοις δικαίου, προσώπῳ, ὄρῳ, ἀνθορισμῷ, συλλογισμῷ, γνώμῃ νομοθέτου, πηλικότητι, πρόσ τι, ἀντιλήψει, μεταλήψει, γνώμης ἐρωτῇ, χρώματι ἐκ τῶν ἀντιθετικῶν κινουμένῳ. ἔξωθεν δὲ πολλάκις ὀρικά τε καὶ στοχαστικά ἐμπίπτουσιν ἀντιθέσεις αἱ μὲν ἀνθορισμῷ τε καὶ

συλλογισμῷ αἱ δὲ βουλήσει τε καὶ δυνάμει λυόμεναι. τούτων δὲ τὰ μὲν τοῦ κατηγοροῦ ἐστί, τὰ δὲ τοῦ φεύγοντος, τὰ δὲ κοινὰ ἀμφοῖν· τοῦ μὲν κατηγοροῦ προβολὴ ἀνθορισμὸς συλλογισμὸς μετάληψις γνώμης αἴτησις, τοῦ δὲ φεύγοντος μόρια δικαίου πρόσωπον ὅρος ἀντίληψις χρῶμα, κοινὰ δὲ ἀμφοῖν γνώμη νομοθέτου πηλικότης πρὸς τι. Ἡ μὲν οὖν προβολὴ ὥσπερ καὶ ἐν ὄρω τοῦ κατηγοροῦ ἐστί, πλατυνομένη τοῖς τε πεπραγμένοις καὶ τοῖς περιστατικοῖς μορίοις καὶ μάλιστα τῷ καιρῷ. Τὰ δὲ μόρια τοῦ δικαίου ἔστι μὲν τοῦ φεύγοντος, ὠνόμασται δὲ οὕτως, διότι μέρη τοῦ δικαίου ἐστί νόμος τε καὶ φύσις καὶ τέχνη καὶ ἔθος, ὧν ἐνὶ πάντως ὁ φεύγων ἐν ἀντιλήψει ἰσχυρίζεται· ταῦτα δὲ παραγραφικοῦ τάξιν ἔχει.

133 Τὸ δὲ πρόσωπον οὐκ αἰεὶ ἐμπίπτει ἐν ἀντιλήψει· ὅταν μὲν γὰρ ιδιώτης κρίνηται δημοσίων ἀδικημάτων, ἐμπίπτει λέγοντος ὡς ‘οὐκ ἂν οἶός τε ἦν ιδιώτης ὧν τηλικαῦτα κινεῖν καὶ μεταφέρειν πράγματα’, ὅταν δὲ ἔνδοξον ἦ τὸ πρόσωπον, ἐκλείπει, πλὴν εἰ μὴ τις ἐκ μεταχειρίσεως αὐτὸ εἰσάγοι, ὡς ὁ κρινόμενος Αἰσχίνης δημοσίων ἀδικημάτων, διότι μετὰ Χαιρώνειαν εἶπετο τῷ Δημοσθένει δακρύων, ἑρεῖ γὰρ ὅτι ‘τοὺς κακῶς ἐστρατηγηκότας αἰτιᾶσθαι χρεὼν τῶν δημοσίων ἀδικημάτων, τοὺς προδιδόντας τὰ φρούρια καὶ τὰς τριήρεις, οὐχὶ τοὺς ῥήτορας’. Ὁ δὲ ὅρος ἔστι μὲν τοῦ φεύγοντος, πλατύνεται δὲ <οἶσ> καὶ ἐν ὄρω εἴρηται, ἀπὸ τῶν λειπόντων. ταῦτα δὲ τὰ τρία κεφάλαια—μόρια δικαίου πρόσωπον ὅρος— παραγραφικοῦ τάξιν ἔχοντα λύει τὴν προβολήν. Ὁ δὲ ἀνθορισμὸς καὶ συλλογισμὸς ἔστι μὲν τοῦ κατηγοροῦ λύοντα τὸν ὅρον, πλατύνεται δὲ οἷς εἰρήκαμεν ἐν ὄρω. Ἡ δὲ γνώμη τοῦ νομοθέτου πηλικότης τε καὶ πρὸς τι κοινὰ ὄντα παρ’ ἐκατέρων πρὸς τὸ τῷ λόγῳ συμφέρον μελετηθήσεται ἐπὶ μὲν τῆς γνώμης τοῦ νομοθέτου ἢ νόμοις εἰ ἔχοιεν ἢ νόμων ὁμοίων μέρεσιν ἢ ταῖς εὐλόγοις αἰτίαις χρωμένων, τὴν δὲ πηλικότητα τοῦ μὲν κατὰ αὐξήσιν τοῦ δὲ κατὰ μείωσιν προάγοντος, ἐπὶ δὲ τῶν πρὸς τι ὁ μὲν διὰ παραδειγμάτων ἐκ συγκρίσεως αὐξήσει τὸ πεπραγμένον, ὁ δὲ ἐξ ἀναιρέσεως ἐπιχειρῶν οὐδ’ ὅλως ἀδίκημα δείξει τὸ κατηγορούμενον.

134 Τὴν δὲ ἀντίληψιν ὁ φεύγων οὐκ ἀνέδην εἰσάξει, ἀναίσχυντον γὰρ τὸ λέγειν ὡς ‘ἔξεστιν ἅπερ ἂν τις βούλοιο διαπράττεσθαι’, ἀλλ’ ὑφειμένως αὐτὴν θήσει καὶ λανθανόντως, ἵνα τὸ ἀναιδὲς αὐτῆς ἐπικρύπτηται, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ ζωγράφου ‘ἀλλὰ γὰρ ἀποστερεῖν με τῆς τέχνης ὁ συκοφάντης ἐπικεχείρηκεν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ τοῦ γελαῖν ἐξεῖργε καὶ ὅλως τῇ φύσει κεχρῆσθαι διεκώλυεν· εἰ γὰρ αἰτιᾶ τὴν τέχνην, γράφου καὶ τὴν φύσιν, ἥς παράδειγμα γέγονεν ἀνθρώποις ἡ τέχνη’. Τὴν δὲ μετάληψιν ὁ κατήγορος διαιρήσει μὲν ἐνστάσει καὶ ἀντιπαραστάσει, πλατυνεῖ δὲ αὐτὴν παραδείγμασιν. πλείονα δὲ τῷ φεύγοντι τὴν διαβολὴν εἰργασμένος εὐθὺς ἐπὶ τῇ προβολῇ θήσει τὴν ἀντίληψιν ἐξ ἀντιθέσεως <καὶ> λύσει ὡς εἴρηται τῇ μεταλήψει. Μετὰ ταῦτα τὴν αἴτησιν τῆς γνώμης εἰσάξει ὁ κατήγορος τοιῶσδε ἐπὶ τοῦ ζωγράφου ‘ἀλλ’ εἶπερ μὴ δημοσίᾳ τὴν πόλιν ἀδικεῖν ἐβούλου, τίνος χάριν πρὸ τοῦ λιμένος ἔγραφες τὰ ναυάγια;’ Πρὸς δὲ τὴν γνώμην χρῶμα ἀντιστατικὸν εἰσάξει ὁ φεύγων λέγων ‘ἀλλ’ ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ τῶν πλεόντων τὴν τοιάνδε πρὸ τοῦ λιμένος πεποίημαι γραφήν, ἵν’ οἱ μὲν τοὺς χειμῶνας ὀρρωδοῦντες καὶ τὰ ναυάγια ἐν τοῖς προσήκουσι καιροῖς ναυτίλλοιντο, ἡ δὲ πόλις τὸν πλοῦν ἐκείνων ἐν τῷ δέοντι ποιουμένων μὴ τὰς ἐκ ναυαγίων ὀλοφύροιτο συμφοράς· καὶ λοιπὸν ἐκφράσει ἐνταῦθα τριήρων καταδύσεις ναυτῶν ὀλεθρον καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις τῶν οἰκείων συμφοράς.

135 Ἐπὶ τούτῳ μετάληψις κινηθήσεται παρὰ τοῦ κατηγοροῦ δευτέρα ὡς ‘ἐνῆν ἑτέρῳ τρόπῳ τῇ πόλει βοηθεῖν συμβουλευόντα παραινοῦντα τῶν ἀναγομένων ἐνίους ἰδίᾳ πεύθοντα’. Ὁ δὲ φεύγων ἐπὶ ταύτῃ πάλιν ἀντίληψιν κινήσει δευτέραν λέγων ‘ἀλλ’ οὐδὲ εἷς κεκώλυκε νόμος καὶ τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης τῇ πόλει πορίζειν ἐπικουρίαν· ὅση γὰρ δύναμις ἐκάστῳ τῶν ἐνοικούντων, ταύτῃ βοηθεῖν ἐπάναγκες’. Αὕτη μὲν οὖν τῶν ἀντιληπτικῶν κεφαλαίων διαίρεσις. ἔξωθεν δὲ ὡς ἔφαμεν ἐμπίπτει ἀντίθεσις ὀρικὴ μὲν ὡς ἐπ’ ἐκείνου Πλάτων [μὲν] ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ κρίνεται

δημοσίων ἀδικημάτων, ἐρεῖ γὰρ ‘ἀλλὰ τάληθῃ εἶπον’ καὶ σκοπηθήσεται πότερον τάληθῃ εἶπεν ἢ οὐ· στοχαστικὴ δὲ ὡς ἐπ’ ἐκείνου Θουκυδίδης ἐπὶ τῇ ἱστορίᾳ κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων, ἐρεῖ γὰρ ‘ἀλλ’ εἰ δοκεῖ, τὴν ἱστορίαν ἀπαλείψω’, λυθήσεται δὲ βουλήσεται τε καὶ δυνάμει τῶν ἐχόντων αὐτήν, ὡς ‘ἀδύνατον <τὸ> τοιόνδε, οἱ γὰρ ἔχοντες οὐ βουλήσονται ἀφανίσει τὴν ἱστορίαν, ὥστε ἀδύνατος ἢ ἀπάλειψισ’· τῶν δὲ διπλῶν ἀντιλήψεων ἢ μὲν τίς ἐστι κατὰ σύνθεσιν, ἢ δὲ κατὰ διαίρεσιν· κατὰ σύνθεσιν μὲν, ὅταν ἐκατέρα τῶν ἐν τῷ ζητήματι ἀντιλήψεων μὴ δύνηται καθ’ ἑαυτὴν ἐπιδέξασθαι κατηγορίαν, συντεθεῖσα δὲ τὸ ἔγκλημα βέβαιον ἀπεργάζεται, οἷον ζωγράφος πάντα γράφων καὶ θεοὺς μὴ γράφων κρίνεται ἀσεβείας· ἐὰν γὰρ τις λάβῃ τὸ ‘πάντα γράφων’, μὴ εἴπῃ δὲ ‘μόνους θεοὺς μὴ γράφων’, οὐδεμιᾶς κατηγορίας θάτερον ἄξιον· διὸ συντίθησιν ἀμφοτέρω βουλόμενος ἰσχυρὰν ποιήσασθαι τὴν κατηγορίαν.

136 διὰ τοῦτο οὖν διπλοῦν κατὰ σύνθεσιν καλεῖται τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀντιλήψεως. ἰστέον δὲ ὡς ἐν ταῖς διπλαῖς κατὰ σύνθεσιν ἀντιλήψεσιν ὁ φεύγων ἐπὶ μὲν θατέρῳ ὡς πράξας ἐπὶ δὲ θατέρῳ ὡς μὴ πράξας τὴν ἐξουσίαν προβάλλεται. πλεῖστα δ’ ἂν τις εὖροι παραπλήσια τούτῳ ζητήματα, ὥσπερ κάκεῖνο ταῖς πάντων γνώμας τις ἀντιλέγων καὶ μηδὲν αὐτὸς ἀποφαινόμενος κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων. τοιαύτη μὲν οὖν ἢ κατὰ σύνθεσιν ἀπλῇ ἀντίληψις· κατὰ διαίρεσιν δὲ ἐστίν, ὅταν μία ἐκάστη τῶν ἀντιλήψεων <ἰσχυρὰ μὲν ἢ ἱκανῶς, συντεθέντα δὲ ἀμφοτέρω τὰ ἀντιληπτικά> ἰσχυρότερα τε ἢ καὶ τῷ φεύγοντι φέρῃ τινὰ διὰ τὴν περίστασιν κίνδυνον ἢ ψόγον, οἷον πολλὰς τις ἀμείβων γυναῖκας καὶ πολλοὺς παῖδας θετοὺς ποιούμενος κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων, καὶ γὰρ τὸ πολλὰς ἀμείβειν γυναῖκας οὐκ ἔξω μέμψεως καὶ τὸ πολλοὺς ποιεῖσθαι θετοὺς παῖδας οὐκ ἀνεύθυνον.

137 ἐπειδὴ οὖν ἐκάτερον τῶν ἐν τῷ ζητήματι δύναται καὶ ἰδίᾳ γραφὴν ἀναδέξασθαι, καλεῖται κατὰ διαίρεσιν. ὁ μὲν οὖν κατήγορος ἐν ἐκατέραις ταῖς τε κατὰ σύνθεσιν καὶ ταῖς κατὰ διαίρεσιν ἀμφοτέρω συλλήπεται τὰ ἀντιληπτικά, ἐν μὲν ταῖς κατὰ σύνθεσιν διὰ τὸ ἐκάτερον αὐτῶν ἰδίᾳ ὡς εἴρηται μὴ εἶναι γραφῆς ἄξιον, ἐν δὲ ταῖς κατὰ διαίρεσιν, ἵνα σφοδρότεραν ἀπεργάσῃ τὴν κατηγορίαν. ὁ δὲ φεύγων ἐν ἀμφοτέραις διαιρήσει τὴν ἀπολογίαν, ἐν μὲν τῇ κατὰ σύνθεσιν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι μάτην ὁ κατήγορος τὴν κατ’ αὐτοῦ πεποίηται γραφὴν, ἐν δὲ ταῖς κατὰ διαίρεσιν, ἵνα τοῦναντίον οὐ βούλεται ὁ διώκων διαπράξῃ· εἰ γὰρ ἐκεῖνος συλλαβὼν ἀμφοτέρας τὰς ἀντιλήψεις σφοδρότεραν ἀπεργάζεται τὴν κατηγορίαν, εἰκότως οὗτος διαιρήσει σαθρότερον τῶν ἀντιληπτικῶν ἐκάτερον ἰδίᾳ δεῖξαι σπουδάζων. τὸ δὲ τριπλοῦν τῆς ἀντιλήψεως εἶδος ταύτῃ μόνον διαφέρει τοῦ διπλοῦ, ὅτι τρεῖς ἀντιλήψεις ἔχει, ὡς ἐπ’ ἐκείνου ἐγράψαντο τινες ἀλλήλους ἐπὶ ταῖς γυναῖξιν, καθυφῆκαν τὰς γραφάς, ἡγάγοντο τὰς ἀλλήλων γυναῖκας <καὶ> κρίνονται κακοῦ βίου· ἐπὶ ἐκάστῳ γὰρ τῶν πεπραγμένων προβαλοῦνται τὴν ἐξουσίαν, διὰ δὲ τὸ μὴ προσκορῆ φαίνεσθαι τὸν λόγον συνάψουσι τὰ ἀντιληπτικά· τῶν τε γὰρ ἀκροατῶν στοχαστέον καὶ τῆς συντομίας τούτοις προνοητέον. Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ τῆς ἀχαριστίας γραφαὶ οὔτε ῥητορικαὶ εἰσιν, ὡς τινὲς οἴονται, οὔτε ἀντιληπτικά— ἀναίσχυντον γὰρ τὸ λέγειν ‘ἔξῃ μοι’—ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιστατικά.

138 IV. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ. Μετὰ τὴν ἀντίληψιν ἀκολούθως ἐπὶ τὰς ἀντιθετικὰς μετιέναι στάσεις εὐλογον· εἰ γὰρ αἱ τέσσαρες ἀντιθετικαὶ σὺν τῇ ἀντιλήψει δικαιολογικαὶ καλοῦνται ὡς τὰς περιτρόπους τοῦ φεύγοντος περιέχουσαι δικαιολογίας, ἀναγκαῖον ἂν εἴῃ εὐθέως τῇ ἀντιλήψει ταύτας ἐπάγειν. ὦν πρώτην τακτέον τὴν ἀντίστασιν, ἥτις ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ ἀντιτιθέναι καὶ ἀνθιστᾶν τῷ ἐγκαλουμένῳ ἀδικήματι εὐεργέτημα· ὀρίζεται δὲ αὐτὴν Μινουκιανὸς μὲν οὕτως ‘ἀντίστασις ἐστίν ἢ ἔχουσα φαῦλόν τι καὶ καλόν’. ἐλέγχεται δὲ οὗτος μήτε ἐκ γένους ὦν καὶ διαφορῶν ὡς εἶναι τέλειον ὅρον μήτε ὑπογραφή τις ὦν· αἱ γὰρ ὑπογραφαί, εἰ καὶ μὴ τὴν οὐσίαν σημαίνουσι τῶν ὑποκειμένων, ἀλλ’ οὖν ἴδιόν τι πάντως

αὐτῶν περιλαμβάνουσιν. τὸ δὲ πρὸς Μινουκιανοῦ εἰρημένον στοχασμῶν τε ἐνίοις καὶ ἀντιλήψει καὶ μεταλήψει ἀρμόσει· καὶ γὰρ ἐν στοχασμῷ εὐρεθήσεται φαῦλόν τι καὶ καλόν, ὡς ἐπὶ τοῦ Περικλέους τοῦ λέγοντος ὑπὲρ τῆς πόλεως παρεσκευάσθαι τὰς πανοπλίας, καὶ ἐν ἀντιλήψει, ὡς ἐπὶ τοῦ τὸν τρισαριστέα μοιχὸν ἀνελόντος, καὶ ἐν μεταλήψει, ὡς ἐπὶ τῆς ἱερείας τῆς ἐν ἱερῷ τὸν τύραννον ἀνελούσης. Ἑρμογένης δὲ καὶ Μητροφάνης οὕτως ὀρίζονται τὴν ἀντίστασιν ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων τὸ πεπραγμένον ἀντιτιθῇ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος εὐεργέτημά τι γεγεννημένον'.

139 ἔχει δὲ καὶ οὗτος ἀτελῶς· οὔτε γὰρ ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν, καὶ πότε γίνεται ἀντιστατικὸν πρόβλημα οὐ τί ἐστὶν ἀπεφήνατο. ὁ δὲ τελείως ἔχων τῆς ἀντιστάσεως ὅρος ἐστὶν οὗτος 'στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ὁμολογῶν τὸ γεγεννημένον ἀντιτίθῃσιν εὐεργέτημα μεῖζον δι' αὐτοῦ πεπραγμένον τοῦ ἀδικήματος'. ἴδιον δὲ τῆς ἀντιστάσεως ἐστὶ τὸ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήματος ἀντιτιθέναι μεῖζον εὐεργέτημα γεγεννημένον, ὡς ὁ τὸν ἵππον ἀνελὼν ἀντιτίθῃσι τοῦ δεσπότου τὴν σωτηρίαν, ὁ δὲ τὸ τεῖχος κατασκάψας στρατηγὸς τὴν κατὰ πολέμιων νίκη· τὸ γὰρ λέγειν ἴδιον εἶναι ἀντιστάσεως τὸ ἀμφοτέρα ὁμολογήσθαι ἐν αὐτῇ, τὸ τε ἀδίκημα καὶ τὸ εὐεργέτημα, κοινόν ἐστι καὶ τῶν ἄλλων ἀντιθετικῶν. ἀποροῦσι δὲ τινες πρὸς τοῦτο λέγοντες 'εἰ ἄμφω ὁμολόγηται, καὶ οὐδεμία τις ἐν αὐτῇ γενήσεται ζήτησις, ἀσύστατος ἄρα· πρὸς οὓς ἐροῦμεν ὅτι κατὰ μὲν τὸν τοῦ φεύγοντος λόγον ἀμφοτέρα δοκεῖ ὁμολογήσθαι, κατὰ δὲ τὸν τοῦ διώκοντος τὸ μὲν ἀδίκημα φανερόν ἐστι, τὸ δὲ δοκοῦν εὐεργέτημα δι' ἕτερον πεπραχθαι φαίνεται, ὡς ἐπὶ τοῦ κατασκάψαντος στρατηγοῦ τὸ τεῖχος καὶ νικήσαντος ἢ μὲν καθαίρεσις τοῦ τείχους φανερά, ἢ δὲ νίκη ἀμφισβητεῖται πότερα διὰ τὸν στρατηγὸν ἢ διὰ τὴν εὐτολμίαν τῶν πολιτῶν γέγονεν.

140 ἔτι γε μὴν οὐδὲ ὡς ἀδίκημα τὸ γεγονὸς ὁ φεύγων ὁμολογεῖ πεπραχέναι, ἀλλὰ τῆς εὐεργεσίας ἀρχὴν ὀρίζεται τὸ εὐθυνόμενον· ὥστε ἀμφοτέροι τὸ μὲν ὠφελοῦν αὐτοὺς ὡς πρόδηλον ἐξετάζουσι, τὸ δὲ ἐναντιούμενον, εἰ καὶ φανερόν ἐστιν δοκεῖ, ἀλλ' ἐφ' ὃ βούλονται μετάγουσιν. Εἶδη δὲ ἡ ἀντίστασις οὐκ ἐπιδέχεται, διότι οὐδὲ τὰ εἰδοποιοῦντα ἐν ταῖς στάσεσιν ἐν αὐτῇ ἐμπίπτει, φημί δὲ κεφαλαίων πλεονασμὸν ἢ ἄλλειψιν ἢ τάξιν διάφορον, ἅπερ πολλάκις ἔφαμεν τὴν ἑτερότητα τῶν εἰδῶν ἐν ταῖς στάσεσιν ἀπεργάζεσθαι. Τρόποι δὲ ἀντιστατικῶν προβλημάτων εἰσὶ τρεῖς, ὁ μὲν γὰρ περὶ ἰδιωτικῶν ἐστίν, ὁ δὲ περὶ δημοσίων, ὁ δὲ περὶ δημοσίων ἅμα καὶ ἰδιωτικῶν· περὶ ἰδιωτικῶν μὲν οἷον <ἵππον> τις τὸν ἔποχον εἰς τοὺς πολέμιους ἐκκομίζοντα βαλὼν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ δεσπότου βλάβης· περὶ δημοσίων δὲ πόλεως πολιορκουμένης συνεβούλευεν ὁ στρατηγὸς ἐπεξελθεῖν, μὴ δυνηθεὶς πείσαι κατέσκαψε μέρος τι τοῦ τείχους, ἐπεξελθόντες ἐνίκησαν καὶ κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων ὁ στρατηγός· περὶ δημοσίων δὲ καὶ ἰδιωτικῶν οἷον τύραννος ἐξ ἀστυγείτονος πόλεως ἦρα κόρης, ἔπεμψεν αἰτῶν καὶ πόλεμον ἀπειλῶν, εἰ μὴ λάβοι, ἢ πόλις οὐκ ἔδωκεν, ἐπιόντος τοῦ τυράννου πολέμου νόμῳ ἀπέκτεινεν ὁ πατήρ τὴν παῖδα καὶ πρὸ τοῦ τείχους ἔρριπεν, ἰδὼν ὁ τύραννος ἀνέζευξε καὶ κρίνεται ὁ πατήρ φόνου. Διαιρεῖται δὲ ἡ ἀντίστασις κεφαλαίως τοῖσδε προβολῇ κοινῇ, γνώμῃ τοῦ φεύγοντος, τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους τοῦ κατηγοροῦ, ἀντιστάσει τοῦ φεύγοντος, μεταλήψει τοῦ κατηγοροῦ, μεταστάσει ὅτε ἐμπίπτει τοῦ φεύγοντος—ἰστέον γὰρ ὅτι μόνῃ τῶν ἀντιθετικῶν ἢ μεταστάσεις συμπλέκεται τῇ ἀντιστάσει οὐκ αἰεὶ ἀλλ' ἐπὶ τινῶν προβλημάτων, ὡς ἐπὶ τοῦ κατασκάψαντος τὸ τεῖχος στρατηγοῦ—, μεταλήψει δευτέρᾳ τοῦ κατηγοροῦ, τοῖς πρὸς τι καὶ βιαίῳ ὄρω κοινοῖς, μεταλήψει ἐκ προσώπου, ἀντιλήψει.

141 Ἡ μὲν οὖν προβολὴ κοινὴ ἐστὶ τῷ τὸν μὲν κατηγοροῦν τὸ ἀδίκημα αὔξειν τὸν δὲ φεύγοντα τὸ εὐεργέτημα ἐν τῇ ἑαυτοῦ προβολῇ. Ἡ δὲ γνώμη ἐστὶ μὲν ὡς εἴρηται τοῦ φεύγοντος, πλατύνεται δὲ τῷ ἐκ διαιρέσεως σχήματι, αἰτία δι' ἣν τοῦτο ἐπέπραχε, παραδείγμασι, προσώπου ποιότητι,

τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς τόποις—γένει φύσει ἀγωγῇ ἐπιτηδεύμασιν—, ἀνάγκη, ἐκφράσει τῶν τε νῦν ὄντων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐπελθόντων ἂν χαλεπῶν εἰ μὴ τοῦτο ἦν πράξας. Τὰ δὲ ἀπ’ ἀρχῆς ἄχρι τέλους θήσει ὁ κατήγορος οὐχὶ τὸ ἀδίκημα ἀφηγούμενος—πρόδηλον γὰρ τοῦτο καὶ ὠμολογημένον ὡς εἴρηται—ἀλλὰ κατασκευάζων ὅτι φάυλη τῇ γνώμῃ τὸ γεγονὸς ὁ φεύγων διαπέπρακται. Εἴτα τὴν ἀντίστασιν τὸ οἰκτεῖον τῆς στάσεως κεφάλαιον εἰσάξει ὁ φεύγων τὸ συμφέρον τὸ διὰ τῆς βλάβης γεγονὸς ἐξαίρων· πλατύνεται δὲ ἐκφράσει καὶ αὐξήσει τοῦ δεινοῦ καὶ θέσει, χρή γὰρ πρότερον ἐξῆραι τῷ λόγῳ τὰ περιστάντα δεινὰ τὴν πόλιν ἢ τὸν ἄνθρωπον τὸν ὑπὸ τοῖς πολεμίοις μέλλοντα γίνεσθαι διὰ τοῦ ἵππου καὶ οὕτω τὸ εὐεργέτημα ἐπάγειν πλατύνοντα τῇ θέσει.

142 Ἐπεταὶ δὲ τῇ ἀντιστάσει μετάληψις λύουσα αὐτήν, ἐνστάσει τε καὶ ἀντιπαραστάσει πλατυνομένη. Μετὰ δὲ ταῦτα κινήσει στοχαστικὴν ἀντίθεσιν ὁ κατήγορος, ἥτις ὑπὸ τοῦ φεύγοντος λύεται βουλήσει τε καὶ δυνάμει. Εἴτα ἡ μετάστασις ὑπὸ τοῦ φεύγοντος εἰσάγεται ὅτε ἐμπίπτει λέγοντος ‘ἀλλ’ ὁ δῆμος αἴτιος μὴ πεισθεῖς’. Καὶ πάλιν ταύτην ὁ κατήγορος λύσει μεταλήψει· καθόλου γὰρ τῶν πέντε δικαιολογικῶν λυτική ἐστὶν ἡ μετάληψις. Πρὸς τι κοινὰ τοῦ μὲν μειζον ἀποφαινομένου τὸ ἀδίκημα τοῦ εὐεργετήματος τοῦ δὲ φεύγοντος προκρίνοντος μετὰ κατασκευῆς τὸ εὐεργέτημα τοῦ ἀδικήματος. Ὅρος βίαιος κοινὸς τοῦ μὲν μὴδ’ ὅλως εὐεργέτημα γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ φεύγοντος διαγορεύοντος τοῦ δὲ μηδεμίαν ἀπνητηκέναι βλάβην ἐκ τοῦ γεγονότος ἰσχυριζομένου. Εἴτα μετάληψις ἐπὶ πρόσωπον κινεῖται παρὰ τοῦ κατηγοροῦ· ἔστι δὲ οὐ τῶν αἰεὶ ἐμπιπτόντων, ὅταν δὲ ἐμπέσῃ, λύεται ἀντιλήψει.

143 Ἔστι δὲ ὅτε καὶ στοχαστικὴ ἀντίθεσις ἐν ἀντιστάσει ἐμπίπτει, οἷον ἐπὶ τοῦ κατασκάψαντος στρατηγοῦ τὸ τεῖχος ‘ἀλλ’ ἄδηλον ἦν εἰ πάντως ἡ νίκη πρὸς ἡμῶν ὑπάρξει’, ἦν ὁ στρατηγὸς λύσει τῶν στρατιωτῶν βουλήσει τε καὶ δυνάμει ὡς ‘προκινδυνεύειν βουλόμενοι τῆς πατρίδος οὐκ ἀδύνατοι κατὰ πολεμίων ὑπῆρχον στήσαι τὰ τρόπαια καλῶς ἐκπαιδευθέντες ὑπ’ ἐμοὶ τὰ πολέμια καὶ τεθνάναι μᾶλλον εὐκλεῶς ἢ ζῆν αἰσχροῦς ἐπὶ τῶν παρατάξεων αἰρούμενοι’. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ τῶν ἀντιστατικῶν ὑπάρξει διαίρεσις κεφαλαίων. Ἰστέον δὲ ὅτι τῇ μὲν ἀντιστάσει μετάστασις συνεπιπλέκεται, τῇ δὲ μεταστάσει συγγνώμη, τῇ δὲ συγγνώμῃ ἃ καὶ τῷ ἀντεγκλήματι ἀντίστασις. ἔστι δὲ κάκεῖνο τὸ ζήτημα ἀντιστατικόν, κἂν ἐνίοις τῶν τεχνογράφων μετάστασις εἶναι δοκῇ· Ἀρχίδαμος λοιμοῦ καταλαβόντος Ἀθήνας ἀνέζευξε καὶ κρίνεται παρὰ Σπαρτιάταις δημοσίων ἀδικημάτων· τό τε γὰρ ἀδίκημα φανερόν ἐνταῦθα τὸ καταλιπεῖν οὕτως τὴν πολεμίαν ἐτοίμως καὶ τὸ εὐεργέτημα πρόδηλον τὸ μὴ συγχωρῆσαι τῷ στρατεύματι λοιμοῦ πειραθῆναι· ἔτι δὲ ἐν τῇ μεταστάσει ἐπὶ πρόσωπον ὑπεύθυνον ἢ ῥητὸν ὑπεύθυνον μεταφέρει τὴν αἰτίαν ὁ φεύγων τοῦ πεπραγμένου, ὁ δὲ λοιμός, ἐφ’ ὃν ὁ Ἀρχίδαμος μεταφέρει τὴν αἰτίαν, ἀνεύθυνον. V.

144 (1t) ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΣΤΑΣΕΩΣ. Τὴν μετάστασιν Μινουκιανὸς μὲν οὕτως ὀρίζει· ‘ὅταν μεταφέρωμεν τὸ ἀδίκημα ἐπὶ πρόσωπον ἢ ῥητὸν ὑπεύθυνον’, Ἑρμογένης <δὲ> ‘ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων τὸ ἀδίκημα ἐπὶ πρόσωπον ἢ ῥητὸν ὑπεύθυνον μεταφέρῃ τὴν αἰτίαν’. προδήλων δὲ ὄντων κἀνταῦθα τῶν περὶ τοὺς ὅρους ἀμαρτημάτων ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις στάσεσιν ὅρων περιέργον ἂν εἴη τοὺς αὐτοὺς ἐπεισκυλεῖν λόγους. ὁ δὲ τελείως ἔχων τῆς μεταστάσεως ὅρος ἐστὶν ὅδε ‘μετάστασις ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ’ ἣν ὁ φεύγων ὁμολογῶν τὸ ἀδίκημα ἐπὶ πρόσωπον ὑπεύθυνον <ἢ ῥητὸν ὑπεύθυνον> μεταφέρει τὴν αἰτίαν’. ἴδιον δὲ μεταστάσεώς ἐστὶ τὸ ἐπὶ πρόσωπον ἢ ῥητὸν ὑπεύθυνον μεταφέρειν τὴν αἰτίαν, ἐπὶ πράγμα δὲ μηδέποτε, ὡς Ἀρχίδαμος ἐπὶ τὸν λοιμόν. πρόσωπον μὲν οὖν ὑπεύθυνόν ἐστι τὸ δυνάμενον δοῦναι δίκην, ῥητὸν δὲ ὑπεύθυνον τὸ λυθῆναι δυνάμενον. κοινωνεῖ δὲ μετάστασις ταῖς ἄλλαις ἀντιθετικαῖς πρῶτον μὲν τῷ γένει· ποιότης γὰρ καὶ δικαιολογία καὶ ἀντίθεσις γένος αὐτῶν, τὸ μὲν εἰδικώτατον ἢ ἀντίθεσις, τὸ δὲ σὺν ἀντιλήψει ἢ δικαιολογία, τὸ δὲ σὺν

ἄλλαις πλείοσιν ἢ ποιότης—πλὴν γὰρ στοχασμοῦ καὶ ὅρου αἱ λοιπαὶ στάσεις ὑπὸ τὴν ποιότητα ἀνάγονται— ἔπειτα τῷ ἀμφοτέρω ὁμολογῆσθαι, τὸ τε ἀδίκημα καὶ τὸ εὐεργέτημα· κοινὸν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν ἀντιθετικῶν.

145 διαφέρει δὲ τῶν <μὲν> ἀντιθετικῶν τῷ ἐπὶ τι ὑπεύθυνον τῶν ἔξωθεν μεταφέρειν τὴν αἰτίαν τοῦ ἀδικήματος, τῆς δὲ ἀντιλήψεως τῷ ἐνταῦθα μὲν τὸ ἀδίκημα ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὁμολογεῖσθαι, ἐν δὲ ἀντιλήψει ἀνεύθυνον μὲν εἶναι τὸ πεπραγμένον παρὰ τοῦ φεύγοντος, διὰ δὲ τινα περιστάσιν ὡς ἀδίκημα κρίνεσθαι. Εἶδη δὲ διάφορα οὐκ ἔχει ἡ μετάστασις. Ἡ δὲ τῶν κεφαλαίων διαίρεσις ἔστι μὲν ἡ αὐτὴ πως τοῖς ἐν ἀντιστάσει, διαφέρει δὲ τῇ τε τάξει καὶ τῇ προβολῇ· τῇ μὲν προβολῇ, ὅτι ἐν μὲν ἀντιστάσει κοινὴ ἐστὶν ἑκατέρου τῶν ἀγωνιζομένων, ἐν δὲ μεταστάσει μόνου τοῦ κατηγοροῦ· τῇ δὲ τάξει, ὅτι ἡ μετάστασις τὸ κεφάλαιον ἐνταῦθα μετὰ προβολὴν καὶ γνώμην καὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους πρὸ τῶν λοιπῶν τάττεται κεφαλαίων, ὥσπερ ἐν τῇ ἀντιστάσει τὸ ἀντιστατικὸν μεθ' ἃ εἶπον κεφάλαια τάττεται. ἔτι δὲ καὶ ἡ στοχαστικὴ ἀντίθεσις ἡνίκα ἐμπίπτει ἐν μὲν ἀντιστάσει ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ εἰσάγεται, ἐν δὲ μεταστάσει ὑπὸ τοῦ φεύγοντος. Ἡ δὲ τῶν κεφαλαίων διαίρεσις ἔστι τοιαύτη· προβολὴ τοῦ κατηγοροῦ, πλατυνομένη οἷς πολλάκις εἴρηται· γνώμη τοῦ φεύγοντος, ὥσπερ ἐν ἀντιστάσει πλατυνομένη· τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους <τοῦ κατηγοροῦ> , μετὰ κατασκευῆς εἰσαγόμενα ὡς οὐ δεῖ τὰ πραχθέντα μόνον σκοπεῖν ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην ἀφ' ἧς ἐπὶ ταῦτα κεχώρηκεν, ὡς ἐπ' ἐκείνου τοῦ ζητήματος νόμος Ἀθήνησι νύκτωρ μὴ ἀνοίγεσθαι τὰς πύλας, Κλέωνος ἀγαγόντος τοὺς τριακοσίους ἀπὸ Σφακτηρίας <νύκτωρ> Νικίας ἐφεστὼς τῷ τείχει οὐκ ἠνέωξεν, ἐπελθόντες οἱ πολέμιοι ἀπέκτειναν αὐτοὺς καὶ κρίνεται Νικίας δημοσίων ἀδικημάτων· μετάστασις τοῦ φεύγοντος, πλατύνεται δὲ τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ καὶ ἡ ἀντίστασις, ἐκφράσει τε καὶ αὐξήσει τοῦ δεινοῦ καὶ θέσει· μετάληψις ἐκ πράγματος κατηγοροῦ· ἀντίθεσις στοχαστικὴ τοῦ φεύγοντος, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν ἀντιστάσει ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ ἐκινεῖτο, λύεται δὲ οἷς πολλάκις εἴρηται βουλήσει τε καὶ δυνάμει· πρὸς τι καὶ ὅρος βίαιος κοινά· μετάληψις ἐπὶ πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ· ἀντίληψις τοῦ φεύγοντος, λύουσα τὴν μετάληψιν.

146 Τῆς δὲ μεταστάσεως ἡ μὲν τίς ἐστὶν ἐπὶ ῥητόν, ἧς παράδειγμα τὸ εἰρημένον ζήτημα, ἡ δὲ ἐπὶ πρόσωπον, ὡς τόδε νόμος τὸν πρεσβευτὴν λαβόντα παρὰ τοῦ ταμίου χιλίας δραχμὰς εἰς ἐφόδιον ἐξίεναι, πρεσβευτὴς τις χειροτονηθεὶς καὶ μὴ λαβὼν παρὰ τοῦ ταμίου τὰ χρήματα οὐκ ἐξῆλθε καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ· ἐνταῦθα γὰρ ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ταμίου μετοίσει τὴν αἰτίαν ὁ πρεσβευτὴς εὐθυνόμενος. Διαφέρει δὲ τῆς ἐπὶ νόμον ἀντιλήψεως ἡ ἐπὶ νόμον μετάστασις τῷ τὴν μὲν ἐφ' οἷς ἐποίησε προβάλλεσθαι τὴν ἐξουσίαν, πλὴν εἰ μὴ ποτὲ ἀντίληψις ἐφ' οἷς οὐκ ἐποίησεν εὐρεθεῖν, τὴν δὲ μετάστασιν πάντως ἐφ' οἷς οὐκ ἐποίησεν εἶναι.

147 VI. ΠΕΡΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ. Ἀντέγκλημα δὲ ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ὁμολογῶν τὸ πεπραγμένον ἄξιον εἶναι φησι τὸν πεπονθότα τοῦ γεγονότος· τὸν γὰρ Μινουκιανοῦ τε καὶ Ἑρμογένους ὅρον ὡς κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἡμαρτημένον παραλιμπάνειν εὐλογον. ἴδιον δὲ ἀντεγκλήματός ἐστὶ τὸ πάντως τὸ πεπονθὸς πρόσωπον ἐκὸν παρέχεσθαι τὴν αἰτίαν τοῦ παθεῖν ἅπερ πέπονθεν, οἷον τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνηρημένον μειράκιον ἐκὸν ἐπὶ τὴν πορνείαν ἐχώρησεν, ἡ κατασκαφεῖσα πόλις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐκοῦσα ἀπέστη, ἑκατέρω γὰρ ὑπῆρχε δυνατόν μὴ γενέσθαι τοῦ πάθους αἰτίῳ· ὥστε πᾶν πρόβλημα, ἐν ᾧ τὸ πεπονθὸς πρόσωπον ἄκον παρέσχε τοῦ πάθους τὴν αἰτίαν, οὐκ ἂν εἴη ἀντεγκληματικόν. ὥσπερ δὲ ἐν τῷ ἀπλῷ ὅρῳ, ἐν ᾧ ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ κρινόμενον ἄλλο δὲ τὸ ζητούμενον, ὁ μὲν κατήγορος ἀπολογεῖται ὁ δὲ φεύγων διώκει διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἐναλλάττοντες τὴν τάξιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀντεγκλήματι ὁ μὲν διώκων ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ πεπονθότος ὁ δὲ φεύγων κατηγορεῖ.

δέχεται δὲ ἀντίστασιν τὸ ἀντέγκλημα. Ἡ δὲ τῶν κεφαλαίων διαίρεσις ἢ αὐτὴ ταῖς ἄλλαις ἀντιθετικαῖς ἐστὶ μόνῃ τῇ τάξει τοῦ οἰκείου διαφέροντος κεφαλαίου καὶ τῇ ἐναλλαγῇ τῶν λεγόντων ὡς εἴρηται. τὸ δὲ ἀντέγκλημα τὸ κεφάλαιον πλατύνεται ὑπὸ τοῦ φεύγοντος κοινῶ τόπῳ καὶ πολλῇ τῇ καταφορᾷ, ὑπὸ δὲ τοῦ κατηγοροῦ λύεται μεταλήψει. Προβλήματα δὲ ἐστὶν ἀντεγκληματικά τάδε· τρισαριστεὺς πορνεύοντα τὸν υἱὸν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου· στρατηγὸς συνεχῶς ἀφισταμένην πόλιν συμμαχίδα κατέσκαψε καὶ κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων. VII. ΠΕΡΙ ΣΥΓΓΝΩΜΗΣ. Συγγνώμη δὲ ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ὁμολογῶν τὸ πεπραγμένον ἐπὶ τι ἀνεύθυνον μεταφέρει τὴν αἰτίαν. ἴδιον δὲ συγγνώμης τὸ πάντως ἐπὶ τι ἀνεύθυνον ῥητὸν ἢ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα μεταφέρειν τὴν αἰτίαν· ῥητὸν μὲν ἀνεύθυνον χρησμόν, οἷον μετὰ τὸν περὶ τοῦ Ἄλυσος χρησμόν Κροίσῳ τις συμβουλεύσας στρατεύειν ἐπὶ Πέρσας κρίνεται μετὰ τὴν ἥτταν, ἐπὶ ῥητὸν γὰρ ἀνεύθυνον τὸν χρησμόν μετάξει τὴν αἰτίαν· ἐπὶ πρόσωπον δὲ ἀνεύθυνον τύραννον ἢ πολεμίους ἐπὶ πρᾶγμα δὲ ἀνεύθυνον ὀργὴν ἢ ἔρωτα λύπην φόβον νόσον ὕπνον χειμῶνα ἀνάγκην καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ γὰρ πράγματα ἐφ' ἃ μετάξει τὴν αἰτίαν ἢ ψυχικά ἐστὶν ἢ σωματικά ἢ ἔξωθεν νικῶντα φύσιν ἀνθρωπίνην.

149 Διαιρεῖται δὲ τοῖς αὐτοῖς κεφαλαίοις ταῖς ἄλλαις ἀντιθετικαῖς, πλὴν ὅτι τὸ οἰκεῖον αὐτῆς—φημὶ δὲ τὸ συγγνωμονικόν—μετὰ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους πρὸ τῶν ἄλλων τάττεται κεφαλαίων, ὥσπερ ἐν ἀντιστάσει τὸ ἀντιστατικὸν καὶ ἐν μεταστάσει τὸ μεταστατικὸν καὶ ἐν ἀντεγκλήματι τὸ ἀντεγκληματικόν. ἐκάστη γὰρ τῶν ἀντιθετικῶν διαφέρει τῆς ἐτέρας πρῶτον μὲν τῷ ὄρῳ, δεύτερον δὲ τῷ ἰδίῳ, τρίτον δὲ τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ, τέταρτον δὲ τῷ πρὸς τι· τὸ γὰρ πρὸς τι ἐν μὲν ἀντιστάσει σύγκρισιν ἔχει τοῦ τε ἀδικήματος καὶ τοῦ εὐεργετήματος, ἐν δὲ μεταστάσει τῇ ἐπὶ νόμον σύγκρισιν τοῦ ῥητοῦ καὶ τοῦ ἀδικήματος, ἐν δὲ μεταστάσει τῇ ἐπὶ πρόσωπον σύγκρισιν τοῦ μεθιστάντος προσώπου καὶ τοῦ εἰς ὃ μεθίστησιν, ἐν δὲ ἀντεγκλήματι τοῦ τε ἀδικήματος καὶ τῆς ἀνάγκης ἧς ἂν προβάλληται ὁ παθὼν καὶ τοῦ τολμήματος οὗ τετόλμηκεν ὁ παθὼν, ἐν δὲ συγγνώμῃ τοῦ τε ἀδικήματος καὶ τῆς ἀνάγκης ἧςπερ ἂν προβάλληται ὁ παθὼν, οἷον νόμος τὸν ἀποκαθευδήσαντα τῶν φρουρῶν θανάτῳ ζημιουῖσθαι, πόλεως πολιορκουμένης φύλαξ τις ἀποκαθευδήσας εἶδεν ὄναρ, ᾧ χρησάμενοι περιγένοιτο τῶν πολεμίων, ἀναστὰς ἐξεῖπε, ποιήσαντες οἱ πολῖται τὰ ὑπὸ τοῦ ὀνείρου δηλωθέντα ἐνίκησαν καὶ μετὰ τὴν νίκην ὑπάγεται ὁ φρουρὸς τῷ νόμῳ· ἐν γὰρ τῷ πρὸς τι ὁ μὲν κατηγορὸς τῆς ἀνάγκης ἧς προβάλλεται ὁ φεύγων μεῖζον ἀποφαίνεται τὸ ἀδίκημα, ὁ δὲ φεύγων τὸ ἐκ τοῦ ὕπνου γεγονὸς εὐεργέτημα μεῖζον ἀποδείκνυσι τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου.

150 Διαφέρει δὲ ἡ συγγνώμη τοῦ καλουμένου τῆς γνώμης στοχασμοῦ τῷ ἐνταῦθα μὲν ὁμολογήσθαι τὸ ἀδίκημα ὡς ἀκούσιον, ἐν δὲ στοχασμῷ τῆς γνώμης ἐξετάσιν γίνεσθαι πότερον ἄκουσα ἢ μητρὶα πεφόνευσεν τὸν πρόγονον ἢ ἐκούσα καὶ μὴ μαρτυρεῖται· καὶ ἡ μὲν στάσις ἐστὶ, τὸ δὲ στοχασμοῦ εἶδος· καὶ ἐν μὲν τῷ στοχασμῷ τῆς γνώμης ἕτερον δι' ἐτέρου κρίνεται—διὰ γὰρ τοῦ τὸν μὲν υἱὸν τρῶσαι τὸν δὲ πρόγονον ἀνελεῖν τὸ πεπλασμένον τῆς μανίας κρίνεται—, ἐν δὲ τῇ συγγνώμῃ αὐτὸ τὸ πεπραγμένον κρίνεται, τὸ ἀποκαθευδῆσαι, τὸ μὴ ἀνελεῖσθαι τὰ ναυάγια ὡς ἐπὶ τῶν δέκα στρατηγῶν· καὶ ἐν μὲν τῷ εἰ ἔστιν ἡ μανία ζητοῦμεν, ἐν δὲ τῷ ποῖόν τί ἐστι, πότερον παράνομον ἢ οὐ. ἔστω δὲ ἡμῖν παράδειγμα γνώμης στοχασμοῦ καὶ τόδε· ῥήτωρ ἐπὶ τῷ πάντα νικᾶν ἐφυγαδεύθη, ἀμφισβητήσεως περὶ ὅρων γενομένης πρὸς ἀστυγείτονα πόλιν ἀνεκλήθη καὶ ἡττηθεὶς κρίνεται καθυφρέσεως. VIII.

151 (1τ) ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ. Τὴν δὲ μετάληψιν ὁ μὲν Ἑρμογένης τελευταίαν τάττει πασῶν τῶν στάσεων λέγων αἰτίας τάσδε· πρῶτην μὲν ὅτι ἔν τε ταῖς λογικαῖς καὶ ἐν ταῖς νομικαῖς ἐμπίπτει στάσεσιν, εἰκότως οὖν τὴν τε ἄγραφον καὶ τὴν ἔγγραφον ποιότητα πρῶτον ἐξεταστέον, τουτέστι τὰς τε λογικὰς καὶ νομικὰς, ἐν αἷς εὐρίσκεται, καὶ τελευταῖον ἐπάγειν τὸν περὶ τῆς

μεταλήψεως λόγον· δευτέραν δὲ τήνδε, ὅτι αἱ μὲν ἄλλαι στάσεις τὸ εἶ ἔστιν ἢ τί ἔστιν ἢ ποῖόν τί ἔστι σημαίνουσιν—τὸ μὲν εἶ ἔστιν ὁ στοχασμός, τὸ δὲ τί ἔστιν ὅρος, τὸ δὲ ποῖόν τί ἔστιν αἱ λοιπαί—, ἡ δὲ μετάληψις τῷ πεπραγμένῳ φανερωῖ ὄντι καὶ ὁμολογουμένῳ συγχωροῦσα ἓν τι τῶν περιστατικῶν αἰτιᾶται μορίων. οἱ δὲ μεταγενέστεροι σὺν φιλοσοφίᾳ τοὺς περὶ τῶν στάσεων διεξελθόντες λόγους ἐπὶ ταῖς ἀντιθετικαῖς τάττουσι τὴν μετάληψιν, πρῶτον μὲν διότι τῶν πέντε δικαιολογικῶν στάσεων μία αὕτη λυτική ἐστίν ἡ μετάληψις, εἰκότως οὖν τὴν ἐπ' ἐκείναις δέχεται τάξιν, ὅπως ἂν γνῶμεν ποίας ὑπάρχουσα φύσεως τηλικαύτην ἰσχὺν διὰ τῶν μεθόδων ἐπιδείκνυται ὡς μόνη τὰς πέντε λύειν· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν παλαιῶν τεχνογράφων οἱ πλείονες ταύτην αὐτῇ τὴν τάξιν ἀποδεδώκασιν· τρίτον δὲ πολλῶ ἂν ἄμεινον εἶη καθ' ἑαυτὴν πρῶτον ἐξετάσαι τὴν οὐσίαν αὐτῆς, ἵνα μὴ ἐν ταῖς νομικαῖς περὶ ταύτης τι λέγειν ἐπιχειροῦντες τὴν τῶν προκειμένων διακόπτωμεν διδασκαλίαν.

152 Τινὲς μὲν οὖν τῶν τεχνογράφων ὑπὸ τὴν ποιότητα τὴν μετάληψιν ἀνάγουσι, τινὲς δὲ οὐ. ἄμεινον δὲ τάττειν ὑπὸ τὴν ποιότητα· εἰ γὰρ καὶ τὸ εἶ ἔστιν ἔγνωσται ἐν αὐτῇ καὶ τὸ τί ἔστιν, ἦδη δὲ καὶ τὸ ποῖόν τί ἔστιν ὡς ἐπὶ τῆς ἀνελεύσεως τὸν τύραννον ἱερείας, ἀλλ' οὖν διὰ τὸ ἐν τοιῷδε τόπῳ τὸ πρᾶγμα συμβῆναι ζητοῦμεν πότερον ἔννομον ἢ παράνομον τὸ πεπραγμένον. Ὅτι δὲ οἱ μὲν ὡς μίαν στάσιν παραλαμβάνουσι τὴν μετάληψιν τὸ μὲν αὐτῆς ἄγραφον τὸ δὲ ἔγγραφον λέγοντες, οἱ δὲ ἄμεινον φάσκοντες δύο τε αὐτὴν λέγουσι περιέχειν στάσεις καὶ πλείστον ἀλλήλων διεστάναι ταύτας, πρῶτον μὲν τῷ ὀνόματι, ἡ μὲν γὰρ ἄγραφος μετάληψις καλεῖται ὁμωνύμως τῷ γένει, ἡ δὲ ἔγγραφος παραγραφὴ· ἔπειτα τοῖς ὅροις τε καὶ τῇ διαιρέσει τῶν κεφαλαίων, ὧν δὲ διάφοροι οἱ ὅροι, τούτων ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ ὀρισταῖα διάφορα· ἔπειτα ἡ μὲν ἐκ τοῦ φεύγοντος γνωρίζεται ἡ δὲ ἐκ τοῦ κατηγοροῦ, καὶ ἡ μὲν τῶν λογικῶν ἐστίν ἡ δὲ τῶν νομικῶν. εἰ δὲ αἱ τέσσαρες ἀντιθετικαὶ τοῖς αὐτοῖς σχεδὸν διαιρούμεναι κεφαλαίοις πλήν ἑνὸς τοῦ ἐκάστης οἰκείου πᾶσαι τε ἐκ τοῦ φεύγοντος γνωριζόμεναι διάφοροι παρὰ πάντων ἐνομίσθησαν εἶναι στάσεις, πόσῳ πλέον αὗται τοσοῦτοις ἀλλήλων ὡς ἔφαμεν διαφέρουσαι. κοινωνοῦσι δὲ ἀλλήλαις τῷ τε ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἀνάγεσθαι, τὴν μετάληψιν, καὶ τῷ ἐκ τῶν περιστατικῶν μορίων ποιεῖσθαι τὴν παραγραφὴν, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ ἀγράφῳ ὁ διώκων κέχρηται τῷ περιστατικῷ μορίῳ εἰς παραγραφὴν ἐν δὲ τῇ ἐγγράφῳ ὁ φεύγων.

153 πρῶτον δὲ ἡμῖν ὁ λόγος γιγνέσθω περὶ τῆς ἀγράφου μεταλήψεως ὡς ἀπλουστεράς τε καὶ ταῖς λογικαῖς ἃς ἔτι μελετῶμεν ὥκειωμένης. Μετάληψις τοίνυν ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ κατηγορὸς συγχωρῶν τῷ πεπραγμένῳ ἓν τι τῶν περὶ τὸ πρᾶγμα περιστατικῶν μεταλαμβάνει μορίων. Διαφέρει δὲ τῶν ἀντιθετικῶν ἡ μετάληψις, ὅτι αἱ μὲν ἐκ τῶν φευγόντων ἡ δὲ ἐκ τοῦ κατηγοροῦ γνωρίζεται, καὶ αἱ μὲν τὰ πεπραγμένα <ὑπεύθυνα ἔχουσι, ἡ δὲ αὐτὸ μὲν τὸ πεπραγμένον> ἀνεύθυνον ἔχει, τῶν δὲ περὶ τὸ πεπραγμένον τι περιστατικῶν μορίων ἐν αὐτῇ μεταλαμβάνεται. Ἡ δὲ μετάληψις εἰς εἶδη οὐ διαιρεῖται· οὐδεμίαν γὰρ εἰδοποιὸν διαφορὰν ὧν πολλάκις ἔφαμεν ἐπιδέχεται τὰ ὑπ' αὐτὴν ἀναγόμενα ζητήματα, ἀλλὰ πάντα τὰς αὐτὰς ἐπιδέχεται διαιρέσεις. Τρόποι δὲ εἰσι τῶν μεταληπτικῶν προβλημάτων πέντε, κατὰ τόπον κατὰ πρόσωπον κατὰ χρόνον κατὰ τρόπον κατ' αἰτίαν· κατὰ τόπον μὲν, οἷον ἱερεῖα μύουσα τύραννον ἀπέκτεινεν ἐν ἱερῷ καὶ κρίνεται ἀσεβείας, τῷ γὰρ πράγματι συγχωροῦντες ὡς καλῶς γεγονότι—φημὶ δὴ τῇ τυραννοκτονίᾳ—τόπον αἰτιώμεθα· κατὰ πρόσωπον δὲ πένης καὶ πλούσιος ἐχθροί, κατεγνώσθη θανάτου παρὰ τοῦ δήμου ὁ πένης, παρεδόθη τῷ δημίῳ, πείσας ὁ πλούσιος ταλάντῳ τὸν δήμιον αὐτὸς λαβὼν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου, τὸ μὲν γὰρ πρᾶγμα κἀναντὶ δίκαιον ἀναιρεθῆναι τὸν κατεγνωσμένον, τὸ δὲ πρόσωπον οὐ δικαίως εἵργασθαι τὸν μὴ προσήκοντα φόνον· κατὰ χρόνον δὲ νόμος τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μεμοιχευμένην ἀναιρεῖσθαι παραχρῆμα, καταλαβὼν τις μοιχὸν ἐπὶ τῇ γυναικὶ τὸν μὲν ἀπέκτεινεν, ὕστερον δὲ χρόνῳ τὴν γυναῖκα εὐρὼν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μοιχοῦ κλαίουσαν ἀνείλε

καὶ κρίνεται φόνου, οὐδὲν γὰρ ἔχοντες αἰτιάσθαι τοῦ πράγματος τὸν χρόνον ἐπιμεμφόμεθα· κατὰ τρόπον δὲ νόμος τὸν μοιχὸν ἀναιρεῖσθαι, καταλαβὼν τις ἐν τῇ οἰκίᾳ μοιχὸν ἀποκλείσας ἐνέπρησε τὴν οἰκίαν καὶ συγκατέφλεξε τὸν μοιχὸν καὶ κρίνεται φόνου, μόνος γὰρ ὁ τρόπος ἐνταῦθα τῆς ἀναιρέσεως ἀφορμὴν παρέχει τῆς κατηγορίας· κατ' αἰτίαν δὲ νόμος τὸν μοιχὸν φονεύειν ἢ χρήματα πράττεσθαι, καταλαβὼν τις ἐπὶ τῇ γυναικὶ μοιχὸν ὑποσχομένου τοῦ μοιχοῦ τρία τάλαντα δώσειν ἀφῆκεν, ὕστερον παρ' ἐχθροῦ τοῦ μοιχοῦ λαβὼν ἕξ τάλαντα παρέδωκεν ἐκεῖνῳ τὸν μοιχὸν καὶ κρίνεται φόνου αἰτίας.

154 Ἄξιον δὲ ζητῆσαι τῆς κατὰ πρόσωπον μεταλήψεως καὶ τῆς κατὰ νόμον ἀντιλήψεως τίς ἡ διαφορὰ· ἐν ἑκατέρᾳ γὰρ οὐκ ἀδίκως ὁ πεφονευμένος ἀνηρῆσθαι δοκεῖ.

155 φαμέν οὖν ὅτι ἐν μὲν τῇ ἀντιλήψει ἔνδοξόν πῶς ἐστὶ τὸ πεπονθὸς πρόσωπον—τρισαριστέως γὰρ υἱὸς ἀνηρημένος—, ἐν δὲ τῇ μεταλήψει κατεγνωσμένον ἐστὶ τὸ πεπονθὸς πρόσωπον, καὶ ἐν μὲν τῇ κατὰ νόμον ἀντιλήψει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὥς οὐ δεόντως εἰργασμένον κατατινόμεθα—οὐ γὰρ φόνῳ τὴν πορνείαν ἰᾶσθαι δίκαιον ἀλλ' ὕβρει πληγαῖς ἀτιμία καὶ τοῖς τοιούτοις—, ἐν δὲ τῇ κατὰ πρόσωπον μεταλήψει τό γε πεπραγμένον συγχωροῦντες γεγενῆσθαι καλῶς τὸ πεποιηκὸς πρόσωπον αἰτιώμεθα—οὐ γὰρ τὸν ἐχθρὸν ἀλλὰ τὸν δήμιον ἐχρῆν ἀποκτείνειν τὸν πένητα—. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ καὶ τότε τὸ ζήτημα κατὰ πρόσωπον εἶναι μετάληψιν· ἀπεστάλη πρὸς Φίλιππον Αἰσχίνης περὶ εἰρήνης πρεσβευτής, τελευτήσαντα καταλαβὼν ἐκεῖνον Ἀλεξάνδρῳ συνέθετο περὶ τῆς εἰρήνης, ἐπανελθὼν κρίνεται παραπρεσβείας· ἐπειδὴ δὲ τὸ πρόσωπον οὐκ ἐστὶ κατεγνωσμένον, μᾶλλον ἢ ὀρικὸν εἶη. Διαιρεῖται δὲ κεφαλαίοις ἡ μετάληψις τοῖς αὐτοῖς οἷσπερ ὁ ὅρος καὶ ἡ ἀντίληψις πλὴν σφόδρα ὀλίγων· ὥσπερ γὰρ αἱ ἀντιθετικαὶ τοῖς αὐτοῖς διαιροῦνται σχεδὸν πλὴν τῆς τάξεως [καὶ] τοῦ οἰκείου ἐκάστης κεφαλαίου, οὕτω καὶ αὗται. κεφάλαια δ' οὖν μεταλήψεώς ἐστι τάδε· προβολὴ τοῦ κατηγοροῦ, παραγραφικὸν τοῦ φεύγοντος ἀντιληπτικῶς εἰσαγόμενόν τε καὶ πλατυνόμενον, μετάληψις τοῦ κατηγοροῦ, συλλογισμῷ τοῦ φεύγοντος, ὅρῳ τοῦ κατηγοροῦ, γνώμῃ τοῦ νομοθέτου πηλικότητι πρὸς τι κοινοῖς—τὴν δὲ πηλικότητα καὶ τὸ πρὸς τι ποτὲ μὲν ἐξετάσουσιν ὥς δεῖ, ποτὲ δὲ καὶ παραλείψουσιν ὥς παρέλκοντα διὰ τὸ σφόδρα τοῦ πράγματος ὡμολογημένον—, ἀντιθέσει ἀντεγκληματικῇ αἰὲν ἐν μεταλήψει ἐμπιπτούσῃ, λύσει μεταληπτικῇ.

156 Ζητοῦσι δὲ τινες τίτιν διαφέρει ἀντέγκλημα μεταλήψεως, εἴ γε ἐν ἀμφοτέραις τὸ πεπονθὸς κατέγνωσται πρόσωπον· ἐροῦμεν οὖν ὅτι ἐν μὲν ἀντεγκλήματι ἀδίκημά ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ φεύγοντος πραχθέν, ἐν δὲ μεταλήψει αὐτὸ μὲν τὸ γεγονὸς οὐκ ἐστὶν ἀδίκημα, διὰ δὲ τι τῶν περιστατικῶν ὥς ἀδίκημα εὐθύνεται. Ἰστέον δὲ ὅτι πᾶν ἐνθύμημα καὶ πᾶν εἶκὸς καὶ σημεῖον τῆς κατὰ τὰς στάσεις ῥητορικῆς λύεται τῷ καὶ τὴν ὕλην ἐνδεχομένην εἶναι· τεκμήρια δὲ αὐτῆς τινὰ ἄλλυτά ἐστιν, ὥς κατὰ τὸν Αἰσχίνην τὸν ἐπὶ τῷ προδεδωκέναι τὸν Κερσοβλέπτην κρινόμενον, διόπερ καὶ ἐν τοῖς ἀσυστάτοις αὐτὸ τετάχαμεν ὥς κατὰ τὸ τεκμήριον δῆλον. ἡ μέντοι ἀληθινὴ ῥητορικὴ τὴν αὐτὴν ὕλην ἔχουσα τῇ φιλοσοφίᾳ—φημὶ δὴ τὴν ἀναγκαίαν—ἀναγκαίους ἔχει καὶ τοὺς λόγους· οὐ γὰρ τὸ νομιζόμενον ἐκεῖνη σκοπεῖ δίκαιον καὶ συμφέρον καὶ καλόν, ἀλλὰ τὰ ὄντως ὄντα καὶ ἀμιγῇ, διόπερ καὶ ἀντιρρήσεων ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις λόγοις ἐστὶν ἐλευθέρα. IX.

157 (1t) ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ. Ἐπεται τῇ μεταλήψει ὁ περὶ τῆς παραγραφῆς λόγος εἰκότως, εἴ γε ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ἄμφω τελοῦσι τὴν μετάληψιν· ὅτι γὰρ ἑτέρα στάσις ἐστὶν ἡ παραγραφὴ τῆς μεταλήψεως, πρόδηλον ἔκ τε τῶν ἡδὴ περὶ αὐτῶν εἰρημένων ἐν τῇ μεταλήψει καὶ ἔτι ἐκ τοῦ τὴν μετάληψιν ἓνα μόνον ἐπιδέχεσθαι ἀγῶνα, τὴν δὲ παραγραφὴν δύο, τὸν τε τῆς εὐθυδικίας καὶ τὸν δι' ὃν ἡ παραγραφὴ, οἷον ἐγράψατο Τίμαρχος Αἰσχίνην παραπρεσβείας, ὁ δὲ ἐταίρησιν ἐγκαλῶν αὐτῷ παραγράφεται τὴν δίκην· ἐνταῦθα ἕτερος μὲν ἐστὶν ὁ ἀγὼν ὁ τῆς παραπρεσβείας ἕτερος δὲ ὁ τῆς ἐταιρήσεως, καὶ πρότερος μὲν εἰσάγεται ὁ τῆς ἐταιρήσεως ἀγὼν στάσεως ὧν διὰ

τὸ ἀμάρτυρον στοχαστικῆς κατὰ παραγραφὴν, μετὰ δὲ τὸ ἡττηθῆναι διὰ τῆς παραγραφῆς
Τίμαρχον ὁ τῆς παραπρεσβείας ἀγὼν εἰσάγεται στοχαστικῆς ὦν καὶ αὐτὸς στάσεως. Ὡνόμασται
δὲ παραγραφὴ ἀπὸ τοῦ παραγράφειν καὶ ἐκβάλλειν τὸν φεύγοντα τὸν περὶ τοῦ πράγματος
ἀγῶνα· τὸ γάρτοι παραγράφειν ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἐγγράφειν· εἰ οὖν τὸ ἐγγράφειν εἰσάγειν ἐστὶν
εἰς τὸν δῆμον καὶ καθιστάναι δημότην, εἰκότως τὸ παραγράφειν ἐκβάλλειν ἐστὶ, καὶ ἀπὸ
τούτου καὶ ἡ παραγραφὴ ἡ ἐκβάλλουσα τὴν εὐθυδικίαν. ὅρος δὲ ἐστὶ τῆς παραγραφῆς οὗτος
‘στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ’ ἣν ὁ φεύγων ἐνίσταται περὶ τοῦ μὴ
εἰσαγώγιμον εἶναι τὴν δίκην’.

158 Τῆς δὲ παραγραφῆς ἡ μὲν ἐστὶ τελεία ἡ δὲ ἀτελής, καὶ τελεία μὲν ἐστὶν ἡ πάντῃ τὴν τε
εὐθυδικίαν καὶ τὸν ἀγῶνα παρακρουομένη, ἀτελής δὲ ἡ μέρος τι κατατιτωμένη τῶν
περιστατικῶν οἷον χρόνον ἢ τόπον ἢ πρόσωπον. διὰ δὲ τὰς τοιαύτας παραγραφὰς ἔδοξε τισιν ἡ
αὕτῃ εἶναι τῇ μεταλήψει ἡ παραγραφὴ ὡς παραπλησίως ἐκείνῃ ἐκ τῶν περιστατικῶν
κινουμένη τόπων· τὸ δὲ οὐκ ἀξιοχρεῶν ἐστὶ πρὸς τὸ κοινωνεῖν, πολλὰ γὰρ ἕτερα ὡς ἔφαμεν
ἐστὶ τὰ χωρίζοντα αὐτὰς ἀπ’ ἀλλήλων. Γίνεται δὲ ἡ παραγραφὴ κατὰ στοχασμὸν κατὰ ὅρον
κατὰ πραγματικὴν κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν κατὰ ἀντινομίαν καὶ πάντως τοῖς κεφαλαίοις τῆς
ἐμπιπτούσης διαιρεθῆσεται στάσεως. καὶ ἔστι κατὰ στοχασμὸν μὲν, ὡς <ὁ> ἐπὶ Τιμάρχῳ
ἀγῶν, οἷον νόμος τὸν ἡταιρηκότα μὴ λέγειν, ἐγράψατο Τίμαρχος Αἰσχίνην παραπρεσβείας, ὁ δὲ
τὴν ἐταίρησιν ἐγκαλῶν παραγράφεται· κατὰ ὅρον δέ, οἷον δις περὶ τῶν αὐτῶν μὴ εἶναι δίκας,
ἰέρεια προαγωγείας ἀλοῦσα ἐκρίθη καὶ ἡφείθη καὶ πάλιν φεύγει ἀσεβείας, ἡ δὲ παραγράφεται,
ἐνταῦθα γὰρ εἰ ἡ προαγωγή τῇ ἀσεβείᾳ ταυτόν ἐστι ζητεῖται· κατὰ δὲ πραγματικὴν, ὡς τότε
νόμος τὸν ἀντιλέγοντα νόμῳ τινὶ εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν ἀντιλέγειν, πένης καὶ πλούσιος
ἐχθροί, ἐπέμφθη πρεσβευτὴς ὁ πένης, παρὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ πένητος <ὁ πλούσιος>
τέθεικε νόμον τὸν ὑπὲρ πέντε τάλαντα <μὴ> κεκτημένον μὴ πολιτεύεσθαι, ἐπανελθὼν ὁ
πένης μετὰ δύο μῆνας ἀντιλέγειν βούλεται, ὁ δὲ παραγράφεται· κατὰ δὲ ῥητὸν καὶ διάνοιαν δις
περὶ τῶν αὐτῶν μὴ εἶναι δίκας, φόνου κρινόμενός τις ἀπέφυγεν, ὕστερον χρωμένῳ αὐτῷ
ἀνεῖλεν ὁ θεὸς ‘ἀνδροφόνους οὐ χρῶ’, καὶ πάλιν φεύγει φόνου, ὁ δὲ παραγράφεται· κατὰ δὲ
ἀντινομίαν νόμος τὸν στρατηγὸν μὴ ἔχειν δίκας καὶ νόμος τὸν ἔμπορον εἴσω τριάκοντα
ἡμερῶν δικάζεσθαι, ἔμπορος ἔχων πρὸς στρατηγὸν πράγματα βούλεται δικάζεσθαι, ὁ δὲ
παραγράφεται.

159 ἀπλῶς τε εἰπεῖν ἢ δᾶν συνεπιπλέκεται στάσει ἡ παραγραφὴ, ταύτης καὶ τὰ κεφάλαια λήψεται.
καὶ ποτὲ μὲν ὁ τῆς εὐθυδικίας ἀγὼν εἰσάγεται καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς παραγραφῆς, ποτὲ δὲ
ᾄμα συνεισάγονται οἱ ἀγῶνες ὃ τε τῆς παραγραφῆς καὶ ὁ τῆς εὐθυδικίας. Ἵνα δ’ ἔτι σαφέστερον
περὶ τελείας καὶ ἀτελοῦς παραγραφῆς διεξέλθωμεν, ἰστέον ὅτι τέλειαι μὲν εἰσι παραγραφαὶ
<αἱ> ἐπὶ κεκριμένοις ἤδη τοῖς ἐγκλήμασι γιγνόμεναι καὶ πάντῃ τὴν εὐθυδικίαν
ἐκβάλλουσαι, ὡς ἡ περὶ τοῦ ἀνδροφόνου τοῦ δευτέρου κρινομένου καὶ τῆς ἰερείας ἐν τούτοις
γὰρ οὐδ’ ὅτι οὖν πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα ὁ φεύγων ἀπολογεῖται, περὶ δὲ τοῦ μὴ ἐξεῖναι
κρίσιν αὐτὸν ὑπέχειν δευτέρου περὶ τῶν αὐτῶν τὴν πᾶσαν ποιεῖται δικαιολογίαν. ἀτελεῖς δὲ
εἰσιν, ὅταν τοῦ ῥητοῦ βοηθοῦντος τῷ φεύγοντι <καθ’> ἐν τι τῶν περιστατικῶν μορίων ἡ
παραγραφὴ γίγνηται ἢ πρόσωπον ἡμῶν παραγραφομένων, ὡς ἐπὶ Τιμάρχου, ἢ χρόνον, ὡς ἐπὶ
τοῦ πένητος τοῦ μετὰ τὰς τριάκοντα ἡμέρας ἀντιλέγειν βουλομένου, ἢ τότε τὸ δικαστήριον ἢ τι
ἄλλο τῶν περιστατικῶν.

160 ἀτελεῖς δὲ αὐτάς φαμεν τῷ μὴ τέλεον ἐκβάλλειν τὴν εὐθυδικίαν ὥσπερ αἱ τέλειαι, ἀλλ’
ἀγωνιζομένης τῆς ἐπὶ τῷ ἀγῶνι κρίσεως δι’ ἐν τι τῶν εἰρημένων παραγράφεσθαι· ὁ γὰρ
Αἰσχίνης ὁ διὰ τὴν τοῦ προσώπου ποιότητα τὸν τῆς παραπρεσβείας ἀγῶνα παραγραφάμενος
ἀγωνισάμενος πρὸς Τίμαρχον καὶ νικήσας οὐδὲν ἥττον ὑπὸ Δημοσθένους ἐγράφη

παραπρεσβείας καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ δίκην εἰσῆλθεν· εἰκότως οὖν ἀτελεῖς αἱ τοιαῦται καλοῦνται παραγραφαὶ ὡς πάντῃ τὴν εὐθυδικίαν ἐκβάλλειν οὐ δυνάμεναι, ἀλλὰ καὶ ὁ δεῖνα μὴ ἐπεξέλθῃ τῇ γραφῇ ἢ χρόνος ἢ τόπος παραχρῆμα τῷ φεύγοντι βοηθήσῃ, διαδέξεται πάντως αὐτὸν ὁ τῆς εὐθυδικίας ἀγὼν καὶ γραφὴν τις ἄλλος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασιν ἀποθήσεται <κατ’ αὐτοῦ καὶ δικαστήριον ἕτερον εὐρεθήσεται> παρ’ ᾧ κυρίως τὰς περὶ τῶν ἐγκαλουμένων κρίσεις ὑπομενεῖ, ὡς εἴ τις παρὰ τοῖς θεσμοθέταις Ἀθήνησιν ὑπὲρ ἱερῶν εὐθυνόμενος παραγράψοιτο τὴν δίκην λέγων παρὰ τῷ βασιλεῖ μᾶλλον δίκαιος εἶναι κρίνεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. Μὴ λανθανέτω δὲ ἡμᾶς ὡς ἔνιοι φασιν ἴδια κεφάλαια τὴν παραγραφὴν ἔχειν τό τε κατὰ ἐπαγγελίαν καὶ τὸ κατὰ ἔκβασιν καὶ τὸ ἐκ παραδειγμάτων· ταῦτα δὲ ὡς πολλάκις εἴρηται κοινὰ παντός ἐστι ζήτηματος, ὥστε ἴδια μὲν οὐκ ἔχει, τοῖς δὲ τῆς συμπλεκομένης στάσεως <ὥς> καὶ ἄνω ἔφαμεν διαιρεθήσεται κεφαλαίοις.

161 Ὅστις δὲ καὶ τότε τὸ ζήτημα παραγραφὴ κατὰ στοχασμόν· νόμος ἐπὶ ἀδίκῳ κρίσει ἐπικαλεῖσθαι τοὺς δημάρχους καὶ νόμος τὸν <μὴ> ὁμολογήσαντα κακοῦργον εἶσω τριάκοντα ἡμερῶν δεδέσθαι παρὰ τοῖς ἄρχουσιν, εἴτα ἀπάγεσθαι, ἦρα τις κόρης, προσῆλθε τῷ πατρὶ αὐτῆς, ὁ δὲ οὐκ ἔδωκε, καὶ δεύτερον προσῆλθεν, ὁ δὲ οὐδ’ οὕτως δέδωκεν, εὗρηται ἡ παῖς πεφονευμένη καὶ παρεστὼς ὁ παῖς ἐπερωτώμενος οὐκ ἔφησεν ἀνῆρηκέναι τὴν παῖδα, ἐδέδετο κατὰ τὸν νόμον, ἱερόσυλοι μεταξὺ ἐάλωσαν, βασανιζόμενοι ἄλλα τε ἐξεῖπον καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶησαν οἱ πεφονευκότες τὴν κόρην, παρελθούσης τῆς προθεσμίας ἀπάγειν οἱ ἄρχοντες τὸν παῖδα βούλονται, οἱ δὲ οἰκεῖοι αὐτοῦ ἐπικαλοῦνται τοὺς δημάρχους, οἱ δὲ παραγράφονται. Χ. ΠΕΡΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ. Ἐπὶ τῇ παραγραφῇ τάττουσιν οἱ τῶν τεχνογράφων ἄριστοι τὴν πραγματικὴν πολυσιχιδῇ τε καὶ πολύυλον οὔσαν καὶ ποικίλας προβλημάτων ιδέας ἐπιδεχομένην. ὠνόμασται μὲν οὖν πραγματικὴ ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος ἐν αὐτῇ· τῆς γὰρ ποιότητος τῶν πραγμάτων, ὡς καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν στάσεων ἐγνώκαμεν, εἷς τε τὰ γεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα διαιρουμένης μόνη τὴν περὶ τῶν μελλόντων ἅπασαν ἀπειληφέναι ἐπισκοπεῖ φύσιν, ἔσθ’ ὅτε δὲ καὶ τῶν γεγονότων ἐφάπτεται πρὸς κατασκευὴν τῶν μελλόντων.

162 ὅρος δὲ ἐστὶν αὐτῆς οὗτος ‘στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους περὶ τοῦ εἰ γέγονέ τι ἢ γενήσεται καὶ περὶ τοῦ εἰ τότε τι πρακτέον ἐστὶν ἢ μὴ τὴν ζήτησιν ποιουμένη’. Τῆς δὲ πραγματικῆς ἡ μὲν ἐστὶν ἔγγραφος ἡ δὲ ἄγραφος, καὶ ἡ μὲν ἔγγραφος ἀπὸ ῥητοῦ τινος καὶ περὶ ῥητὸν ἔχει τὴν ἐξέτασιν, ἡ δὲ ἄγραφος ῥητῶν οὐ προσαπτομένη περὶ φιλὰ μόνον ἔχει πράγματα τὴν ζήτησιν. εἶδη δὲ αὐτῶν οὐδετέρα ἔχει, διότι οὐδὲ διαφορὰ κεφαλαίων ἐν αὐταῖς θεωρεῖται, καὶ μυριάκις ἔνιοι ξένοις ὀνόμασι τὰ συνήθη προσαγορεύειν ἐπιχειρῶσι, διαφορὰ δὲ προβλημάτων. Τῶν μὲν οὖν ὑπὸ τὴν ἔγγραφον πραγματικὴν προβλημάτων εἰσὶ διαφοραὶ ἑπτὰ, κατὰ νόμου εἰσφοράν, κατὰ νόμου παλαιοῦ κύρωσιν καὶ ἀναίρεσιν, κατὰ πρόσθεσιν ἐν νόμῳ μέρους τινός, κατὰ ψηφίσματος εἰσαγωγὴν, κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν, κατὰ ἀντινομίαν, κατὰ αἵτησιν δωρεᾶς· κατὰ μὲν νόμου εἰσφοράν, οἷον πολλῶν ἀτελῶν γιγνομένων καὶ τῶν πολυτελευτομένων ἐκλείπόντων τίθῃσι νόμον Λεπτίνης μηδένα εἶναι ἀτελεῖ· κατὰ δὲ νόμου πάλαι κειμένου κύρωσιν καὶ ἀναίρεσιν, οἷον μετὰ τὰ ἐν Μαραθῶνι γράφει τις παρὰ Λακεδαιμονίοις ἀναιρεῖσθαι τὸν τῆς πανσελήνου νόμον· κατὰ δὲ πρόσθεσιν ἐν νόμῳ μέρους τινός, οἷον νόμος τὸν τυπτήσαντα χιλίας διδόναι, πλούσιος ἐχθρὸς πένητα ἅπαξ τυπτήσας ἐξέτισε τὰς χιλίας καὶ δεύτερον τυπτήσας δέδωκε τὰς χιλίας, ὁ δὲ πένης νόμον εἰσφέρει καὶ ἀτίμους τοὺς τυπτήσαντας γίνεσθαι—οὐ γὰρ ἀναιρῶν τὴν ἔκτισιν τῶν χιλίων τῇ προσθήκῃ τῆς ἀτιμίας ἓνα τὸν ὅλον ἀπεργάζεται νόμον—· κατὰ δὲ ψηφίσματος εἰσαγωγὴν, οἷον βασιλέως ἐπερχομένου πολλῷ στρατῷ γράφει Θεμιστοκλῆς ἐκλείπόντας τὴν πόλιν εἰς τὰς τριήρεις ἐμβαίνειν—οὐ ῥαδίαν δὲ τὴν ἐπίγνωσιν ἔχει τὰ τοιαῦτα συμβουλευτικὰ προβλήματα, πότερον τῆς ἐγγράφου πραγματικῆς ἐστὶν ἢ τῆς ἀγράφου· τὰ γὰρ αὐτὰ δυνατόν ὑπὸ ἐκατέραν ἀνάγειν,

πλὴν ἐκείνῳ γε διεστήκασιν· ἐὰν μὲν γὰρ ἦ τὸ ‘γράφει’ προσκείμενον ἐν τῷ ζητήματι, δηλονότι ὡς ψηφίσματος εἰσαγομένου τινὸς τὸ ‘γράφει’ προσγέγραπται καὶ οὕτως ἂν τῷ ψηφίσματι ὁ συμβουλευὼν συσταίῃ, εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ ‘γράφει’ Θεμιστοκλῆς ἢ ὁ δεῖνα· τὸ ‘συμβουλεύει’ προσκείμενον ἔχοι, ψιλὴ τῶν πραγμάτων ἐξέτασις ἔσται· καὶ οὕτως ὑπὸ μὲν τὴν ἔγγραφον πραγματικὴν ἀναχθήσεται πᾶσα ψηφίσματος εἰσαγωγή καὶ λόγος τῷ ψηφίσματι συνιστάμενος, ὑπὸ δὲ τὴν ἄγραφον πραγματικὴν πᾶς συμβουλὴν περιέχων ἄνευ ῥητοῦ λόγος— ἀνάγονται δὲ ὑπὸ τὴν ἔγγραφον πραγματικὴν τὰ τε κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν προβλήματα, οἷον νόμος περὶ πολέμου μέχρι τριῶν ἡμερῶν βουλευέσθαι, Ἐλάτειαν ἔχοντος Φιλίππου γράφει συμβουλευὼν Δημοσθένης αὐθημερὸν ἐξιέναι, <καὶ> Αἰσχίνης ἀντιλέγει, καὶ κατὰ ἀντινομίαν, οἷον νόμος τὸν τύραννον μὴ θάπτεσθαι ἐν ἧ ἑτυράννησε πόλει καὶ νόμος τὸν κεραυνῷ βληθέντα ἐκεῖ θάπτεσθαι, ἔνθαπερ ἐβλήθη, ἠνέχθη σκηπτὸς κατὰ τυράννου, καὶ ὁ μὲν τις ἐκέϊσε θάπτειν αὐτὸν συμβουλεύει, ὁ δὲ ἀντιλέγει· ἔτι γε μὴν καὶ κατὰ αἵτησιν δωρεᾶς πάντα ὑπὸ τὴν ἔγγραφον ἀναχθήσεται πραγματικὴν, ἐπεὶ κατὰ νόμον γίνονται, οἷον νόμος τὸν ἀριστεὰ λαμβάνειν ἢ ἂν βούλοιο δωρεάν, πλούσιος ἀριστεύσας αἰτεῖ πένητος ἐχθροῦ φόνον καὶ ἀντιλέγει τις.

164 Τῶν μὲν οὖν ὑπὸ τὴν ἔγγραφον πραγματικὴν ἀναγομένων προβλημάτων αὗται διαφοραί. τῆς δὲ ἀγράφου πραγματικῆς προβλημάτων ὁμοίως εἰσὶ διαφοραὶ ἑπτὰ, κατὰ ἀμφισβήτησιν, κατὰ ἀποκλήρυξιν, κατὰ δοκιμασίαν, κατὰ προσαγγελίαν, κατὰ τίμησιν καὶ ἀνθυποτίμησιν, κατὰ συμβουλὴν περὶ μελλόντων, κατὰ ἀξίωσιν· κατὰ ἀμφισβήτησιν μὲν ἔδοξε τῶν ἐν Μαραθῶνι πεσόντων ἐπιτάφιον εἰπεῖν τοῦ ἀριστεύσαντος τὸν πατέρα καὶ ἀμφισβητοῦσι περὶ τούτου ὃ τε Κυνεγείρου καὶ ὁ Καλλιμάχου πατήρ· κατὰ ἀποκλήρυξιν δὲ ἐπέστη νύκτωρ ὁ παῖς Ξιφῆρης τῷ πατρί, μεταγνοὺς ὥρκωσε μὴ ἐξείπειν καὶ ἀποκηρύττεται ὑπὸ τοῦ πατρός· κατὰ δὲ δοκιμασίαν Ἐπίκουρος λαχὼν δαδουχεῖν δοκιμάζεται· κατὰ προσαγγελίαν μετὰ Χαιρώνειαν Δημοσθένης ἑαυτὸν προσαγγέλλει· κατὰ δὲ τίμησιν καὶ ἀνθυποτίμησιν μετὰ Πάρον ἀλόντι Μιλτιάδῃ Ξάνθιππος τιμᾶται πεντήκοντα ταλάντων, ὁ δὲ ἑαυτῷ ἀνθυποτιμᾶται θανάτου· κατὰ δὲ συμβουλὴν περὶ μελλόντων, οἷον Ἀλκιβιάδης μετὰ <Κύζικον> συμβουλεύει πλεῖν ἐπὶ Σικελίαν· κατὰ ἀξίωσιν Ἀλκιβιάδης ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς φυγῆς καὶ στρατηγεῖν ἀναγκαζόμενος ἀξιοῖ περὶ τῶν ἐπενεχθέντων ἐγκλημάτων αὐτῷ πρότερον ἀπολογεῖσθαι.

165 Διαφέρει δὲ ἡ κατὰ ἀξίωσιν πραγματικὴ τῆς κατὰ συμβουλὴν, ὅτι ἐν μὲν ταῖς συμβουλαῖς ὑπὲρ τοῦ κοινῇ τῇ πόλει συμφέροντος προηγουμένως ποιεῖται τοὺς λόγους ὁ συμβουλευὼν, ἐν δὲ ταῖς κατὰ ἀξίωσιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ποιεῖται τὴν πρόσδοδον ὁ λέγων· παράδειγμα τῆς κατὰ συμβουλὴν Ἀλκιβιάδης μετὰ Κύζικον συμβουλεύει πλεῖν ἐπὶ Σικελίαν—τοῦτο γὰρ συμφέρει τῇ πόλει—, τῆς δὲ κατὰ ἀξίωσιν Ἀλκιβιάδης ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς φυγῆς καὶ στρατηγεῖν ἀναγκαζόμενος ἀξιοῖ πρότερον περὶ τῶν ἐπενεχθέντων αὐτῷ ἐγκλημάτων ἀπολογεῖσθαι· ἐνταῦθα μὲν οὖν δι’ ἑαυτὸν τῇ πόλει προσάγει τὴν ἀξίωσιν, ἐκεῖ δὲ τὴν συμβουλὴν διὰ τὸ τῆς πόλεως συμφέρον ποιεῖται. ἡ δὲ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν πραγματικὴ διαφέρει τοῦ ῥητοῦ καὶ διανοίας τῆς νομικῆς στάσεως, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐκὼν ὁ κρινόμενος παραβαίνει καὶ ὡς ἤδη παραβεβηκὼς τὸν νόμον κρίνεται καὶ ἄρθέντος τοῦ νόμου τὸ λοιπὸν οὐδεμίαν ἐγκλημάτων ἐπιδέχεται χώραν, ἐνταῦθα δὲ οὐδέπω παραβέβασται ἀλλ’ εἰ χρή παραβῆναι ζητεῖται.

166 καὶ ἡ κατὰ ἀντινομίαν δὲ πραγματικὴ διαφέρει τῆς ἀντινομίας τῷ ἐκεῖ μὲν παραβεβάσθαι ἤδη τὸν ἕτερον τῶν νόμων, ἐνταῦθα δὲ βουλὴν προκεῖσθαι πότερον αὐτῶν παραβατέον—ὡς ἐπὶ τοῦ κεραυνωθέντος τυράννου ἐν ἧ ἑτυράννει πόλει—. ἐπειδὴ δὲ δωρεᾶς αἵτησις καὶ ἐν στοχασμῷ ἐμπίπτει—ὡς ἐπὶ τοῦ μάγου τοῦ ὑποσχομένου εἶσω πέντε ἡμερῶν ἀποκτενεῖν τὸν τύραννον καί, ἐπειδὴ ἠνέχθη κατ’ αὐτοῦ σκηπτὸς εἶσω τῶν πέντε ἡμερῶν, αἰτοῦντος κατὰ τὸν νόμον τὴν δωρεάν—καὶ ἐν ὄρῳ καὶ ἐν πραγματικῇ, ἰστέον ὅτι ταύτη διαφέρουσιν ἀλλήλων, ὅτι

ἐν ἐκείνοις μὲν οὐ κεχώρισται ποίαν αἰτεῖ ὁ λαβεῖν ἀξιῶν, ἐν δὲ ταύτῃ ὠρισμένην αἰτεῖ—οἶον πατέρα σῶζεσθαι ἢ ἐχθροῦ φόνον ἢ γυναῖκα πρὸς γάμον—, καὶ ἔτι <ἐν μὲν τῷ στοχασμῷ περὶ μόνου τοῦ προσώπου ποιούμεθα τὴν ζήτησιν εἰ οὗτος ἔστιν ὁ τυραννοκτόνος,> ἐν δὲ τῷ ὄρω οὐδ' ὅλως τὸν αἰτοῦντα φαμὲν ἀξιον εἶναι δωρεᾶς, οὐ γὰρ τὸ παρὰ τοῦ νόμου διηγορευμένον ἐπὶ τῇ δωρεᾷ πεπραχέναι, ἐν δὲ τῇ πραγματικῇ τῆς μὲν αἰτουμένης κωλύομεν τὸν αἰτοῦντα τυχεῖν, ἐτέραν δὲ λαμβάνειν συγχωροῦμεν. διαφέρει δὲ ἡ κατὰ ἀμφισβήτησιν πραγματικὴ τοῦ κατὰ ἀμφισβήτησιν ὅρου, ὅτι ἐν μὲν τῷ ὄρω ἐκ λείποντος καὶ πεπραγμένου συνέστηκεν ἡ ἀμφισβήτησις καὶ ἑαυτὸν μὲν ἀξιον εἶναι τοῦ αἰτουμένου λέγει τὸν δὲ ἀντιλέγοντα οὐδαμῶς, ἐν δὲ τῇ πραγματικῇ ἑαυτὸν μὲν μᾶλλον ἀξιον εἶναί φησιν ἤττον δὲ τὸν ἐναντιούμενον· διόπερ ἐν ταῖς πραγματικαῖς, ἡνίκα ποιούμεθα τὰς συγκρίσεις, οὐ χρὴ τὸν ἀμφισβητοῦντα ψέγειν, ἀλλὰ κάκεινον μὲν ἐπαινεῖν ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον προκρίνειν, ὡς ἐπὶ Κεφάλου καὶ Ἀριστοφῶντος, οἱ περὶ τοῦ γέρωσ ἀμφισβητοῦσιν.

167 δύο δὲ τῆς ῥητορικῆς εἰδῶν ὡς πολλάκις ἔφαμεν ἐν ταῖς στάσεσι θεωρουμένων, δικανικοῦ τε καὶ συμβουλευτικοῦ, <συνεπιπλεκομένου δὲ ἔσθ' ὅτε τούτοις τοῦ πανηγυρικοῦ,> τὸ μὲν δικανικὸν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐμπίπτει στάσεσι, τὸ δὲ συμβουλευτικὸν ὑπὸ μόνην σχεδὸν ἀνάγεται τὴν πραγματικὴν συνεπιπλεκομένων αὐτῇ καὶ τῶν ἄλλων δύο εἰδῶν. σπανίως γὰρ ἐν στοχασμῷ συμβουλὴ εὐρεθήσεται, ὡς ἐπ' ἐκείνου πολιορκούμενοί τινες ἀνέφξαν τὰς πύλας καὶ βουλεύονται οἱ πολιορκοῦντες εἰ χρὴ εἰσελθεῖν· σπανίως δὲ καὶ ἐν ὄρω, ὡς ἐπ' ἐκείνου νόμος τὴν ἄχρηστον ἡλικίαν ἀναιρεῖσθαι, τρισαριστεὺς ἄχειρ ἐστὶ καὶ βουλεύονται— τοῦτο γὰρ οὐκ ἐστὶ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν, εἰ καὶ Μινουκιανὸς φησὶν, ἀλλὰ ὅρος· ζητοῦμεν γὰρ τίς ἐστὶν ἡ ἄχρηστος ἡλικία καὶ εἰ ἄχρηστος ὁ τρισαριστεύς—. πλὴν οὖν ὀλίγων συμβαίνει πᾶσαν συμβουλὴν ὑπὸ τὴν ἄγραφον ἀνάγεσθαι πραγματικὴν. οὐ μόνον δὲ τὸ συμβουλευτικὸν ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ δικανικὸν εἶδος ἐπιδέχεται ἡ πραγματικὴ· πᾶσαι γὰρ αἱ τῶν παρανόμων γραφαὶ πραγματικῆς στάσεώς εἰσιν.

168 πᾶσα δὲ συμβουλὴ ὡς φησιν Ἀριστοτέλης περὶ τούτων γίγνεται γενικῶς περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ πόρου χρημάτων, περὶ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς χρημάτων, περὶ οἰκισμοῦ πόλεων ἢ κατασκαφῆς, περὶ μεταναστάσεως, περὶ νόμων, περὶ τιμῆς. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ὄρω περὶ τιμῆς γίγνεται ἡ ζήτησις, ὅταν τις ἀξιοῖ τιμᾶσθαι τύραννον διώξας ἢ προσκτησάμενός τινα πόλιν, ἰστέον ὅτι ἐν ὄρω μὲν ἡ ζήτησις περὶ τὸ πρᾶγμα γίγνεται, εἰ τὸ διώξαι μόνον τὸν τύραννόν ἐστι τυραννοκτονία ἢ τὸ πεῖσαι Φίλιππον ἀποδοῦναι Ἀμφίπολιν προσκτήσασθαι πόλιν ἐστίν, ἵνα εἰ τοῦτο γένοιτο φανερόν τῆς προσηκούσης ὁ αἰτῶν τύχοι τιμῆς· ἐν δὲ τῇ πραγματικῇ φανεροῦ τοῦ πράγματος ὄντος ἡ σκέψις γίγνεται περὶ τοῦ ποίαν τινὰ λαβεῖν χρὴ τὸν αἰτοῦντα δωρεάν. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ τιμωρίας ἐν πραγματικῇ ἀμφισβήτησεις, ὡς ἐπ' ἐκείνου ἐξῆν ἐν πολέμῳ μισθωσάμενον ἕτερον ἐκπέμπειν ἀνθ' ἑαυτοῦ, πολέμου καταλαβόντος ἐξέπεμψε τις ἄλλον ἀνθ' ἑαυτοῦ μισθωσάμενος, ἀριστεύσας ἐκεῖνος κατὰ τὸν νόμον ἔλαβε τὴν δωρεάν, ἐτέρου πολέμου καταλαβόντος ἐξέπεμψεν αὐτὸν ὁμοίως μισθωσάμενος, ἔλιπε τὴν τάξιν καὶ νόμου κελεύοντος κολάζεσθαι τὸν λιπόντα τὴν τάξιν ἀντιπροβάλλονται ἀλλήλους ὅ τε ἐκπέμψας καὶ ὁ ἐκπεμφθεὶς· τοῦτο δὲ τὸ ζήτημα τινὲς φασὶ γνώμης στοχασμὸν τῷ πλείστους ἐν αὐτῷ λογισμοὺς ἐμφαίνεσθαι στοχαστικούς, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολιορκουσί καὶ βουλευομένοις εἰ χρὴ εἰσελθεῖν ἀνοιζάντων τὰς πύλας τῶν πολιορκουμένων· ἔστι δὲ πραγματικῆς ἀγράφου κατὰ στοχασμὸν ἐχούσης τὴν ζήτησιν.

169 καθόλου δὲ χρὴ γινώσκειν, ὅτι πολλὰ προβλήματα ἐστὶν ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, ἅπερ ὑπὸ μίαν ἄντικρυς ἀνάγειν στάσιν οὐχ οἷόν τε, ὥσπερ καὶ τόδε νόμος τὸν στρατηγὸν τοὺς καταστείχοντας φυγάδας ἀναιρεῖν, διδύμων ἀδελφῶν τὸν ἕτερον φυγόντα εἴργειν ὁ νόμος κατιέναι, τὸν ἕτερον συναποδημήσαντα μόνον εἶτα ἐπανιόντα ἀπέκτεινεν ὁ στρατηγὸς ὡς

φυγάδα καὶ κρίνεται φόνου· τοῦτο γὰρ καὶ γνώμη ἄν τις εἴποι στοχασμὸν καὶ συγγνώμην. Διαίρεται δὲ ἢ τε ἔγγραφος καὶ ἢ ἄγραφος πραγματικὴ τοῖς τελικοῖς κεφαλαίοις, ἅπερ ἐστὶ πέντε, τὸ νόμιμον τὸ δίκαιον τὸ συμφέρον τὸ δυνατόν τὸ πρέπον· ἐν δὲ τῇ ἀγράφῳ ἀντὶ τοῦ νομίμου τὸ ἔθος παραληψόμεθα. ἐκ δὲ τούτων καὶ <αἱ> ἀντιθέσεις ἐν αὐτῇ κινουῦνται, ἐκ [δὲ] τοῦ νομίμου μὲν αἱ νομικαί, ἐκ δὲ τοῦ δικαίου καὶ συμφέροντος αἱ δικαιολογικαί, οἷον ‘ἄλλ’ ἄξιον τὰς αἰτίας λέγειν’, ‘ἄλλ’ ἄτοπον τόδε τι ποιήσαντά με κρίνεσθαι’. καὶ τὸ ὀρικόν δὲ ἐν αὐτῇ κινεῖται καὶ πλατύνεται οἷς περὶ ἐκάστου τόποις εἰρήκαμεν. ἐκ δὲ τοῦ συμφέροντος αἱ ἀντιστατικά κινήθησονται. ἔτι δὲ κάκεῖνο ἰστέον, ὡς ἀπὸ τριῶν τούτων τόπων ἐν τῇ πραγματικῇ χρῆ τὰς ἀντιθέσεις κινεῖν, ἀπὸ προσώπων ἀπὸ πραγμάτων ἀπὸ καιρῶν, ἢ ἐκ πάντων ἅμα ἢ τινῶν· οἷον μετὰ τὴν Πλαταιέων κατασκαφὴν νόμον εἰσφέρουσι Λακεδαιμόνιοι πόλιν Ἑλληνίδα μηκέτι κατασκάπτεσθαι, ἐνταῦθα γὰρ ἀπὸ μὲν τοῦ προσώπου ἐμπεσεῖται ἥδε ‘ἄλλὰ πικροὶ τινες ὄντες Λακεδαιμόνιοι καὶ πόλιν Ἑλληνίδα κατασκάψαντες οὐ δίκαιοι περὶ τούτου νομοθετεῖν’, ἀπὸ δὲ τοῦ καιροῦ ‘ἄλλ’ ἐν τῷ πολέμῳ ἥκιστα προσήκει νομοθετεῖν, γνώμη γὰρ σωφρονούσης οὐ τεταραγμένης ἔκγονος ὁ νόμος’, ἀπὸ δὲ τοῦ πράγματος ‘ἄλλ’ ἢ Πλαταιέων παράνομος ἄλως οὐ συγχωρήσει βέβαιον ἐστάναι τὸν νόμον’.

170 Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ πραγματικὴ περὶ μελλόντων ποιούμενη τὴν ζήτησιν οὔτε προβολὴν οὔτε διήγησιν ἐπιδέχεται, εἴπερ ἢ τε προβολὴ καὶ ἡ διήγησις τῶν γεγονότων ἢ ὡς γεγονότων ἔκθεσιν περιέχουσιν, ἄλλ’ ἀντὶ τούτων τὴν κατάστασιν ἔξει συνδετικήν οὔσαν τῶν τε προοιμίων καὶ τῶν ἀγώνων. τρόποι δὲ καταστάσεώς εἰσι IB, ὡς Ἀψίνης ἐν τῇ περὶ τῶν μερῶν τοῦ λόγου τέχνῃ φησίν, οὓς χρῆ διασκεψαμένους ἀκριβῶς κατ’ ἐκείνους ποιεῖσθαι τὰς καταστάσεις· μάλιστα δὲ τὸ παρ’ Ἰσοκράτους εὖ ἔχοντως εἰρημένον ἐν τῇ τέχνῃ μνημονευτέον ὡς ‘περισκοπητέον ἐν τῇ καταστάσει τό τε πρᾶγμα καὶ τὰ πρὸ τοῦ πράγματος καὶ τὰ μετὰ τὸ πρᾶγμα καὶ τὰς διανοίας, αἷς ἐκάτερος τῶν ἀγωνιζομένων τόδε τι πέπραχεν ἢ μέλλει πράττειν, καὶ τούτων τοῖς συμβαλλομένοις ἡμῖν χρηστέον’.

171 Τελικὰ δὲ κεφάλαια κυρίως μὲν ἐστὶ τρία, ὡς καὶ ἐν προοιμίοις ἡμῖν εἴρηται, εἴ γε καὶ τρία τῆς ῥητορικῆς ἔγνωμεν εἶδη, ὧν τοῦ μὲν δικανικοῦ τέλος τὸ δίκαιον, τοῦ δὲ συμβουλευτικοῦ τὸ συμφέρον, τοῦ δὲ πανηγυρικοῦ τὸ καλόν· τούτων δὲ ἕκαστον ὑποδιαίρεται εἰς τάδε, τὸ μὲν δίκαιον εἷς τε τὸ νόμιμον καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἔθος, τὸ δὲ συμφέρον εἷς χρησίμον ἀναγκαῖον δυνατόν ῥάδιον ἐκβησόμενον, τὸ δὲ καλὸν εἷς τε τὸ πρέπον καὶ τὸ ἔνδοξον. Τὸ μὲν οὖν νόμιμον πλατύνεται τῇ τε γνώμῃ τοῦ νομοθέτου καὶ τοῖς περιστατικοῖς μορίοις καὶ νόμοις ἑτέροις, ὥσπερ καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου τὸ νόμιμον διὰ νόμων ἑτέρων ἐπλάτυνεν— ἔθηκε δὲ τὸ νόμιμον ἐξ ἀρχῆς· οὐ γὰρ ὡς ἕτεροὶ φασιν ἐν μέσῳ τοῦ λόγου· ἀφ’ οὗ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν περὶ τὸν δῆμον εὐνοίαν ἐξετάζει, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ τὸ νόμιμον κατασκευάζει· τοῦ γὰρ Αἰσχίνου τὸ Κτησιφῶντος ψήφισμα παρὰ τρεῖς γεγράφθαι λέγοντος νόμους, πρῶτον μὲν ὅτι ψευδῇ γέγραφε περὶ Δημοσθένους γράμματα γράψας ὅτι εὐνοὺς—νόμος δὲ ἐστὶν ὁ κωλύων ψευδῇ εἰσφέρειν γράμματα—, δεύτερον δὲ μὴ ἐξεῖναι ἐν τῷ θεάτρῳ στεφανοῦσθαι ἄλλ’ ἐν πυκνί, τρίτον τὸν ὑπεύθυνον μὴ στεφανοῦσθαι, πρῶτον ἐξετάζει Δημοσθένης τὸν περὶ τοῦ μὴ ψευδῇ γράφειν νόμον καὶ δείκνυσιν διὰ τῆς αὐτοῦ πολιτείας τὴν γε εὐνοίαν ὡς οὐ ψευδῇ γέγραφε Κτησιφῶν ἄλλ’ ὅτι μάλιστα ἄληθι· ἀφ’ οὗ γοῦν τόπου τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας ἄρχεται καὶ τῆς εὐνοίας, ἀπ’ ἐκείνου καὶ τοῦ νομίμου τὴν ἐξέτασιν ποιεῖται· ἐπιδείκνυσιν γὰρ ὡς οὐ παράνομον τὸ ψήφισμα Κτησιφῶντος μὴ ψευδῇ γράμματα περὶ Δημοσθένους περιέχον ὡς εὐνοὺς τῇ πόλει ἄλλ’ ἄληθι—.

172 ζηλώσωμεν οὖν τὸν Δημοσθένην πλατύνοντες τὸ νόμιμον, καθάπερ ἐκεῖνος ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους καὶ πρὸς Λεπτίνην. πλατυνοῦμεν δὲ τὸ νόμιμον καὶ ἀπὸ τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀπὸ προσώπων μὲν τίς ἐστὶν ὁ γράφων πολεμεῖν ἢ

βοηθεῖν καὶ τίσι καὶ πότε καὶ πῶς, ἀπὸ δὲ πραγμάτων διὰ τί χρὴ πολεμεῖν ἢ βοηθεῖν. Ἐν μὲν οὖν τῇ ἐγγράφῳ πραγματικῇ τὸ νόμιμον ἐμπίπτει, ἔπεται δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ἔθος, ἐν δὲ τῇ ἀγράφῳ τὸ μὲν νόμιμον οὐκ ἐμπίπτει, τὸ δὲ ἔθος ἀντὶ αὐτοῦ παραληψόμεθα. ἔθος δὲ ἐστίν, ὅπερ ἢ χρόνος ἐκράτυνεν ἢ ὡς συμφέρον αἱ τῶν πολλῶν ἐκύρωσαν γνῶμαι. διαφέρει δὲ νόμος ἔθους τῷ τὸ μὲν ἄγραφον εἶναι τὸν δὲ ἔγγραφον, καὶ τὸ μὲν καθόλου τὸν δὲ ἐπὶ μέρους, καὶ τὸ μὲν φύσει τὸν δὲ θέσει τι παρὰ τινων. πλατύνεται δὲ τόποις ἕξ, διὰ τε τῆς πατρίου πολιτείας, ὅπερ ἐστὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἔθῃ, καὶ διὰ παραδειγμάτων, τουτέστιν εἴ τινες ἄνδρες ἄριστοι τετυχήκασιν παρ' ἡμῖν δωρεᾶς, καὶ ἀπὸ τῶν εὐνομουμένων πόλεων καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρίστων, καὶ ἀπὸ τῶν περὶ τοὺς ἥρωας τιμῶν, ἔτι δὲ ἀπὸ τῶν παρὰ βαρβάρους τιμηθέντων καὶ ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπαράτων.

173 τοῦτο δὲ ἱκανῶς Ἀριστείδης ἐν τῷ Περικλεῖ ἐπλάτυνεν, ὃν ἀξιοῖ τις ἀποστήναι τῆς προσηγορίας τοῦ Ὀλυμπίου κατέχοντος τοῦ λοιμοῦ κατάλογόν τε τῶν προγόνων ποιούμενος καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν διεξιὼν καὶ τὴν παλαιὰν πολιτείαν ἀνυμνῶν καὶ δεικνὺς ὡς οὐδεὶς πώποτε ἄνθρωπος ὣν ὄνομα θεῶν ἔλαβεν. καὶ τὸν μὲν Ἀριστείδου Περικλέα παράδειγμα ἔξομεν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοῖς μὴ κατὰ ἔθος οὔσι κεχρησθαι, εἰς δὲ τὸ μὴ χρῆναι λύειν τὰ ἔθῃ τὸν πρὸς Λεπτίνην Δημοσθένους. λύεται δὲ τὸ ἔθος τοιῶσδε, ὥσπερ ἐπὶ Κλέωνος τοῦ ἀξιοῦντος καλεῖσθαι. Πυθίου μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ, πρὸς γὰρ τὴν ἀντίθεσιν τὴν ὅτι 'καινὰ αἰτεῖσθαι' ἀπαντήσῃ ὁ Κλέων λέγων 'ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὸν βίον ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα παρῆλθεν οὐδὲ τέλειον ἕκαστον εὐθύς ἀνεφάνη, ἀλλὰ μὴ πρότερον ὄντα κατὰ μέρος ἥρξατο γίνεσθαι· οὕτω καὶ τέχνηαι ἠυξήθησαν καὶ τὰ πράγματα εἴληφε τὰς ἐπιδόσεις· καὶ παραδείγματα ἐπάξει νόμων τεχνῶν ἱατρικῆς κυβερνητικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν τοιούτων. ἕκαστα δὲ τούτων κατὰ ἔνστασιν καὶ ἀντιπαράστασιν εἰσάξομεν. Τὸ δὲ δίκαιον ὁ μὲν θεῖος Πλάτων εἷς τε τὸ ὅσιον καὶ τὸ δίκαιον ὁμωνύμως τῷ γένει διαιρεῖ ἐν τῷ Εὐθύφρονι, καὶ ἔστιν ἡ τοιαύτη ἀκρίβεια φιλοσοφωτέρα τὸ μὲν ὅσιον τοῖς κρείττοσιν ἡμῶν ἀπονέμουσα τὸ δὲ δίκαιον τοῖς συστοίχοις.

174 οἱ δὲ ῥήτορες ἀδιαίρετον ἔωντες αὐτὸ ἅτε τὸ περὶ τὰ ἀνθρώπινα καθῆκον αὐτοῦ μάλιστα θεωροῦντες πλατύνουσιν αὐτὸ καθάπερ ἐν ταῖς δικαιολογίαις· ἐν γὰρ πάσαις ταύταις πολυτρόπως τὸ δίκαιον ἐξετάζεται ὃ τε κρινόμενος τοὺς ἀκολούθους ἀπὸ τῶν ἐξῆς κεφαλαίων ἐπάγει λογισμούς, ὁ μὲν φεύγων δίκαιον εἶναι τὸ γεγονὸς ἀποφαινόμενος, ὁ δὲ διώκων ἄδικον αὐτὸ διὰ τῶν ἐναντίων λογισμῶν ἀποδεικνύων. ἐν μὲν γὰρ ἀντιλήψει λέγοντος <τοῦ φεύγοντος> εἰ τύχοι ὡς 'κατὰ φύσιν γελάσας οὐκ ὀφείλω κρίνεσθαι' ἐξετάζομεν πότερον ἀφεῖναι τὸν τοιόνδε δίκαιον ἢ μὴ, ἐν δὲ ἀντιστάσει ὁμοίως ὁ φεύγων ἑρεῖ 'οὐ δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ κρίσιν ὑπέχειν ὑπὲρ σοῦ πεποιηκότα', ἐν δὲ μεταστάσει ἄλλου αἰτίου ὄντος, ἐν δὲ ἀντεγκλήματι τοῦ πεπονητότος ὑπάρχοντος ἀξίου παθεῖν ἢ πέπονθεν, ἐν δὲ συγγνώμῃ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀγνοίας ἢ τινος ἄλλου κρείττονος βιασαμένου. ἔτι δὲ πλατύνεται τὸ δίκαιον ταῖς εὐλόγοις αἰτίαις· ταύτας δὲ διαιρετέον τῇ τε κατὰ πρόσωπον σχέσει καὶ τῇ κατὰ πράγματα καὶ μερικῶς τῇ ἐκβάσει, οἷον τῇ μὲν κατὰ πρόσωπον σχέσει εἰ φίλοι οἱ τὴν συμμαχίαν αἰτοῦντες ἢ ἐχθροί, ἀδικούμενοι ὑφ' ἐτέρων ἢ ἐπιβουλεύοντες ἄλλοις, ὑπὲρ οἰκείας ἀγωνιζόμενοι ἢ τὴν ἀλλοτρίαν διασῶσαι σπεύδοντες· ἐκ τούτων γὰρ καὶ τῶν τοιούτων τὸ κατὰ τὰ πρόσωπα δίκαιον ἐπισκεψόμεθα.

175 ὁ δὲ Θουκυδίδης βιαιότερον κατασκευάζων τὸ δίκαιον ἐν τῇ Κερκυραίων δημηγορίᾳ καὶ μὴ δυνάμενος εἰπεῖν ὅτι 'ὡς φίλοις οὔσι βοηθητέον'—οὐ γὰρ συμμαχήσαντες ἦσαν Ἀθηναίοις οἱ Κερκυραῖοι—ἐκ τῆς τοῦ ἐναντίου ἀποφάσεως μεθοδεύσας εἰσῆγαγεν αὐτὸ λέγων 'ὡς οὐκ ἐχθροῖς οὔσι βοηθήσατε'· φησὶ γὰρ οὕτως 'εἴτα ἐν ἀδικήματι θήσονται πεισθέντων ὑμῶν ἢ δεόμεθα. πολὺ δὲ ἐν πλείονι αἰτία ἡμεῖς μὴ πείσαντες ἔξομεν· ἡμᾶς μὲν γὰρ κινδυνεύοντας καὶ οὐκ ἐχθροὺς ὄντας ἀπώσεσθε, τῶνδε δὲ οὐχ ὅπως κωλυταὶ ἐχθρῶν ὄντων καὶ ἐπιόντων

γενήσεσθε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύναμιν προσλαβεῖν περιόψεσθε, ἣν οὐ δίκαιον· τῇ δὲ κατὰ πράγματα σχέσει, ὅταν τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἐξετάζωμεν, οἷον εἰ δίκαιον τοῖς μὴ συμμαχήσασι βοηθεῖν ἢ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπικουρεῖν ἢ τοὺς εὐεργετήσαντας λυπεῖν ἢ τὰ ἐναντία, ὡς καὶ Θουκυδίδης ἐν τῇ Κορινθίων δημηγορίᾳ· καίτοι δίκαιοί γε ἔστε μάλιστα μὲν ἐκποδῶν στῆναι ἀμφοτέροις, εἰ δὲ μὴ, τὸνναντίον ἐπὶ τοὺτους μεθ' ἡμῶν ἵναι· Κορινθίοις μὲν γε ἔνσπονδοί ἐστε, Κερκυραίοις δὲ οὐδὲ δι' ἀνακωχῆς πώποτε ἐγένεσθε· εἰ δὲ γε λυποίῃ ἡμᾶς τὸ κατὰ πρόσωπον δίκαιον, ἐπὶ τὸ κατὰ πράγματα μόνον φευξόμεθα, ὡς καὶ Ἀριστείδης ἐν Καλλιζένῳ πεποίηκεν· λυποῦντος γὰρ αὐτὸν τοῦ κατὰ πρόσωπα δίκαιου—οὐ γὰρ ἡδύνατο λέγειν δίκαιον εἶναι θάπτειν τοὺς μὴ ἀνελομένους τὰ ναυάγια πρὸς ταφὴν τῶν ἐν Ἀργιννοῦσαις πεπτωκότων—ἐπὶ τὸ κατὰ πράγματα δίκαιον ἐχώρησε καθόλου τὸν λόγον εἰσάγων καὶ φησιν· ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βουλευέσθε εἰ χρή τινα θάψαι τῶν τετελευτηκότων·

176 τοῦ δὲ κατὰ τὰς ἐκβάσεις τόπου ἐφαψόμεθα μόνον ἐν τῷ δικάϊῳ, ἐν δὲ τῷ συμφέροντι τὴν πλατύτητα αὐτοῦ τηρήσομεν. ἡ δὲ τοῦ δικαίου λύσις ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται κατὰ μίαν τῶν δικαιολογικῶν γίνεσθαι στάσεων, οἷον ἐπ' ἐκείνου τοῦ ζητήματος φυγάδες πόλιν ἔκτισαν καὶ γράφει τις στρατεύειν ἐπ' αὐτούς, λεγόντων γὰρ ἡμῶν μὴ δίκαιον εἶναι περιορᾶν κατοικιζομένους τοὺς φυγάδας καὶ τρόπον ἕτερον κατάγοντας ἑαυτοὺς ἀντιτεθήσεται ἡμῖν ἀντιληπτικὸν τόδε· ἄλλ' οὐδεὶς κεκώλυκε νόμος κτίζειν ὅποι βούλονται τοὺς φυγάδας πόλιν· Τὸ δὲ συμφέρον διαιρεῖται μὲν εἰς τε τὸ χρήσιμον, ὃ καὶ ἐκ περιουσίας καλοῦσι, καὶ εἰς τὸ ἀναγκαῖον καὶ τρίτον τὸ ἐκβησόμενον· θεωρεῖται δὲ ἐν κτήσει ἀγαθῶν, ἐν φυλακῇ ἀγαθῶν, ἐν ἀπωλείᾳ κακῶν, ἐν φυλακῇ τοῦ μὴ προσελθεῖν τὰ κακά, ἐν συγκρίσει· <ἀγαθῶν, ἐν συγκρίσει> ἀτόπων. ληψόμεθα δὲ ταῦτα ἐπὶ μὲν τῶν καθ' ἕνα ἀπὸ ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἀπὸ τῶν ἐκτός—ἔστι δὲ κατὰ μὲν ψυχὴν καλὰ αἰ ἀρεταὶ δηλονότι ἀνδρεία φρόνησις δικαιοσύνη σωφροσύνη καὶ ὅσα τούτων ἔχεται, κακὰ δὲ δειλία ἄγνοια <ἀδικία ἀκολασία καὶ τὰ ὅμοια>, κατὰ δὲ σῶμα καλὰ μὲν ἰσχύς ὑγίεια κάλλος, κακὰ δὲ ἀσθένεια νόσος αἰσχος, ἐπὶ δὲ τῶν ἐκτός καλὰ μὲν φίλοι χρήματα περιφάνεια δόξα, κακὰ δὲ ἐχθροὶ ἔνδεια καταφρόνησις ἀδοξία—, ἐπὶ δὲ πόλεως ἀντὶ μὲν τῶν ἀπὸ ψυχῆς παραληψόμεθα νόμων θέσιν πολιτείας εὐταξίαν, ἀντὶ τῶν ἀπὸ σώματος τείχη νεώρια ἱερῶν κατασκευὴν πεζοὺς ὀπλίτας ἱππέας καὶ ναυτικόν, ἀντὶ δὲ τῶν ἐκτός χρήματα συμμάχους δόξαν.

177 ἐξετάσομεν δὲ τὸ συμφέρον διὰ τόπων ἑπτὰ, ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς κακοῦ ἡμῖν δὲ ὠφελίμου, ἀπὸ τοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἡδέος ἡμῖν δὲ ἀσυφόρου, ἀπὸ τοῦ σφόδρα δεῖν ἐκείνων ἀντέχεσθαι ὑπὲρ ὧν πόνους τε παμπόλλους ἐπονῆσαμεν καὶ χρήματα ἀνηλώσαμεν, ἀπὸ τῆς πάντων ἀνθρώπων ἢ τῶν πλειόνων κρίσεως, ἀφ' ὧν οἱ ἐχθροὶ θαυμάζουσιν, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μὴ ψέγεσθαι, ἀπὸ <τῆς> τῶν ἐνδόξων κρίσεως. διπλῇ δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ συμφέροντος ἐξέτασις ἡ μὲν τὸ χρήσιμον κατασκευάζουσα ἡ δὲ τὸ ἀναγκαῖον, οἷον χρήσιμον μὲν Ἀθηναίοις Κερκυραίους ποιήσασθαι συμμάχους διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ δύναμιν, οὐ μέντοι σφόδρα ἀναγκαῖον, Ὀλυνθίους δὲ συμμάχους προσλαβεῖν ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ Φίλιππος σὺν ἐκείνοις στρατεύσῃ κατὰ τῆς πόλεως. χρήσιμον δὲ ἡ τοῦ ἀναγκαίου ἐξέτασις καὶ μάλιστα χώραν ἔχει ἐν ταῖς δυσκολίαις τῶν πραγμάτων, ὅταν ἐπὶ πόνους ἢ δαπάνας ἢ ἄλλο τι τῶν δυσχερῶν παρακαλῶμεν τοὺς ἀκούοντας· ἔνθα καὶ ἡ τοῦ ἐκβησομένου ἐξέτασις ἀναγκαῖα ὡς· εἰ μὴ τάδε πράξομεν, τάδε ἡμᾶς καὶ τάδε περιστήσεται τὰ δεινὰ, ὅπερ ὁ Δημοσθένης ἐν Ὀλυνθιακοῖς ποιεῖ κατασκευάζων οἷα συμβήσεται τοῖς Ἀθηναίοις, εἰ μὴ βοηθήσειαν Ὀλυνθίοις· φησὶ γὰρ· εἰπέ μοι τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; Θηβαῖοι; μὴ λίαν πικρὸν εἰπεῖν ἢ καὶ συνεισβάλλουσιν ἐτοίμως.

178 —ἀλλὰ Φωκεῖς; οἱ τὴν οἰκείαν οὐχ οἱοί τε ὄντες φυλάττειν, ἂν μὴ βοηθήσητε ὑμεῖς;—ἢ ἄλλος τις;· πολλάκις δὲ οἱ ῥήτορες καὶ τὸ χρήσιμον μεθοδεύοντες ἀναγκαῖον πειρῶνται δεικνύναι, ὡς

Θουκυδίδης ἐν τῇ Κερκυραίων δημηγορίᾳ ‘τὸν δὲ πόλεμον, δι’ ὃνπερ χρήσιμοι ἂν εἴημεν, εἴ τις ὑμῶν μὴ οἶεται ἔσσεσθαι, γνώμης ἀμαρτάνει καὶ οὐκ αἰσθάνεται τοὺς Λακεδαιμονίους φόβῳ τῷ ὑμετέρῳ πολεμῶντας καὶ τοὺς Κορινθίους δυναμένους τε παρ’ αὐτοῖς καὶ ὑμῖν ἐχθροὺς ὄντας καὶ προκαταλαμβάνοντας ἡμᾶς νῦν εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιχείρησιν’. διττῶν δὲ οὐσῶν τῶν ἀποδείξεων πανταχοῦ ἔν τε γεωμετρίᾳ καὶ διαλεκτικῇ καὶ ῥητορικῇ— ἥτοι γὰρ προηγουμένως ἀποδείκνυμεν ἢ εἰς ἄτοπον ἀπάγοντες, προηγουμένως μὲν οἷον ‘διὰ τὸ ἐπιβουλεύειν τῇ πόλει Φίλιππον συμφέρει κτήσασθαι συμμάχους Ὀλυνθίους’, εἰς ἄτοπον δὲ ἀπάγοντες οἷον ‘εἰ γὰρ ἐθέλοιτε τῆς ἐλευθερίας ἀπαλλαγέντες καὶ τοῦ τῶν ἄλλων ἡγεῖσθαι δουλεύειν ἑτέροις καὶ ὑποτετάχθαι, μὴ πολεμεῖτε Φιλίππῳ’—διττῶν οὖν οὐσῶν ὡς ἔφαμεν τῶν ἀποδείξεων ἔοικεν ἡ μὲν τοῦ χρησίμου κατασκευὴ τῇ προηγουμένῃ ἀποδείξει, ἡ δὲ τοῦ ἀναγκαίου τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῶν ῥητορικῶν τῇ εἰς ἄδοξον καὶ ἀσύμφορον ἀπαγωγῇ.

179 τὴν δὲ τοῦ χρησίμου καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἐξέτασιν ποιησόμεθα τετραχῶς ἐκατέραν, ἐπὶ μὲν τοῦ χρησίμου καταφατικῶς <ἐπὶ δὲ τοῦ ἀναγκαίου ἀντιφατικῶς> κατασκευάζοντες, οἷον ‘εἰ μὲν ἐλοίμεθα τόδε περὶ οὗ ἡ βουλή—συμμαχεῖσαι εἰ τύχοι Ὀλυνθίοις—, τὰ ὄντα ἀγαθὰ παραμενεῖ ἐλευθερία ἀσφάλεια, τὰ οὐκ ὄντα προσέσται δόξα σύμμαχοι χρημάτων πρόσοδοι τῶν ἄλλων ἡγεμονία· τὰ παρόντα φαῦλα ἀπώσόμεθα χρημάτων ἔνδειαν συμμάχων ἀπορίαν ἐχθρῶν ἰσχύν, τὰ οὐκ ὄντα φαῦλα οὐ προσέσται ὑπὸ ἐχθρῶν ἡττηθῆναι συμμάχων ἀπορῆσαι καὶ ὅσα τοιαῦτα. <εἰ δὲ μὴ ἐλοίμεθα, τὰ τούτοις ἐναντία συμβήσεται ἡμῖν.>’ ἡ δὲ τῶν τοιούτων ἐργασία τε καὶ χρῆσις ἔστι μὲν καὶ παρὰ Δημοσθένει ἐν Φιλιππικοῖς τε καὶ συμβουλευτικοῖς, μάλιστα δὲ παρὰ Θουκυδίδῃ ἐν ταῖς δημηγορίαις· διὸ καὶ δριμύτατος ἐν αὐταῖς ἔστι διὰ πάντων τῶν εἰρημένων τόπων ἐξετάζειν τὸ χρήσιμον ἐπιχειρῶν καὶ εἰς τὸ ἀναγκαῖον αὐτὸ μετὰγων, ὡς εἴρηται πολλάκις. τάξομεν δὲ καὶ τὴν ἔκφρασιν ἐν τοῖς τοῦ συμφέροντος λογισμοῖς, ἐὰν μὲν ἐπὶ τι χαλεπὸν δοκοῦν εἶναι παρακαλῶμεν, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῦ συμφέροντος κατασκευῶν, οἷον κινεῖται συνεχῶς ἡ Σικελία καὶ συμβουλεύει τις μετοικεῖν—ἐὰν γὰρ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ μὴ προτάξωμεν τὴν ἀπὸ τῶν σεισμῶν ἔκφρασιν, οὐδ’ <ἂν> ἀνάσχοιντο ἡμῶν τὰ ἄλλα κατασκευαζόντων, ὑπομνησθέντες δὲ τῶν φοβερῶν διὰ τῆς ἐκφράσεως εὐαγωγότεροι πρὸς τὸ πεισθῆναι γενήσονται—, ἐὰν δὲ περὶ τινος εὐκολωτέρου συμβουλευώμεν, μέσην τῶν ἄλλων τοῦ συμφέροντος λογισμῶν ἢ καὶ τελευταίαν πολλάκις τάξομεν τὴν ἔκφρασιν αὖξῃσιν δι’ αὐτῆς τοῖς κατασκευαζομένοις ἐπάγοντες.

180 Τὸ δὲ δυνατόν ὁ μὲν Βασιλικὸς ἀξιοῖ μετὰ τὸ συμφέρον τάττειν λέγων περιττὸν εἶναι μὴ συμφέροντος τοῦ ζητουμένου σκοπεῖν εἰ δυνατόν ἐστιν. ἀλλ’ ἀντιστρέφων ὁ λόγος φανέεται· καὶ γὰρ μὴ δυνατοῦ ὄντος τοῦ προκειμένου περιττὸν ἂν εἴη ἢ τοῦ συμφέροντος ἐξέτασις. χρῆ δὲ μάλιστα τῷ θεῷ Πλάτῳ καὶ περὶ τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων τούτων ἀκολουθεῖν, ἥπερ κάκεῖνος ἐν τῇ πολιτείᾳ κέχρηται· δεῖ γὰρ ἐπ’ ἐκεῖνο πρότερον ἥκειν τὸ κεφάλαιον, ὅπερ μάλιστα διαταράττει τοὺς ἀκρωμένους καὶ προηγουμένως ζητεῖται παρ’ αὐτοῖς· ἐν γὰρ τῷ πέμπτῳ τῆς πολιτείας κατασκευάσαι βουλευθεῖς, ὅτι τὰ αὐτὰ μετελευστέον ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἐπιτηδεύματα, εἶδεν ὅτι τὸ μὲν συμφέρον ἐνταῦθα πρόδηλον ἦν, τὸ δὲ δυνατόν ἐλύπει τὸν λόγον ὡς δυσχερεστέρας ἐν αὐτῷ τῆς κατασκευῆς γενομένης, διόπερ πρότερον τὸ δυνατόν κατασκευάσας, ἐφ’ ὅπερ κατήπειγεν ὁ λόγος, οὕτως ἐπὶ τὸ συμφέρον ἐτράπη· πάλιν ἐν τῷ ἐχομένῳ θεωρήματι περὶ τοῦ δεῖν κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας λυποῦντος αὐτὸν τοῦ συμφέροντος ἐπ’ ἐκεῖνο πρῶτον χωρήσας οὕτως ἐπὶ τὸ δυνατόν ἐτράπη.

181 φαίνεται δὲ καὶ Δημοσθένῃς ἐνίοτε τῇ τοιαύτῃ μεθόδῳ κεχρημένος καὶ τοῦ τε καιροῦ καὶ τῶν λυπούντων ἄριστα στοχαζόμενος καὶ πρὸς ἐκεῖνα πρότερον μετὰγων τὸν λόγον· καὶ ἐπὶ ζητημάτων δὲ φανερόν τὸ τοιοῦτον, οἷον Ἀλεξάνδρου ἐν Ἰνδοῖς ὄντος συμβουλεύει Δημοσθένῃς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων—γελοῖον γὰρ ἐνταῦθα μὴ πρότερον

κατασκευάσαντα τὰ δυνατὰ μνήμην τινὰ ποιῆσθαι τοῦ συμφέροντος—. ἡ δὲ τοῦ δυνατοῦ ἐξέτασις ἐπὶ μὲν τῶν καθ' ἓνα γενήσεται, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ συμφέροντος, ἀπὸ ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἀπὸ τῶν ἐκτός—ἀπὸ μὲν ψυχῆς εὐορκίας ἐπιορκίας πίστεως ἀπιστίας εὐνοίας φθόνου μεγαλοψυχίας φιλοχρηματίας ἐμπειρίας ἀπειρίας καὶ τῶν τοιούτων, ὅποσα ψυχῆς ἐστί πάθη, ἀπὸ δὲ σώματος ῥώμης ἀσθενείας εὐεξίας καχεξίας καὶ τῶν τοιούτων, ἀπὸ δὲ τῶν ἐκτός χρημάτων φίλων <περιφανείας δόξης εἴτε προσόντων εἴτε ἀπόντων—, ἐπὶ δὲ πόλεως ἀπὸ χρημάτων> στρατιωτῶν ὅπλων συμμάχων τριήρων ἵππων τόπων λιμένων καιρῶν τύχης καὶ τῶν παραπλησίων· ἀπὸ γὰρ τῶν προσόντων ἡμῖν αὐτοῖς ἢ τοῖς ἐναντίοις ἢ πάντων ἅμα ἢ τινῶν ληψόμεθα τὴν εὐπορίαν εἰς τὴν τοῦ δυνατοῦ κατασκευὴν. ὑποδιαίρησομεν δὲ τὸ δυνατόν πρῶτον μὲν ἔαν ἐγχωρῇ τῷ μὴ χαλεπὸν εἶναι, ἔπειτα τῷ εἰ καὶ χαλεπὸν εἴη ἄλλ' οὖν ἀναγκαῖον καὶ ὅτι δεῖ ὑπὲρ τῶν χρηστῶν καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένειν καὶ ὅτι ὑπὲρ τοῦ μὴ χαλεπωτέροις περιπεσεῖν ἀντιληπτέον τῶν πραγμάτων, ὡς Δημοσθένης ἐν Φιλιππικοῖς 'εἰ δέ τῳ δοκεῖ ταῦτα καὶ δαπάνης μεγάλης καὶ πόνων πολλῶν καὶ πραγματείας εἶναι, καὶ μάλα ὀρθῶς δοκεῖ· ἄλλ' ἔαν λογίσσῃται τὰ τῇ πόλει μετὰ ταῦτα γενησόμενα, ἔαν ταῦτα μὴ θέλῃ ποιεῖν, εὐρήσει λυσιτελοῦν τὸ ἐκόντας ποιεῖν τὰ δέοντα' καὶ τὰ ἐξῆς, εἴτα ἐπειδὴ ἀντέπιπτεν αὐτῷ ὅτι 'εἰ καὶ χρήσιμον τὸ πολεμεῖν, ἄλλ' οὐκ ἀναγκαῖον' τέθεικεν εὐθέως τὴν τοῦ ἀναγκαίου κατασκευὴν λέγων 'ποῖ οὖν ἀναδυόμεθα; ἢ τί μέλλομεν; ἢ πότε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰ δέοντα ποιεῖν ἐθέλῃσομεν; ὅταν νῆ Δί' ἀνάγκη τις ᾖ.

182 ἄλλ' ἦν μὲν ἄν τις ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἀνάγκην εἴποι, οὐ μόνον ἤδη πάρεστιν ἀλλὰ καὶ πάλαι παρελήλυθε, τὴν δὲ τῶν δούλων ἀπεύχεσθαι δήπου μὴ γενέσθαι δεῖ, εἴτα τῇ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῇ κατεσκεύασεν οὕτως 'οὐδὲ γὰρ Φεραίοις πρότερον πρὸς τὰ τεῖχη προσβάλλων ἔφασκε πολεμεῖν οὐδὲ Ὀλυνθίοις ἐξ ἀρχῆς, ἕως ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τὸ στράτευμα παρῆν ἔχων. ἢ καὶ τότε τοὺς ἀμύνεσθαι κελεύοντας πόλεμον ποιεῖν φήσομεν; οὐκοῦν ὑπόλοιπον δουλεύειν· οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἐστί μετὰ τοῦ μῆτε ἀμύνεσθαι μῆτε ἄγειν ἡσυχίαν ἔἶσθαι'. ἐπὶ δὲ τούτοις κατασκευάζειν χρὴ καὶ τὸ ῥάδιον· αὐξήσεις γὰρ τοῦ δυνατοῦ ἢ τοῦ ῥάστου ἀποδείξεις, καὶ πᾶν μὲν ῥάδιον δυνατόν, οὐ πᾶν δὲ δυνατόν ἤδη καὶ ῥάδιον.

183 εἰσάξομεν δὲ αὐτὸ οὕτως ὅτι 'ὕμεις μὲν χρημάτων τωσῶνδε καὶ πόνων καὶ στρατείας ἡγεῖσθε τὰ παρόντα προσδεῖσθαι πράγματα, τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει' καὶ ἐξῆς ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις τοῦ ῥαδίου χωρήσομεν· καθόλου γὰρ ἡ δυσχέρειά τις πρόσεστι τοῖς συμβουλευομένοις ἢ ῥαστώνῃ· εἰ μὲν οὖν δυσχέρεια προσεῖη, διὰ τῶν προειρημένων ποιησόμεθα τοῦ δυνατοῦ τὴν κατασκευὴν τελείως ἐκάστου ταῖς ἐργασίαις ἐπεξίοντες, εἰ δὲ εὐκολία προσεῖη, περιττὸν πρὸς τοὺς εἰδότας ὅτι ῥαδίαν ἔχει τὴν ἐπιχείρησιν τὰ πράγματα, περὶ ὧν ἡ βουλή, τοιαύτας ἀποδείξεις καὶ κατασκευὰς ἐπάγειν, ἀλλὰ διὰ βραχέων αὐτοῦ [ῥάδιον] ἐφαψάμενοι ὡς μὴ δοκεῖν παντελῶς παραλιμπάνειν ἐπὶ τὴν κατὰ ὑπόθεσιν τρεψόμεθα μέθοδον λέγοντες ὅτι 'εἰ καὶ δυσκολίαν τινὰ συνέβαινε προσεῖναι τοῖς πράγμασιν, οὐδ' οὕτως ἐχρῆν αὐτῶν ἀποστῆναι· προσήκει γὰρ ὑπὲρ τῶν χρηστῶν καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένειν' καὶ συστήσομεν τοῦτο ἀπὸ παραδειγμάτων ὅτι 'καὶ σύνηθες ὑπὲρ τοιούτων ἀγωνίζεσθαι τῇ πόλει· καὶ γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον—εἰ τύχοι—προθύμως ὑπέστησαν'. τελέα δὲ δυνατοῦ κατασκευὴ ἐστίν ἡ ἐκατέρων ἐξέτασις, τῶν τε ἡμῖν αὐτοῖς προσόντων καὶ τῶν τοῖς ἀντιπάλοις, ὥσπερ Θουκυδίδης πεποίηκεν ἔν τε τῷ Περικλεῖ λέγων 'τὰ δὲ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐκατέροις ὑπαρχόντων ὡς οὐκ ἀσθενέστερα ἔξομεν, γυνώτε καθ' ἕκαστον ἀκούοντες.

184 αὐτουργοί τε γὰρ εἰσι Πελοποννήσιοι καὶ οὔτε ἰδίᾳ οὔτε ἐν κοινῷ χρήματα αὐτοῖς ἐστίν, ἔπειτα χρονίων πολέμων καὶ διαποντίων ἄπειροί· καὶ τὰ ἐξῆς, εἴτα ἐπήγαγε 'καὶ τὰ μὲν Πελοποννησίων τοιαῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἔμοιγε δοκεῖ· τὰ δὲ ἡμέτερα τούτων τε ὧν ἐκείνοις ἐμεμψάμην ἀπηλλάχθαι καὶ ἄλλα οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου μέγала ἔχειν' καὶ τὰ ἐξῆς· πάλιν

ἐν τῇ Κορινθίων πρὸς Λακεδαιμονίους δημηγορίᾳ τοῦτο ποιεῖ λέγων· οἱ μὲν γὰρ νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ὃ ἂν γνῶσιν, ἡμεῖς δὲ τὰ ὑπάρχοντά τε σώζειν καὶ ἐπιγνῶναι μηδὲν καὶ ἔργῳ οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐξικέσθαι· αὐθις δὲ οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες, τὸ δὲ ἡμέτερον τῆς τε δυνάμεως ἐνδεᾶ πρᾶξι καὶ τῆς γνῶμης μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι τῶν τε δεινῶν μηδέποτε οἷεσθαι ἀπολυθῆσθαι καὶ μὴν καὶ ἄοκνοι πρὸς ὑμᾶς μελλητὰς καὶ ἀποδημηταὶ [καί] πρὸς ἐνδημοτάτους· καὶ ἔστι τοῦτο τῶν δαιμονίως τε καὶ συντόμως ἀπηγγελλένων ἀντιθέτων· καθελὼν δὲ τὰ Λακεδαιμονίων ἠϋξῆσε τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐναντίων ὄντων, διότι λίαν ἐπλημένους ἑώρα τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ καταφρονοῦντας τῶν Ἀθηναίων, ἠπείγετο δὲ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτοὺς παροξύναι· χρή γὰρ τὸν ἔμφρονα ῥήτορα θαρροῦντάς τε παρὰ τὸ δέον τοὺς συμβουλευομένους καταπλήξαι φυλαττόμενον εἰς ἀθυμίαν αὐτοὺς ἐμβάλλειν, ὅπερ καὶ ὁ ῥήτωρ ἐν τρίτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν εὐθύς ἐκ προοιμίων ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀθύμως διακειμένους ἐγεῖραι καὶ φρονήματος ἐμπλήσαι φυλάττοντα κἀνταῦθα, ὅπως μὴ προαχθῶσιν εἰς καταφρόνησιν καὶ ῥαθυμότεροι γένωνται.

185 τοῦτο δὲ πρῶτος μὲν Ὀμηρος πεποίηκεν· Ἀχιλλεὺς γὰρ ἐπιστρέψαι τὸν βασιλέα βουλόμενος εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν παρόντων φροντίδα πρότερον καταπλήττει λέγων· Ἀτρεΐδῃ, νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας οἶω ἅψ ἀπονοστήσειν, εἴ κεν θάνατόν γε φύγοιμεν, εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ καὶ λοιμὸς Ἀχαιοῦς, εἴτα καταπλήξας οὐ συγκεχώρηκε τραπῆναι πρὸς ἀθυμίαν, ἀλλὰ τὴν ἴασιν ἔδειξε πλησίον ὑπάρχουσαν εἰπὼν· ἄλλ' ἄγε δὴ τίνα μάντιν ἐρείοιμεν ἢ ἱερῆα· Δημοσθένης δὲ καλῶς ἐζήλωσεν ἔν τε τῷ προειρημένῳ τρίτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν καὶ ἐναργέστερον ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης ἐκ προοιμίων· ὁρῶ μὲν, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰ παρόντα πράγματα πολλὴν δυσκολίαν ἔχοντα καὶ ταραχὴν οὐ μόνον τῷ πολλὰ προεῖσθαι καὶ μηδὲν εἶναι προὔργου περὶ αὐτῶν εὖ λέγειν· καὶ τὰ ἐξῆς, εἴτα διὰ τούτων καταπλήξας αὐτοὺς ἐπανήγαγε πρὸς τὸ θαρρεῖν λέγων· οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων οἴομαι καὶ πεπεικῶς ἑμαυτὸν ἀνέστηκα, ἂν ἐθέλητε τοῦ θορυβεῖν καὶ φιλονεικεῖν ἀποστάντες ἀκούειν, ὥς ὑπὲρ πόλεως βουλευομένοις καὶ τηλικούτων πραγμάτων προσήκει, ἔξειν καὶ λέγειν καὶ συμβουλεύειν, δι' ὧν καὶ τὰ παρόντα ἔσται βελτίονα καὶ τὰ προειρημένα σωθήσεται·

186 εἰ δέ τις ἐν τῇ τελείᾳ τοῦ δυνατοῦ ἐργασίᾳ μὴ δύναται χρῆσθαι τῇ ἀντεξετάσει, ἐτέρως αὐτὸ μεθοδεύσομεν καὶ διὰ παραδειγμάτων τὸ δυνατόν κατασκευάσομεν, ὥσπερ ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν· εἰ δέ τις ὑμῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, δυσπολέμητον οἶεται τὸν Φίλιππον εἶναι σκοπῶν τό τε πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ δυνάμεως καὶ τὸ τὰ χωρία πάντα ἀπολωλέναι τῇ πόλει, ὀρθῶς μὲν οἶεται, λογισάσθω μέντοι τοῦτο, ὅτι εἵχομεν ἡμεῖς ποτε, ὦ Ἀθηναῖοι, Πύδναν καὶ Ποτεΐδαιαν καὶ Μεθώνην καὶ πάντα τὸν τόπον τοῦτον οἰκεῖον κύκλῳ καὶ πολλὰ τῶν μετ' ἐκείνου νῦν ὄντων ἐθνῶν αὐτονομούμενα καὶ ἐλεύθερα ὑπῆρχε καὶ μᾶλλον ἡμῖν ἐβούλετο οἰκείως ἔχειν ἢ ἐκείνῳ. εἰ τοίνυν <ὁ> Φίλιππος τότε ταύτην ἔσχε τὴν γνῶμην, ὥς χαλεπὸν πολεμεῖν ἐστὶν Ἀθηναίοις ἔχουσι τοσαῦτα ἐπιτειχίσματα τῆς ἑαυτοῦ χώρας ἔρημον ὄντα συμμάχων, οὐδὲν ἂν ὧν νυνὶ πεποίηκεν ἔπραξεν οὐδὲ τοσαύτην ἐκτήσατ' ἂν δύναμιν· τὸ δὲ ἔνδοξον καλεῖται καὶ πρέπον, ἔστι δὲ πρέπον τὸ καθῆκον ἐκάστω, οἷον Ἀθηναίοις τὸ ἐλευθερίας μᾶλλον φροντίζειν ἢ χρημάτων, τὸ συμμαχεῖσθαι τοῖς ἀτυχοῦσι, τὸ τοῖς πρότερον ἡδίκηκόσι κειμένοις ὕστερον μὴ ἐπεμβαίνειν· τὰ δὲ τοιαῦτα καὶ δόξαν ἐπάγοντα τοῖς δρῶσι δηλονότι τοῦ ἐνδόξου ἔχεται, τὸ δὲ ἔνδοξον ὑπὸ τὸ καλὸν ἀνακτέον. τὴν δὲ τοῦ ἐνδόξου ἐργασίαν διχῶς ἐξετάσομεν· ποιοῦντων ἡμῶν τότε τί προσγενήσεται· καὶ μὴ ποιοῦντων τότε τί συμβήσεται, καὶ τούτων ἐκάτερον διὰ τεσσάρων πλατυνοῦμεν τόπων, οἷον· συμμαχησάντων <μὲν ἡμῶν> Ὀλυνθίοις ἢ οὔσα δόξα παραμενεῖ, καὶ ἢ μὴ οὔσα προσέσται, ἢ οὔσα ἀδοξία ἀπελαθήσεται, ἢ μὴ οὔσα οὐ προστεθήσεται, μὴ συμμαχησάντων δὲ τοῖς κινδυνεύουσιν ἢ νῦν οὔσα δόξα οὐ παραμενεῖ, ἢ μὴ οὔσα οὐ προσέσται, ἢ προσοὔσα ἀδοξία οὐκ ἀπελαθήσεται, ἢ μὴ

οὔσα προσγενήσεται· ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην φησίν—ἃ γὰρ οὐ πρόσσεσι τοῖς Ἀθηναίοις, ταῦτά φησιν ἀπαντήσεσθαι, εἰ τὴν ἀτέλειαν ἀφέλαιντο τοὺς εὐεργέτας—‘νῦν γάρ’ φησὶν ‘οὗτος ὁ νόμος ἀντὶ καλῆς αἰσχρὰν τῇ πόλει περιάπτει δόξαν καὶ οὔτε τῶν προγόνων οὐθ’ ὑμῶν ἀξίαν.

187 τρία γὰρ τὰ μέγιστα ὀνείδη κτᾶται, φθονερούς ἀπίστους ἀχαρίστους εἶναι δοκεῖν· περὶ δὲ τῆς οὔσης δόξης ἐν Ὀλυνθιακῶν δευτέρῳ τάδε φησὶν ‘ἀλλ’ ἵνα οἱ ἄλλοι τῶν δικαίων τύχῳσι, τὰ ὑμέτερα αὐτῶν ἀνηλίσκετε εἰσφέροντες καὶ προεκινδυνεύετε στρατευόμενοι, καὶ πάλιν ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου ἐκ παραδειγμάτων κατασκευάζει τὸ ἔνδοξον λέγων ‘καίτοι τότε ταῦτα ἀμφοτέρω, Αἰσχίνῃ, οὐχ ὑπὲρ εὐεργετῶν ἐποίουν οὔτ’ ἀκίνδυνα ἐώρων. ἀλλ’ οὐ διὰ ταῦτα προῖεντο τοὺς καταφεύγοντας ἐπ’ αὐτούς, ἀλλ’ ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἤθελον τοῖς κινδύνους ἑαυτοὺς διδόναι ὀρθῶς καὶ καλῶς βουλευόμενοι’.

188 Κοινὴ δὲ τῶν τελικῶν κεφαλαίων μέθοδος ἐστὶν ἡ κατὰ ἀντίφασιν εἰσαγωγή· εἰ μὲν γὰρ ἔχοιμεν δεῖξαι, ὅτι δίκαιον ἢ συμφέρον τὸ προκειμένον ἐστὶ, τοῦτο κατασκευάσομεν, εἰ δὲ μή, ἔροῦμεν ὅτι οὐκ ἄδικον ἢ οὐκ ἀσύμφορον. ἔστι δὲ αὐτοῦ τὸ παράδειγμα καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι· μὴ δυνηθεὶς γὰρ κατασκευάσαι, ὅτι δυνατόν ἐστι λυθῆναι τὴν Φιλίππου δύναμιν, ἐπὶ τὴν ἀντίφασιν χωρήσας ἔφη ‘μὴ γὰρ ὡς θεῶ νομίζετε ἐκείνῳ τὰ παρόντα πεπηγέσθαι πράγματα ἀθάνατα, οὐκ ἀδύνατον γὰρ λυθῆναι τὴν Φιλίππου δύναμιν ἐν χρόνῳ τὴν γε ἀπὸ τίνος ἀρξαμένην χρόνου. εἰ δὲ ὁ ἀντίδικος τῇ ἀντιφάσει χρήσαιο, ἡμεῖς τὸ κατὰ θέσιν ἀπαιτήσομεν λέγοντες ὡς ‘οὐκ ἄρκει τὸ μὴ βλάπτειν μόνον, ἀλλ’ ὅτι καὶ συμφέρει δεικτέον· καὶ γὰρ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους αἰσθόμενος τοὺς ἀντιλέγοντας τὸ κατὰ ἀντίφασιν εἰσάγοντας ὅτι ‘εἰ καὶ μὴ εὖνους ἐστὶν ὁ Χαρίδημος τῇ πόλει, ἀλλ’ οὔτι γε δύσνους’, ἐκ προοιμίων εὐθὺς ἀναιρεῖ τὸ τοιόνδε καὶ δεῖξιν ἐπαγγέλλεται κακονούστατον <φάσκων> ‘ἐγὼ δ’ ἐάνπερ ἃ βούλομαί τε καὶ οἶδα πεπραγμένα ἐκείνῳ δυνηθῶ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν, οἶμαι δεῖξιν οὐ μόνον οὐκ εὐεργέτην ἀλλὰ καὶ κακονούστατον ἀπάντων ἀνθρώπων καὶ πολὺ τοῦναντίον ἢ προσῆκεν ὑπειλημμένον’. ἔτι γε μὴν κάκεινῃ τῶν τελικῶν κεφαλαίων ἡ μέθοδος κοινὴ τὸ ποτὲ μὲν καθολικοὺς ἀφορισμοὺς προθέντα περὶ τῶν προκειμένων οὕτως ἐπάγειν τὰς κατὰ μέρος ἀποδείξεις, ποτὲ δὲ ἐπὶ ταῖς μερικαῖς κατασκευαῖς ἐπάγειν τοὺς ἀφορισμούς· καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων παρὰ τε Θουκυδίδῃ καὶ Δημοσθένει τὰ παραδείγματα, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν προτάξας τὸν ἀφορισμὸν ἐπάγει τὰς κατασκευὰς ‘ἀλλ’ οἶμαι παρόμοιον ἐστὶν ὅπερ καὶ περὶ τῆς τῶν χρημάτων κτήσεως· ἂν μὲν γὰρ ὅσα ἂν τις λάβῃ καὶ σώσῃ, μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν, ἂν δὲ ἀναλώσας λάθῃ, συνανήλωσε καὶ τὸ μεμνησθαι τῇ τύχῃ τὴν χάριν.

189 καὶ περὶ τῶν πραγμάτων οὕτως οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς καιροῖς ὀρθῶς οὐδ’ εἰ συνέβη τι παρὰ τῶν θεῶν χρηστὸν μνημονεύουσιν· πρὸς γὰρ τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν προὑπαρξάντων κρίνεται. διὸ καὶ σφόδρα δεῖ τῶν λοιπῶν ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, φροντίσαι, ἵνα ταῦτα ἐπανορθωσάμενοι τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα. πάλιν μετ’ ὀλίγα περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων τὰς μερικὰς κατασκευὰς εἰπὼν ἐπάγει τὸν ἀφορισμὸν ‘ἔστι δὴ λοιπὸν οἶμαι πάντας εἰσφέρειν, ἂν πολλῶν δέῃ, πολλὰ, ἂν ὀλίγων, ὀλίγα. δεῖ δὲ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων’. ἔτι γε μὴν καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον τόπος κοινός ἐστι τῶν τελικῶν κεφαλαίων. ‘Τὸ δὲ ἐκβησόμενον κατὰ ὑπόθεσιν λαμβάνεται’. ἀπορήσειε δ’ ἂν τις, τίτι διαφέρει τὸ ἐκβησόμενον <τὸ> κεφάλαιον τῆς ἐν τῷ συμφέροντι ἐκβάσεως, ἐν ᾗ φαμεν ὅτι συμμαχησάντων μὲν ἡμῶν τάδε ἀποβήσεται μὴ συμμαχησάντων δὲ τάδε· φαμεν οὖν ὅτι ἐν μὲν τῇ τοῦ συμφέροντος ἐκβάσει τὰ προσεχῇ ἐξετάζομεν τέλη, ἐν δὲ τῷ ἐκβησομένῳ τῶν ἐκεῖ τελῶν ἐξετασθέντων τὰ τέλη διασκοποῦμεν.

190 τὴν δὲ διαφορὰν ταύτην ἔδειξεν ἡμῖν Δημοσθένης ἐν πρώτῳ Ὀλυνθιακῶν· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον ἐξετάζων ἔφη ὅτι ‘συμφέρει Ὀλυνθίοις βοηθῆσαι’, εἴτα ἡ ἐκβασὶς ‘τοῦτο γὰρ ἡμῶν

ποιησάντων ἐν Μακεδονίᾳ ἔσται ὁ πόλεμος, μὴ συμμαχησάντων δὲ τοῖς Ὀλυνθίοις ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα Φίλιππος πολεμήσει τὴν Ἀττικὴν. καὶ ταῦτα μὲν προσεχὴ τῆς ἐκβάσεως τέλη· τὰ δὲ τῶν τελῶν τέλη, ἅπερ εἰς τὸ ἐκβησόμενον ἀνάγομεν, ἐκεῖνα ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ μὲν πολεμοῦντες πλεῖστα κερδανοῦμεν, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ τοῦ πολέμου συστάντος τάδε καὶ τάδε ἡμᾶς περιστήσεται τὰ δεινά. ἄξιον δὲ καὶ ἀπ’ αὐτῆς ἐκάτερον γινῶναι τῆς λέξεως· τὴν μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἔκβασιν ἐξετάζων τάδε φησὶν ἔτι τοίνυν, ὦ Ἀθηναῖοι, μηδὲ τοῦθ’ ὑμᾶς λανθανέτω, ὅτι νῦν αἴρεσίς ἐστιν ὑμῖν, πότερον ὑμᾶς ἐκεῖ χρή πολεμεῖν ἢ παρ’ ὑμῖν ἐκεῖνον· ἐὰν μὲν γὰρ ἀντέχη τὰ τῶν Ὀλυνθίων, ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε καὶ τὴν ἐκείνου κακῶς ποιήσετε τὴν ὑπάρχουσαν καὶ τὴν οἰκείαν ταύτην ἀδεῶς καρπούμενοι· ἐὰν δὲ ἐκεῖνα Φίλιππος λάβῃ, τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν; Θηβαῖοι; μὴ λίαν πικρὸν εἰπεῖν ἢ καὶ συνεισβάλλουσιν ἐτοίμως. — ἀλλὰ Φωκεῖς; οἱ τὴν οἰκείαν οὐχ οἰοί τε ὄντες φυλάττειν, ἂν μὴ βοηθήσητε ὑμεῖς; — ἢ ἄλλος τις; τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐκβησομένου πάλιν ἐξετάζων τάδε φησὶν ἄλλὰ μὴν ἡλίκα γέ ἐστι τὰ διάφορα ἐνθάδε ἢ ἐκεῖ πολεμεῖν, οὐ λόγου προσδεῖν ἡγοῦμαι.

191 εἰ γὰρ ὑμᾶς δεήσειεν αὐτοὺς τριάκοντα ἡμέρας μόνας ἔξω γενέσθαι καὶ ὅσα ἀνάγκη στρατοπέδῳ χρωμένους τῶν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνειν—μηδενὸς ὄντος ἐν αὐτῇ πολεμίου λέγω—, πλεῖον ἂν οἶμαι ζημιωθῆναι τοὺς γεωργοῦντας ἡμῶν, ἢ ὅσα εἰς ἅπαντα τὸν πρὸ τοῦ χρόνον δεδαπάνησθε· εἰ δὲ δὴ πόλεμός τις ἦξει, πόσα χρή νομίσαι ζημιωθήσεσθαι; καὶ πρόσσεσθ’ ἡ ὕβρις καὶ ἔτι τῶν πραγμάτων αἰσχύνῃ οὐδεμιᾶς ἐλάττω ζημίας τοῖς γε σώφροσιν. πάντα δὴ ταῦτα δεῖ συνιδόντας ἅπαντας βοηθεῖν καὶ ἀπωθεῖν ἐκεῖσε τὸν πόλεμον, τοὺς μὲν οὖν εὐπόρους, ἵνα ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἂ καλῶς ποιοῦντες ἔχουσι μικρὰ ἀναλίσκοντες τὰ λοιπὰ ἀδεῶς καρπῶνται, τοὺς δὲ ἐν ἡλικίᾳ, ἵνα τὴν τοῦ πολεμεῖν ἐμπειρίαν ἐν τῇ τοῦ Φιλίππου χώρᾳ κτησάμενοι φοβεροὶ φύλακες τῆς οἰκείας ἀκεραίου γένωνται, τοὺς δὲ λέγοντας, ἵνα αἱ τῶν πεπολιτευμένων αὐτοῖς εὐθυναὶ ῥάδιαι γένωνται. καὶ προτρέψαι δὲ καὶ ἀποτρέψαι ἱκανωτάτη ἐστὶν ἡ τοῦ ἐκβησομένου ἐξέτασις, διόπερ ἐπιμελῶς αὐτῇ κεχρησθαι προσήκει. Χρὴ δὲ καὶ τὰς γνώμας ἐν ταῖς συμβουλαῖς ἐξετάζειν, τὴν τε οἰκείαν, μεθ’ ἧς ἐπὶ τὸ συμβουλευεῖν ἀπήντηκε, καὶ τὰς τῶν ἀντιλεγόντων, μεθ’ ἧς ἕκαστος ἐναντιοῦσθαι ἐπιχειρεῖ, ἔτι δὲ καὶ τὰς τῶν ἀκουόντων, δι’ ἃς ἐπὶ τὸ προθεῖναι τὴν βουλὴν ὥρμησαν· ἱκαναὶ γὰρ αὗται καὶ συστήσαι καὶ διαβαλεῖν τὰ πράγματα. Διαφέρει δὲ συμβουλὴ προτροπῆς, ὅνπερ τρόπον καὶ τοῦ ὅλου τὸ μέρος—ὅλον μὲν γὰρ τι ἡ συμβουλή, μέρος δὲ ἡ προτροπή—, καὶ τῷ τὸ μὲν περιέχειν τὸ δὲ περιέχεσθαι.

192 ἔτι διαφέρει παραίνεσις συμβουλῆς τῷ τὴν μὲν συμβουλὴν περὶ ἐνὸς γίγνεσθαι πράγματος τὴν δὲ παραίνεσιν περὶ πλειόνων, καὶ τῷ τὴν μὲν συμβουλὴν πρὸς πρᾶξιν τινα τῶν ἔξωθεν γίγνεσθαι—πότερον ἄξιόν ἐστι τόδε <τι> πράττειν ἢ μή—τὴν δὲ παραίνεσιν πρὸς ἥθους εὐρυθμίαν παραλαμβάνεσθαι, καὶ τῷ τὴν μὲν παραίνεσιν πρὸς ἓνα γίγνεσθαι τὴν δὲ συμβουλὴν πρὸς πολλούς, καὶ ἡ μὲν συμβουλὴ ἀντιλογίαν ἐπιδέχεται, οἷον ‘χρὴ βοηθεῖν Ὀλυνθίοις’, ἡ δὲ παραίνεσις οὐ, οἷον ‘χρὴ τὸ θεῖον σέβειν, γονεῖς τιμᾶν’. XI. ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ. Ἰκανῶς ἡμῶν ἤδη καὶ περὶ τῆς πραγματικῆς τῆς τε ἀγράφου καὶ τῆς ἐγγράφου διεληλυθότων καὶ τὴν πλατύτητα τῶν κεφαλαίων ἐκθεμένων ἀναγκαῖον ἂν εἴη μετελθεῖν ἐπὶ τὰς νομικάς, αἵπερ λοιπαὶ τῶν στάσεων εἰσιν. ὠνομάσθησαν οὖν νομικαί, διότι περὶ νόμους καὶ ῥητὰ τινα τὴν σύμπασαν ἔχουσι ζήτησιν· οὐ γὰρ, ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις στάσεσιν οἱ νόμοι καὶ τὰ ῥητὰ πρὸς ἐτέρων ἀπόδειξιν παρελαμβάνοντο, οὕτω κἀνταῦθα, ἀλλ’ ἐκεῖ μὲν, κἀν περιαιρεθῶσιν οἱ νόμοι, σώζεται τὰ ἀδικήματα, ἐνταῦθα δὲ τὸ ὅλον κύρος ἐν τοῖς νόμοις ἐστίν, ὣν σιωπηθέντων οὔτε ἔγκλημα οὔθ’ ὅλως ἀδίκημα τὸ λειπόμενον τυγχάνει.

193 ἀνάγονται δὲ πᾶσαι ὑπὸ τὴν ἐγγραφον ποιότητα. Καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ῥητοῦ καὶ τῆς διανοίας λεκτέον, ὅπερ ὠνομάσθη μὲν οὕτως, διότι ὁ μὲν κατηγορὸς τῷ ῥητῷ ὁ δὲ φεύγων τῇ

διανοία κέχρηται· ὅρος δὲ αὐτῆς ἐστὶν οὗτος ῥητὸν καὶ διάνοιά ἐστι στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ῥητῷ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐκόντος παραβεβασμένῳ ἐπ' οὐδεμιᾷ ἀδικίᾳ διάνοιαν ἀντιτίθῃσιν', καὶ γένος μὲν τοῦ ὅρου ἢ στάσις τὰ δὲ λοιπὰ διαφοραὶ χωρίζουσαι αὐτὴν ἀντιστάσεώς τε καὶ συγγνώμης καὶ πραγματικῆς τῆς κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν· ταύταις γὰρ καὶ κοινωνεῖν δοκεῖ. Ἰστέον δὲ ὅτι πᾶσαι αἱ νομικαὶ μονοειδεῖς εἰσιν, ὥσπερ αἱ τε ἀντιθετικά καὶ ἡ πραγματική· ἔφαμεν γὰρ πολλάκις εἶδη διάφορα γίνεσθαι ἐν ταῖς στάσεσιν ἢ κατὰ ἐναλλαγὴν κεφαλαίων ἢ κατὰ διπλασιασμὸν ἢ τάξιν [ἢ] διάφορον, εἰ δὲ μηδὲν τούτων ὑπάρχοι, μονοειδὴς ἂν εἴη ἡ στάσις. Διαφέρει δὲ τὸ ῥητὸν καὶ ἡ διάνοια ἀντιστάσεως μὲν τῷ τὴν μὲν ἀντίστασιν ἀδίκημα ἔχειν φανερόν καὶ ἐν αὐτοῖς κεῖσθαι τοῦτο τοῖς προβλήμασι πρόδηλον, ἐν δὲ τῷ ῥητῷ καὶ τῇ διανοίᾳ μήτε ἀδίκημα ἀντικρυς ἀλλ' ὡς ἀδίκημά πως εἶναι τὸ γεγονὸς καὶ περιαιρεθέντος τοῦ νόμου ἀσύστατον εἶναι τὸ λειπόμενον, οἷον νόμος τὸν ξένον εἰς τὸ τεῖχος μὴ ἀνιέναι, πολέμου καταλαβόντος ἀνελθὼν τις ξένος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἡρίστευσε καὶ κρίνεται μετὰ τὴν νίκην νόμου παραβάσεως, οὔτε γὰρ ἀδίκημα τὸ ἀριστεῦσαι ἐν πολέμῳ, καὶ περιαιρεθέντος τοῦ νόμου εὐεργέτημα μᾶλλον οὐκ ἀδίκημα τὸ γεγενημένον, καὶ συκοφάντης ὁ τὰς εὐθύνας ἐπάγων.

194 τῆς δὲ συγγνώμης διενήνοχε τῷ ἐν ἐκείνῃ μὲν ἄκοντα τὸν κρινόμενον πεποιηκέναι τοῦτο, διὸ καὶ τὴν κρίσιν ὑπέχει, ἐν δὲ τῷ ῥητῷ καὶ τῇ διανοίᾳ ἐκόντα. τῆς δὲ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν πραγματικῆς διαφέρει ταύτῃ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ μὲν εἰ δεῖ παραβῆναι τὸν νόμον ἢ μὴ γίγνεται [δὲ] ἡ σκέψις, ἐνταῦθα δὲ ὁ μὲν νόμος παραβέβασται, ζητοῦμεν δὲ εἰ δίκαιον τὸ πεπραγμένον ἢ μή. Διαιρεῖται δὲ κεφαλαίοις τοῖσδε· προβολῇ ῥητοῦ, διανοίᾳ τῇ πρὸς τὸ ῥητὸν αὐτοῦ τοῦ παραβάντος τὸν νόμον, προσδιορισμῷ, διανοίᾳ τῇ πρὸς τὸν διορισμὸν, συλλογισμῷ, ὄρῳ, ἀντιστάσει, μεταλήψει τῇ ἐκ πράγματος, πρὸς τι, ὄρῳ βιαίῳ, μεταλήψει τῇ ἐκ προσώπου ἐὰν ἐμπίπτῃ. Αἱ δὲ ἐργασίαι τῶν κεφαλαίων τούτων ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις στάσεσιν εἰρημένων πρόδηλοι τυγχάνουσι πλην ἴσως τοῦ προσδιορισμοῦ, ὅσπερ ἐστὶ τοιόσδε· τοῦ γὰρ φεύγοντος ἀντιτιθέντος τῇ προβολῇ τὴν διάνοιαν καὶ λέγοντος ὅτι 'τοὺς ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως ἀνιόντας ἐπὶ τὸ τεῖχος τῶν ξένων ὁ νόμος κωλύει ἀνιέναι, οὐχὶ τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ', ἀντιτίθῃσι τὸν προσδιορισμὸν ὁ κατήγορος λέγων ὡς 'οὐδαμοῦ τοῦτο προσδιώρισεν ὁ νομοθέτης ἀλλ' ἀπλῶς ἀπείργει τὸν ξένον τῆς ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνόδου'.

195 XII. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΑΣ. Ἡ δὲ ἀντινομία ἐκ μὲν τοῦ ὀνόματος πρόδηλος ὡς ἐναντίωσιν τινα περιέχει νόμων οὐχὶ καθ' αὐτό— ἄτοπον γὰρ τοῦτό γε καὶ πολιτείας οὐκ εὖ διοικουμένης νόμων ἐναντιότητι δουλεύειν—ἀλλὰ φύσει μὲν οὐδαμῶς ἐναντιουμένων ἀλλήλοις κατὰ δὲ τινα περίστασιν ἐναντιοῦσθαι δοκούντων· ὅρος δὲ αὐτῆς οὗτος ῥητὸν καὶ διάνοιά ἐστι στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν ὁ φεύγων ἕτερον ἀντιτίθῃσι νόμον τῷ ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ προτεινομένῳ ὡς παραβεβασμένῳ'. ἴδιον δὲ ἀντινομίας τὸ δύο νόμων ὄντων ἢ τριῶν ἢ ὄσων δὴ ποτε ἓνα πάντως παραβεβῆσθαι ἢ ἐνὸς μόνου ὄντος νόμου μέρος μὲν τι αὐτοῦ παραβεβῆσθαι μέρος δὲ μή. καὶ ἐν ῥητῷ δὲ <καὶ> διανοίᾳ παραβεβῆσθαι ἀνάγκη τὸν νόμον, περὶ οὗ ἡ κρίσις· εἰ γὰρ μήπω παραβεβασμένος εἴη, ἀλλὰ βουλή προκέοιτο πότερον δεῖ παραβαίνειν ἢ μή, οὔτε ῥητὸν καὶ διάνοια οὔτε ἀντινομία συστήσεται ἀλλὰ πραγματικὴ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν καὶ πραγματικὴ κατὰ ἀντινομίαν.

196 διόπερ οὔτε Ἑρμογένει οὔτε Μητροφάνει τῷ τούτου ἐξηγητῇ πεισόμεθα ἀντινομικὰ λέγουσιν εἶναι τὰ ζητήματα ἐκεῖνα, τῆς μὲν κατὰ δύο νόμους τότε νόμος τὸν ἀποκήρυκτον μὴ μετέχειν τῶν πατρῶων καὶ νόμος τὸν ἐπιμεινάντα χειμαζομένην νηῖ δεσπότην εἶναι αὐτῆς, ἀποκήρυκτος ἐπέμεινεν ἐν χειμαζομένη πατρώᾳ νηῖ καὶ ἀξιοῖ δεσπότης εἶναι αὐτῆς, εἵργει δὲ τις ὡς πατρώας· τῆς δὲ κατὰ ἓνα νόμον ἀντινομίας τότε νόμος τὴν βιασθεῖσαν ἢ γάμον ἢ θάνατον αἰρεῖσθαι τοῦ βιασαμένου, δύο τις κόρας κατὰ ταῦτον ἐβιάσατο, καὶ ἡ μὲν γάμον αὐτοῦ ἢ δὲ

θάνατον αἰρεῖται· ἐν ἐκατέρῳ γὰρ τούτων βουλὴ πρόκειται πότερον δεῖ παραβαθῆναι νόμον ἢ ποῖον νόμου μέρος, ἐχρῆν δὲ ὡς ἔφαμεν ἤδη παραβεβάσθαι. διόπερ ταῦτα μὲν πραγματικῆς κατὰ ἀντινομίαν ἐροῦμεν τὰ ζητήματα, παράδειγμα δὲ ἀντινομίας μὲν τῆς κατὰ δύο νόμους ἔστω τόδε νόμος τὸν μὴ θάψαντα τὸν αὐτοῦ πατέρα τῆς πατρώας ἐλαύνεσθαι χώρας μηδενὸς τῶν ἐκείνου μετασχόντα καὶ νόμος τὸν ἀποδόμενον τὰ ὄπλα ἄτιμον εἶναι, πένης τις τελευτήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἀποδόμενος τὰ ὄπλα ἔθαψε τὸν πατέρα καὶ ὑπάγεται τῷ ἐτέρῳ τῶν νόμων· τῆς δὲ κατὰ ἓνα νόμον ἀντινομίας παράδειγμα τόδε νόμος τὸν λυπήσαντα τοὺς αὐτοῦ πατέρας εἰ τελευτήσειεν ἄταφον μένειν, ἔχων τις γυναικα καὶ υἱὸν ἀπεδήμησεν, ὑπὸ καταποντισταῖς γενόμενος ἐδήλωσε τοῖς οἴκοι περὶ λύσεως, ἡ γυνὴ συνεχῶς ἐντυγχάνουσα τοῖς γράμμασι καὶ δακρύουσα τῶν ὄψεων ἐστερήθη, καταλιπὼν ὁ παῖς παρὰ τῇ μητρὶ τὴν οὐσίαν καὶ πρὸς τοὺς καταποντιστὰς ἀπελθὼν ἀντέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, ἐν δεσμοῖς ἐτελεύτησεν, ἐρρίφη κατὰ τῆς θαλάσσης, προσηνέχθη τοῖς αἰγιαλοῖς τῶν πατέρων τὸ σῶμα, καὶ ὁ μὲν πατὴρ βούλεται θάπτειν, ἡ δὲ μήτηρ ἀντιλέγει· ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν κατὰ τὴν μητέρα μέρος παραβέβασται—λελύπηται γὰρ παρ’ αὐτοῦ ὡς τυφλὴν καταλιπόντος—, τὸ δὲ κατὰ τὸν πατέρα σῶόν ἐστιν.

197 Διαιρεῖται δὲ ἡ ἀντινομία κεφαλαίοις τοῖσδε· προβολαῖς δύο τῇ μὲν τοῦ κατηγοροῦ τῇ δὲ τοῦ φεύγοντος, διανοίαις δύο—οἱ δὲ προσδιορισμοὶ καὶ αἱ δευτέραι διάνοιαι ὅροι τε καὶ συλλογισμοὶ διὰ τὸ ἐξισάζειν ἐκλείπουσιν—, ἀντιθέσει συγγνωμονικῇ <ἢ> ἀντιστατικῇ, μεταλήψει, τοῖς πρὸς τι διπλοῖς—ὧν τὰ μὲν σύγκρισιν ἔχει τὰ δὲ τὸ περιέχον ἐξετάζει καὶ περιεχόμενον, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀποδομένου τὴν πανοπλίαν καὶ θάψαντος τὸν πατέρα· ἐρεῖ γὰρ ὁ φεύγων ὡς θάψας μὲν τὸν πατέρα διὰ τοῦ ἀποδοῦσθαι τὰ ὄπλα πάλιν ἐτέρων εὐπορήσει ῥαδίως ἢ τῷ σώματι καμῶν ἢ φίλων χαρισαμένων, ἄταφον δὲ περιδὼν οὐδ’ ἐπὶ τῆς πατρίδος ἔτι μένειν ἡδύνατο· ὥστε ὁ μὲν περὶ τῆς ταφῆς νόμος περιέχει τὸν περὶ τῶν ὄπλων, ὁ δὲ περὶ τῶν ὄπλων ὑπὸ τοῦ ἐτέρου περιέχεται—, βιαίῳ ὄρω, μεταλήψει τῇ ἐπὶ πρόσωπον. XIII.

198 (1τ) ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ. Ὁ δὲ συλλογισμὸς ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν συλλογισμοῦ· ὥπερ γὰρ ἐκεῖνος διὰ τῶν ἀληθῶν ἀποδείξεων κατασκευάζει τὸ ζητούμενον, οὕτω καὶ οὗτος διὰ τῶν πιθανῶν λόγων εἰς ταῦτὸν ἄγει τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ· ὅρος δὲ ἐστὶν αὐτοῦ οὗτος ‘συλλογισμὸς ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ’ ἣν διάνοιαν μὲν οὐκ ἀντιτίθεμεν τῷ ῥητῷ, ἄγραφον δὲ τι ὡς ὁμοιον τῷ ὑπὸ τοῦ νόμου κεκωλυμένῳ εἰς ταῦτὸν ἄγομεν’. Τοῦ δὲ συλλογισμοῦ ὁ μὲν τις ἐκ τοῦ κατηγοροῦ γίγνεται ὁ δὲ ἐκ τοῦ φεύγοντος—ἔφαμεν γὰρ καὶ ἐν τῇ διαιρέσει τῶν στάσεων ὅτι ὁ συλλογισμὸς ἐξ ἐκατέρων γνωρίζεται τῶν μερῶν—· γίγνεται οὖν ἀπὸ μὲν τοῦ κατηγοροῦ, οἷον νόμος τὸν ἐκ πόρνου μὴ λέγειν, ἐκ πόρνης τις ὧν βούλεται λέγειν καὶ κωλύεται, ἀπὸ δὲ τοῦ φεύγοντος, οἷον νόμος τοὺς μοιχοὺς στίζεσθαι, στίζων τις μοιχὸν ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου, ἐρεῖ γὰρ ὁ φεύγων ‘ὁ τὸ στίζειν δοὺς καὶ τὸ ἀκόλουθον δίδωσι τὸ κτείνειν’. Εἶδη δὲ οὐκ ἔχει ὁ συλλογισμὸς, ὥπερ οὐδὲ αἱ ἄλλαι νομικαί· ἃ γὰρ ἕτεροὶ φασιν εἶδη, ταῦτα τρόποι εἰσίν. Τῶν δὲ κατὰ συλλογισμὸν προβλημάτων τρόποι εἰσὶ τέσσαρες, ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, ἀπὸ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου, ἀπὸ τοῦ μείζονος, ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος· ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ ἐναντίου, οἷον νόμος τὸν λιπόντα τὴν τάξιν ἀναιρεῖσθαι, ἀριστεύσας τις ἀξιῶ τιμᾶσθαι—τοῦτο δὲ ἔοικε τῇ κατὰ ἀξίωσιν πραγματικῇ—· ἀπὸ δὲ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου, οἷον νόμος τὸν ἐκ πόρνου μὴ λέγειν, ἐκ πόρνης τις ὧν βούλεται λέγειν καὶ κωλύεται—τοῦτο δὲ ἔοικε τῷ ἀντονομάζοντι καὶ τῷ κατὰ σύλληψιν ὄρω—· ἀπὸ δὲ τοῦ μείζονος, οἷον νόμος τοὺς καταστείχοντας φυγάδας στίζεσθαι, στίζων τις φυγάδας ἀπέκτεινε καὶ κρίνεται φόνου—τοῦτο δὲ ἔοικε μεταλήψει τῇ ἀπὸ τοῦ τρόπου, ἔνθα καταλαβὼν τις μοιχὸν ἐπὶ τῇ γυναικὶ ἐμπρήσας τὴν οἰκίαν ἀνείλεν ἄμφω—· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐλάττονος, οἷον νόμος τοὺς καταστείχοντας φυγάδας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ θανάτῳ ζημιουῖσθαι, στρατηγὸς κατιόντας

φυγάδας ἐμάστιξε καὶ κρίνεται παρανόμου τιμωρίας—ἔοικε δέ πως καὶ τοῦτο τῇ ἀπὸ τρόπου μεταλήψει—.

199 ἀπλῶς τε εἰπεῖν ὁ συλλογισμὸς ἔοικε κατὰ μὲν τὸ ἐναντίον τῇ κατὰ ἀξίωσιν πραγματικῇ, κατὰ δὲ τὸ ἴσον καὶ ὅμοιον τῷ κατὰ σύλληψιν καὶ ἀντονομάζοντι ὄρω, κατὰ δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος τῇ ἀπὸ τρόπου μεταλήψει. διαφέρει δὲ τῆς μὲν κατὰ ἀξίωσιν πραγματικῆς, ὅτι ἐν ἐκείνῃ μὲν οὐ πρὸς τι ἔγγραφον ἢ παράθεσις γίγνεται ἀλλ' ἐξ εὐθείας τόδε ἢ τόδε ὁ συμβουλευὼν ἀξιοῖ, ἐν δὲ τῷ συλλογισμῷ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρῶν τῇ πρὸς τὸ ἔγγραφον παραθέσει ὁ βούλεται κατασκευάζει· ἔτι ἢ μὲν κατὰ ἀξίωσιν πραγματικὴ ἄγραφός ἐστιν, ὁ δὲ συλλογισμὸς ὑπὸ τὴν ἔγγραφον ἀνάγεται ποιότητα.

200 τοῦ δὲ ὅρου διαφέρει, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν ἐστὶ ζήτησις <ιδιότητος>, ἐνταῦθα δὲ ὁμοιότητος· κάκει μὲν τὸ πρᾶγμα ἄδηλόν ἐστιν ὅτι χρή καλεῖν, ἐν δὲ τῷ συλλογισμῷ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου διηγορευμένον ἐστὶ δῆλον καὶ τὸ πεπραγμένον φανερόν, ζητοῦμεν δὲ εἰ τὸ πεπραγμένον τῷ ὑπὸ τοῦ νόμου διηγορευμένῳ τυγχάνει ὅμοιον, οἷόν ἐστι κάκεινο νόμος ὀνομαστὴ μὴ κωμωδεῖν, αὐτοπροσώπους τις εἰσάγων κωμωδεῖ καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ— ζητοῦμεν γὰρ εἰ τῷ ὀνομαστὴ κωμωδεῖν τὸ αὐτοπροσώπους εἰσάγειν ὅμοιον ἐστιν—. τῆς δὲ ἀπὸ τρόπου μεταλήψεως διαφέρει, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τὸ μὲν πεπραγμένον ἀνεύθυνόν ἐστιν ὁ δὲ τρόπος τοῦ γεγονότος ὑπεύθυνος, ἐν δὲ τῷ συλλογισμῷ τὸ γεγονὸς ἄντικρυς παρὰ τὸν νόμον ἐστίν· καὶ ἢ μὲν ὑπὸ τε τὴν ἄγραφον ἀνάγεται ποιότητα καὶ ἐκ μόνου τοῦ κατηγοροῦ γνωρίζεται, ὁ δὲ ὑπὸ τὴν ἔγγραφον τελεῖ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων γνωρίζεται τῶν μερῶν. Διαιρεῖται δὲ κεφαλαίοις τοῖσδε· προβολῇ ἐκ πράγματος, προβολῇ ἐκ ῥητοῦ—κέχρηται δὲ τῇ μὲν ἐκ τοῦ πράγματος ὁ διώκων τῇ δὲ ἐκ τοῦ ῥητοῦ ὁ φεύγων—, τῷ ὁμοίῳ συλλογισμῷ, <ὄρω,> γνώμη νομοθέτου, πηλικότητι, πρὸς τι, γνώμης ἐρωτήσῃ, χρώματι, ἀντιθέσει ἔξωθεν ἐκ τῶν ἀντιθετικῶν κινουμένη, ἔστι δὲ ὅτε καὶ στοχαστικῇ καὶ ὀρικῇ καὶ ἀντιληπτικῇ· πολλάκις δὲ καὶ μέχρι μόνων τῶν πρὸς τι ἴσταται ἢ διαίρεσις, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐκ πόρνης γεγονότος καὶ δημηγορεῖν κωλυομένου.

201 σχεδὸν δὲ τοῖς αὐτοῖς διαιροῦνται κεφαλαίοις ὃ τε ὅρος καὶ ἡ ἀντίληψις καὶ ὁ συλλογισμὸς, διαφέρουσι δὲ τῇ τε τάξει καὶ τῇ διαιρέσει καὶ αὐτῷ πρό γε ἀπάντων τῷ εἶδει. XIV. ΠΕΡΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΣ. Τὴν ἀμφιβολίαν Κορνοῦτος πρώτην τῶν ἄλλων ἀξιοῖ τάττεσθαι στάσεων, δι' ἣν κατ' ἀρχὰς ἔφαμεν αἰτίαν· δύο γὰρ εἶναι φησιν ἐν ταῖς στάσεσιν ἀμφιβολίας, τὴν μὲν ἐν πράγμασι τὸν στοχασμὸν λέγων, τὴν δὲ ἐν ῥητοῖς τὴν ἀμφιβολίαν, πρότερα δὲ τὰ ῥητὰ τῶν πραγμάτων, προτέρα ἄρα καὶ ἡ περὶ τὰ ῥητὰ ἀμφιβολία μελετηθήσεται. Ἅλλοι δὲ ἀσύστατον αὐτὴν εἶναι φασὶ τῷ μηδὲν ἔχειν τεκμήριον φανερόν ὥσπερ καὶ τὸν στοχασμὸν· ἄλλοι δὲ πρὸς τῷ συνεστάναι καὶ εἶδη φασὶν αὐτὴν ἔχειν τὸ κατὰ πνεύματα καὶ τόνους καὶ ὁμωνυμίαν σύνθεσιν τε καὶ διαίρεσιν. ἡμεῖς δὲ συνεστάναι μὲν αὐτὴν φήσομεν, εἶδη δὲ οὐκ ἐροῦμεν ἔχειν διὰ τὴν πολλάκις εἰρημένην αἰτίαν, ἀλλὰ τρόπους αὐτὰ φήσομεν τῶν κατὰ ἀμφιβολίαν προβλημάτων. Ὡνόμασται δὲ οὕτως ἡ στάσις ἐκ τοῦ μηδὲν τι τελέως φανερόν πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου σύστασιν μηδέτερον παρέχεσθαι τῶν ἀγωνιζομένων ἅτε ῥητοῦ διάνοιαν ἐξετάζοντας, ἥς πολυσχιδῆς τε καὶ ἀόριστός ἐστιν ἡ ἐξέτασις.

202 ὅρος δὲ αὐτῆς ἐστὶν οὗτος· ἀμφιβολία ἐστὶ στάσις πολιτικοῦ πράγματος τῶν ἐπὶ μέρους, καθ' ἣν τὴν διάνοιαν ἐξετάζομεν τοῦ ῥητοῦ, οἷον τελευτῶν τις κατέλιπε τι τὴν οὐσίαν ἐφ' ᾧτε ἀναθεῖναι τῇ πόλει Ἡρακλέα χρυσοῦν ῥόπαλον ἔχοντα, καὶ ὁ μὲν τὸ ῥόπαλον μόνον ἀναθεῖναι βούλεται χρυσοῦν, οἱ δὲ τὸν ὅλον Ἡρακλέα φασὶ δεῖν ἀναστῆσαι χρυσοῦν· ὁ μὲν γὰρ κατὰ ὑποστιγμὴν ἀναγινώσκει μέχρι τοῦ “Ἡρακλέα” καὶ οὕτως ἐπάγει “χρυσοῦν ῥόπαλον ἔχοντα”, οἱ δὲ μέχρι τοῦ “Ἡρακλέα χρυσοῦν” ὑποστίζουσιν, εἴτα ἐπάγουσι “ῥόπαλον ἔχοντα”. Διαιρεῖται δὲ κεφαλαίοις τοῖσδε· προβολῇ ῥητοῦ, διανοίᾳ, περιέχοντι καὶ περιεχομένῳ, πηλικότητι, πρὸς τι, γνώμη νομοθέτου, γνώμης αἰτήσῃ, χρώματι, μεταλήψει, ἀντιθέσει ἀντεγκληματικῇ τῇ

ἐμπιπτούση. Τρόποι δέ εἰσι τῶν τῆς ἀμφιβολίας προβλημάτων τέσσαρες, κατὰ πνεῦμα κατὰ τόνους κατὰ ὁμωνυμίαν κατὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν· ἔστι δὲ κατὰ πνεῦμα μὲν ἀμφιβολία, ὡς τόδε κατέλιπέ τις φίλῳ τὴν οὐσίαν ἐφ' ᾧτε τὸν πιστότατον τῶν οἰκετῶν ἔνδεκα ἔτεσι θρέψαι καὶ ὁ μὲν δασύνων ἔνδεκα ἔτη ἀξιοῖ τραφῆναι, ὁ δὲ ψιλῶς ἀναγινώσκων δέκα ἔτη μόνα· κατὰ δὲ τόνους, οἷον ἑταῖρα χρυσία εἰ φοροίη δημοσία ἔστω, ἑάλω χρυσία φοροῦσα ἑταῖρα, καὶ ὁ μὲν παροξυτόνως ἀναγινώσκων δημοσίαν αὐτὴν εἶναι κελεύει, οἱ δὲ συνηγοροῦντες ἐκείνῃ προπαροξυτόνως ἀναγινώσκοντες τὰ χρυσία φασὶ δεῖν εἶναι δημόσια· κατὰ δὲ ὁμωνυμίαν τοῦ θεοῦ χρήσαντος 'τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεῦς' οἱ μὲν εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀξιοῦσι καταφεύγειν κοτίνοις τότε πυκνοῖς περιπεφραγμένην, Θεμιστοκλῆς δὲ πρὸς τὰς τριήρεις κελεύει μετασκευάζεσθαι· κατὰ δὲ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, οἷον τελευτῶν τις κατέλιπέ <τινι> τὴν οὐσίαν ἐφ' ᾧτε ἀναθεῖναι τῇ πόλει 'Ηρακλέα χρυσοῦν ρόπαλον ἔχοντα, ὁ μὲν γὰρ κατὰ διαίρεσιν ἀναγινώσκων τὸ ρόπαλον μόνον βούλεται χρυσοῦν ἀναθεῖναι, οἱ δὲ κατὰ σύνθεσιν ὅλον τὸν 'Ηρακλέα χρυσοῦν ἀξιοῦσιν ἀναστήσαι τῇ πόλει.